

ସାମସ୍ତିକ

ପ୍ରକାଶକ ମହାନ୍ତି

ସାମୟିକ

[ଛୋଟ ଗପ]

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୩୭

ସନାଥନ ମହାନ୍ତି

ମୁଲ୍ୟ—ଅଠ ଅଣା

Published By
Mrs. E. MAHANTY, B. A., B. T.
Cuttack.

ଏଥିରେ କଥା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଗଳ୍ପ କୌଣସି କୌଣସି
 ମାସିକ ପତ୍ରିକାରେ ବାହାରଥିଲା । “ବିବାହ ରହସ୍ୟ” ଏବଂ “ମୁଁ ଅଛି
 ମୁଁ ନାହିଁ” ଇଂରାଜି ଗଳ୍ପର ଛାୟା ଅବଲମ୍ବନରେ ଲିଖିତ । “ଶିପିଲର ଦଣ୍ଡ”
 ଇଂରାଜିରୁ ଅନୁଦିତ । ଏହି ଯୁକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ
 ରଞ୍ଜନ । ଭବି ।

ଶେଣୀନ ସାହୁ
 କଟକ
 ୩ । ୧୧ । ୩୭

}

ଭେଗବ

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଇଲ୍ଲଦେବୀ	୧
୨ । ଭୃଷୀବୁଲ	୩୦
୩ । ଚେହେରାର କରାମତି	୩୯
୪ । ବିବାହ ରହସ୍ୟ	୭୨
୫ । କଳାପାତ୍ରୀ	୭୫
୬ । ମୁଁ ପଣ୍ଡା, ମୁଁ ନାହୁଁ	୧୦୦
୭ । ସହକର୍ମିଣୀ	୧୧୪
୮ । ବଡ଼ଲୋକ	୧୩୪
୯ । ଶିପିଲର ଦଣ୍ଡ	୧୫୩

ରାଜଦେବୀ

[ଏବ]

ଭାରତବର୍ଷର ପୂର୍ବପ୍ରାନ୍ତରେ ଓଡ଼ିଶା ବୋଲି ଯେଉଁ ମରୁଭୂମି ଶକ୍ତିକ ଅଛି, ଶୁଣାଯାଏ, ତାହା ଦିନେ ଥିଲା ସୁକଳା ସୁଫଳା ମଳୟଜଣିତଳା । ତାହା ଥିଲା ସ୍ତମ୍ଭପ୍ରସ୍ତ, ବାରପ୍ରସ୍ତ, ହୃଦ୍ ସ୍ବାଧୀନତାର ଶେଷ ଆଶ୍ରୟ ଭୂମି । ସେଥିରେ ଥିଲା କାବ୍ୟ କବିତା କାହାଣୀର କେଳିବୁଝି । ତାର ନଦୀ-ପର୍ବତ ବନାନାରେ ଥିଲା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ତାର ସମୁଦ୍ରତଟର ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ ଉପରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା ସ୍ଥପତିର ଯେଉଁ ଶୂରୁଚିତ୍ତଲେଖା, ତାହା ଯେପରି ବିରାଟ ସେହୁପରି ସ୍ବରୂପାର, ଯାହାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ଆଉ ରହୁଲା ନାହିଁ । ସମୟର ରଥରକ ଆବର୍ଜନରେ ରାଜା ତଳକୁ । ଦେଶ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ଅନାହାର, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମହାମାରୀ, ମତକ, ଅତିବୃଷ୍ଟି, ଅନାବୃଷ୍ଟି, ବନ୍ୟାବିପତ୍ତି ଏବଂ ଅବିଦ୍ୟାର ସୂର୍ଯ୍ୟଭୂତ ଅନ୍ଧକାର । ତା ପରେ, ଯେତେବେଳେ ଭାରତ-ଆକାଶରେ ପଶ୍ଚିମରୁ ନୂତନ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭୁତ୍ତ୍ବ ବୋହୁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେ ହେଉଛି ଭନବୀର ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଏ ମରୁପ୍ରାନ୍ତରକୁ ସେ ପ୍ରଭୁତ୍ତ୍ବର ଧକ୍କା ପଡ଼ୁଥିବାକୁ ବଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦୟାଂଶ କଟି ରଲା; ତଥାପି ତାର ଅବିଦ୍ୟାର ଅମା ଅନ୍ଧକାର, ଯାହା ଶ୍ରାବଣ ଆକାଶର ମେଘ ପରି ତାର ଦିବ୍ୟଚକ୍ରାଳ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଥିଲା, ତାହାର ଏକ

ସାମନ୍ତବ

ଦୁଃଖାଂଶ ସୁଖା ଅପସାରିତ ହେଲା ନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ସଂଘର୍ଷ ଫଳରେ ବିଦ୍ୟାର ଯେ କେତୋଟି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠ ଆକାଶକୋଶରେ ଦେଖା ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଧୂମକେତୁ ନ ଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ । ଏଲିଶା ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ଓରଫେ ଇଲ୍‌ଦେବା ବୋଧକରି ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଉଦ୍‌ଦୀୟମାନ ଧୂମକେତୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ।

ଏଲିଶା ଓରଫେ ଏଲ୍‌ର ନାମକରଣରେ ବଶେଷ ବାହାଦୁରୀ ଅଛି । ଏଲ୍‌ର ସାବକ ନାମ, ଅର୍ଥାତ୍ ବାପ ମା ଦେଇଥିବା ନାମ ଥିଲା, ଏଲିଶା ଏବଂ ଉପାଧି ବା ସାଙ୍ଗିଆ ଥିଲା ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ । ଏଲିଶା ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ଏହି ନାମରୁ କେହି ସେମନ୍ତ ନ ବୁଝନ୍ତି ସେ, ସେ ସାହେବ ଅବା ଫିରିଙ୍ଗି ଘରର ଝିଅ । ପଖାଳଭୂତଶିଆ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଘରର ଝିଅ ସେ । ବାପ ଗୁଣନିଧି ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ବାଲେଶ୍ଵରର ମିଶନ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ବଢ଼ି ମଣିଷ ହୋଇଥିଲା ।

ଗୁଣନିଧି ସେତେବେଳେ ଆସି ମିଶନ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶିଳ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ବୟସର । ପାଦ୍ରୀ ସାହେବ ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ସେତେବେଳେ ତାକୁ ନାମ ପଚାରିଲେ, ସେ କହିଲା ‘ଗୁଣିଆ’ ; ନାମଧାମ ବଂଶପରିଚୟ ଆଉ କିଛି ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ, ଅବା ଦେଲା ନାହିଁ ଇଚ୍ଛା କରି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବୁଝାନ୍ତେ ଲେଖାଅଛି, ମାନବ ମାନବ ମଧ୍ୟରେ ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭେଦାଭେଦ ବ୍ରହ୍ମା ନିଜେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ; ଯେହେତୁ ସେ ତାର ଔଚିତ୍ୟ ନିଜ ଶରୀରରେ ଥିବା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଭେଦାଭେଦରୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ପାଦ୍ରୀ ସାହେବ ତ ସହଜେ ଏଭଳି ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମାନ୍ୟ ନ ଥିଲେ, ବରଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଏହି ସତପନ୍ଥକୁ ପଣ୍ଡା କରିବା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ମସ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ-ପଡ଼ିଥିଲା । ଅତଏବ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଯୁଯୋଗ ପାଇଗଲେ ଏ ଭଳି ଶାସ୍ତ୍ରର ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ; ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଗୁଣିଆ ଓରଫେ ଗୁଣନିଧିକୁ ନିଜ କଲମ ଜୋରରେ ଏକାବେଳେକେ କରିଣ

ଇଲଦେବୀ

ଅବା ବାହୁଣ ପଦବୀରେ ଉପନୀତ କରିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶୌଭାଗ୍ୟେ ଅଳ୍ପବୟସ ହେଲା ଗୁଣନିଧି ନିଜେ । ସାହେବ ଯେତେବେଳେ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରାଟରେ, ତାର ନାମ ଗୁଣନିଧି ଲେଖିଲେ, ଆଉ ତାକୁ ପଚାରିଲେ—ସେ ମିଶ୍ର, କି ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, କି ତିହାତି ଅବା ମାହାନ୍ତି, କେଉଁ ପଦବୀ ନେବ, ଗୁଣନିଧି କିଛିକ୍ଷଣ ଭାବ ଉତ୍ତର ଦେଲା, ସେ ସାହେବଙ୍କର ନିଜ ପଦବୀ ନେବ । ଏହା ଶୁଣି ସାହେବ କଲମ କାମୁଡ଼ି କିଛିକ୍ଷଣ ଚୁପ୍ କରି ରହିଲେ । ତା ପରେ ହୋ ହୋ କରି ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ, ଗୁଣନିଧିର ମୁହଁ ସେ ହସର ଧାସରେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲା, ସାହେବଙ୍କର ଦୟା ହେଲା । କହିଲେ, “ହଉ ହଉ, ଆଜିଠାରୁ ତୁମ୍ଭର ନାମ ଗୁଣନିଧି ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ହେଲା । ଚେଷ୍ଟାକର ଏ ନାମର ଉପଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ।”

ଗୁଣନିଧି ଚେଷ୍ଟା କରୁ ବା ନ କରୁ, ସାହେବ କିନ୍ତୁ ଗୁଣନିଧିକୁ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ଲେଖାପତା ଶିଖାଇ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାର କୁଟି କରି ନ ଥିଲେ । ଗୁଣନିଧିର ଭାଗ୍ୟ ମନ୍ଦ; କାରଣ ପାଦ୍ରୀ ସାହେବଙ୍କର ଆତ୍ମକୂଲ୍ୟ ଲାଭ କରି ସୁଦ୍ଧା ଏଣ୍ଟାନ୍‌ସ କ୍ଲାସକୁ ସାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ସାହେବଙ୍କର ବିଲ୍‌ତ ସିବାର ସମୟ ହେବାରୁ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ନିଜ ସୁପାରିସ ଜୋରରେ ତାକୁ ପୁଲିସ ସର୍ଭିସ୍‌ମେନ୍‌ଟର କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଦେଲେ. ଏବଂ ବାଳିକା ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ସାଲ୍ୟାଣୀ ପିଲା ସହିତ ବିଭା କରାଇଦେଇ ସାହେବ ଗଲେ ବିଲ୍‌ତ ।

ଏହି ବିବାହର ଫଳ ହେଲା ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଏଲ୍ । ସାତବରଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଲ୍ ବାଲେଶ୍ଵରରେ ରହୁ ପାଠ ପଢ଼ିଲା । ଘରେ ପଇସା ବତିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାପମାର ନଜର ବା ବଢ଼ିଲା । ବାଲେଶ୍ଵର ପାଠ ମନକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଘୈର କଲେ, ଝିଅକୁ କଲିକତାରେ ପଢ଼ାଇବେ କୌଣସି ମିଶନ ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ରଖି । କଟକର ରେଭେନ୍‌ସା ବାଳିକା ସ୍କୁଲକୁ ସେ ପଠାଇ ପାରି

ସାମୟିକ

ନ ଥାନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ବାଲେଶ୍ଵରର ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ସାଧାରଣଙ୍କ ମତ
ଯେ, କଟକବାଲୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କଲିକତା ଉପରେ ବାଲେଶ୍ଵରବାସୀଙ୍କ ଅଧିକାର
ବେଶ, ଯେହେତୁ କଲିକତା ରେଲରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ କଟକ ଅପେକ୍ଷା ବାଲେ-
ଶ୍ଵରଠାରୁ ଦୁଇଗୁଣ ଘଣ୍ଟା କମ୍ ଲାଗେ । ଏହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବାଲେ-
ଶ୍ଵରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ଘରେ ଆପଣା ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓଡ଼ିଆରେ
ନ କରି ବଙ୍ଗଳାରେ କରିବାର ଔଚିତ୍ୟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଅତଏବ ଏହି ସବୁ
କାରଣରୁ ସାତବରଷ ବୟସରୁ ଏହି ହେଲୁ କଲିକତାବାସୀ ।

ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଏଲିର ଗୋଟିଏ ମସ୍ତକର ଗର୍ବ ଯେ, ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ
ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ଝିଅଙ୍କ ପରି କୃପମଣ୍ଡଳ ନୁହେଁ—ଅର୍ଥାତ୍ କଟକରେ ରହି ପାଠ-
ପଢ଼ି ନାହିଁ; ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ କଲିକତାରେ ରହି ପଢ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ
ହୁଏ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ବାଲେଶ୍ଵରକୁ ଆସେ ଅନେକଟା ବାଧ-
ବାଧକତାରେ । କଣ କରିବ, ବାପ ମା ଅଛନ୍ତି; ତାହା ନ ହେଲେ ବାଲେ-
ଶ୍ଵର ପରି ଗାଉଁଲୀ ଗାଁରେ ବାରବରଷରେ ଥରେ ତା ପାଦ ପଡ଼ିବା ଦୁଷ୍ଠର
ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେଥିପାଇଁ ହେମ, ସାଗ, ଆଉ କୁସୁମ ଯେତେବେଳେ କଟକ
ରେହେଲା ବାଲିକା-ସ୍କୁଲରୁ ଆଇ. ଏ. ପାଶ କରି ବ. ଏ. ପଢ଼ିବା ସକାଶେ
କଲିକତାର ଇଉନିୟନ୍ ହସ୍ପେଲରେ ଏଲିର ସହବାସୀ ହେଲେ, ସେମାନେ
ଯେ ତାଠୁ ତେର ନିକୃଷ୍ଟତର ହାଉସରୁ ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଦେହ
ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧିତଳନରୁ ଯେ ଗଣ୍ଡଗାଁର ଗନ୍ଧ ଯାଇ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସମୟରେ
ଅସମୟରେ, କାରଣରେ ଅକାରଣରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରାଇବାରେ ଏହି
କୌଣସି କୃପଣତା କରୁ ନ ଥିଲା । ବରଂ ତାର ମନେ ହେଲା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ
ଜାହାଜରୁ ସତ୍ୟ ଭବ୍ୟ କରିବାର ଗୁରୁତ୍ଵର ଭରବାନ ତା ଉପରେ ଲଦି
ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତା ମୁରବୀଆନାକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଦ୍ଦି-
ର୍ବାଦରେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ । ତାର ପ୍ରଥମ କାରଣ ହେଉଛି, ସେମାନଙ୍କ
ହୃଦୟରେ ତାର କଲିକତାର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଗାଧ, ଦ୍ଵିତୀୟ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ଷେ

ଇଲଦେବୀ

ଉପରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଫୋର୍ଥ ଇୟର କ୍ଲାସରେ, ଯଦିବା ସେମାନଙ୍କ ସହକ ବେଥୁନ କଲେଜରେ ନ ପଢ଼ି ସେ ସ୍ଥିତିରେ ପଡୁଥିଲା ।

ଦିନେ କୁସୁମ ପଚାରିଲା, “ଏଲି ଅପା, ଆଜ୍ଞା, ଟୋକାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାକୁ ତତେ ଲଜମାଡ଼େ ନାହିଁ ? ତମେ ଦି ଗୁରୁଜଣ ଟୋକା ତନି ଗୁରୁଣ ଟୋକାଙ୍କ ମେଳରେ କେମିତି ପଢ଼ ? ତୋର ଭାରି ସାହସ !” ଏଲି କହିଲା, “ମୋର ସାହସ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଜାଣେ ନାହିଁ, ବୋଧହୁଏ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଲଜ-ସେ ମାଡ଼େ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସତ । ଲଜମାଡ଼େ ବୋଧହୁଏ ବେଶିକରି ଟୋକାମାନଙ୍କୁ । ସେମାନଙ୍କର ଫୁର୍ତ୍ତି ବାହାରେ ଆମ ଆଖପାଖରେ ମେଲା ମେଲା ହୋଇ ବୁଲିବାବେଳେ; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଦରକାର ପଡ଼େ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିବାକୁ, ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରେ ନାହିଁ, ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲଜରେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।” ହେମ ପଚାରିଲା, “ତୁ କଣ କଲେଜରେ ବା ବଙ୍ଗାଳୀ ଟୋକାଙ୍କ ପରି ମୁଣ୍ଡରୁ ଲୁଗା କାଢ଼ି ବସ ?” ଏଲି କହିଲା, “ମୁଣ୍ଡରୁ ଲୁଗା କାଢ଼ିଲେ କଣ ପାପ ହେଲା ? ତୁ ବେକୁସ, ସେଥିପାଇଁ ତୋର ଏ କୁସୁକୁସିଆ ଗହବା ବାଳକୁ ଲୁଗାକାନରେ ଘୋଡ଼ାଉଥାଉ । ଆଲୋ, ବଡ଼ ଜଳାଇ ଦାପରୁଖା ଉପରେ ରଖନ୍ତି, ମାଣତଳେ ଘୋଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ ।” ସ୍ତାସି କହିଲା—“ମୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବସ, ଟୋକାମାନେ କ୍ଲାସରେ ମାଷ୍ଟର ନ ଥିଲାବେଳେ ପଛାଡ଼ୁ ତୋ ଚୂଟି ଟାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।” ଏଲି ଉତ୍ତର କଲା, “ଏତେ ବଡ଼ ଛେମ୍ବ, ମୋର ବିନା ହୁକୁମରେ ମୋ ଦିହରେ ହାତ ଦେବେ ?” ସ୍ତାସି ପଚାରିଲା, “ତୁ କଣ ତୋ ଦିହରେ ହାତ ଦେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ଅନୁମତି ଦେଉ କି ?” ଉତ୍ତରରେ ଏଲି କହିଲା, “କାହିଁକି ? ହାତ ଦେଲେ କଣ ମୋ ଦିହ ଶିଣ୍ଡିଯିବ କି ? ତୁ ତ ମୋ ଜାନ୍ତିରେ ହାତ ଦେଇଛ, ମୋର କଣ ଦିହ ଶିଣ୍ଡି ଯାଉଛି ?” ସ୍ତାସି କହିଲା “କଣ କହିଲୁ ? ମୁଁ ଝିଅଟା, ଆଉ ପରସ୍ପର ତୋ ଦିହରେ ହାତ ଦେଲେ ମୁଁ ହାତ ଦେଲା ପରି ହେଲା ? ତୁ ବଡ଼ ବେହୁଆ !” ଏଲି କହିଲା, “ଅନ୍ଧାର ମୁଲକରୁ ଆସିବୁ, ମାନ୍ନାତା ଅମଳର କଥା

ସାମୟିକ

କହୁ ନାହିଁ ତ କଣ କହୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଗତର ଗତି ବୁଝୁ ? ପୁରୁଷଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସର୍ବଯୋଡ଼ ହୋଇ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସଦି ପାଠରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ପ୍ରଭେଦ ରଖିବ ନାହିଁ, କାମଦାମରେ ପ୍ରଭେଦ ରଖିବ ନାହିଁ, ତେବେ କାମ କଲୁ ବେଳେ, କି ବସିଲୁ ବେଳେ, କି ଉଠିଲୁ ବେଳେ ଟିକେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିନ୍ତୁ ଘଷି ହୋଇଗଲେ କାହିଁକି ମହାଭରତ ଅଶୁଷ୍କ ହୋଇଯିବ ?” ସ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲା, “ତୁ କଣ ମହାଭରତ ଶୁଷ୍କ ରଖିବାକୁ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଟୋକାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉଟିଂରେ ଯିବାକୁ ଏଇଥିପାଇଁ ଭଲ ପାଉ ?” ଏହି କହିଲା, “ମୁଁ ତୁ, ମୁଁ ଦେଖୁଛି ମୁଁ ନ କହୁଲେ, ମୋର ମନର ଭାବ ବୁଝିବା ତୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେବ । ଆଲୋ ଦେଖିବୁ ବଲେଇ କେମିତି ମୂଷାକୁ ଖେଳାଏ । ଏ ଟୋକାଗୁଡ଼ା ହେଉଛନ୍ତି ମୋର ଶିକାର, ଆଉ ମୁଁ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଚୋରାକା ପାଇଁ ବାଘୁଣୀ । ମୁଁ ହେଉଛି ମରାଜିକା, ସାହା ଭବିଷ୍ୟ ମରୁପ୍ରାନ୍ତରେ ନୃଷାଂ ପଥକକୁ ଭଜୁ । କରେ, ଧରା ଦେଇ ଧରା ଦିଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟେ ଗିରି କଥା ପଢ଼ିଥିବୁ । ମୁଁ ପୁରୁଷଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଭୁଲୁଛିନି । ମୋର ଉପରଟା ଦେଖିବାକୁ ମନୋହରକାନ୍ତି, ନବଦୁର୍ବାଦଳ-ଶ୍ୟାମ, ହୁଏ ତ କଣ୍ଠରେ ପକ୍ଷୀର କଳକୂଜନ ଅଛି, ଅଙ୍ଗକୁ ମଳୟର ଗନ୍ଧ ଘେରି ରହୁଛି; କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଦରପକଙ୍କରବାସୀ ତରଳ ଧାତୁନିଷ୍ପ୍ରବ ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶର ଛଦ୍ମ ଅନ୍ୟେଷଣ କରୁଛି । ଇଚ୍ଛା, ଏହି ସେ ପୁରୁଷଗୁଡ଼ା ପର୍ବତ ଉପରେ ଚଢ଼ୁଥିବା ମେଣ୍ଟାପଲ ପରି ମୋ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟ ଲେଖକର ସଥାଶକ୍ତି ଇତସ୍ତତଃ ଛନ୍ଦିତ କରି ପକାଏ ।”

କୁସୁମ ଏହିର କୋଧର ଏହି ଭୀଷଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖି ଶଙ୍କିସାଲ ପଚାରିଲା, “ଏହି ଅପା, ତୋର କାହିଁକି ପୁରୁଷଙ୍କ ଉପରେ ଏଡ଼େ ଗାମ ?”

ଏହି କୁସୁମ ଆତ୍ମକୁ ଅନାଇଲା , ବ୍ୟାଘ୍ରୀ ଶିକାର ଉପରକୁ ଝାମିବା ସୂର୍ବରୁ ସେପରି ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଏ । କୁସୁମର ହୃଦ୍ରେ ବାଲିକା-ସୁଲଭ

ଭଲଦେବୀ

ସରଳତା ନିଜର ଅନର୍ଗଳ ପ୍ରଚଳରତାରେ ଆତଙ୍କିତ ହେବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଦୂରଭିସନ୍ଧି ଦେଖିଲା ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଅତୀତ ଇତିହାସ କୁସ୍ମ ସେ ଜାଣେ, ତାର ଚିତ୍ତ କୁସ୍ମର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ କିଛିପଣ ସ୍ତବ୍ଧ ରହି ଏଲି ଉଡ଼ିର ଦେଲା, “ସୁରୁଷଙ୍କ ପରି ଠକ ଏବଂ ପରି ଘରକୁଡ଼ା ଜୀବ ଜଗତରେ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୁବନ୍ତ ଆମେ ତାଙ୍କର ଖେଳର ସାମଗ୍ରୀ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବେ, ଆଉ ଆମର ସର୍ବନାଶ କରିବେ, ତା ପରେ ମୁହଁ ପୋଛିଦେଇ ବସିବେ । ସମାଜକୁ ଫେରିଯାଇ ପୁଣି ସୁନାସୁଅ ହୋଇ ଯିବେ, କାହିଁକି ନା ସେମାନେ ସମାଜର ପିତୃଲଗ୍ନ, ମାଜିଦେଲେ ସପ୍ନା ହୋଇଯିବେ । ଆଉ ଆମେ ହେଉଛୁ ମାଟିହାଣ୍ଡି, ଏ ହାଣ୍ଡିରେ ଥରେ ଭିତ ଗୁଲିଲେ ଏ ହାଣ୍ଡି ହେବ ସମାଜ ଆଖିରେ କଳା ଖପର, ସୁନବ୍ୟବହାରର ଅସୋଗ୍ୟ ।”

ଏହି ସମୟରେ ହଷ୍ଟେଲର ଦାସୀ ଆସି ଏଲି ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଭିଜିଙ୍ଗ କାଉଁ ଦେଲା । କାଉଁ ପାଇ ଏଲି କହିଲା, “ଏଇ ସା, ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଗପରେ ମାଟି ବସିବୁ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଏନ୍‌ରେଜମେଣ୍ଟର କଥା ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇଛି । କାଲି ତାଙ୍କୁ କଥା ଦେଇଥିଲି ଆଜି ମେହୋର ମାଟିନିକୁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବା ବୋଲି ।”

ସ୍ତବ୍ଧ ପଚାରିଲା, “ଏଇ ବସିବୁ ବାବୁଟି କିଏ ?” ଏଲି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, ଫେରିପଡ଼ି ହସି ହସି କହିଲା, “ମୋର ବନ୍ଧୁ । ଏଇପଣି ବେଳ ନାହିଁ । ଫେରି ଆସିଲେ ନନ୍ଦିଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେବ ।” କୁସ୍ମ, ହେମ ଆଉ ସ୍ତବ୍ଧ ଦୋତା-ଲର ଶିତକିରୁ ଦେଖିଲେ, ଗୋଟାଏ ଖୋଲା ଠାକୁସିରେ ଏଲି ହସି ହସି ଗଲେ କର ଯାଉଛି ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଯୁବକ ସହୃଦ । ଯୁବକର ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାପଟା, ରୁଚି ଆଉ ସୌଖୀନର ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ତେହେବଟି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ।

ସାମୟିକ

[ଦୁଇ]

ମୁହଁସଞ୍ଜ ହୋଇ ଆସିଲାବୁ ତିନି ବନ୍ଧୁ ଅର୍ଥାତ୍ କୁସୁମ, ହେମ, ଆଉ ସାବୁ ଘରେ ହୁଷ୍ଟେଲର ଛାତ ଉପରକୁ ପବନ ଖାଇବାକୁ । ହେମ କହିଲା, “ଏଲି ଗଲଣି ଦିନ ତିନିଟା ବେଳୁ । ମେଟ୍ରୋର ମ୍ୟାଟିନି ତ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଲୁଙ୍ଗେ । ଆସି ସଞ୍ଜ ହେଲାଣି; କାହିଁ ଫେରିଲା ତ ନାହିଁ ?”

ସାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “କଣ ଖାଲି ମ୍ୟାଟିନିକି ଯାଇଛି ? ସାତେସାତ ନ ହେଲେ ସେ ଫେରିବ ? ଆଲୋ, ତୁ ଆଉ ମୁଁ ସେମିତି ଏଠି ପବନ ଖାଉଛୁ, ସେ ବି ଅବ ତା ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗରେ ରେଡ଼ସ୍ପେଡ଼ କି ଇଡ଼େନ୍ ଗାର୍ଡ଼ିଆରେ ପବନ ଖାଉଥିବ ।”

ହେମ କହିଲା, “ମୋର ମନେ ହୁଏ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏଲିର କଥାକୁ ଯେତେଟା ଦୋଷଜନକ ମନେ କର, ତାହା ସେତେଟା ଦୋଷଜନକ ନୁହେଁ । ତୁମେ ଯାହା କୁହ, ମୁଁ ବଶେଷ କରି ତାର ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ପସନ୍ଦ ନ କରି ରହିପାରେ ନାହିଁ । ପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ସମାନ ଅଧିକାର ଦାବା କରିବାରେ ତାର ଯୋଉ ସାହସ ଏବଂ ତଦନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତାକୁ ମୋତେ ବାଧା ହୋଇ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ହୁଏ । ଦେଖ, ସେ ଆମ ପରି ମୁହଁବେଶ ନୁହେଁ ।”

ସାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଛି, ମୋର ଏଇଟା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ଆମର କଳି କରିବାର କାରଣ କୋଉଠି । କଣ ଆମେ ପୁରୁଷ ନୋହୁଁ, ଏହୁ କ୍ଷୋଭ ? ତୁଳନା-ଯୋଗ୍ୟ ସମତା ଯଦି ଥାନ୍ତା, ତାହା ହେଲେ ପ୍ରଭେଦର ତାରତମ୍ୟକୁ ହ୍ରାସ ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ପ୍ରୟାସରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵରୁ ଔଚିତ୍ୟ କିଛିତ୍ ପରି-ମାଣରେ ବୁଝି ହୁଅନ୍ତା । ଆକିକାଲି ନାଗ, ବଶେଷତଃ ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷିତା

ଉଲ୍ଲେଖ

ନାରୀ, ପୁରୁଷ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ମୂଳଗତ ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ତାକୁ ଭୁଲିଯାଏ; ସେଥିପାଇଁ ଉଭୟ ପକ୍ଷର କେବଳ ଭେଦର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅଧିକାର ଯେ ଏହି ମୂଳଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସକାଶୁ ଅସମାନ ରହିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଏ । ଆଉ କଲ କରୁଥାଏ ପୁରୁଷ କାହିଁକି ଏହା କରିବ, ମୁଁ କରିବି ନାହିଁ, ପୁରୁଷ କାହିଁକି ଏହା ଭେଟିବି, ମୁଁ ଭେଟିବି ନାହିଁ ।”

ହେମ କହିଲା, “ସାରା, ତୋ କଥାରୁ ମୁଁ ବୁଝୁଛି, ଯେହେତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଶରୀରର ଗଠନଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବେ । ଏ କଥା ଭୁଲିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ଯେ, ଏହି biological difference ଠା ସମୟ ଅନୁକ୍ରମରେ ଘଟିଥିବା ଗୋଟାଏ ଆକର୍ଷକ ଘଟଣା । ଅନ୍ତତଃ ବଞ୍ଚାନ ପ୍ରମାଣ କରୁଛି ଯେ, ଜଗତର ଇତିହାସରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମୟ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ, ଯାହା କିଛି ଜୈବ, ନିଜ ଦେହରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କର ସମାବେଶ ଧାରଣ କରୁଥିଲା । ଅତଏବ ଯଦିବା କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଦୁଇ ଅଂଶ ଦୁଇ ପୃଥକ୍ ଦେହ ଧାରଣ କଲେ, ଏ ଦୁହେଁ ଯେ ମାନବିକତାର ସମତଳ ଭୂମି ଉପରେ ସମାନ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ, ଏ କଥା ଅସୀକାର କରି ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହା କିଛି ଏହି ମାନବିକତା ସଫଳତା ପ୍ରଦାନ କରେ, ସେ ସବୁଥିରେ ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅଧିକାର ଯେ ସମାନ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅସୀକାର କରି ହେବ ନାହିଁ ।”

ଉତ୍ତରରେ ସାରା କହିଲା, “ପ୍ରଭେଦଟା କଣ କେବଳ biological ? ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ନୁହେଁ ? ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ ଅଧିକାର ନେଇ ଯେଉଁ କଲହ ବଢି ଉଠିଛି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ, ମୋର ମନେ ହୁଏ, ତା ମୂଳରେ ଅଛି ସ୍ତ୍ରୀ ମନୋଭାବ; କେବଳ ଅଧିକାରର ଅସମାନତା ନୁହେଁ । ପୁରୁଷ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଭେଦର ଅଧିକାର ଅସମାନ ବୋଲି ପୁରୁଷର ଅଧିକାରଟା ଫଳତଃ ଉନ୍ନତ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀର ନିବୃତ୍ତି, ଏହି ମନୋଭାବ ହେଉଛି ଏହି କଲହର

ସାମୟିକ

ମୁଖ୍ୟ କାରଣ । ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକାରରେ ଯାହା ଅଛି, ତାକୁ ନିକୃଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେକର, ତାକୁ ଉଚ୍ଛ୍ୱେଷ କର । ସେଥିପାଇଁ କେହି ଦୋଷ ଦେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁ ବସୟରେ ଭୁଲେ, ପୁରୁଷ ଏହା କରୁଛି, ମୁଁ କରବି, ସେଠି ମୋର ମନେ ହୁଏ, ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକାରର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନାହିଁ, ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ପୁରୁଷ ହେବାକୁ । ଏଲିକୁ ଏହି ସ୍ୱେଚ୍ଛା ଧରିଛି । ସେ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ, ପୁରୁଷର ଏହି ଅବାରତ ଅନୁକରଣରେ ଆଉ କିଛି ଲାଭ ହେଉ ନ ହେଉ, ଅଳ୍ପତଃ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅବମାନନା ହେଉଛି ।”

ହେମ କହିଲା, “ସ୍ତ୍ରୀ, ଏଇକ୍ଷଣି ପରା ଶୁଣିଲୁ, ତାର ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବୋକେଇବା ?”

ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “ଏଲିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁଁ ସନ୍ଦେହ କରୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଛି, ତାର କଥା କହୁଛି ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁ କାରଣରୁ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉପରେ ତାର ଏତେ ସ୍ୱାଦ, ସେଥିରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହେବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।”

କୁସୁମ କହିଲା, “କହନା ସ୍ତ୍ରୀ, କଣପାଇଁ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉପରେ ତାର ଏତେ ସ୍ୱାଦ ? ଦେଖିଲୁ ନା, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାର ସ୍ୱରର କାରଣ ପଚାରିଲି, ସେ କେମିତି କଟମଟ କରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲା ।”

ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “କୁସୁମ, ତତେ ଆଗେ ମୁଁ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛି, ମନରେ ରଖ । ଦେଖ, ପ୍ରଭାତବାବୁଙ୍କ ସହଜ ତୋର ଯେ ବନ୍ଧୁ ହେବାର କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଛି, ସେ କଥା ଯେମିତି ଏଲି କାନରେ ନ ପଡ଼େ । ଏଲିକୁ ଚିତ୍ତି-ବାକୁ ହୁଏ ତୁର ଜଣକୁ ତେର ସମୟ ଲାଗିବ । ସେ ହେଉଛି ଲଜ୍ଜାହୀନ କୋକି । ତା ଲଜ୍ଜାହୀନ ଯେତେବେଳେ କଟିଯାଇଛି, ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଆଙ୍କର ଲଜ୍ଜାହୀନ କେମିତି କଟା ହେବ, ସେହି ଚିନ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଛି ।”

ଭଲ୍‌ଦେବୀ

ହେମ ବରକୁ ହୋଇ କହୁଲା, “କହୁନା ତାର କି ଲଙ୍ଘିତ କଟା ହୋଇଛି ? ଉପଦେଶ ପଛେ ଦେବୁ ।”

ସ୍ୱାମୀ କହୁଲା—“ମୋର ବଡ଼ବୋହୂଙ୍କର ଘର ବାଲେଶ୍ୱରରେ । ସେ ମୋତେ ଏଲି କଥା କହୁଥିଲେ । ବରମସ୍ତରର ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁଙ୍କୁ ଜାଣୁ ? ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ପ୍ରଥମେ ଏଲିକୁ ବିଭା ହେବାକୁ ବସିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ତାର ମାଉସୀଝିଅ ସାନ ଭଉଣୀକୁ ବାହା ହେଲେ । ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ସେତେବେଳେ କଲିକତା ମେଡିକଲ କଲେଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଷରେ, ସେତେବେଳେ ଏଲି ଆସିଲା ସ୍କଟିଶ୍‌ରେ ଆଇ. ଏ. ପଢିବାକୁ । ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ସ୍କଟିଶ୍‌ର ଓଲ୍‌ଡ଼ ବଏ । Old Boys' Day ରେ ପ୍ରଥମେ ଦୁଇଜଣ ଚିତ୍ତାପରଚ ହେଲେ । ନିଜେ ପ୍ରିନ୍‌ସିପାଲ୍ ଓହ୍ଲାସାହେବ ଦୁଇ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଚିତ୍ତାଇ ଦେଲେ । ତା ପରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠତା ବଢିଲା, ଚିଠିପତ୍ର ଚାଲିଲା, ସିନେମା ବାୟୁସ୍ଥୋପ, ଇଡେନ୍ ଗାର୍ଡେନ୍, ବଟାନିନ୍‌ସରେ ଆଉଟିଂ ଚାଲିଲା । ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପର ନିକଟରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହେଲେ ବିଭା କରିବେ ବୋଲି । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ବାପ ମା ମଧ୍ୟ ଏ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ଦେଲେ । କଥା ଥିଲା, ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ଡାକ୍ତରୀ ପାସ୍ କରିବା ପରେ ବିଭାଘର ହେବ । ଗଲାବର୍ଷ ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ପାସ୍‌କରି ବୁକିରି ପାଇଲେ ବରମସ୍ତରରେ । ବିଭାଘର ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଗୁଣନିଧିବାବୁ ଜନିଷପତ୍ର ତ କିଣିଥିଲେ, ନିମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛପାଇଥିଲେ, କେବଳ ବାଣ୍ଟିବା ବାକି ଥିଲା । ବିଭାଘର ହସ୍ତାକ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ହଠାତ୍ ଶୁଣାଗଲା, ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ଏଲିକୁ ବିଭାହେବାକୁ ନାସାକି । ବିଭାଘର ଭଙ୍ଗିଗଲା ।”

କୁସମ ପଚାରିଲା, “କାହିଁକି ଭଙ୍ଗିଗଲା ? କାହିଁକି ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ଏଲିକୁ ବିଭାହେବାକୁ ମଞ୍ଜିଲେ ନାହିଁ ?”

ସ୍ୱାମୀ କହୁଲା, “କାରଣଟା ରହସ୍ୟମୟ, ଅନ୍ତତଃ ବାହାରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଡ଼ବୋହୂଙ୍କ ପାଖରୁ ଯାହା ଶୁଣିଛି, ତା’ ତମକୁ କହୁଛି । ତା’ କେତେ ସତ, କେତେ ଅତିରକ୍ତିତ, ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ ।”

ସାମୟିକ

ଏକର ମାଉସୀ ଝିଅ ଶାନ୍ତର ଘର ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ । ସେ ଏଲିଓ ବର୍ଷ ଦୁଇ ସାନ; କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ଏଲିଓ ତେର ଭଲ । ଏହି ଅବଶ୍ୟ ଶରୀର ପ୍ରସାଧନରେ ଆଉ 'ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିବାର ହାଲ ଫ୍ୟାଶନରେ ଶାନ୍ତ ଅଧିକ ଧୂରନ୍ଧର । ସେଥିପାଇଁ ତାର ଶୁକଚକ୍ୟଟା ଆଖିକୁ ଝଲସାଇ ଦିଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶାନ୍ତ ସ୍ବଭାବତଃ ସୁନ୍ଦର; ଏଲିକୁ ସାଜିବାକୁ ହୁଏ । ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁର ଘର ବା ବରମପୁରରେ । ଶାନ୍ତ ଆଉ ତାଙ୍କର ଘର ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଟତା ଥିବାରୁ ସେ ଶାନ୍ତ ସହୃଦ ସଞ୍ଜନରେ ମିଳାମିଶା କରୁଥିଲେ । ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ସେତେବେଳେ ପାସ୍ କରି ବରମପୁରରେ ଶୁକ୍ତି ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତ ରେଭେନ୍ସା ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପଢ଼ିଥାନ୍ତେ । ଦେଇ ଆସି ଘରେ ବସିଥାଏ । ଏକର ବାହାର ପକ୍ଷର ଦିନ ସରିଛି ଅଛି, ଦିନେ ଶାନ୍ତ ଏଲିଓ ତାର ବାହାର ବସ୍ତ୍ରରେ ଚିଠି ପାଇଲା । ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ସେ ଏଲିକୁ ବାହା ହେବ, ଏ ଖବର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲା; କଟକରେ ପଡ଼ାଶୁଣାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସେ ଖବର ତା ପକ୍ଷରେ ଏଡ଼େ ହଠାତ୍ ହେଲା ଯେ, ସେ ଚିଠି ପଢ଼ିବାମାତ୍ରେ 'ମାଲେ' କହି ମୁହଁ ଗଲା । ରଙ୍ଗୀନ୍ ବାବୁକୁ ଡାକ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷ ମାସେ ଦୁଇମାସ ହେବ ରଙ୍ଗୀନବାବୁ ଶାନ୍ତ ଘରକୁ ଯାଉ ନ ଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସହୃଦ ବାହା ହିଁ ର ହେଲା ଦିନଠାରୁ ଅପରାଧୀ ପରି କରହୁଡ଼ା ଦେଉଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଶାନ୍ତ ସହୃଦ ତାଙ୍କର ଭାଇ ଭଉଣୀର ସମ୍ପର୍କ ହୁଡ଼ା ଯେ ଅଧିକ କିଛି ଥିଲା, ଏହା ସେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତର ମା ବାପ ଯୁଦ୍ଧା ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଶାନ୍ତର ଏହି ଆକର୍ଷକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଶୁଣି ସେତେବେଳେ ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁ ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା ହୋଇ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କର ଏହି ଭବାନ୍ତର ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନ କଲା ପରି ରହିଲେ । ଭାବିଲେ, ବିପଦରେ ଏପରି ଭଦ୍ରାସୀନତା ଦେଖାଇବା ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଅବଶ୍ୟ ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁଙ୍କ ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ ଶାନ୍ତର ମୁହଁଭଙ୍ଗ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଭୀଷଣ ଜ୍ୱର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖାଦେଲା ଏବଂ ଫଳରେ ଆଖି ନ ଫିଟାଇ ଶାନ୍ତ ପ୍ରଳାପ ବକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । କେତେବେଳେ ବା ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁକୁ ଅନୁନୟ ବନୟ କଲା—

ଇଲ୍ଲଦେବୀ

ସେମିତି ସେ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ ନ କରେ; କେତେବେଳେ ବା ଏଲି ପାଖରେ ନିବେଦନ କଲୁ—ରଜାନିବାବୁକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ । ଶାନ୍ତର ବାବା ଏ ସବୁ ପ୍ରଳାପ ଉକ୍ତି ଶୁଣି ରଜାନି ବାବୁକୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଡାକି ନେଇ ଏହାର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବୁଝିଲେ । ବୁଝିଲେ, ସିନ୍ଧୁ ରଜାନିବାବୁର ପ୍ରଣୟାସକ୍ତ, ସଦା ବା ବିଛା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ମୌଖିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ନାହିଁ । ତା ପରେ ରଜାନିବାବୁ ବାଲେଶ୍ଵର ଯାଇ ଏଲି ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାକଲେ । ଶୁଣାଯାଏ, ଏଲି କୁଆଡ଼େ ତାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଏକାବେଳେକେ ନାଗୁଜା ହେଲା । ସେତେବେଳେ ରଜାନି ବାବୁ କହୁଲେ, “ଏଲି, ତୁମକୁ ବନ୍ଧୁ ହେବାକୁ ମୁଁ ସେ କଥା ଦେଇଥିଲି, ନିଶା ଖାଇଥିବା ଲୋକର କଥାରେ ସେପରି କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ସେହପରି ମୋର ସେ କଥାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝୁଛି, ତୁମ ପ୍ରତି ମୋର ସେହି ଆସକ୍ତି ତାହା ପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ତାହା କେବଳ ସାମୟିକ ମୋହ । ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେବାକୁ ହେବ ।” ଉତ୍ତରରେ ଏଲି କୁଆଡ଼େ କହୁଲା, “ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ତୁମକୁ ଦେଇସାରିଛି, କର୍ମତଃ ମୁଁ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ । ଅତଏବ ମୋତେ ଧର୍ମତଃ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତୁମେ ବାଧ୍ୟ ।” ରଜାନି ବାବୁ କହୁଲେ, “ଅନ୍ତତଃ ମୋ ପକ୍ଷରୁ ମୁଁ ଏ ବାଧ୍ୟତାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ଏହି ସର୍ବସ୍ତ୍ର ସମର୍ପଣର ଦାବୀ କେବଳ ତୁମର ଏକୃଷ୍ଟିଆ ନୁହେଁ, ଶାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଦାବୀ କରିପାରେ, ସଦା ବା ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦାବୀର କଥା କହୁ ନାହିଁ, କେବଳ ବାକ୍ସ ମସ୍ତିଷ୍କ ତାର ଅନ୍ତରର ଆବେଦନ ଜଣାଇଛି । ତୁମ କଥାରୁ ମୋର ଅନ୍ତତଃ ଏହି ଧାରଣା ଜନ୍ମିଛି ଯେ, ଆଧୁନିକ ପ୍ରଗତିର ପରିପାଟଣା ତୁମର ବଳିଷ୍ଠ ଚିତ୍ତର ବଡ଼ ବେଶି ବିକ୍ଷେପ ଘଟିବ ନାହିଁ, ସଦା ସାମୟିକ ଉତ୍ତେଜନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେହି ସମର୍ପଣ କରିଥିଲା, ତାର ବିନିମୟରେ ମୋ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିଦାନ ଚିରନ୍ତନ ନ ହୋଇ କେବଳ ସାମୟିକ ହୁଏ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ସମର୍ପଣର ଦାବୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ଆଇନ ତୁମେ ଦେଖାଇଲ, ତୁମ ପକ୍ଷରୁ ସେ ଦାବୀ ଅବା

ସାମୟିକ

ମୋ ପକ୍ଷରୁ ସେ ଅଙ୍ଗୀକାର ସେହି ସମୟରେ କରାହୋଇ ନ ଥିଲା ।” ଏହି ପଚାରିଲା, “ହଉ, ମୁଁ ମାନି ନେଉଛି, ମୋ ପ୍ରତି ତୁମର ସେ ଆସକ୍ତି, ତାହା ତୁମର ମୋହ; ତେବେ ତୁମେ କଣ ଶାନ୍ତକୁ ପ୍ରେମ କରୁଛ ? ସେବେ ତାହାହିଁ ହେଲା, ତେବେ ତୁମକୁ ଖେଳିବାକୁ କଣ ଅନ୍ୟ ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ ?” ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଶାନ୍ତକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମ କରୁଛି କି ନାହିଁ, ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେବେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇ ନ ପାରେ, ମୋର ମନ କହୁଛି, ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଏବଂ ବଳିଷ୍ଠକୁ ଜଗତର ହୃଦ ସକାଶେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ଏହିର ସର୍ବଶରୀର ଜଳି-ଗଲା, ମୁହଁରୁ ଆଉ କିଛି ବାହାରିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ରୁଦ୍ଧଶ୍ୱାସ ସର୍ପ ପରି ଫିଁ ଫିଁ ହୋଇ କହିଲା “ଶୟତାନ !” ତା ପରେ ରଙ୍ଗୀନ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ବରମସ୍ତର ଆସି କାଳବଳମ୍ବ ନ କରି ଶାନ୍ତକୁ ବଢ଼ାହେଲେ ।”

ହେମ ଆଉ କୁସୁମ ସବୁ ଶୁଣି ସାରି କହିଲେ, “ଏହି ଯେ ପୃଥୁଷ୍ଠ ମୁଣ୍ଡ ଚୋରାକାକୁ ବୁଝିବ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କଣ ଅଛି ? ଖାଇବାବେଳ ହେଲାଣି, ଖୁଲ ତଳକୁ ଯିବା ।”

[ଚିନ]

ଖୁବ୍ ପାଞ୍ଚ ବରଷ ପରର କଥା । ଏହି, କୁସୁମ ପ୍ରଭୃତିର ଜୀବନରେ ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଛି, ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । କୁସୁମ ଇତିମଧ୍ୟରେ ବେଥୁନରୁ ବି, ଏ, ପାସକର ପୂର୍ବ ନିରୁପଣ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବିଚ୍ଛା ହୋଇଛି । ପ୍ରଭୃତି କଳିକତାରେ ସେଣ୍ଟପଲ୍ସ ମିଶନ କଲେଜରେ ପ୍ରଫେସର ବୃଦ୍ଧି କରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୃଥୁଷ୍ଠ ପିଲାପିଲି ନେଇ ସାଧାରଣ ଗୃହସ୍ଥପରି ନିରୁଦ୍‌ବେଶରେ ଜୀବନ କଟାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ହେମ ମଧ୍ୟ ବେଥୁନରୁ ପାସକର ଗୋରଖପୁରରେ ମିଶନ ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ବୃଦ୍ଧି କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଛାନ୍ଦାବସ୍ଥାର ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ଯାଣ ସ୍କୁଲ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଉଣା

ଇଲ୍‌ଦେବୀ

ଅଧିକେ ଜାଗରୁକ ରହୁଛି ବୁଦ୍ଧି କଦାଚିତ୍ ଚିଠିପତ୍ରର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଦ୍ଵାରା ।

ଏଲ୍ ବି. ଏ., ବି. ଟି. ପାସ କରି ପ୍ରଥମେ ମେଡ଼ିକାଲ୍‌ସ୍କୁଲର ମିଶନ ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ବର୍ଷେ ବୁକିଙ୍ଗ କରିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ମନେ କରିଥିଲା ଲେଡି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍‌ର ପ୍ରିୟାପାତ୍ର ହୋଇଛି । ବୁକିଙ୍ଗ କରିବାର କିଛିଦିନ ପରେ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ତାର ମିଶାମିଶିତା ଯେ ଅତିରିକ୍ତ ରକମର ହେଉଛି, ଏ କଥା ଦିନେ ଲେଡି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ପ୍ରକାଶନରେ ତାକୁ କହିଲେ । ଏ କଥା ଶୁଣି ସେ ଯେ କେବଳ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ହେଲା, ତାହା ନୁହେଁ, ଦୁଇ ବୁଦ୍ଧି କଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଇଦେଲା । ଇତିମଧ୍ୟରେ ତାର ଉପରିସ୍ଥ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର ସ୍ଥାନ ଖାଲି ହେଲା । ସେ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସେ କି ତାଠାରୁ ଅଧିକ ପୁରାତନ କର୍ମବୃତ୍ତ ଏପରି ଜଣକୁ ସେ କାମ ଦେଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଗତ କରି ବୁକିଙ୍ଗରେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଆସି କଲିକତାରେ ଏମ୍. ଏ. ପଢିଲା । ଏମ୍. ଏ, ପଢିବା ସମୟରେ ଦିନେ ସେ ପୁରୁଷ ଛାତ୍ରଙ୍କର Common Roomକୁ କଣ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲା । ସେଠି ସେମାନେ ସମସାମୟିକ ଭାରତୀୟ ଗଜନୀତିର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁ କରୁ ଆସି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ନୂତନ ଆମଦାନୀ କରାହୋଇଥିବା ଶିଷ୍ୟା ମିସ୍ ମେଡ଼ିକାଲ୍‌ର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏଲ୍‌କୁ ଦେଖି ସେମାନେ କହିଲେ, “ମିସ୍ ଇଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ, ଆପଣ ଯଦି କିଛି ମନେ ନ କରନ୍ତି, ଗୋଟିଏ କଥା ଆପଣଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ ।”

ଏଲ୍ କହିଲା, “କଣ ?”

ସେମାନେ କହିଲେ, “ଆପଣ ଚଟାଳୀ ଘରର ଝିଅ ହୋଇ ଏହି ବିଦେଶୀ ନାମଟା କାହିଁକି ରଖିଛନ୍ତି ? ଦେଖନ୍ତୁ, ଯେଉଁ ବିଦେଶୀୟ ନାରୀମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଭାରତର ସେବା କରିବାକୁ, ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧା ନିଜର ପୋଷାକପତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ନାମର ପରିବର୍ତ୍ତନ

ସାମଘିକ

କରୁଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ ମାଳ ନାରିଙ୍ଗ, ମିଶ୍ରବେନ୍ ଓ ନିବେଦିତା ପ୍ରଭୃତି ଦେଖନ୍ତୁ । ଆପଣ ନାମଟା ବଦଳାଉନ୍ତୁ ।”

ଏହି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ କଥାର ଯାଣ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହୁଲା ସେ ସେ ବଙ୍ଗାଳୀ ନୁହେଁ । ଉତ୍ତରରେ ସେମାନେ କହୁଲେ ସେ ବଙ୍ଗାଳୀ ନ ହେଲେ ସ୍ବଦ୍ଧା ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଅଂଶରେ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ।

ଏହି ତା ପରେ ପଚାରିଲା, “ମୋ ନାମ ସକାଶେ କଣ ମୁଁ ଦାୟୀ, ନା ମୋ ନାମକରଣ ହେଲାବେଳେ ମୋତେ ପଚାରି ହୋଇଥିଲା ?”

ସେମାନେ କହୁଲେ, “ପିଲାଦିନରେ ଯଦିବା ଆପଣ ନିଜ ନାମ ସକାଶେ ଦାୟୀ ନ ଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ହେବାରୁ ଏବଂ ନିଜର ନାମ ପରି-ବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଆପଣଙ୍କର ଆଇନସଙ୍ଗତ ସମତା ଥିବାରୁ, ଆପଣ ଯଦି ନ ବଦଳାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆପଣ ସେ ନିଜର ନାମ ସକାଶେ ଦାୟୀ, ଏ କଥା ଧରି ନିଆଯିବ ।”

ଏହି କହୁଲା, “ବାଃ ! ସେକ୍ସପିଅର କହୁଛନ୍ତି ଗୋଲାପକୁ ଅନ୍ୟ ସେ କୌଣସି ନାମ ଦେଇ, ଡାକ ତାହାର ଗୋଲାପକୁ ନଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ନାମରେ କଣ ଅଛି ?”

ସେମାନେ ଉତ୍ତରରେ କହୁଲେ, “ଆମ୍ଭେମାନେ ଚାହୁଁ, ଆପଣଙ୍କ ଗୋଲାପତ୍ତର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାକୁ ଗୋଲାପ ଡାକିବାଦ୍ବାରା ।”

ସେଦିନ ଉପରଓଳି ବଲେଜରୁ ଫେରି ଏହି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ନାହିଁ । ଛାତ ଉପରେ ଯାଇ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ବୁଲିଲା ଏବଂ ନିଜର ନାମକରଣ ଓ ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆବଶ୍ୟକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାବିଲା । ଠିକ୍ କଲା, ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ଅଛି, ଅନ୍ତତଃ ଅକାରଣ କୈଫିୟତ ଦେବା ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଅସୁବିଧାରୁ ସେ ରକ୍ଷା ପାଇବ । ଅନେକ ଭାବି ଚିନ୍ତି ସ୍ଥିର କଲା, ନିଜର ନାମକୁ ଏପରି କୌଶଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବ, ଯେପରି ନୂତନ ନାମର ପ୍ରସ୍ତୁତନ ସହଜ ଛାଡ଼ି ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବ । ଯେତେବେଳେ ନିଜେ

ଇଲଦେବୀ

ଭାବ ଚିନ୍ତା ନାମଟା ନେବ, ଅନ୍ତତଃ ତା' ସେପରି ଶୁଣିବାକୁ ସ୍ବର ହେବ, କବିତ୍ବର ଅଭାବ ସେପରି ସେଥିରେ ନ ଥିବ । ସ୍ଥିର କଲ, ଅନ୍ତତଃ ନାମଟା ଦୁଇ ଢଳି ଅକ୍ଷରରୁ ବେଶି ସେପରି ନ ହୁଏ; ନଇତ ନାମ ଭିତରେ ଅର୍ଥ ରହୁ ନ ରହୁ, ଆର୍ତ୍ତ ରହୁବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ପ୍ରଭାସନଳିନୀ, ପ୍ରଦୋଷକାମିନୀ ବଦ୍ୟୁତ୍-ବରଣୀ ପ୍ରଭୃତି ପାଞ୍ଚହାତିଆ ନାଁ ସବୁ ସ୍ମରଣରେ ଆସିବା ମାତ୍ର ବଦାୟୁ ଦେଲା । ନିର୍ମଳା, ପ୍ରମୀଳା, ସରଳା, ଉର୍ମିଳା ପ୍ରଭୃତି ନାମ ସଦବା ତଳନ ସହ, ତଥାପି ତେଡ଼େ ଆଧୁନିକ ନୁହେଁ । ଭାବଲ, ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ଆ ବୋଲି ଆଉ ସାବ, ମାଳା, ମୋତି, ପେଟା ପ୍ରଭୃତି ନାମ ତ ନେଇପାରିବ ନାହିଁ । ତଳକୁ ଆସି ବଡ଼ା ଜାଲି ବଙ୍ଗାଳା ଅଭିଧାନ ଫିଟାଇ ଘଣ୍ଟାଖଣ୍ଡେ ପହ ଓଲଟାଇ ଗଲା । ଶେଷକୁ ବରକ୍ର ହୋଇ ଅଭିଧାନ ବନ୍ଦକରି ଯାଇ ଖଟରେ ଶୋଇଲା । ଶେଷକୁ ନାମକରଣରେ ନୁହେଁ ଉଦ୍ଭାବନର ଆଶା ନ ଦେଖି ଆଶ୍ରା ନେବାକୁ ବସିଥିଲା ଅନ୍ୟର ନାମ ଅନୁକରଣ କରିବାରେ । ଖଟରେ ପଡ଼ି ଭୁବୁକ୍ଷି, ଏହୁପରି ସମୟରେ ଅତି ଅନପେକ୍ଷିତ ଭାବରେ ନିଜର ନୁଆ ନାମର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମସୃଜଦରୁ । ନମାଜର ସମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏବଂ ରମଜାନ ମାସ ଥିବାରୁ ସେହି ସମୟରେ ମୁଏଜିନ୍ ମସଜିଦ୍ ବାସୁଜ ଉପରକୁ ଯାଇ ବକ୍ରକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆହ୍ବାନ କଲା—ଇଲହା ଇଲହା X X । ଏହି କାନରେ ଏହି ଆହ୍ବାନର ପ୍ରଥମ ଅଂଶ ବାଜିବାମାତ୍ର ମନ ସେଇଠି ଅଟକି ଗଲା ଏବଂ ନିଜ ନାମକୁ ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ପାଇବାରୁ ତତ୍ତ୍ବ ଉଠିଯାଇ ପାଉଣ୍ଡେନ ପେନ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜ ପତିବା ପୁତ୍ରକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲେଖିଗଲା ‘ଇଲ’ ‘ଇଲ’ ‘ଇଲ’ ।

ନାମଟା ତ ସଥାତଥା ମନମୁତାବକ ମିଳିଗଲା । ଦୈବଦୂର୍ବିପାକରୁ ସେପରି ପ୍ରଥମ ନାମଟା କଟମଟିଆ ହୋଇଥିଲା, ଭାବଲ, ସେହୁପରି ଦୈବାତ ନୁଆ ନାମଟା ବ ମିଳିଲା; କିନ୍ତୁ ବିପଦ ତଥାପି କଟିଲା ନାହିଁ । ପଦବୀ ନେଇ ସୁଣି ଗୋଳମାଳରେ ପଡ଼ିଲା । ଏରିଣା ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ଯାହା, ଇଲ ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ୍ ତାହା । ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କେବଳ ମହରଗରୁ ଯାଇ କାନ୍ଥାରରେ ପଡ଼ିବା

ସାମୟିକ

କଥା ! ପଦବୀକୁ ଦାସ ପାସ କିଛି ଗୋଟାଏ କରିଦେବାକୁ ଯେ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ; କେବଳ ଲୋକେ ହସିବେ, ଆଉ ସଙ୍ଗୀମାନେ କାଳେ ବାପ ମା ବଦଳେଇବାକୁ ଟାହୁଲି କରିବେ, ଏହି ଭୟରେ ସେ ଚେଷ୍ଟାରୁ ଯାନ୍ତି ହେଲା । ତା ପରେ ମନେ ପଡ଼ିଲା, ହୃଦୟର ଝିଅ, କରଣ ହେଉ ବାହୁଣ ହେଉ, ବାହୁହେଲେ ଦାସୀ ପଦବୀ ଏବଂ ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଇ ପଦବୀ ନିଅନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ‘ଦେବୀ’ ପଦବୀଟାରେ ଅନ୍ତତଃ ତା ଦୃଷ୍ଟିରେ କିଛି କବିତ୍ୱ ଥିଲା ପରି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ହନୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ଘରର ଝିଅଙ୍କ ପରି ଦେବୀ ପଦବୀ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲା, ଯେହେତୁ ତାର ଶିକ୍ଷାଦାୟୀ ବୁଦ୍ଧି-ଚଳନ ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାରେ ଅନ୍ତତଃ କଲିକତାସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗାଳୀ ଘରର ଝିଅଠୁଁ ଯେ ସେ ଭଣା ନୁହେଁ, ଏହି ଚିନ୍ତା ବଙ୍ଗଳା ‘ଦେବୀ’ ପଦବୀ ନେବାରେ ତାର ଯେ ଅଧିକାର ଅଛି, ସେ ବସ୍ତ୍ରସ୍ୱରେ ତାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଏହିପରି ଏଲିଶା ଉଇଲିଙ୍ଗନ୍ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା ‘ଇଲ ଦେବୀ’ରେ ।

ବାପମାକୁ ପହଞ୍ଚାଉ ଜଣାଇଦେଲା ଯେ, ସେ ଆଇନର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ତାର ନୂଆ ନାମ, ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଇଲ ଦେବୀ’କୁ ଚରକାଳପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ତାର ଏ ପ୍ରକାର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସେମାନେ ଯେପରି ମନେ ନ କରନ୍ତି ଯେ, ସେ ତାର ପିତାମାତାର ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କିଲ୍ୟ ଦେଖାଉଛି; ବରଂ ସେମାନେ ଯେପରି ବୁଝନ୍ତି, ତାର ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ତାକୁ ଏ ପ୍ରକାର କରାଇଛି ।

[ଗୁର]

ଇଲ ଓରଫେ ଏଲି ଯଦିବା ମେଡ଼ିନାସୁରରେ ବର୍ଷେ ଉପରେ ଶୁକିରା କରିଥିଲା, ତଥାପି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କଲିକତା ସହରରେ ବୁସ୍ତମ ଘରକୁ ଯାଇ

ଇଲ୍ଲଦେବୀ

କେବେ କୁସୁମ ସହୃଦ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ କରି ନ ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ କଲିକତାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ପାଟିପାଟି ଅବା ଗାଁଗାଁରେ ସେ କୁସୁମ ସହୃଦ ଅବସ୍ଥାତ୍ ସାକ୍ଷାତ ହେଉ ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ ; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଆକର୍ଷକ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ସମୟରେ କଥାବାତ୍ତୀରେ କୁସୁମ ପକ୍ଷରୁ ସେପରି ସନ୍ନିବିଧିତା ବା ଆହୁତ ପ୍ରକାଶ ପାଉ ନ ଥିବାରୁ କୁସୁମର ଘରକୁ ଯାଇ ତାର ସ୍ବାମୀ ପ୍ରଭୃତ ସହୃଦ ଯାଚି କରି ଭାବ ଆଳାପ କରିବାକୁ ଏଲିର ମନ ବଳୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଭାବୁଥିଲା, ସ୍କୁଲରେ ଶୁକ୍ଳା କରିବ କି ନାହିଁ, ମନେକଲା, ଥରେ କୁସୁମର ସ୍ବାମୀ ପ୍ରଭୃତ ସହୃଦ ପରାମର୍ଶ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଭାବିଲା, ସେ ବି ତ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କାର୍ଯ୍ୟକରେ; ଅନ୍ତତଃ ତାର ପରାମର୍ଶ ନେବାଟା ମନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ । ଅତଏବ କଲିକତାକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ପ୍ରଭୃତର ବସିବା ଘରେ । କୁସୁମ ଅବଶ୍ୟ ତାକୁ ଆଦରର ସହୃଦ ବସାଇଲା; କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ଏ ବିପଦ ତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଘରେ ପାଦ ପକାଇ ନ ଥିଲା, ଆଜି କୋଉ ମତଲପରେ ଏ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଲା ? ବାଜେ କଥାବାତ୍ତୀ ପରେ ଏଲି କହିଲା, “କୁସୁମ, ପ୍ରଭୃତବାବୁ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ନା ? ମୁଁ ଟିକେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ଆସିଛି । ତୁ ମୋତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ introduce କରିଦେ ।”

କୁସୁମ କଣ କରିବ, ଅଗତ୍ୟା ଭଦ୍ରତା ଖାତିରିରେ ଉଠିଯାଇ ଭିତରୁ ସ୍ବାମୀକୁ ଡାକି ଆଣିଲା ଏବଂ ଏଲିର ତାଙ୍କ ସହୃଦ ପରିଚୟ କରାଇଦେଲା ।

ପ୍ରଭୃତ କହିଲା, “ବାଃ, ଆପଣ କୁସୁମର ବନ୍ଧୁ, କଲିକତାର ଏତେ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି, କାହିଁ ଏ କଥା ତ ମୁଁ ଏତେ ଦିନଯାକେ ଜାଣି ନାହିଁ ?”

ଏଲି—ସେ କୈପସୂତ ମୁଁ ଦେବି, ନା କୁସୁମ ଦେବ ?

କୁସୁମ—ମୋର ଜଞ୍ଜାଳ କେତେ, ପିଲାପିଲି ଘର, ମୋତେ ମରିବାକୁ ଫୁରସତ ନାହିଁ । ଆଉ, ତୁ ମୁକୁଲିଷ୍ ଲୋକ, ତୋର କୋଉ କାମ ଯେ, ଥରେ ଆସି କୁସୁମ କେମିତି ଅଛି, ଦେଖିଯିବାକୁ ତୋତେ ବେଳ ହେଲା ନାହିଁ ?

ସାମୟିକ

ଏହି—କାହିଁକି, ତୁ କଣ ଜାଣି ନ ଥିଲୁ କି, ମୁଁ ମେଢ଼ନାସ୍ତରରେ ଅଛି ? କଲିକତାରେ ବି ତ ମତେ କେତେ ଥର ଦେଖିବୁ ? ସମୟ ନ ଥିଲା ତ ଥରେ ଚିଠି ଲେଖି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ ତୋ' ଘରକୁ ?

ବୁସ୍ତମ—ଷ୍ଟେସନରେ ଯେ ଆସି ପଡ଼ୁଥିଲୁ ଏ କଥା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଥରେ Formal visit ଦ୍ଵାରା ଅତିଥିର ଜଣାଇବା ଉଚିତ । ତା' ନ ହେଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀ କେମିତି ଜାଣିବ, ତାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସମ୍ମାନିତ ହେବ ?

କଥାକୁ ଆଉ ବଢ଼ିବାକୁ ନ ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କହୁଲୁ, “ସତସ୍ୟ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି ! ନାହିଁ ମାମୁଁ କଣାମାମୁ ଭଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଧୁ ମିଳନରେ ଆନନ୍ଦକୁ ବାଦ ଦେଇ ଅନ୍ତତରେ ଯେ ବେଗାଟିଲୁ ଘଟି ଯାଇଛି, ତାକୁ ବସି ମାଜିବା ବୁଦ୍ଧିମାନର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।”

ତା ପରେ ସେ କାହିଁକି ସୁକିରା ଛାଡ଼ିବାକୁ ମନଃସ୍ଥ କରୁଛି, ସେ କଥା ଏହି ବାଣଦ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେ ତା କଥାକୁ କେବଳ ରୂପ କରି ଶୁଣୁଥିଲା, ତା ନୁହେଁ; ତାର ଅତ୍ୟଧିକ ଆଧୁନିକ ଶକ୍ତିର ବେଶଭୂଷା ଏବଂ କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ତାର ସୁକିରା ଛାଡ଼ିବାର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଦୌ ସମର୍ଥନ କଲା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହି କହୁଲା ଯେ, ସେ ଏକରକମ ସ୍ଥିର କରୁଛି, ଏ ସୁକିରା ଛାଡ଼ିଦେବ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉଦ୍ଧୃତ ଦେଲା, ‘ଆପଣ ଯଦି ସ୍ଥିର କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ମାରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।’

ଏହି କହୁଲା, “ମୁଁ ବଶେଷ କରି ଆପଣଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଭିକା କରୁବାକୁ ଆସିଛି । ମୁଁ ଆସୁଛି କଲିକତାକୁ ଏମ. ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ । ବାବାକୁ ଆଉ ଖର୍ଚ୍ଚାଳ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ମୁଁ ସୁକିରା କରି ସାହା ଶ୍ଵେଜଗାର୍ କରୁଛି, ସେଥିରେ ଏମ. ଏ. ଦୁଇ ବର୍ଷର ଖରଚ ତଳାଇନେବି । କିନ୍ତୁ ତା ଏତେ ବେଶୀ ନୁହେଁ ଯେ, ଏମ. ଏ. ପାଇଁ ଯେତେ ବଡ଼ ଦରକାର, ସେ

ଇଲଦେବୀ

ସବୁ କିଛି ପାରିବ । ଅତଏବ ଆପଣଙ୍କୁ ରକ୍ତେଷୁ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ଆପଣଙ୍କର କଲେଜ ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ମୋତେ ସମୟକୁ ସମୟ କରି କରି ବହୁ ଯୋଗାଇବେ ।” ପ୍ରଭାତ ସ୍ୱାକୃତ ହେଲା ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ଜଳଯୋଗ ପରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାୟ ନେଲା ।

ଏହିପରି ପ୍ରଭାତ ସହୃଦ ଏହିର ଆଳାପ ପରିଚୟ ବୁଝି ବା ବନ୍ଧୁକୁ ବୁଝି, ଅନ୍ତତଃ ମିଳାମିଶାର ସୁନିପାତ ହେଲା । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁସୁମ ସେ ନିଜର ମତାମତ ସ୍ୱାମୀ ନିକଟରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ; ବରଂ ଯେଉଁ ଦିନ ପ୍ରଥମ କରି ଏହି ସେମାନଙ୍କର ଘରକୁ ଆସିଥିଲା, ସେହି ଦିନ, ଏହି ସେ ଗୋଟିଏ ଏକ ନମ୍ବର flirt, ଏ କଥା ଠିକ୍ ତା ଯିବା ପରେ ସ୍ୱାମୀକୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ତା ସହୃଦ ଯେପରି ବେଶି ମିଳାମିଶା ପ୍ରଭାତ ନ କରେ, ସେ ବସ୍ତୁରେ ସାବଧାନ କରିଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ସତର୍କର ଫଳ ହେଲା ଓଲଟା । କେବଳ ସତର୍କ କରିଦେବାରୁ ସେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଇଚ୍ଛା ପ୍ରବଳ ହେଲା, ତାହା ନୁହେଁ; ଏ ଇଚ୍ଛାର ମୂଳରେ ଥିଲା ପ୍ରଭାତର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା, ଯାହା ତାର ବିବାହୁତ ଜୀବନର ଅବଶ୍ୟମ୍ବାବା ଫଳ । ସେ ଯେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ନ ଥିଲା, ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ଜାତି ସହୃଦ ଘନିଷ୍ଟଭାବରେ ପରିଚିତ ହେବା ତାହା ନିକଟରେ ପ୍ରଲୋଭନର ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀଚରିତ୍ର ତା ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ ବୁଝେଲିକାମୟ ରହସ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ବିବାହ କରି ସେ ହେଲା ମଣିଷଶିଆ ବାଘ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆସ୍ବାଦନରେ ବାଘର ମଣିଷତ୍ୱର କମିଲା । ତତ୍ପର ଏତିକି ସେ, ଶିକାର ସନ୍ଧାନରେ ସେ ବଣିଜଙ୍ଗଲ ଗାଁଗଣ୍ଡା ବୁଲୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶିକାର ହାବୁଡେ ପଡିଲେ ଅବା ଆପେ ଆସି ଧରାଦେଲେ ସେ ତାକୁ ଛାଡିଦେବ, ସେ ବିଦ୍ୟାନ୍ୟତା ପ୍ରଭାତର ଲେପ ପାଇଥିଲା ।

ଏହି ସହୃଦ ପରିଚୟ ହେବା ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ କଲିକତାକୁ ଆସି ହଷ୍ଟେଲରେ ରହିଲା ଏମ୍ ଏ. ପଡିବାକୁ, ପ୍ରଭାତ ବହୁପଦ ନେଇ ଏହିକୁ ତା ହଷ୍ଟେଲରେ ନିଜେ ଯାଇ ଦେଇଆସେ ।

ସାମୟିକ

ଏହିପରି କମେ ଏହି ସହୃଦ ପ୍ରଭୃତର ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼ିଲା, ଯେଉଁ ହେତୁରୁ ପ୍ରଭୃତ ଉପରେ ଫରମାସ ଜାହାର କରବାକୁ ଏହିର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ସହଜ ହୋଇ ଆସିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଅପରିଚିତ ଅବା ଅଲ୍ଲପରିଚିତ ନିକଟରୁ ଯାଚିତ ବା ଅଯାଚିତ ଭାବରେ କୌଣସି ବ୍ୟୟ ଗ୍ରହଣ କରି ବାଧ୍ୟତା ହେବା ସକାଶେ ଲୋକ ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡା ଅନୁଭବ କରେ, ଏହିର ପ୍ରଭୃତ ନିକଟରେ ସେ କୁଣ୍ଡାର ମାନ୍ୟତା ଉଣା ପଡ଼ିଲା । ଏଣିକି ପ୍ରଭୃତ କୌଣସି କୌଣସି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଫିଟିନ୍ କମ୍ପା ଟାକସିରେ ଏହି ସହୃଦ ଆଉଟିଂରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । କେତେବେଳେ ସେମାନେ ଫରପୋର ଫିଟିନ୍ ରୁମ୍ରେ ରସନାର କୁପ୍ତି ସାଧନ କରି ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ଯାଆନ୍ତି ଏଲ୍‌ଫିନ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍ ଅବା ମେଟ୍ରୋକ୍ସ, କେତେବେଳେ ଅବା ହ୍ୟୁଇଟିଆଉଏରେ ଫିଟିନ୍ ସାର ସନ୍ଧ୍ୟାର ପ୍ରାୟାନ୍ତକାରରେ ପରସ୍ପରର ବାହୁଲ୍ୟାନ ହୋଇ ବୁଲନ୍ତି ଇଡେନ୍ ଗାର୍ଡେନରେ—ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ବୃକ୍ଷଲତା ଘନପଲ୍ଲବିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାୟୁସେବାଙ୍କର ପାଦବୃକ୍ଷା ବରଲ । ଏମାନଙ୍କର ମତ, ନାଗକୁ ବାହୁର ଆଶ୍ରୟ ନିବେଦନ କରିବା ସ୍ବରୂପ ପକ୍ଷରେ ଭଦ୍ରତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଦର୍ଶନ ।

ପ୍ରାନ୍ତର ଶକ୍ତି ହେଉଛି ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ । ପରକୀୟା ହେଲେ ତ କଥା ନାହିଁ । ପ୍ରଦାନ ଯେତେ ବେଶି ହୁଏ, ଆଦାୟର ପଥ ସେତେ ସ୍ବରମ୍ପ ହୁଏ, ଅନ୍ତତଃ ସ୍ବରୂପ ନିମନ୍ତେ ।

ପ୍ରଭୃତର ଏହିକୁ ଦେବାର ଅଂଶଟା ବାୟୁସ୍ଥୋପ, ଫିଟିନ୍ ଏବଂ ଆଉଟିଂର ଖର୍ଚ୍ଚର ସୀମା ଛାଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠି ନ ଥିଲା । ପ୍ରଭୃତ ତ ଆଉ ସଂସାର ଅନଭିଜ୍ଞ କଲ୍ଲନାଟ୍ୟାଳାସୀ ନବଯୁବକ ନୁହେଁ ଯେ, ବେପରୁଆ ସର୍ବସ୍ବାଳ୍ପ ହୋଇ ମୂଲ୍ୟର ଅଭିବକ୍ତ ଦେବ, ଅନ୍ତତଃ ଅପର ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ନ ପାଇ ଆପଣା ହାତ । ଅତଏବ ଗ୍ରହଣୀ ପତର ଅବା ସ୍ବୀକ୍ଷେକର ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ କୌଣସି ସୌଖୀନ ଜିନିଷ ଏହିକୁ ଉପହାର ଦେବା ଏଯାବତ୍ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧ କରି ନ ଥିଲା । ଭାବିଲା, ଏତିକିରେ ଯଦି କାମ ହାସଲ ହୁଏ, ଅକାରଣେ

ଇଲ୍ଲଦେବୀ

ବେଶି ଖରଚ କରିବ କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ବଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପ୍ରଭାତର ଏ ଆଡ଼ର ଖରଚଟା ବେଶି ଦିନ ମୁଲତୁର ରହିଲା ନାହିଁ । ସେଇଁ ପ୍ରୀତି ପରକୀୟା, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୀତିର ପାତ୍ର ସ୍ୱକୀୟ ହେବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନ ଥାଏ, ସେଠି ଦେବାର ଚିନ୍ତା ଅପେକ୍ଷା ନେବାର ଚିନ୍ତାଟା ବେଶି କରି ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି, ଅବସ୍ଥା ନିତାନ୍ତ ଅନିଶ୍ଚିତ, ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଘଟନାରେ ଉଭୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନ ହିଁ ହେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଅତଏବ ସେତେବେଳର ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଉଛି ଖରା ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନଡ଼ା ଶୁଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା । ସେଥିପାଇଁ ଏଲିର ଫରମାସ ସେ କେବଳ ଆଉଟିଂ ଅବା ବାୟୁସ୍ଥୋପ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଧିକ ଦିନ ଆବଦ୍ଧ ରହିଲା ନାହିଁ, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଅଲ୍ଲଦାମର ବ୍ରୋଡ଼, ସେପ୍ଟିମିନରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏସେନ୍ସ, ଏସେନ୍ସସ୍ପ୍ରେ, ଫୁର, କଟକର ତାରକସି କାମକରା ଗୋଲପବାସ, ଅତରଦାନ ପ୍ରଭୃତି ଉପହାର ଏଲିର ହସ୍ତଗତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏ କଥା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏ ସବୁ ଫରମାସ କରିବାର କାୟଦା ଦୁରନ୍ତ ଥିବାରୁ ନେବାର ସ୍ଥାନତାକୁ ପ୍ରଭାତକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଦେବାର ଭଦ୍ରତାରେ ତାଙ୍କି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଦେବାର ଗରଜଟା ଯେମିତି ପ୍ରଭାତର ବେଶି ।

ଏଲି ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭବାନୀ-ସ୍ୱରର କୌଣସି ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ମାସିକ ଏକଟ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସ୍କୁଲଟି ସଦିବା ଛୋଟ, ତଥାପି ସେଥିରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ରହିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ଛାଡ଼ାବାସ ଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଯେପରି ରହିପାରିବେ, ତାହାର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସ୍କୁଲ କମିଟିକୁ ଏଲି ଜଣାଇ ଦେଲା ଯେ, ସେ ଛାଡ଼ାବାସରେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ; କାରଣ ଅନେକ ସମୟରେ ତା ଘରୁ ପୁରୁଷ ଲୋକ କଲିକତା ଆସିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ସ୍କୁଲର ନିୟମ

ସାମୟିକ

ଅନୁସାରେ ତା ସହଚ ରହୁପାରିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭବାନୀପୁରରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ଲାଟ (Flat) ଭଡ଼ା ନେଲା । ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ଯେପରି ନିଜର ଚଳାଚଳର ସ୍ବାଧୀନତା କୌଣସିରୂପେ ବାଧା ନ ପାଏ ବା ସ୍କୁଲ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ନଜରରେ ସିଧା ନ ପଡ଼େ । ଅତଏବ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ବନକୁ ପ୍ରଭୁତ ଭବାନୀପୁର ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଆସିଲେ ଏଲିର ପ୍ଲାଟରେ ଘରର ସୁଖ-ସୁବିଧା ଲୋଚକରେ ।

ଦିନେ ବିଳାସୀ ସମାଜ କର୍ତ୍ତୃକ ଆଦୃତ କୌଣସି ଏକ ହୋଟେଲରେ ରୁହିରେ ଲୋକନ ସାର ଟାକ୍ସି ଯୋଗେ ଦୁହେଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏଲିର ପ୍ଲାଟରେ । ବସିବା କାମତାରେ ଦୁହେଁ କିଛିକ୍ଷଣ ବସିବା ପରେ ମୁଖଶ୍ରେଣୀକ କବାବ କାଟିଲେଟ୍ ପ୍ରଭୁତିର ଅତ୍ୟଧିକ ସଦବ୍ୟବହାର ହେତୁରୁ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଅଳସତାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତାରି ପ୍ରେରଣାରେ ହେଉ, ଅବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ଅବା ବନା କାରଣରୁ ହେଉ, ଉଭୟଙ୍କର ଖୁସ ଗପ ସେଦିନ ଅମଡ଼ା ବାଟରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଲି କହିଲା, “ପ୍ରଭୁତ ବାବୁ, କୁସୁମ ମୋର ସହପାଠୀ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଏକା ହେଷ୍ଟେଲରେ ଥିଲୁ ।”

ପ୍ରଭୁତ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ସେ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ ।”

ଏଲି—ଆଜ୍ଞା, କୁସୁମ ତ ଦେଖିବାକୁ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ତେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତୁମେ ମାତିଛ କାହିଁକି ?

ପ୍ରଭୁତ—ସେ ଉତ୍ତର ତ ମୁଁ ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ ମିଶୁଛି କାହିଁକି, ତାର ଉତ୍ତର ତୁମେ ନିଜେ ଭଲ କରି ଜାଣ । ଗୁହାକୁ କଣ କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ହେବ, କାହିଁକି ସେ ରମ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଏ ?

ଇଲଦେବୀ

ଏଲ—ତୁମ ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟରେ ମୁଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅପ୍ୟାୟିତ ହେଲି । କହନ୍ତି, ସ୍ବେଦ କର ପିଇଲେ ପାଣି ବା ମିଠା ଲାଗେ । ଆଉ ତୁମେ ହେଉଛନ୍ତି ରଜାର ହାଣ୍ଡା, ବନସ୍ତରେ ବୁଲିଲେ ବା ରଜାର । ଘରର ମାଲ ତ ଘରେ ଅଛି, ବାହାରେ ବୁଲି ତର ସ୍ବେଦେଇ ଲୁଚେଇ ଯଦି ଅନ୍ୟ ମାଲ ବସ୍ତ୍ରବାଦ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ, ତେବେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେଥିରେ ଲାଭ ବନା ଯିବ ନାହିଁ । କଣ କହୁଛ ପ୍ରଭୁତ ବାବୁ, ଏ ବା କଣ ଗୋଟାଏ କାରଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ? କଥାରେ କହନ୍ତି, ନେଇ ଆଣି ଥୋଇ ଜାଣିଲେ ସ୍ବେଦ ବଦ୍ୟା ଭଲ । ଅଛା, ତୁମେ ଯେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ମିଶୁଛ, ଏ କଥା କଣ କୁହୁମ ଜାଣେ ?

ପ୍ରଭୁତ—ତା ଜାଣେ ।

ଏଲ—ମୋ କଥା ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ । ମୋ ସହୃଦ ତୁମର ଏହି ସମ୍ପର୍କ ବସ୍ତୁରେ କଣ ତୁମେ କେବେ କୁହୁମକୁ କହୁଛ ?

ପ୍ରଭୁତ—ନା ।

ଏଲ—କାହିଁକି କହୁ ନାହିଁ ?

ପ୍ରଭୁତ—ଲଭ କଣ ?

ଏଲ—ଲଭ ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ପ୍ରଭୁତ ବୁଝିଲା, ଏଲ ସହୃଦ ତାହାର ଏହି ସମ୍ପର୍କ ବସ୍ତୁରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟଟିକ କୁହୁମ ନିକଟରେ ପ୍ରଭୁତ ପ୍ରକାଶ କରୁ ବୋଲି ଏଲ ବୁଝୁଛି, ତାହା ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ତାର ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହର ନିଦର୍ଶନ ହୁଏ ; ତାହା ହେଉଛି ଶସ୍ତ୍ରା ଦରର ବିକ୍ରୟ ଘର, ଯାହା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସ୍ବେଦର କେବେ କେବେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଘଟେ ନିଜର ଚୌଧିବୁଝିର ବାହାଦୁରରେ ଆସ୍ଥାନ କରିବାରେ, ବାସେଷ କରି ଯାହାର ସ୍ବେଦ କରିଛି ତାରି ଆଗରେ । କିଛିକ୍ଷଣ ମୌନ ରହି ପ୍ରଭୁତ ଉତ୍ତର ଦେଲା—

“ସେପରି ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶରେ ବା ଲଭ କଣ ? ବରଂ ଯିବ ବେଶି ।”

ସାମୟିକ

ଏଲ—ଲଭ ଆଉ କିଛି ହେଉ ନ ହେଉ, ପ୍ରଣୟ ତ ପରାମିତ ହେବ ?

ପ୍ରଭାତ—ମୋର ପ୍ରଣୟ କଣ ପରାମିତ ହୋଇ ନାହିଁ ? ମୁଁ ବଦାହତ ଏବଂ ପିଲାଟିଲର ବାପ, ସ୍ତ୍ରୀ ଏଯାବତ୍ ମୋର ଅନୁଗତ, ସ୍ବାମିଗତ ପ୍ରାଣ । ଏ ଆକର୍ଷଣ ସବୁ ମୁଁ ଯେ ମାତ୍ର ଚକଟି ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ତୁମକୁ ଲଭ କରିବାକୁ, ସେଥିରୁ କଣ ମୋର ପ୍ରଣୟର କୃତିତ୍ବ ଜଣାପଡୁ ନାହିଁ ? ମୋର ପ୍ରଣୟ କଣ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ ହେବ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମ ସହୃଦ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ବାସ୍ତବରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କୁହେ ଏବଂ ତାର ଫଳରେ ମୋର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସଂସାରରେ ଘୋଷାଏ ପ୍ରଳୟର ଝଡ଼ ସୃଷ୍ଟି କରି ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ କରି ଯେ କେତୋଟି ଜୀବନ ବଢ଼ି ଉଠେ, ତାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରି ଇତସ୍ତତଃ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିପକାଏ ?

ଏଲ—ପ୍ରଭାତ ବାବୁ, ତୁମେ ମୋତେ ବଞ୍ଚ ହେବ ?

ପ୍ରଭାତ—ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବାଇରେମି ଦୋଷ ଘଟିବ ।

ଏଲ—ବଦାହ ଆଇନ୍‌ସଙ୍ଗତ ହେବ, ଯଦି ମୋ ସହୃଦ ତୁମର ସମ୍ପର୍କର କଥା କୁହୁମକୁ କହି ତାଠାରୁ ଛାଡ଼ିପକ୍ଷ ଯୋଗାଡ଼ କରିପାର ।

ପ୍ରଭାତ—ଏପରି ବାସ୍ତବରେ ଲଭ କଣ ବା ଏହାର ଦରକାର କଣ ?

ଏଲ—ତୁମ ଉପରେ ମୋର ଅଧିକାର ରହିବ ।

ପ୍ରଭାତ—ତା କଣ ରହିବ ? କୁହୁମ ତ ମୋତେ ବଞ୍ଚ ହୋଇଛି । ମୋର ମନ କଣ ତାର ଅଧିକାରକୁ ମାନିଛି ?

ଏଲ—ତୁମେ କଣ ବାସ୍ତବିକ ମୋର ପ୍ରଣୟାସକ୍ତ ? ତୁମେ କଣ ମୋତେ ପ୍ରେମ କରୁଛ ?

ପ୍ରଭାତ—ମୋତେ ଯଦି ସତ କହିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ହେଲେ ମୁଁ କହୁଛି, ମୁଁ ଏତେ ଭୋଲ ଯେ, ତୁମ ପ୍ରତି ଏ ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ମୁଁ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ତାକୁ ବଶ୍ରେଷଣ କରି ତାର ନାମକରଣ କରିବା ଭଲ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମୋର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଭଲଦେବା

ଏଲି—ତା ମାନେ, ଏ ଘୋଷାଏ ନିଶାର ଝୁଙ୍କ, ସାମୟିକ ଭଞ୍ଜନା; ଭଞ୍ଜର ବେଳ ଆସି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଜୁଆର ଛାଡ଼ିଯିବ, ସେତେବେଳେ ସୁବୋଧ ବାଳକଟି ପରି ଆସି କହୁବ, “ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝୁଛି, ତୁମ ପ୍ରତି ମୋର ସେଇ ଆସକ୍ତି, ତାହା ପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ତାହା କେବଳ ସାମୟିକ ମୋହ । ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେବାକୁ ହେବ ।” ପ୍ରଭୁତ ବାବୁ, ରଜିନ୍ ବାବୁକୁ ଚିହ୍ନ ? ସେ ବା ପରେ ଠିକ୍ ଏଇ କଥା ମୋତେ କହିଥିଲେ ।

ପ୍ରଭୁତ—ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ସ୍ବରୂପଙ୍କ ସହୃଦ କାରବାରରେ ତୁମର ଏ ଅଭିଜ୍ଞତା ସଧେଷ୍ଟ ଅଛି ।

ଏଲି—ମୋତେ କଣ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଟୋକୀଟିଏ ପାଇଛ ? ମୋର ବୟସ କେତେ ହେବ, ପ୍ରଭୁତ ବାବୁ ?

ପ୍ରଭୁତ—ଠିକ୍ କହିପାରିବି ନାହିଁ; ତେବେ ବୋଧ ହୁଏ ପନ୍ଦରର ଡକଲର ଆଖପାଖ ।

ଏଲି—ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ହୁସାବ କିତାପ କରିବାରେ ତୁମର ବଡ଼ ବେଶି ଭୁଲ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବେ ହୁସାବ କରି ଦେଖିଛ, ସ୍ବପ୍ନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଭଳି ଅଭିଜ୍ଞତା ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ସ୍ବୀପିଲର ବେଶି, ନା ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ସ୍ବରୂପ ପିଲର ବେଶି ?

ପ୍ରଭୁତ—ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଦରେ ସ୍ବୀକାର କରୁଛି, ତୁମେ ମୋଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏବଂ ଅବଦାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ସାମ୍ପାରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ତୁମର ବେଶି ।

ଏଲି—ତୁମେ କଣ ମନେ କରୁଛ, ତୁମେ ବାସ୍ତବ କରିଛ ବୋଲି ତୁମର ସାତଶୁଣ ମାପ୍ ? ତୁମେ ଘୋଷାଏ ସ୍ବୀଲୋକକୁ ବାସ୍ତବ ହୋଇଛ ବୋଲି ସେହି ଜାଣିମ୍ବୁ ଅଧିକାର ଆଉ ସମସ୍ତ ସ୍ବୀଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଖଟେଇପାର, ଆଉ ମୁଁ ବାସ୍ତବ ହୋଇ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି

ସାମୟିକ

କୌଣସି ପୁରୁଷ ସହଜ ମିଶ୍ରିବ ନାହିଁ, ବଡ଼ ଜାଳି ଝଲିବା ଖୋଲି ବସି ରହୁବ, ମୋର ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ବାତୁଥୁ ଶୁଦ୍ଧିଗୋଷ୍ଠୀକ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅନିଶ୍ଚିତ ଜୀବନବନ୍ଧର ଅପେକ୍ଷାରେ, ତା ଉକ୍ତ ଜୀବନବନ୍ଧୁଟି ତୁମପରି ବିବାହୁତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର କଠୋର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ବୃତ୍ତର ତିଳେ ମାନ୍ଦ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରସ୍ତାବ— ମୁଁ ତ ଆଗରୁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିଛ ସେ, ତୁମର ପୁରୁଷଙ୍କ ସହଜ ମିଳାମିଶ୍ରା କରିବାର ସପ୍ନେଷ୍ଟ ଅଭିହିତା ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମର ଯୁକ୍ତି ଶୁଣି ମାନି ନେଉଛ, ଏପରି କରିବାରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସପ୍ନେଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ଅଛି । ଦୈବାତ୍ ବିବାହୁତ ହେବାରୁ ଯଦିବା ସପ୍ନେଷ୍ଟା ଚରିବୁଲି ଖାଇବାର ଅଧିକାର ତୁମର ମତ ଅନୁସାରେ ମୋର ନାହିଁ, ତେବେ ତୁମେ ବା କାହିଁକି ତୁମର ବାତୁଥୁ ଅବସ୍ଥାର ସମସ୍ତ ସୁବିଧାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ବିବାହୁତ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବାଧାବନ୍ଧନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛ ସେ, ଅପରି ପକ୍ଷଟି ବିବାହୁତ କି ଅବିବାହୁତ, ତା ମଧ୍ୟ ବାଛିବାକୁ ତୁମର ଚର ନାହିଁ ? ଏଥିରୁ କଣ ବୁଝିବ ସେ, ଏ ଅଧମ ବିବାହୁତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତା ସକାଶେ ତୁମର କରୁଣାର ସୀମା ନାହିଁ, ଅବା ବିବାହୁତ ସହଜ ପୁନର୍ବିବାହୁ ତୁମର ସ୍ୱାଧୀନତାର ବ୍ୟବସାୟ ପକ୍ଷରେ ଅନୁକୂଳ ଅବା ସପ୍ନେଷ୍ଟ ଅଭୁଆଳ ହେବ ?

ଉଲ୍—ତୁମର ଯାହା ଲଜ୍ଜା ତାହା ବୁଝି, ଆଉ ବେଶି କଥା ବତାଇବାର ଦରକାର ନାହିଁ ; କାରଣ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ ।

ପ୍ରସ୍ତାବ—ସମୟ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଏଲ୍—ମୁଁ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ କଥା ଦେଇଛି, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଜି ରଙ୍ଗମଢ଼ାଲରେ ‘ମହାନିଶା’ର ଅଭିନୟ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ । ତାଙ୍କର ଅସିବାର ପ୍ରାୟ ସମୟ ହେଲାଣି ।

ଇଲ୍ଲଦେବୀ

ଏହି ଏହିପରି କହୁବା ସମୟରେ ବାହାରେ ହୁଣ୍ଡର ଅବାଜ ହେଲା । ତାହା ଶୁଣି ଏହି କହୁଲା,—“ଏଇ ‘କାର’ ଆସିଲାଣି, ମୁଁ ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିବି ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ଶିଶୁଗଣରେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ।

ପ୍ରଭାତ ସୁସ୍ଥୋତ୍ଥତର ପରି ଉଠିଯାଇ ଉପର ବରଣ୍ଡାରୁ ଦେଖିଲା, ‘କାର’ରେ ଉଠି ଏହି ବସିଲା ଗୋଟିଏ ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍ ବଙ୍ଗାଳୀ ସୁବକ ପାଖରେ, ଆଉ ସୋପର ଗାଡି ଛାଡିଦେଲା । ପ୍ରଭାତର ଦମ୍ ଅଟକି ଯିବା ପରି ହେଲା । ତାର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ସେ କାମଡ଼ାର ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ ବାସୀକ୍ର । କାଳ ବଳୟ ନ କରି ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ବାହାର ପଡିଲା ବାସ୍ତା ଉପରକୁ । ନୈଶ ଆକାଶର ମୃକବାୟୁ ତାକୁ ଯେପରି ହାତ ବଢାଇ ଟାଣି ନେଲା ନିଜ ଆଡ଼କୁ ।

ଭୂଆଁ ବୁଲି

କଣ ପାଇଁ କେଜାଣି ସେଦିନ ସ୍କୁଲ କଲେଜ କଚେରୀ ସବୁ ବନ୍ଦ ଥିଲା । ବେଳ ଅନ୍ଧାଳ ସକାଳ ସାତଟା । ରତନା ବଡ଼ ପୋଖରୀ ନିମ୍ନଗହମୁଲେ ଜିଆ ଖୋଲୁଥିଲା, ଇଚ୍ଛା—ଖରବେଳେ ଏହି ଗଛ ଆଡୁଆଳରେ ବସି ବଡ଼ ପୋଖରୀରୁ ମାଛ ମାରିବ । ଏହିପରି ସମୟରେ ଗାଧୋଇବାପାଇଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଜଜି—ଅସଲ ନାମ ଜର୍ଜ ।

ଜଜି ପଚାରିଲା, “ରତନା, ଜିଆ ଖୋଲୁଛୁ ? ଖୋଲ ଖୋଲ, ଥୋଡ଼ା ବେଶି କର ଖୋଲ । କୋଉଠି ଖରାବ କରୁଛୁ ?”

ରତନା—ଆରେ ଦେଉ, ମୁଁ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଯିବା ମାଛ ମାରି, ଏଠି କଣ ମାରିବି କି ?

ଜଜି—ଦାଉଁ ଆଗରେ ପେଟେ ଲୁଗୁଡ଼ୁ ? ହୁ ହେଲୁ ଶେର, ଆଉ ଶେରଙ୍କ ଭାଇ ଗଣ୍ଡିକଟା ହେଲି ମୁଁ ।

ଏମାନଙ୍କର କଥା ନା ସରୁଣୁ କାନ୍ତି, ଆନ୍ଧ୍ରକ, ଚନ୍ଦ୍ର, ବାଘା, ନନ୍ଦ, ଯିବୁଲନ୍ ପ୍ରଭୃତି ସାହୁର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଟୋକାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ । ମଣ୍ଡାପଡ଼ା କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ କହିଲା, “ବୁଲନା, ହୁଟି ତ ଅଛି, ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଯିବା ।” ସମସ୍ତେ କହିଲେ, “ହଁ, ହଁ, ହୁଟିଟା ଅକାରଣେ ଯାଉଛି, ବୁଲ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଖାଇପିଇ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଯିବା ।” ଟୋକାଟାକଳିଅ, ଘଟକେ ଘୋଡ଼ା ହୁଟେ; ସମସ୍ତେ ଯିବାକୁ

ଭୂଅବୁଲ

ରାଜ ହେଲେ । ନନ୍ଦ ଏ ସବୁ ଶୁଣି କହିଲା, “ବାବା, ଆଗରୁ କହୁ ରଖୁଛି, ମାଲ୍ ନ ନେଲେ ସିବ ନାହିଁ । କିଛି ମାଲ୍ କଟକରୁ ନେବା, କିଛି ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଚଉଦୁଆରରୁ ମଗାଇବା । ଆଉ ରଚନା ଯାହା ମାରିବ, ତାହା ହେବ ଗୁଡ଼ି ।”

ନନ୍ଦ କଥାରେ ସମସ୍ତେ ରାଜ ହେଲେ । ଘଣ୍ଟା ଦୁଇ ଭିତରେ ସବୁ ଆସି ସାହୁ ଛକ ଉପରେ ହାଜର । କାହା ହାତରେ ତାସ ବିଡ଼ାଏ, କାହା କାଶରେ ପଣାପାଲି, କିଏ କାନ୍ଧରେ ଡୋର ବନଶୀ ପକାଇଛି, କାହା ବୁଦର ତଳେ କାଶରେ ବୋତଲ—ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକାର ଅସୁସ୍ଥସ୍ଥରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ମାଲକଙ୍କୁ ମାରି ଯୋଡ଼ାମାନେ ବାହାରିଲେ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଅଭିମୁଖରେ ।

ନିଲୁକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିବାର ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ର କହିଲା, “ଟାନେରା ଛାପାଖାନା, ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍, ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି, ଡ୍ରାକ୍ଟରଖାନା, ଏ ସବୁର ପ୍ରତିନିଧି ଯାଉଛନ୍ତି, କଲେଜ କାହିଁକି ବାଦ ପଡ଼ିବ ? ଗୁଲ୍ ବାବା ନିଲୁ ଗୁଲ୍, ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ପତାଶୁଣୀ ଲୋକ ଥିଲେ ଭଲ ।

ମଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ କି ମୋହନୀ ଅଛି କେଜାଣି, ମଣ୍ଡାପଡ଼ାର ଆକର୍ଷଣଟା ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ବଶେଷତଃ ଅବସର ବାସରେ । ‘ସଣ୍ଡେସ୍‌ମୁଲ୍’ ଲୋକ କରବାକୁ ହେଲେ ଗୁଲ୍ ମଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ କରବା, ବଣଭୋଜି ପାଇଁ ଗୁଲ୍ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ବଡ଼ତୋଟାକୁ ଯିବା । ମଦୁଆ ମାହୁଆ ସମସ୍ତଙ୍କର ମଉଜ ମଜଲିସ୍ କରବାକୁ ହେଲେ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ମନେ ପଡ଼େ ।

ଯାହାହେଉ, ସାହୁରୁ ବାହାରି ବର୍ତ୍ତମାନର ନ ଟପୁଣି ନିଲୁକୁ ଛାଡ଼ି ସମସ୍ତେ ଖଟି ଭିତରକୁ ଯାଇ ଥୋଡ଼ା ବହୁତ ପକାଇ ଦେଇ ଭବିଷ୍ୟତର ଆୟୋଜନକୁ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତ କରୁ ଖୁସି ମିଳାସରେ ନଈ ଅଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ସାମୟିକ

ଉପରେ ଲେଖୁଥା ଖସିରେ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିଯାଉଛି, ତଳେ ନଇବାଲି ଏମିତି
ତାତିଛି ସେ, ଧାନ ପକାଇ ଦେଲେ ଖଇ ଫୁଟିଯିବ । ସହଜେ ପେଟରେ ତ
ନିଆଁ ପଡ଼ିଛି । ନଇକୁଳରୁ ଘାଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ନିଶା ଅନେକଙ୍କ
ମୁଣ୍ଡରେ ଅଳ୍ପ ବିସ୍ତର ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଏମାନଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି
ନିଜୁ ଘାଟିଆକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘାଟମୁଲ ଦେଇ ନାଉରୀଆର ବକ୍ସିସ ନେଇ
ତା ସାଙ୍ଗରେ ଦର ଦସ୍ତୁର କରୁଛି, ଏପରି ସମୟରେ ନନ୍ଦ ବାହାରି ପଡ଼ି
କହିଲା, “କଥା କଣ ? ତୁ କେତେ ମାଗୁଛୁ ନାଉରୀଆ ?”

ନାଉରୀ କହିଲା, “ବାବୁ ନଅ କହୁଏ ନା ଛଅ କହିବି, ବକ୍ସିସ
ଟଙ୍କାଟିଏ ହୁକୁମ ହେଉ ।”

ନନ୍ଦ ଟଙ୍କାଟାର କଥା ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ କହିଲା, “ବାବା,
ଆମେ ବି ନଅ ଛଅ ଜାଣିନା । ପଦେ ପଦେ କଥା ଆମ ପାଖରେ । ସେ
ଟଙ୍କାଏ ଫଙ୍କାଏର କଥା ଛାଡ଼ି; ଖୁଦ୍‌ଦେତୋଟି ଟଙ୍କା ମିଳିବ । ନେବୁ ତ ନେ,
ନଇତ ନଇ ବାଟ ଦେଖ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ତ ନାଉରୀ ଅବାକ୍ ! କାନ୍ତି
ବାହାରି ପଡ଼ି କହିଲା, “ଆରେ ଭାବୁଛୁ କଣ ? ବାବୁ କଣ ଅବଘା କହିଲେ ?
ମରଦ୍‌କା ବାତ ନା ହାତକା ଦାନ୍ତ । ଠିକ୍ ଟଙ୍କାଏ ଆମେ ଦେଇ
ପାରିବା ନାହିଁ । ଛାଡ଼, ତଜା ଛାଡ଼ ।”

ଏ ସବୁ ଶୁଣି ନାଉରୀର ଅଳ୍ପ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର । କଣ କରିବ କିଛି ଜାଣି
ନ ପାରିବାରୁ ତଜା ଛାଡ଼ି ଦେବାଟା ସବୁଠାରୁ ସହଜସାଧ୍ୟ ମନେ କରି
ତଜା ଫିଟାଇ ଦେଲା; କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଆଗମରେ
ତଜା ଭିତରେ ବସିଲେଣି ।

ତଜା ମଝିନଇରେ ହେଲାକୁ ଭିନ୍ନ ସ୍ବର ଜଣ ମଦ ବୋତଲ
କାଟି ଏକାଠି ଥୋଇଲେ । ନିଜୁ ମଦର ନାମ ଶୁଣିଥିଲା, ମଦର ପ୍ରଭାବ
ସମାଜରେ ଦେଖିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ସହଜ ସାଧାର୍ଣ ପରିଚୟ ଏଯାବତ୍

ଭୂଅଁ ବୁଲ

ତା' ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟି ନ ଥିଲା । ମେଘପାଇଁ ଏ ଅପରିଚିତ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତର ସମସ୍ତ କୌତୂହଳ ସହଜ ଅନାଇଲା । ରତନା କିନ୍ତୁ ସେ ଦୃଷ୍ଟିର ଅର୍ଥ ବୁଝି ନ ପାରି, ତାକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀର ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ମନେ କରି କହିଲେ, “ମନ୍ଦାଏ ଦେବ କି ରେ ନିଲୁ ?” ନିଲୁ ଘୃଣାରେ ନଥି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଆସିଲା । ଦେଖିଲା, ସଜ୍ଜାପଦ୍ମାବତୀ ମହାନଦୀର ଅଜସ୍ର ବାରି ସମ୍ମୁଖରେ ଅକାତରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ରୁଚି ଏପରି ବକୃତ ଯେ, ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତିର ଏହି ଅର୍ଯ୍ୟାମ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଆୟୋଜନ ଥାଇଁ ଥାଇଁ ସେ ତରଳ ବନ୍ଧୁ ପିଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।

ଭଦ୍ରମାସର ଭାବ ନଥି, ବଢ଼ି ଏ କୁଳ ସେ କୁଳ ଖାଉଛି । ବହୁତ ଉପରକୁ ନେଇ ଡଙ୍ଗାକୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଦିଆ ବର ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଛି । ନାଉରା ତାକୁମାନଙ୍କର ନାନା ଉପାତ ସହ୍ୟ କରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତଙ୍ଗା ଆଣି ଯେତେବେଳେ ମଣ୍ଡାପଡ଼ାର ଟାଙ୍ଗର ନାସୀ ତଳେ ଛୁଆଣି ଗଛପାଖରେ ଉଠିଲା, ସେତେବେଳକୁ ଦିନର ଖାସ ମଉଲିଲଣି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପକାଫକ୍ ଡେଇଁପଡ଼ି ଯେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ପାରିଲେ ସିଧା ସିଧା ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଲେ । ନାଉରା ବାସୁଡ଼ା ପଛରୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ କହୁଛି, “ବାବୁ, ମୋତେ ପଇସା ଦିଅ, ମୁଁ ଯାଏଁ ?” ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ସମସ୍ତଙ୍କର ଶାନ୍ତିର ନଦୀରଦ । ନିଲୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା, କାହାର ଦେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ, ପକେଟରୁ ଦେଉଳି ସୁଉକା କାଢ଼ି ନାଉରା ହାତରେ ଦେଇ କହିଲା, “ଯା ବାବା, ଆଉ ମୋ ପାଖରେ ପଇସା ନାହିଁ ।” ପଇସା ହାତରେ ନେଇ ନାଉରା କହିଲା, “କାହିଁ ଦେଉ ଟଙ୍କା, ଆଉ ଦେଉ ସୁଉକା । ” ନନ୍ଦ କହିଲା, “ ଅରେ ଗମାରୁ, ଦେଉ ତ ଠିକ୍ ଅଛି । ” ଗତ୍ୟନ୍ତର ନ ଦେଖି ଯଥାଲଭ ବବେଚନା କରି କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁଷି ନାଉରା ଘରକୁ ଫେରିଲା । ମଉଜିସାକ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ିଲେ ।

ସାମୟିକ

ମଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବେଳ ରତରତ । ପଶ୍ଚିମ ଗଗନ ମୂଳରେ ଗଭୀର, ଦିନର ଚିତାନ୍ତ ମାନ ହୋଇଅସୁଛି । ତାର ଆଲୁ ଆସି ପଡ଼ିଛି ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଓ ତାର ଗୁରୁଆଡ଼ର ଧାନକ୍ଷେତ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଟାଙ୍ଗର ଉପରେ । ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ବଗୁଛି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ଦୃଶ୍ୟପଟ ପରି । କିଏ ସେପରି : ତା ଉପରକୁ ଗୋଲ୍‌ପା ବଜୁଳିବତି ଘୁରାଇ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଦେଖୁଛି କିଏ ?

ମଣ୍ଡାପଡ଼ାରେ ବା ଜଣେ ଦୁଇ ଜଣ ସାଙ୍ଗ ଜୁଟିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ଆସି ଆତା କଲେ ଟାଙ୍ଗରର ଚୁଲୀପଥର ତଳେ । ପ୍ରଥମରେ ସମସ୍ତେ ମସୁଧା କରୁଥିଲେ ଚୁଲୀପଥର ଉପରକୁ ଯାଇ ଆତା ଜମାଇବାକୁ; କିନ୍ତୁ ତା ନିରାପଦଜନକ ହେବା ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ପଥର ତଳେ ଟାଙ୍ଗର ଉପରେ ଗୋଲ୍ ହୋଇ ବସିଲେ । ମଝିରେ ରଖିଲେ ମଦରେ ଭସି ଚାରିଟା ବୋତଲ, ତା ପାଖରେ ମାଂସ ଓ ଚଉଦୁଆରରୁ ଆସୁଥିବା ତାଜି ପାଇଁ ପକରରେ କିଛି ପିତାଶୁଣୁଆ ଚଟଣୀ । ନିଜୁ ବସିଲା ଚୁଲୀପଥର ଉପରେ, ତଳେ ଏମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାର ଭଲ କରି ଦେଖିବ ବୋଲି ।

ସାମାଜିକତା ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରରେ ଏପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଯେ, ସେ ଯେତେ ସମାଜବିରୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନା କାହିଁକି, ତାହା କରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ଭଦ୍ରତା ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଏ ମଦୁଆଳ ମେଳରେ ନିଜୁ ସେହି ଚେଷ୍ଟା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । କାରଣ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଆଇନସ ଗିଲ୍‌ସରେ ମଦ ତାଜି ନିଜେ ନ ଖାଇ ପାଶୁବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଧୁ ଆଡ଼କୁ ବଜାଇ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ସାମାଜିକ ଭଦ୍ରତା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଡାକ୍ ଗୁରୁରେ ଜାରି ଉଠିଥିଲା ଯେ, ଆଇନସ ଗିଲ୍‌ସଟି ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ବୁଲିଆସି ପ୍ରଥମରେ ସେହିଠୁ ବାହାରିଥିଲା, ପୁଣି ଅବଶେଷରେ ସେଇଠି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆଉ ଥରେ ଗିଲ୍‌ସକୁ ସେ କନ୍ଧରେ

ଭୂଆଁ ବୁଲ

ଭୁବନବାବୁ ନନ୍ଦର ପୈର୍ଦ୍ଦି ରହୁଲ ନାହିଁ । ଚଟ୍ ଡାହାଣ ହାତରେ ଗିଲସକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ବାଁ ହାତରେ ନାକ ସ୍ପତାକୁ ଭଲ କରି ଚିପିପରି ଏକା ଦମରେ ପିଇଦେଇ ମୁହଁ ପିତା କରି ବସିଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ପିଆପିଇ ଶୁଣିମତ ବୁଲିଲା, କିନ୍ତୁ ଅଲ୍ଲପଣ ସକାଶେ । କାରଣ ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଅଗାଧି ଆସି ପଡ଼ୁଥିଲା । ଟଣାଓଟଗରେ ମାଂସହାଣ୍ଡି ଭୁଜିଗଲା । କିଏ ବୋତଲ ନ ଫିଟାଇ ବୋତଲ ମୁହଁକୁ ଚୁଲିପଥରରେ ଠେକିଦେଇ ତକତକ ପିଉଛି, କିଏ ହାଣ୍ଡି ହେଲୁଆରେ ପିଉଛି । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମଦ ସରିଗଲା । ପାଞ୍ଚ ଦିନର ଯେଉଁ ଆତ୍ମିକ ତୋରଣକୁ ଗୋରୁତମାରୁ ଛାଣି ମାଠିଆରେ ପୁରାଇ “କାଣ୍ଡିଆ” କଣ୍ଡୁର ଚଉଡ଼ୁଆରର ତାଡ଼ି ବୋଲି ଦେଇଯାଇଥିଲା, ତାହାର ଗ୍ରାନ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମାଠିଆରୁ ଡାଳିଲା ବେଳକୁ ପଶୁ ତୋରଣର ଗନ୍ଧ ନିରୁର ନାକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଗଲା । ସେ କହୁ ପକାଇଲା, “ଏ କଣ ପଶୁତୋରଣ ପରି ଗନ୍ଧଉଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ନନ୍ଦ କହିଲା, “କିଏ ସେ ସେ ଗମାର, କହିଲା ପଶୁତୋରଣ ? ଆରେ, ଏ ଏକଦମ ଖାଣ୍ଡି ଅସଲ ମାଲ ।” ଯାହା ହେଉ, ଏହି ଅସଲ ମାଲରୁ ଅର୍ଦ୍ଧକରୁ ବେଶି ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଟଣାଓଟଗରେ ମାଠିଆ ଭୁଜିଗଲା । କିଏ ମାଠିଆ ଭୁଜିଲା ବୋଲି ମହା ଗୋଲମାଲ ଉଠିଲା । ହାତାହାତି ବଧାଗୋଇଠା ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କିଏ କହିଲା, “ବୁଲ ଗାଁକୁ ଯିବା, ପୁଣି ତାଡ଼ି ମଗାଇବା ।” ସମସ୍ତେ ହୁହା କରି ଉଠିଲେ । ମଣ୍ଡାପତା ଗାଁକୁ ଯିବେ କଣ, ବୁଲିଲେ ଟାଙ୍ଗର ଭିତରକୁ । ଏହା ଦେଖି ନିଲୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିକହିଲା, “ଆରେ ଯାଉଛୁ କୁଆଡ଼େ ? ଗାଁ ତୁମ ପଛଆଡ଼େ ।” କିନ୍ତୁ ପରାମର୍ଶ ଶୁଣିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ଥିଲେ ସିନା ଶୁଣିଥାନ୍ତେ । ସେତେବେଳକୁ ବୋଧକରି ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଲେପ ପାଇଲାଣି । କାହିଁକି ନା, ନିଲୁ ଉତ୍ତର ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆରେ ନ ପାଇ ଦରଖଣ୍ଡି ହୃଦରେ ପାଇଲା । କିଏ କହିଲା, “ତୁମ୍ଭ ବୁଲୁ ନାହିଁ ଜାନତାରେ, ମଣ୍ଡାପତା ଗାଁ ଆଗମେ ହେ,

ସାମୟିକ

ପିତ୍ରମେ ନାହିଁ ।” କିଏ କହିଲା, “ଜରୁର ଆଗମେ ହୋଗା ।” କିଏ କହିଲା, “ନାହିଁ ହୋଗା ତ ହାମ୍‌ଲେକ୍‌କା ବାସ୍ତେ ହୋନେ ହୋଗା ।” କିଏ କହିଲା, “ତାହା କିଆ ଖାଲି ମଣ୍ଡାପଡ଼ାମେ ହେ, କଟକମେ କଣ ନାହିଁ ହେ ? ସବ୍ ସାମ୍‌ନାମେ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ନାହିଁ ପଡ଼େଗା, କଟକ୍ ତ ପଡ଼େଗା; ନଈ ପହଁରକେ ସାଏଗା ।” ଏଭଳି ତର୍ ଶୁଣି ତ ନିଲୁ ତଟସ୍ତ । ସେମାନଙ୍କଠୁଁ କଥାମଠା ଧମକ ଖାଇ ତେବେ ବି ତାଙ୍କ କହିଲା, “ଆରେ ସେ ଆଡ଼େ ଖାଲି ଖାତ, ସାଥନା ସେ ଆଡ଼େ । ଧରେ ସେ ଖାତର ଗୋଲକଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ିଲେ ସହଜରେ ବାହାରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଖାଲି ହାତଗୋଡ଼ ହୁଙ୍ଗାକୁ ଭୁଙ୍ଗିବ ।” କିନ୍ତୁ ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଯେଝା ବାଟରେ ଯେଝା ଚାଲିଗଲେ । ଖାଲି ଦୂରରୁ ଧରେ ଧରେ ଶୁଭିଲା, “ଆରେ ଧର ଧର—ପଡ଼ିଲି ପଡ଼ିଲି—ହାତ ଗଲା—ବେକ ଗଲା—ଭଃ ଭଃ ।”

ତମେ ମଦୁଆଙ୍କର ସ୍ବର ଯାଣ ହୋଇଅସିଲା । ସେମାନେ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଶ୍ରବଣ ଭବିଷ୍ୟଙ୍କର ବହୁଭୂତ ହୋଇଗଲେ । ଗୁଡ଼ି ଯେ ହୋଇଗଲାଣି, ଜଳ ଯେ ଭିଲିଣି, ମଦୁଆଙ୍କର ମାତଲମିରେ ପଡ଼ି ନିଜର ଏ ଶିଆଲ ନ ଥିଲା । ଚଉଁ ମାନ ଦେଖିଲା, ଶରତର ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥ୍ବୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ରଖିଛି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିର ସେହି ସାନ୍ଧ୍ୟ ମାଧୁରୀ ଭୋଗ କରିବାକୁ ତାର ସମୟ ନ ଥିଲା । ମଦୁଆଙ୍କୁ କିପରି ଏହି ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବ, ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଟାଙ୍ଗର ଖାତକୁ ଯିବାକୁ ବିପଦଜନକ ମନେ କରି ଗାଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦେବାକୁ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଦଉଡ଼ିଲା ।

ମଣ୍ଡାପଡ଼ାର ଟାଙ୍ଗାବୁଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଠେଙ୍ଗାବାଡ଼ି ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ନେଇ ଟାଙ୍ଗରକୁ ବାହାରିଲେ । ସେ ଜଳ ଆଲୁଅରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ନେଇ ସୃଷ୍ଟି କୋଉ ମଦୁଆ କୋଉ ଖାତରେ ପଡ଼ିଛି ଠିକଣା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ଟାଙ୍ଗର ମହାନଦୀ କୂଳରୁ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଗ-ମାଇଲ ନେଇ ବିସ୍ତୃତ । ଏହି ଟାଙ୍ଗରର ଗୋଡ଼ି ପଥରରେ କଟକ ସହର ଓ

ଭୂଅଁ ବୁଲ

ଜିଲ୍ଲାର ସଡ଼କମାନ ଡିଆଁର । ଏହି ଗୋଡ଼ିପଥର ଖୋଜିବା ମଣ୍ଡପଡ଼ାବାସୀ
ଗୁଣୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପଜୀବିକା । ତୁଳୀ ପଥର ଉପରୁ ଟାଙ୍ଗରକୁ ଅନାଇଲେ
ଗୋଟିଏ ମହୁଫେଣା ପରି ଦିଶେ । ସେଇଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଅ ଖାଲ ଖାତ, କୋରଡ଼ ।
ଏ ମଧୁଚକରୁ ମନ୍ତ୍ର ମଧୁପକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ମଣ୍ଡାପଡ଼ାଆଙ୍କର ଦୁଃସାଧ
ହେଲା । ଶେଷକୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବୃଦ୍ଧ କହୁଲେ, “ଏ କଟକିଆ
ମହୁଆଗୁଡ଼ାକୁ ଭୂଆଁ ବୁଲେଇଛି ହେ, ଗୁଲ ପିଲାଏ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବା । ଆମେ
କାହିଁକି ଭିକାରୀକୁ ସାଗ ସାଦି ବୁଲିବା ?”

ସେ ଯାହା ଘରକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଜୁ ଯାଇ ତୁଳୀପଥର ଉପରେ
ଶୋଇଲା । ସାଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନାନା ଚିନ୍ତା, ଭ୍ରାନ୍ତନା ଓ ଆଶଙ୍କାରେ ମନଟା
ଅବସନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା, ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ
ଚନ୍ଦ୍ର ହୁସୁଛି । ତଳୁକୁହୁଡ଼ି ପରି ଏକପ୍ରକାର ବାସ୍ତୁ ଭିତ୍ତି ଦିରଘଲୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ପୃଥିବୀ ମୁଖକୁ ମଳିନ କରି ରଖିଛି । ତାର ମନେହେଲା, ସେପରି ସେତେ
ଆବିଳତା ସବୁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ । ଉପରେ ସମସ୍ତ ପରିସ୍କାର, ସମସ୍ତ ନିର୍ମଳ ।
କ୍ରମେ ଅଭିଭୂତ ପରି ଚନ୍ଦ୍ରଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହୁଲା । ବୋଧହୁଏ ସହରର
ଗଳିମାନଙ୍କରୁ ଚନ୍ଦ୍ରର ଏ ଦିଗଲଗିସ୍ତାସ ଖୋଲା ଦେଖି ନ ଥିଲା । ସେତେ-
ବେଳକୁ ଦଶମୀର ଚନ୍ଦ୍ର ପଣ୍ଡିମରେ ମହାନଦୀ ଉପରକୁ ଢଳିପଡ଼ିଲାଣି ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ରଜତଧାର ନଦୀବନ୍ଧରେ ବନ୍ଦୀଭାବରେ ପଡ଼ି ଚକଚକ କରୁଛି ।
ନିଜୁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ଚନ୍ଦ୍ରର ଉତ୍ସମୁଖରୁ ଏହି ସେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମନ୍ଦିର
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ବେଗରେ ଝରିପଡ଼ି ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପରିପୁତ କରି ରଖିଛି, ବଞ୍ଚେଇ
କରି ରଖିଛି, ମାନବ ଏ ମଧୁର ମାଦକତା ଉପେକ୍ଷା କରି କାହିଁକି ତରଳ-
ବର୍ଣ୍ଣି ଇଚ୍ଛା କରେ ? ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନଦୀ ଆରପଟେ ପଣ୍ଡିମରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ନିଜୁ
ଭିତ୍ତି ଗାଁ ଭିତରକୁ ଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ର ଆରଦିନ ସକାଳେ ଉଠୁ ଉଠୁ ଡେରିହେଲା । ଭିତ୍ତି ଟାଙ୍ଗରକୁ
ସାଙ୍ଗୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ଗଲା । କାହାରିକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଉପରଓଳ

ସାମୟିକ

ସେତେବେଳେ ଘରକୁ କଟକକୁ ଫେରିଆସିଲା, ସାହର ଲୋକେ ପଚାରିଲେ,
“ଆରେ ନିଲୁ, ନନ୍ଦ ରତନା ହେଉକା ପରା ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ମଣ୍ଡାପତା
ସାଇଥିଲେ ? ସେଠି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୂଆଁ ଏମିତି ବୁଲେଇଲା ଯେ, କାହା ମୁଣ୍ଡ
ପାଟିପାଇଛି, କାହା ହାତ ଭାଙ୍ଗି ପାଇଛି, କାହା ଗୋଡ଼ ଛେଚି ହୋଇପାଇଛି !
ସମସ୍ତେ ଶଣ୍ଠିଆଖାବରା ହୋଇ ଫେରିଛନ୍ତି ।”

ନିଲୁ କହିଲା, “ଭୂଆଁ ତାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡାପତାରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଆଗରୁ ବକସିବଜାର
ମଦଖିବୁ ବୁଲେଇଥିଲା ।”

ଚେହେରାର କରାମତି

‘ଶୁଣ ଥିଲେ ଶୁଣ ଥାଏ’ ବୋଲି ଲୋକେ ଯାହା କହନ୍ତି, ତାର ସତ୍ୟତା ବୋଧହୁଏ ଓଲଟା ରକମ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ । କାହିଁକି ନା, ରୂପ ଯଦବା ତାର ଥିଲା କାର୍ତ୍ତିକ ପରି, ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ସେହି ଅନୁପାତରେ ଥିଲା କମ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋଟା ରକମର । ତେବେ ଶୁଣାଯାଏ, ପୁରୁଷବର୍ଣ୍ଣିତ କାର୍ତ୍ତିକଙ୍କର ରୂପ ଥିଲା ବାରଜନୋଚିତ ; ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ରୂପ କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନଜାତୀୟ— ନେସମା, ନରମ, ମାହୁଆ ରକମର, ସାଧୁଭାଷାରେ କହିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଜନସ୍ତର ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଅଲବସ୍ତ୍ରରେ ବାଳକ ବା ଯୁବକ, କାରଖରେ ଅବା ଅକାରଖରେ ନିଜ ପ୍ରତି ଉଲ୍ଲେଖ ତାକୁ ଲଜ୍ଜାରେ ଅଭିଭୂତ କରେ, ଜଣାଏ ଭିତରେ ଦୃଢ଼ତାର ଅଭାବ, ନିଜ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । ଏହି ଗୋଲଗାଲ ଚେହେରା ଆଉ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁର ଜୋରରେ କି ସ୍କୁଲ, କି କଲେଜରେ କ୍ଲାସର ବର୍ଷିକିଆ ପରୀକ୍ଷାରେ ଯେ କେବେ କେବେ ଫେଲ ହୋଇ ଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରୁ ସେ ପାର-ହୋଇଯାଉଥିଲା, ସେଥିରୁ ସେ ଶକ୍ତିମତ ପରିଗ୍ରମ କରୁ ନ ଥିଲା ବୋଲି କେହି ସେମନ୍ତ ନ ବୁଝନ୍ତି । ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ଯଦବା ଥିଲା କମ, ସେ କି ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ତାର ରୂପର ଆସ୍ତ୍ରକ୍ୟ ପୁରଣ କରୁଥିଲା । କେବଳ ମାଟ୍ରିକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବ. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ଯେ ଥରେ ଦୁଇ ଥର ଲେଖାଏ ଫେଲ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଇଉନିଭର୍ସିଟି ନାମକ ବସ୍ତୁଟି ସ୍କୁଲ କଲେଜର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ନ ଥିବାରୁ । ତାହା ନ ହୋଇ

ସାମୟିକ

ଥୁଲେ ସେଟି ମଧ୍ୟ ତାର ରୂପ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯାହା ହେଉ, କୌଣସି ବସେ ସମ୍ପ୍ରିମେଷ୍ଟାସ ପରୀକ୍ଷାରେ ବା. ଏ. ପାସ୍‌କର ଗଲା କଲିକତାକୁ ଲ ପଡିବାକୁ । ଯଦିବା ପ୍ରିଲିମିନାରୀ ଲ ପରୀକ୍ଷାରେ ବର୍ଷେ କାଳ କଟିଣ ପରିଶ୍ରମ କରି ଫେଲ ହେଲା, ବୋଧହୁଏ ସେହି ରୂପ ଦେଖି ଲାଗ୍ୟଦେବା ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତାକୁ ଦେଲେ ଏକାବେଳେକେ ଡିପୋଜିଟ୍ ଗୁରୁତ୍ବ ।

ଗୁରୁତ୍ବ ହେଲା ଏହିପରି । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ବାବା ମୁଖ୍ୟତଃ ବାବୁ ଥିଲେ ଧର୍ମ ପ୍ରସ୍ତରକ, ପାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ଅନୁଗତ ଏବଂ ଅନୁଗୁଣତ । ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି, କେବଳ ଧର୍ମପ୍ରସ୍ତରକ ନ ହୋଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଧର୍ମ ସେ ଶକ୍ତିମତ ପାଳନ କରୁଥିଲେ, ଯାହା ସକାଶୁ ପାତ୍ରୀସାହେବମାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ-ଦାନ ଅବଶ୍ୟମ୍ବରା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଭୁପରାମ୍ଭଣ ହେବା, ଅର୍ଥାତ୍ ପାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମନ ଯୋଗାଇ ଚଳିବା, ତାଙ୍କର ଥିଲା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଧର୍ମ ଅବା କର୍ମ, ଯଦିବା କେହି କେହି ହିଂସୁକ ଲୋକ ତାଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚ ମନୋଭାବର ମର୍ମ ବୁଝି ନ ପାରି ଯୁକ୍ତ ଖୋସାମତି କହୁବାଦ୍ୱାରା କେବଳ ନିଜର ମାତତା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ସେକାଳର ଅର୍ଥାତ୍ ପଚାଶ ବର୍ଷ ଆଗକାର ପାତ୍ରୀସାହେବମାନେ ଆପଣାମାନଙ୍କୁ ଅଭିଭାବକଶୂନ୍ୟ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିଯୁଗ ମନ୍ତ୍ରଦାୟର ମା ବାପ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ବାବୁ ଯେତେବେଳେ ପୁଅର ଡିପୋଜିଟ୍ ଗୁରୁତ୍ବ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏବଂ ପରୋପକାରରେ କମିଶନର ସାହେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରସାରିତ କରିବାକୁ ପାତ୍ରୀସାହେବମାନଙ୍କୁ ଧରିବସିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପିତୃମାତୃ-ଭାବକୁ ଉଚ୍ଚିତଭାବରେ ଉଦ୍ବେଗ କରୁଥିଲେ ।

ମୁଖ୍ୟତଃ ବାବୁ ଚତୁର ଲୋକ । ଜାଣିଥିଲେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଦାବୁରେ ଯାହା ହୁଏ ନାହିଁ, ସାମାନ୍ୟ ଦୂରରେ ତାହା ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କାମ ହାସଲ କରିବାକୁ ଦାବୁ ଦୂର କାହାକୁ ବାଦ ଦେଉ ନ ଥିଲେ, ସାନବଡ଼ର ତପାତ୍ ରଖି ନ ଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ବାବୁଙ୍କର ଦୂରଦର୍ଶିତା କୁହ ଅବା ଧର୍ମପ୍ରସ୍ତରକ ହେବାର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଗୁଣ କୁହ, ସେ କାହାରଠାରୁ ଛଣ୍ଡି ନାହିଁ, ଏପରି କି

ଦେହେଶ୍ୱର ଚରମକ

ନିଜର ବୁଝୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ; ବରଂ ବୁଝୁମ୍ବ ସେତେ ଦୂର ସମ୍ପର୍କର ହୁଅନ୍ତି ବା ସେତେ ଦୂରରେ ଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହଜ ମିଳାମିଶ୍ରା ଓ କାରବାର ସେତେ କମ ହୁଏ, ଛୁଣ୍ଟିବାର ବା ବିବାଦ ବିଷମାଦ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ସେତିକି କମିଯାଏ । ଯୁଷ୍ଠ ବାବୁଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀର ବହୁ ଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଭଉଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରମା କଥା । ଚନ୍ଦ୍ରମା ବିଧବା, ନିର୍ବ୍ୟ କାମ କରେ ତାକୁରଖାନାରେ । ଭଲ ନିର୍ବ୍ୟ ବୋଲି ନାମଡ଼ାକ ଏବଂ ତାକୁରସାହେବଙ୍କ ନେକନକର ତା ଉପରେ । ଯୁଷ୍ଠ ବାବୁ ଶୁଣିଥିଲେ, ଥରେ କମିଶନର ସାହେବଙ୍କର ମେମସାହେବ ବେମାର ଥିବାବେଳେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ତାଙ୍କର ଶୁଣୁଷାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଲେ, “ଥରେ ସାଥନା ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ କହିବ, ଆମ କାନ୍ଦୁପାଇଁ କମିଶନର ସାହେବଙ୍କ ମେମଙ୍କୁ ଟିକେ ଧରିବ । ସେତେ ହେଲେ ତ ସେ ତମ ଭଉଣୀ ।” ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁ ବୁଲେଇ କହିଲା, “ମଲା ମୋର, ଇଏ ଆଳିଆ ନେଖାରେ ବାଳିଆ ବନ୍ଧୁ । ମୁଁ ସିଏ ତା କତିକୁ ? ସେ ଛୋଟ ଲୋକଟା ମୋତେ ଯୋଉ ଯୋଉ କଥାମାନ ଶୁଣେଇଛି ? ସେବେ ମା ପେଟର ଭଉଣୀ ହୋଇଥାନ୍ତା ତ ତା ମୁହଁ ଭଙ୍ଗିଦେଇଥାନ୍ତି ।” ସ୍ୱାମୀ କହିଲେ, “ସେ କଳିଆ ତ ଆସି ଦଶ ବରଷର କଥା, ବଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ମନରେ ଅଛି ? ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ଥର ବାଟରେ ଦେଖା ହୁଏ, ହସି ହସି ପଶୁରେ—ନନା, ଅପା ଭଲ ଅଛି ? ଆଉ ଦେଖ, ଦଶ ବରଷର କଳିଆକୁ କଣ ଗଣି କରି ମନରେ ରଖିବା ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନର ଭବିତ ?” ସ୍ତ୍ରୀ ନାକ ହଲେଇ ଉଠିବ ଦେଲା, “ରଖ ରଖ ତମ ଧରମ ପୁତୁଳ ବାନ୍ଧୁ ଶିକାରେ ଝୁଲେଇ; ମୋତେ ତମ ଧର୍ମ ଦେଖି ଦେଖି ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିଲୁଣି । ତମ ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ତ ନିଜେ ସାଥ ।” ଅଗତ୍ୟା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଯୁଷ୍ଠ ବାବୁ ନିଜେ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ ଧରିଲେ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପୁରୁଷ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତକୁ ନେଇ ମେମ ସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖା କରାଇ ଆଣିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଡିପୋଟି ବୁକିଞ୍ଚରେ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତି ବିଷୟରେ କମିଶନର ଏକରକମ ସର୍ବେସର୍ବା । ଉପରୁ ପାତ୍ରୀଙ୍କର ଗୁପ ଏବଂ ତଳୁ

ସାମୁଦ୍ରିକ

ଚନ୍ଦ୍ରମାର ପଶ୍ଚେଷ ଗୁପ । ସାହେବ ଗୁପି ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ପ୍ରାଥୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ତେହେବୁଟି ଦେଖି ତା ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ।
ଫଳରେ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ହେଲା ଉପେଟି ।

ଧର୍ମ ଆଶିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ; କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମ
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ କଳାର ତପାତ୍ ରହୁବ ନାହିଁ,
କି କର୍ତ୍ତା ଆଉ କର୍ମର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହୁବ ନାହିଁ, ଏପରି କୌଣସି କଥା ନାହିଁ ।
ଏହି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ଫଳରୁ ସୃଷ୍ଟି ବାବୁ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରସ୍ତୁତକ, ସେମାନ-
ଙ୍କର ଦରମା ଗୁଳିଷ ବା ପବ୍ଲିଶ ଟଙ୍କାରୁ ବେଶି ନ ହେଉଥିଲେ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱା ଏହି
ସାମାନ୍ୟ ଆୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଥିଲା ।
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ପ୍ରସ୍ତୁତକର କାର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ, ଉତ୍ସାହ-
ଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ତା ଉପରେ । ତେବେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମତିଗତି ଧର୍ମ
ଆଡ଼କୁ ନାହିଁ, ଏପରି କେତେକ ଅର୍ବାଗନ କହନ୍ତି ଯେ, ଧର୍ମପ୍ରସ୍ତୁତକମାନଙ୍କର
ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପରିଶ୍ରମର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ସକାଳେ ଆଉ ରାତିରେ ହାତ
ଧୋଇ ଭାତ ଖାଇବା; କିନ୍ତୁ ଏ କଥାଟା ସେ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ନିତାନ୍ତ ଅପବାଦର
କଥା, ଏହା ଜୋର କରି କୁହାଯାଇପାରେ । ପ୍ରସ୍ତୁତକମାନେ ଯେଉଁ ଦିନ
ବେଶି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେହି ଦିନ, ଅର୍ଥାତ୍ ରବିବାର ଦିନ ଅନ୍ୟମାନେ ବିଶ୍ରାମ
କରନ୍ତି ଏବଂ ହୁସାର ଆଉ ଛଅ ଦିନ କୁକୁଡ଼ା ମେଣ୍ଟା ବତକ ଗୋରୁ
ଗାଈଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା, ବାରିଘରେ ଶାଗ ମୁଗ କରିବା ଏବଂ ଏ ନାଳ
ସେ ଜୋରରୁ ବନଶୀ ଅଗରେ ମାଛ ଶିକାର କରି ତରକାସ ଖାଇ କମାଇବା
ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ କମ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ପରିଶ୍ରମର କଥା ନୁହେଁ । ସୃଷ୍ଟି
ବାବୁଙ୍କର ଦରମା ସଦିବା ଗୁଳିଷ ପବ୍ଲିଶରୁ ବେଶି ନ ଥିଲା, ଘରଦୁଆର
କରି ପିଲୁଟିକୁ ଲେଖାପଢ଼ି ଶିଖେଇ, ଏପରି କି ତେଜାରିତ କାରବାରରେ
ଖଟେଇବା ପାଇଁ କିଛି ସଞ୍ଚୟ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଥିଲେ ।

ଅବସ୍ଥା ଏକରକମ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଥିବାରୁ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ବାପମାର
ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହେବାରୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ବି. ଏ. ପାସ୍ କଲା ସୃଷ୍ଟି

ଚେତେଶ୍ୱର ଚରମଣ

ବାବୁ ମନେ କଲେ, ସୁଅ ବନ୍ଧ କରିବା ସକାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ମରଣ ବିବାହ ବିଧିତାଙ୍କ ହାତରେ । ଅବଶ୍ୟ ଧର୍ମ ପ୍ରସ୍ତରକ ହେବାରୁ ସୁଅକୁ ଯେପରି ଘୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପାଣି ମିଳିବ, ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପାଣି ସନ୍ତାନର ଭର କୌଣସି ଏଲ୍‌ଏକର ହାତରେ ସମର୍ପଣ ନ କରି, ଏପରି କି ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ବିଚାରକୁ ବି ଏବଂ ମନୋନୟନ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରି ଆଦର୍ଶ ପିତା ପରି ପାଣି ବାଛିବାଠାରୁ ପକା ଜବାବ ଦେବା ନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଯାବତ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧରେ ନିଜ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ନଜର ପଡ଼ିଲା ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ସମ୍ରଦାୟର ତଥାକଥିତ ଖାନ-ଦାନ ଦାସ ପରିବାର ଉପରେ । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦାସ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ସମ୍ରଦାୟ ଯେଉଁ ନିରସ୍ତ୍ରପାଦପଦେଶ, ତହିଁରେ ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିଭୁମିଲେଖଣ୍ଡନ୍ୟ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜମିଦାରର ଖ୍ୟାତି ଅଜନ କରିଥିଲେ । କଟକତଳି ନରସିଂହପୁର, ଜେନପୁର ଯେଉଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ମଉଜା ବନ୍ଧାରପୁର ଜମିଦାରର ତଉଜିଭୁକ୍ତ, ତାହା ମକଦ୍ଦମା ଥିଲେ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦାସେ । ସଦର ଜମା ଜମିଦାରଙ୍କ କଚେରୀରେ ପଇଠ କରିବାକୁ ହୁଏ ସାଲିଆନା ଟଙ୍କା ୦୦୮, ନିଜର ଆମଦାନୀ ଏଣୁ ତେଣୁ କରି ଛଅଶ ଟଙ୍କା, ଅର୍ଥାତ୍ ମାସକୁ ଟଙ୍କା ପଚାଶ । ତା ଛଡା ଧାନ ଜମି ଜମା ଏବଂ ସହରରେ ଥିବା କେତେକ ଭଡାଘରୁ ଯାହା ଆୟ ହୁଏ, ସେ ସବୁ ମିଶେଇଲେ ମାସକୁ ପ୍ରାୟ ଟଙ୍କା ଦୁଇ ଶ ପଡ଼େ । ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଙ୍କ ଭିତରେ ଘୋଟିଏ ମାତ୍ର ଝିଅ । ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ କାରଣରୁ ଦାସଙ୍କ ଘରେ ବନ୍ଧି ବାନ୍ଧିବା ମୁଷପକାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଲୋଭନୀୟ ହୋଇଉଠିଲା । ମୁଷପକାବୁଙ୍କ ଆଶା କେଜାଣି ଅବା ଚରିତାର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସବୁ ସେ ସୁଅର ବା ଏ ପାଣି କରିବାର ଦୁଇ ଢଳି ବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପୋକ୍ତି ବୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ଆଉ ଥରେ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଦାସଙ୍କ ନିକଟରେ କରିଥାନ୍ତେ । ଚତୁରତାରେ ଦାସେ ମଧ୍ୟ ମୁଷପକାବୁଙ୍କଠାରୁ କିଛି କମ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରସ୍ତାବର ଉତ୍ତରରେ ହଁ

ସାମୟିକ

କଲେ ନାହିଁ କି ନା କଲେ ନାହିଁ । କହୁଲେ, “ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ତ ଏଇ ସେଦିନ ପାସ୍ କଲା, ପୁଣି ଓକାଲତି ପଢ଼ୁଛି । ସ୍କୁଲର ବାକିର କରୁ, ତରତର କାହିଁକି ? ଆଉ ମୋର ଝିଅର ବୟସ ବି ତ ବେଶି ନୁହେଁ, ମୋଟେ ସେଦିନ ପନ୍ଦରରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇଛି ।” କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରବାକୁ କହୁଥିଲେ ଯୁଷ୍ଟବାବୁ କିଛି ମନେକରି ନ ଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ଦାସଙ୍କ ଝିଅକୁ ବିଭାହେବା ସକାଶେ ତାଙ୍କ ପୁଅର କେବଳ ବି. ଏ. ପାସ୍‌ଟା ଯେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହାର ତାକୁ ଭୟଙ୍କର ଅପମାନଜନକ ବୋଧ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ପୁଅ ଯେତେବେଳେ ଡିପୋଷି ହେଲା, ଯୁଷ୍ଟ ବାବୁ ଆଉ ସେ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଲେ ନାହିଁ ।

ପୁଅର ଡିପୋଷି କାମ ଓ ପଦୋନ୍ନତିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାପଙ୍କ ମାନ ଅପମାନର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଗଲା । ଓଡ଼ିଆ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କୁଳରେ ପୁଅ ଲାଖି କନ୍ୟା ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ଆଉ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ରୂପରେ ଅବା ଗୁଣରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ କଣ ହେବ, ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅନୁପାତ ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ଆଖି ପକେଇଲେ ବଙ୍ଗଳା ହତା ଉପରେ ।

ମଥୁରା ବାବୁ କଲିକତାରେ ଜଣେ ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓକିଲ । ଘରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କନ୍ୟାରହସ୍ୟର ସଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଥିଲା । ଝିଅ ବିକାଏ ରୂପ ଥିଲେ ନଇ ତ ପଇସାର ଜୋର ଥିଲେ । ପଇସାର ଜୋର ଯଦିବା କିଛି ଥିଲା, ମଥୁରା ବାବୁଙ୍କର ଝିଅମାନଙ୍କର ବିବାହର ମତ୍ତ-ବଡ଼ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ରୂପର ଅଭାବ । ଝିଅ ତ ଥିଲେ ଅନେକ, ତା ଉପରେ ପୁଣି ବଡ଼ଝିଅ ନିର୍ମଦା ବହୁଦିନରୁ ବିବାହଯୋଗ୍ୟ । ଦହର ରଙ୍ଗ ଯେ ଲୋକେ କହୁନ୍ତି ହାଣ୍ଡିକଳା ପରି, ସେ କଥା ମିଛ । ନିଶ୍ଚୟ ତାଠୁ ଢିନି ବୁରି ପୋଛା କମ । ତାର ସଙ୍ଗୀମାନେ ଯଦିବା ତାକୁ ‘ନମ’ ‘ନମ’ ବୋଲି ତା ଆଗରେ ଡାକନ୍ତି, ତା ପଛରେ ଆପଣାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତାର ନାମ ଦେଇଥିଲେ ‘ତାଲବ୍ୟ ଶ’, ଯେହେତୁ ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ତାର ମୁହଁ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳା ତାଲବ୍ୟ ଶ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ତପାତ୍ ଟେକ୍ କମ । କେବେ

ଚେହେରାର କରମଣି

ମାନିବାକୁ ହେବ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଟି ଥିଲା ନିଶ୍ଚୟ ଏବଂ ଦେହର ଗତିଶୀଳତା ପରି । ଶରୀର ଅନୁପାତରେ ବସସ୍ଥଳର ବିସ୍ତୃତତା ଟିକେ ବେଶି ରକମ ଆଖିରେ ପଡ଼େ । ଚେହେରାର କରମଣି ଅବଶ୍ୟ କେତେକ ପରିମାଣରେ ହାଲୁକ୍ୟାସନର ବାଉଳ ଓ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିବା ସକାଶ । ନର୍ମଦା ସବୁବିଷୟରେ ଚଟପଟ୍ ବାହାରକୁ ବାହାରରେ । ଘର ଭିତରର କାମ ବେଳେ ମା କି ଚାଲିବାକରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆସନରୁ ଉଠିବା କାଉଡ଼ ଉପରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଶେପଶ କରେ ନଭେଳ ମ୍ୟାଗାଜିନ୍ ପଢ଼ିବାରେ । କିନ୍ତୁ ଘରେ କି ବାହାରେ ବନ୍ଧୁମୁହୂଳରେ ପାଞ୍ଜିଟି ହେଲେ ନବା ଆଖିକା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ବ୍ୟସ୍ତରେ ନର୍ମଦା ନ ହେଲେ ଚଳେ ନାହିଁ । ଗୁମା ଉଠାଇବା, ଟିକିଟି ବନ୍ଦି କରିବା ପ୍ରଭୃତି ଲୋକହୃଦକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାର ଯୋଡ଼ା ମିଳିବା ଦୁଷ୍ପର । ସମ୍ପ୍ରତି ବେଢ଼ିନ କଲକରେ ଡିନବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇ-ଏ ଫେଲ ହୋଇ କେତେକଟା ସୁନିର୍ଭର୍ୟ୍ୟ ଉପରେ ଗୁପକର ଏବଂ କେତେକଟା ମଥୁର ବାବୁଙ୍କର ଦାୟବାଧକତାରେ ଘରେ ରହୁଛି । ଏହିପରି ସମୟରେ ଜଣେ ଭଉସୁ ପକ୍ଷର ପରିଚିତ ଲୋକଙ୍କର ମଧ୍ୟସ୍ଥତାରେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ସହୃଦ ବିବାହର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପକ୍ଷୀ ଏହା ପକ୍ଷୀ ଜବାବ ନୁହେଁ, କେବଳ ପ୍ରସାଦନା, ବାପ ମାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ହାତରେ ଆକାଶର ଗୁମ ପାଇଲେ । ମନରେ ଖାଲି ଯା ଡର, ପକ୍ଷ ସୁଷ୍ପ ବାବୁ ଝିଅ ଦେଖିଲା ପରେ ଫିଡ଼ିକି ଯାଆନ୍ତି ।

ସୁଷ୍ପବାବୁଙ୍କର ମଥୁରବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିବାର ଦୁଇ ଦିନ ଆଗରୁ ନର୍ମଦା ତା ତଳ ଭଉଣୀ ପ୍ରମଦାଠୁ ଶୁଖିଲା, ତା ବିଭାଘର ବ୍ୟସ୍ତରେ ଯୋଗାଡ଼ ଚାଲିଛି । ପ୍ରମଦାକୁ କହିଲା, “ଯା ମାକୁ କହିବୁ, ମୋର ବାହା ଫାଆ ହବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ତୁମ ଭିତରୁ କାହାର ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବ ।” ମା ଆସି କହିଲା, “ହେଉଲେ ନମ, କାଲି ଛାଡ଼ି ପରଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ବାବା ଆସିବେ ତୋତେ ଦେଖିବାକୁ, ଆଉ ତୁ ଏ କଣ କହୁଛୁ ? ଆମେ ବାପାମା ତମ ପାଇଁ ଭାବି ଭାବି ହାଡ଼କଣ୍ଡା ହେଉଥାଉ, ଆଉ ତୁମେ ସବୁ ବସି ନିଜ ଗୋଡ଼କୁ ନିଜେ ହାଣ୍ଡି-ଥାଅ ।” ନମ କହିଲା, “ବାହାଘର ହେବ ମୋର, ଆଉ ତମେ କି ବାବା ଏ

ସାମୟିକ

ବିଷୟରେ ମୋର ମତ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧ କଲ ନାହିଁ ?” ମା କହିଲା, “ତୋର ସେ ଅମତ କାହିଁକି ହେବ, ସେ କଥା ତ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଡିପୋଟି ମେଜେଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ତାଠାରୁ ଆନ୍ଧ୍ରର ବଢ଼ିଆ ବର ତୋ ପାଇଁ ଆମେ କୋଉଠୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ?” ଝିଅ କହିଲା, “କଣ ଖାଲି ଡିପୋଟି ହେଲେ ହେଲା ? ମୁଁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଫୋଡ଼ିଆକୁ ବାହା ହେବି ନାହିଁ କି ଚାଉଳି ଚାରେ ଯାଇ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ ।” ମା କହିଲା, “କଣ କହିଲୁ ? ଖାଲି ଡିପୋଟି ହେଲେ ହେଲା ? ଆଉ କଣ ହେଲେ ହେବ, ମୁଁ ଟିକେ ଶୁଣେ ? ଆଉ କଟକ ହେଲା ଗାଁଝାଲି ଗାଁ ? କଣ ବରଗଲା, ନଦିଯା, କୃଷ୍ଣନରର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ? ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ନାକ ଟେକୁଛୁ ? ଏଠି ନ ହେଲେ କୋଲହୁ ସାନ୍ତାଳ ବା ମିଲିବେ କି ନାହିଁ, ଜଣା ନାହିଁ । ତେବେ ବ, ମୁଁ ଶୁଣିଛି ପିଲଟି ଦେଖିବାକୁ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଦେଖ, ପରଦିନ ଯୁଷ୍ଟ ବାବୁ ଆସିବେ, ତୋର ଗୁଲିଚଲଣକୁ ଭଲ କରି ଜାଣିଥା ।” ନର୍ମଦା ପଚାରିଲା, “କଣ ଗୁଲିବି ନାହିଁ ନା କଣ ?” ମା ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ବରଂ ମୋ ବିଷୟରେ ତୋର ସେତେବେଳେ ନ ଗୁଲିବାଇ ଭଲ ।”

ଯୁଷ୍ଟବାବୁ ଯଥାସମୟରେ ପୁଅର ଭବିଷ୍ୟତର ଘରକୁ ଆସି ଦେଖାଶୁଣା କରିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଆଦର ଅଭ୍ୟାସିନୀ ସମ୍ଭବତଃ ଘରେ ଷୋଡ଼ଶ ଉପବୃତ୍ତରେ ହୋଇଥିଲା । ଘରବାଡ଼ ମଠର ଗାଡ଼ି ସାହେବି କାମ୍ବୋଦୀ ଗୁଲିଚରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖି ଡିପୋଟି ପୁଅର ଯୋଗ୍ୟ ଶୁଣୁର ଘର ବୋଲି ଯୁଷ୍ଟବାବୁଙ୍କର ମନକୁ ପାଇଲା । ତେବେ, ନର୍ମଦାର ରୂପ ଏବଂ ବୟସ ଦେଖି ଭୟ ହେଲା, କେଜାଣି ପୁଅର ଅବା ପସନ୍ଦ ନ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ଥିର ଜବାବ ନ ଦେଇ କହିଲେ, “ପୁଅ ନିଜେ ଆସି ଦେଖିଗଲେ ସୁସ୍ଥ ଜବାବ ଦେବ ।” ଘରେ ଆସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଲେ ସେ, ସବୁ ବିଷୟ ଦେଖି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆଖି ରଖି ସେ ବିଷୟଛଡ଼ି ମଥୁରାବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ବିଷୟ ହେବା ଲାଭଜନକ । ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମୁଁ ଶୁଣିଛି ନର୍ମଦାର ରଙ୍ଗ କଳା ଏବଂ ବୟସରେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ ।” ସ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ରଙ୍ଗ ନେଇ କଣ ଥୋଇ ଖାଇବ ? ତମ ପୁଅର ସାହା

ଚେହେରାର ବସମତ

ରଙ୍ଗ ଏବଂ ଚେହେରା, ତାହା ଉଭୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । ପିଲଟି ଗୁଣବତ୍ତା, ଆଦର୍ଶ କାୟାଦା ଦୁରସ୍ତ; ବଡ଼ ଲୋକର ଉପଯୁକ୍ତ ଘରଣୀ ହେବ । ଅଞ୍ଚଳ ବୟସ ବା କଣ ବେଶି, ଏଇ ଉଚ୍ଚେଇରୁ ବଞ୍ଚି । ତେବେ ମୋର ମତ ମୁଁ କହୁଛି । ମୁଁ କିଛି ପକ୍ତା ଜବାବ ଦେଇ ନାହିଁ, ପୁଅ ଯାଇଁ ଦେଖିଲେ ଯାହା ହେବ ।’

ପୁଅ ଯାଇ ଦେଖାଶୁଣା କରି କୌଣସି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବନ୍ଧୁର ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଣାଇ ଦେଲା ଯେ, ସେ ବାପର ବାଧା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ବାପାଙ୍କର ଯେଉଁଠି ମତ, ସେଠି ତାରି ଅମତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଅସଲ କଥାଟା ହେଉଛି, ଯେଉଁ ସବୁ କାରଣରୁ ମଥୁର ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା ଯୁକ୍ତି ବାବୁଙ୍କୁ ବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ମନେ ହେଲା, ସେହି ସବୁ କାରଣ ମଧ୍ୟ ପୁଅକୁ ଉକ୍ତ ବଦାହରେ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇଲା । ଶୁଣୁର ଘରର ବଡ଼ଲୋକ ଆଦରାଭାବେ ବିଶେଷ କରି ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ମନକୁ ପାଇଲା । ବାହା କରବା ପାଇଁ ନର୍ମଦା ମନରେ ଯାହା କିଛି କିନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ୱିଧା ଥିଲା, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ରୂପର ଜ୍ୟୋତିରେ ସେ ସବୁ ପାହାନ୍ତି କୁହୁଡ଼ି ପରି ମନରୁ ଉଭେଇଗଲା । ତଳ ଭଉଣୀ ପ୍ରମଦା ନର୍ମଦାକୁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ପାଇ ପଚାରିଲା, “ନମ ନାମା, କାନ୍ତ ଭାଇଙ୍କର ଚେହେରା ମନକୁ ପାଉଛି, ନା ଆମ କାହାରି ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ମାକୁ କହୁବ ?” ଉତ୍ତରରେ ନର୍ମଦା କେବଳ ସାନ ଭଉଣୀର ଗାଲ ଟିପିଦେଲା । କହିଲା, ‘କିନ୍ତୁ ତୋ କାନ୍ତ ଭାଇଟି ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ, ବେଶି କଥାବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ ।’ ପ୍ରମଦା କହିଲା, ‘ଭୟ କଣ, ବାହା ହୋଇ ସାରିଲେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବହୁତ ସମୟ ମିଳିବ ।’

ବେଶ୍ ଆଡ଼ମ୍ବର କରି ମଥୁର ବାବୁ ଝିଅର ବାହା ଦେଲେ । ବଞ୍ଚିଘରକୁ କଲିକତା ସହରର ଅନେକ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଗମନ ହୋଇଥିଲା ! ବାହାଘର ଦିନର ସାବଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୁଗାପଟା, ଗହଣାପତର, ଭୋଜିଭୋଜ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଯୁକ୍ତି ବାବୁ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ମନମୁତା-

ସାମୟିକ

ବକ ହୋଇଥିଲା । କେବଳ ଜଣେ ଲୋକ ବଡ଼ଲୋକ ଘରର ଭିତର ଦେଖି
ଟିକେ ଭଡ଼କି ଯାଇଥିଲା—ସେ ହେଉଛି ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ମା । ବୁଢ଼ୀ ପୁରୁଣାକାଳିଆ
ଧରଣରେ ବଢ଼ି ଆସିଛି । କେତେକେ ଏ ଆଧୁନିକ ଶାନ୍ତିନାଥକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଦରେ
ସହ୍ୟ କରୁଛି—ବିଶେଷ କରି ଯେତେବେଳେ ନୂତନ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦେଖାଇ
ପୁରାତନର ଦାବା ଉପେକ୍ଷା କରି ଚାଲେ । ପୁରାତନକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ
ଚାଲିବେଳେ ନୂତନ ଯେବେ ଟିକେ ଆସ ବଢ଼ି ଚାଲିବ, ସେଥିରେ
ପୁରାତନର ଯେ ବିଶେଷ କିଛି ଆପଣ ହେବ, ତାହା ନୁହେଁ । ବିବାଦର
ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ନୂତନ ପୁରାତନର ସଙ୍ଗେ ଏକାବେଳାକେ ପରିତ୍ୟାଗ
କରେ, ତା ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିବା ଅପମାନଜନକ ମନେ କରେ । କନ୍ୟା
ଯେତେବେଳେ ଗାଁରୁ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଗାଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇଲା ଓ ବିବାହ
ବ୍ୟୟ ପାଳିବା ପାଇଁ ଗାଁରୁ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିବା ପାଇଁ ହାତ ଧରି
ବେଢ଼ି ଆଡ଼କୁ, ସେତିକି ବେଳୁ କନ୍ୟାର ବେଶଭୂଷା ଓ ଚାଲିବେଳେ ଦେଖି
କାନ୍ତମାଆର ମନ ପିତା ହୋଇଗଲା । ତାର ମନେହେଲା ଯେପରି ଗୋଟାଏ
ବଡ଼ ପ୍ରତାପକି ତାର ଛାପଛାପକିଆ ପର ଦିଆଁ ଫରଫର କରି ବେଢ଼ି ଆଡ଼କୁ
ଭାରିଯାଉଛି । ଯୋଉଁ ସେ ଦେଖିବ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲା, ବିବାହ
ସଭାର ସ୍ୱର ଛଅ ଶ ଯୋଡ଼ା ଆଖିର ପଲକବନ୍ଧନ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରେ ବଡ଼ମୁକ୍ତ
ହୋଇ ନବବୟସ ମୁହଁ ଯିବାର ଉପକ୍ରମ ନ ହେଉ ପଛକେ, ଅଳ୍ପତଃ
ମୁଣ୍ଡଟା ଲାଜରେ ତଳକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବ, ସେଠି ମୁହଁରେ ଗ୍ରୀଡ଼ାର ଅନୁରଜନ
ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲା ନାହିଁ । ବିବାହ ସଭାରେ ପ୍ରବଚନରେ ସେହି ଅବସ୍ଥିତି ସୂଚାଣି,
ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଖି ମରୁତୁମିବାସୀ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଜନ୍ମ
ବିଶେଷର ଛବି ତାର ସ୍ମୃତିପଥରେ ଉଦୟ ହେଲା । ଏ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଉପରେ
ନିଜର ଅଂଶ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଅଧିକାଂଶ ନାଟ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏକାଧିକବାର
ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ତାହା ଅଭ୍ୟାସପତ ହୋଇଯିବ । ତେବେ ଏ
ଅଳ୍ପପରାଣ ଭିତରେ ଏପରି ଅବଲୀଳାକମେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବାକୁ ଏପରି
ସାହସ ଏ ପାଇଲା କୋଉଠୁ? କଅଣ ଘରର ଅଭିଭାବକ ସାହେବଆନା ଚାଲି

ଚେତେଶ୍ୱର ଚରମତ

ଚରଣରୁ ? ତାହାର ସଦା ହେଲା, ତାହା ହେଲେ, ବୁଢ଼ୀ ଭାବିଲା, ଦୟା କରି ଶାନ୍ତିର ମାୟା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଗାଉନ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ତ ନଟା ଛଣ୍ଡିଯାଇଥାନ୍ତା ।

ବାହା ନେଉଟାଣି ବରକନ୍ୟାର reception ବା ପହଞ୍ଚାସ ହେଲା ଘରର ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଗଣା ମଝିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ପରିବେଷ୍ଟନା ଭିତରେ । ଗୃହିର ଭୂରି ଭୋଜନର ପ୍ରଥମ ଦଫା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବସ୍ତ୍ରଘର କେକ୍ କଟା ହେଲା ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଯୁଗ୍ମ ହସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ । ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଭଳି କଟା କେକ୍, ଖଣ୍ଡ ସହଜ ଗୃହୀ ଏବଂ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବଣ୍ଟନର ଧୂମ ପଡ଼ିଗଲା । ତା ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବଚନିକା । କାନ୍ତ ମା ଗୀର୍ତ୍ତା ଘରେ ଦେଖିଥିଲା ବରକନ୍ୟାଙ୍କର, ବାଣେଷ କରି କନ୍ୟାର ଅଭିନୟ ନିର୍ବାକ୍ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ନାନା ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ବାଷଣ ଆଶୀର୍ବଚନ ଅଭିବାଦନ ଏବଂ ଅଭିନନ୍ଦନ ପରେ ଡକ୍ଟର ପଡ଼ିଲା ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ । ପ୍ରଥମେ ବର ତ ଉଠି ତୋକ ଗିଳି ଗିଳି ଇଂରାଜିରେ ଉପସ୍ଥିତ ଜନତାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଶୁଭ ଇଚ୍ଛା ଜ୍ଞାପନ ସକାଶେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଅତ୍ୟଧିକ ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁକୁ ଲାଲ କରି ଏବଂ ଶରୀରକୁ ଗଲଦ୍‌ଘର୍ମ କରି କୌଣସିମତେ ତଳମୁହଁ ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲା ନିଜ ଜାଗାରେ । ତା ପରେ ଯେତେବେଳେ କନ୍ୟାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ, କାନ୍ତର ମା ଆଖି ବାଲୁ ବାଲୁ କରି ଗୁରୁ-ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାବିଲା, କଣ ସତେ ବୋହୂ ଉଠି କିଛି କହିବ କି ? କନ୍ୟା ଆସନ ଛାଡ଼ି ଉଠିଲା, ଅଧର କୋଣରେ ମୃଦୁହାସ୍ୟର ଅଶ୍ରୁଗୁଣ୍ଡ ପ୍ରୋତାପ୍ତାକୁ ନବୁଇ । ଏହା ଦେଖି ବୁଢ଼ୀର ଅକଲ୍ ଗୁଡ଼ୁମ୍ । ଅଉ ଯେତେବେଳେ ଅତି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଇଂରାଜିରେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେ କଥାକୁ ବୁଢ଼ୀ ଯେ କେବଳ କାନରେ ଶୁଣିଲା, ତା ନୁହେଁ, ତା ତଳ ପାଟି ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ମୁହଁ ଆଁ କରି ବୁଢ଼ୀ ସେ କଥାସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ଏବଂ ଗିଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅବଶେଷରେ କନ୍ୟା ବଦାୟ ସମୟରେ ମଧୁର ବାବୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଝିଅର ଦୁଇ ହାତକୁ କାନ୍ତ ଏବଂ କାନ୍ତ ମାର ହାତରେ ଧରେଇ ଦେଇ

ସାମୟିକ

ଝିଅ ସମପକ୍ଷ କଲେ ଅଶ୍ରୁପୁଣ୍ଡ ଚକ୍ଷୁରେ ଏବଂ ଜୋର୍ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧୀକୁ ଝିଅ ସକାଶେ ନାନାଦି ଅନ୍ତନୟ ବିନୟ କରିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ କହୁଲେ ଝିଅ ଟିକେ ବଦ୍‌ବରୀ, ସେତିକି ବେଲୁ କାନ୍ତର ମା ମନେ ମନେ ପ୍ରମାଦ ପଶିଲା । ଭାବିଲା, ଏ ଭଳି ସ୍ତ୍ରୀ ନେଇ କାନ୍ତ କେମିତି ଚଳିବ ଓ ଏ ଭଳି ବୋହୂ ନେଇ ସେ ନିଜେ କିପରି ଘର କରିବ ?

ତା ପରେ କଟକକୁ ଆସି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ବିବାହକ ଜୀବନର ପ୍ରତିଦିନର ଘାତପ୍ରତିଘାତ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରକଳ ପ୍ରବାହରେ ଏ ଦୁଇ ପ୍ରାଣ ବୃଦ୍ଧ ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ପହୁଲୁଁ ବୁରି ହ ମାସ । କିନ୍ତୁ ତା ପରେ ଭଣ୍ଡା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଅବଶ୍ୟ ଅତି ଧୀରେ । ନୁତନତ୍ବର ମୋହ ଯେତେ କମିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଚରନ୍ଦର ପ୍ରସବନ ଠେଙ୍ଗ ଜମିର ରୁଷିତା ତେତେ ଉପରକୁ ଦେଖାଗଲା । ଶାଶୁବୋହୂଙ୍କର ତ ହାଣ୍ଡିପଲମ ଭଳି ଖୁଦ୍‌ଖାତ ନୁଆ ବୋହୂ ଘରକୁ ଆସିବାର ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଭିତରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବୋହୂ ଯେତେବେଳେ ଚଢ଼ିଜୁତା ପଟର ପଟର କରି ରନ୍ଧାଶାଳକୁ ପଶିଗଲା ଶାଶୁରୁ ରନ୍ଧାବତାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି, ଶାଶୁ ଭିତରୁ ପାଟି କରୁ ଉଠିଲା, ‘ବାହାରେ ଜୁତା ହାତ ଆ, ଏଇଟା ରନ୍ଧାଶାଳ ବୋଲି କଣ ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ ?’ ବୋହୂ କହୁଲା, ‘ମଲା, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନର ପୁଣି କଣ କୁଆଁରୁତ ବାରଣ ମ ?’ ଶାଶୁ ବି ନାହୋଡ଼ବନ୍ଦା । କହୁଲା, ‘କଣ ? ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଛୁ ବୋଲି ମଣିଷପଣିଆ ବି ବାଦ ଦେଇଛୁ କି ? ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଛୁ ବୋଲି କଣ ଖଟପଲଙ୍କ ଉପରେ ବି ଜୁତାପିନ୍ଧି ଚାଲିବୁ ନା କଣ ?’ ବୋହୂ ଅବଶ୍ୟ ଏ ଭୁଲନାରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟର ଅଭାବ ଦର୍ଶାଇ ଦେଲା । ଶାଶୁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ଦେଖିଯି ବୁହୁସ୍ଥର ରନ୍ଧାଶାଳ ଯେ ସାହେବ ଘରର ବରୁଚିଖାତ୍ତା ନୁହେଁ, ତାହା ଜଣାଇ ଦେଲା ।

ସୁନ୍ଦରପୁର ବୁଦ୍ଧପ୍ରବେଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନୁତନତ୍ବର ପ୍ରବେଶ ହେଲା, ତାହା ସହଜ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରଫା କରି ଚଳିବାକୁ ସେ

ଚେନ୍ନେର କବିମଣି

କାନ୍ତର ମା ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲା, ନୂତନର ଚେଷ୍ଟା ହେଲା ସଦାବେଳେ ସୁସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦର ଅଧିକାର ଉଦ୍ଧେଦ କରିବା, ସ୍ଥିରକଲା, ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ସୁର୍ୟ୍ୟ ପରିମାଣ ଭୂମି ସୁଦ୍ଧା ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ବୋହୂର ଯେଉଁ ସବୁ ଆଦାର ଅନ୍ତତଃ ଶାଶୁ ଆଖିରେ ଅନ୍ୟାୟ ଅବା ଅତିରିକ୍ତ ବୋଲି ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ସେ ସବୁକୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଶ୍ନୟ ଦେଇଥିଲା । ମନେ କରିଥିଲା, ଘରୁକରଣରେ ମନ ବସିଗଲେ ସମୟାନୁକ୍ରମେ ଏସବୁ ଅତିରିକ୍ତତା ଆପେ କମିଯିବ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ହେଲା ଓଲଟା । ସୁସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଯେତିକି ନାହିଁଲା, ନୂତନ ସେତିକି ଚଢ଼ାଉ କଲା । ବୋହୂ ଘରେ ପଶିବାର ହୁସାକ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ଶାଶୁକୁ କହିଲା, ‘ମା, ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଚିନିବାସନ କୋସନ ରେକାବି ଆଣିଛି, ତାକୁ ଆଲମାଗରେ ଖାଲି ବନ୍ଦ କରି ନ ରଖି ବ୍ୟବହାର କଲେ କଣ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ଖାଲି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଭୁଙ୍ଗିବ କାହିଁକି ?’ ଶାଶୁ ଏ ବସୟରେ ତିଳେମାନ୍ଦ ଆଶ୍ରୟ କରି ନ ଥିଲା । ଫଳରେ ମାଟି ଉପରେ ଆସନ ପାତି କଂସା ବାସନରେ ଖାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଖାନା ସଜା ହେଲା ମେଜା ଉପରେ ଏବଂ ଖିଆହେଲା କଣ୍ଟାଗୁମୁତ ସାହାଯ୍ୟରେ । ଅବଶ୍ୟ ଖାଇବାପିଇବା ବସୟରେ ବୁଢ଼ୀ ଆପଣାର ସାବକ ଘଣ୍ଟନାତି ବଦଳାଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମେଜା ଉପରେ କଣ୍ଟାଗୁମୁତରେ ଖାଇବ ବୋଲି ତ ଆଉ ପଶାଳ ଭିତ ଶୁଣୁଆପୋଡ଼ା ନେଇ ମେଜା ଉପରେ ଥୋଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ? ଭବ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଭବ୍ୟପାତ୍ରର ସୋଗ୍ୟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହେଲା । ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାର ଅନୁଭୂତି ଫଳରେ ଏବଂ ବଧ ଶ୍ରେକନର ସାବଜାୟ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବସୟମାନର ଆୟୋଜନ ହେଲା, ଅର୍ଥାତ ପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, କେକ, ବସ୍ତୁଟ ପ୍ରଭୃତି ପୂର୍ବଦମ୍ଭର ସାହେବଖାନାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସେ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଯେଉଁ ଦାତିଆ ପୂର୍ଣ୍ଣାଣ, ତାର ନିପୁଣ ଏବଂ ତାକୁ ସମୟ ଅନୁକ୍ରମରେ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ହାତଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା ପ୍ରଭୃତି ସାବଜାୟ ଆଦବ କାୟଦା ପୂର୍ବ ଦମ୍ଭର ତଇନାହିଁ ରହିଲା । ବୁଢ଼ୀ ଏଥିରେ ବି ବାଧା ଦେଲା ନାହିଁ, କେବଳ ସା କେବେ କେବେ ତାର

ସାମୟିକ

ଶାଣ୍ଟିଆ ଜଳ ବେଢ଼େ ଅଥେ କଥା ହାଣ୍ଡିକିଏ, ସେତେବେଳେ ଦେଖେ
ବୁଦ୍ଧ ସ୍ଵର୍ଗୀର ଅନୁକରଣ ପ୍ରକୃତି ଅତ୍ୟଧିକ ବଢ଼ି ଉଠିଛି । ସାହେବ୍‌ଖାନା
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହେବ୍‌ଆନିର ଆମଦାନୀ ହେଲା । ବୋହୁ ପ୍ରତି
ସାତଦିନରେ ଥରେ ବୃପାନ ଏବଂ ପନ୍ଦର ଦିନରେ ଥରେ ଡିନାର ଅର୍ଥାତ୍
ଗ୍ରହିତ୍ସେକନରେ ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚିତ ପ୍ରଭୃତି ସାବଣ୍ଡାୟ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକୁ ନିମନ୍ତଣ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବୁଢ଼ୀ ଘରର ସମସ୍ତ ଆୟବ୍ୟୟର ମାଲିକ୍ । ଅତଏବ
ବୋହୁକୁ ଶୁଣାଇଦେଲା, ଅବସ୍ଥା ବିପଦଜନକ, ତାର ପୌନଃପୌନିକ ବନ୍ଧୁ
ସଞ୍ଜେଳନ ବଡ଼ ବେଶୀ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ । ଘରକୁ ଦେଉଳିଆ କରିବାର ପ୍ରଶସ୍ତ
ଉପାୟ । ଏଣିକି ସେ ଏ ଟେକ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନାମଞ୍ଜୁର କରିବ । ଏହା ଶୁଣି
ବୋହୁ ହେଲା ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ । ଆଉ କିଛି କହୁଲା ନାହିଁ; କେବଳ ଗୁମ୍ ହୋଇ
ରହିଲା । ଶୁକ୍ରବାର ରାତି ପାହୁଲା, ଶନିବାର ସକାଳ ହେଲା । ସେ ଶନିବାର
ବୃପାନର ପାଳି; କିନ୍ତୁ ବୋହୁ ସକାଳୁ ଉଠି ସେ ଦିନ ରାତିରେ ଡିନାରକୁ
ହାତଜଣି ବନ୍ଧୁକୁ ନିମନ୍ତଣ କରି ନିମନ୍ତଣ ପତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ
ବୁକର ହାତରେ ଦେଲା ଓ ଡିନାର ସକାଶେ ଜିନିଷପତ୍ର ଛାଣିବା ପାଇଁ ଏକ
ଲମ୍ବା ଫର୍ଦ୍ଦ ସେହି ବୁକର ହାତରେ ଶାଶୁ କଣିକୁ ପଠାଇଦେଲା । ଶାଶୁ
ବଜାରର ସେ ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ତ ମୋତିମାତି ହାତମୁଠାରେ ରଖିଲା, ତା ସଙ୍ଗେ
ସଙ୍ଗେ ନିମନ୍ତଣ ପତ୍ର ସବୁ ନେଇ ଚୁଲ୍ଲାରେ ପୁରାଇ ଦେଲା । ବୋହୁ ବୁକରକୁ
ତାଙ୍କ କୈଫିୟତ ଜଳବ କଲା, ‘ହୁ ସାହାର ଚିଠି ତାକୁ ନ ଦେଇ କାହିଁକି
ଅନ୍ୟ ଲୋକ ହାତରେ ଦେଲୁ ?’ ବୁକର ଉତ୍ତର ଦେଲା, ‘ମୁଁ ତ ଆଉ କାହା
ହାତରେ ଦେଇ ନାହିଁ, ବୁଢ଼ୀମାଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇଛି ।’ ଉତ୍ତରରେ ଦୁଇ
ପାଲରେ ଠୋ ଠୋ ଚଟକଣା ଖାଇ କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁଷି ବୁକର ଆସି କାନ୍ଦଲା
ଶାଶୁ ପାଖରେ । ଶାଶୁ କେବଳ ବୁକରକୁ ନୁହେଁ, ବୋହୁକୁ ବି ଶୁଣେଇ
କହୁଲେ, ‘ଗୁମା, କେରଦାର, ଅଜିଠୁଁ ଏ ଘରର କୌଣସି କାଗଜ ପତର କି
କୌଣସି ଜିନିଷ ବୁକରବାକର ମୋ ଅଜ୍ଞାତରେ ବାହାରକୁ ନେବେ ନାହିଁ,
ଏ ଘରର ମାଲିକ ମୁଁ । ଏହାର ଅନ୍ୟଥା ଯେଉଁ ଦିନ ହେବ, ସେହି ଦିନ ତୁମ୍ଭ

ତେହେର କବ୍‌ମତି

ସବୁର ଏ ଘରେ ବୁକିସା କରିବାର ଶେଷ ଦିନ ହେବ । କାନ୍ଥର କଚେରୀ
 ଯିବାର ସମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ଗଣ୍ଡଗୋଲର ମୀମାଂସା ବେଶି କିଛି କରି
 ନ ପାରି କେବଳ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷ ବୁକିରଙ୍ଗ ଉପରେ ହାତ ଉଠାଇବା ସେ ଅଳ୍ପତଃ
 ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପକ୍ଷରେ ନିରାପଦଜନକ ନୁହେଁ, ତାହା ସୁରକ୍ଷା କରାଇଦେଇ ଏବଂ
 ମାଆର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଦୁଇଗୁଣ୍ଡା ନାକରେ କାନରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଇ ବାହାର
 ପଡ଼ିଲା କଚିରୀକୁ ଯିବ ବୋଲି । ସେଦିନ ଦିନଯାକ କାଣି କଉଡ଼ି ଗୁପ୍‌ଟୁପ୍ ।
 ସଞ୍ଜହେଲା, କାନ୍ଥ ଫେରିଲା କଚେରୀରୁ ରକ୍ତମୁହଁ । ହୋଇ । ମା ଖବର ଦେଲା,
 ବୋହୂ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ରୁପ୍ ହୋଇ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଇଛି । କାନ୍ଥ ଲୁଗାପଟା
 ଛାଡ଼ି ଲାଗିରଲା ମାନଭଞ୍ଜନ କରିବାରେ । କହୁଲା, “ନମ, ତମେ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ
 ଏପରି ପଡ଼ି ରହୁଛ, ଏ କଣ ଭଲ କଥା? ମା ବା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁହଁରେ ପାଣି
 ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।” ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଲା, “ମୁଁ ଆଜି ଖାଇବି ନାହିଁ ।” ସ୍ୱାମୀ କହୁଲା,
 “ମା ତ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କଥା କହୁ ନାହାନ୍ତି, ଥରକୁ ଥର ଭେକି ଭକ କରିବାରେ
 ଅନେକ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ।” ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଲା, “ଯଦି ଖରଚ କରିପାରିବି ନାହିଁ ତ
 ମୋତେ ବାହା ହୋଇଥିଲା କାହିଁକି?” ଉତ୍ତରରେ ସ୍ୱାମୀ କହୁଲା, “ନମ, ଏଇଟା
 ତମର କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ କଥା । ତମ ନିଜ ସକାଶେ ତ କିଛି ଖରଚ କମାଇବାର
 ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ । ବାହାରର ପାସ୍ତ ଜଣ ଆସି ଯେ ଆମ ଖରଚରେ
 ମଉଜି କରୁଥିଲେ, ସେ ଅକାରଣ ଖର୍ଚ୍ଚର ମୁହଁ ମା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ !”
 ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଲା, “ତମର ତ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଥିବା କିଛି ନାହିଁ, ତା ନ ହେଲେ କହୁଳୁ
 ନାହିଁ ମଉଜିଟା ଖାଲି ଆଗନ୍ତୁକ ବନ୍ଦୁବାନ୍ଧବଙ୍କର ହେଉଥିଲା ବୋଲି । ତମ ମା
 ଆଜି ମୋତେ ଶୁଣେଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ଏ ଘରର ମାଲିକ ସେ । ତେବେ, ଏ ଘରେ
 ମୋର ସ୍ଥାନ କୋଉଠି ? ମୁଁ କଣ ଏ ଘରର ବୁକିର ନା କଣ ? ମୋତେ ତ
 ବୁକିରଙ୍ଗ ଟି ବ ସ୍ଥାନ କରିଦିଆହୋଇଛି ଆଜି ସକାଳେ । ମୁଁ ଶ୍ୱେର ନା
 ତସ୍ବର ଯେ, ତୁମ ଘରର ବୁକିରବାକର ମୋତେ ତଉକି ଦେବେ । ତୁମ ମାର
 ଅନୁମତି ନ ନେଇ ମୁଁ ବୁକିରବାକରକୁ ହୁକୁମ ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ । ଏ
 ବକ୍ଷୟରେ ମୀମାଂସା ନ ହେଲେ ମୁଁ ଏ ଘରେ ଜଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିବି ନାହିଁ ।”

ସାମ୍ବିତ

ସାମୀ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ନମ, ଏ ଘରେ ମୋର ସ୍ଥାନ ଯୋଉଠି, ତୁମର ସ୍ଥାନ ସେଉଠି । ଏ କଥା ସତ ଯେ ମୋର ବାପ ମାର ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଘରର ମାଲିକ ସେମାନେ । ପୁଅ ଝିଅ ଅବା ପୁଅ ବୋହୂ ବାପମାର ଲୋଡ଼ତଳିଆ; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ସେମାନେ ନିଜକୁ ଅପମାନିତ ମନେ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଲା, “ତୁମେ ଖାଲି ବ. ଏ. ପାଶ କରନ୍ତି, ନା ପାଠ ଶାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ଯଦି ତୁମର ବାପର ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ତୁମର ମା ହେଲା, ସେହେତୁ ସେ ତାଙ୍କ ବବାହତା ସ୍ତ୍ରୀ, ତେବେ ତୁମ ଅର୍ଜନର ମାଲିକ କିଏ ? ତୁମର ମା ନା ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ?”

କାନ୍ତ ଉତ୍ତରରେ କହୁଲା, “ନମ, ତମ ବାପର ତମେ ଝିଅ ନ ହୋଇ ପୁଅ ହୋଇଥିଲେ ନାଁ ରଖିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଓକଲ୍‌ଜି ବୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର-ପ୍ରକାଶ ସ୍କନ୍ଦରେ ଲାଭ କରନ୍ତି । ତମେ ଓକଲ୍ ହୋଇ ପାର; କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ବାବୁର କରିବାର ପେଶା ହେଉଛି ମୋର । ବାବାଙ୍କର ଜିନିଷ ଉପରେ ମା ତାଙ୍କର ସେଇ ଅଧିକାର କଥା କହୁଲେ, ସେଥିରୁ କଣ ବୁଝିଲ ସେ, ସେ ଆଇନର ଦାବା ଜାହର କରୁଥିଲେ ? ଦାବା ଆଇନସଜ୍ଜତ କି ନୁହେଁ, ଏ କଥା ସେ ଜୀବନରେ ନୋଥରୁଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଘୁଞ୍ଚି ଭାବ ନାହାନ୍ତି । ଏ ଦାବା ହେଉଛି ପ୍ରେମର ଦାବା, ଯାହା ସକାଶେ ପ୍ରେମାସ୍ପଦର ଜିନିଷ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ବୁଝା ନ ଥାଏ, ତା କରିବା ପାଇଁ ତାକୁ କୌଣସି ଦାବା ଜାହର କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଇଚ୍ଛା ସ୍ୱଭାବତଃ ଜାତ ହୁଏ ଏବଂ ଏ ପ୍ରକାର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରେମିକର ସେଇ ଦୃଢ଼ ନିର୍ଭର ଓ ନିର୍ଭୀକତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରେମର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।”

ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଲା, “ହେଲା, ମୁଁ ମାନି ନେଉଛି, ଏ ଦାବାଟା ପ୍ରେମର ଦାବା; ଆଇନର ଦାବା ନୁହେଁ । ମୁଁ ସେ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ, ତୁମର ଅର୍ଜନକୁ ଅଧିକାର ଏବଂ

ଚେତେଶ୍ୱର ଚରମତ

ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଏହି ସେ ମୋର ପ୍ରେମର ଦାବୀ ଅଛି, ସେ ବିଷୟରେ କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛ ?”

ସ୍ୱାମୀ ବୁଝେଇଲା, “ପ୍ରେମ କେବେ ଦାବୀର ଆସ୍ଥାଳନ କରେ ନାହିଁ; କାରଣ ପ୍ରେମ ନିଜେ ଦାବୀ କରି ପାଇବା ଜନସ୍ତ ନୁହେଁ । ପ୍ରେମ ସହଜ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଅଧିକାର କରେ, ବ୍ୟବହାର କରେ । ସେହିଠି ଦାବୀର ଆସ୍ଥାଳନ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସେଠି ବୁଝିବାକୁ ହେବ, ଦାବୀକାରୀ ନିଜର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି, ମାଆଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ହୋଇ ନାହିଁ ଏ ଦାବୀର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା, ସେ କେବଳ ଗୁଗରେ ଏ କଥା କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ଗୁରୁଜନ, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କିଛି କହିପାରେ ନାହିଁ । ଆଉ, ମୋର ଅର୍ଜନ ଉପରେ ତୁମର ସେ ପ୍ରେମର ଦାବୀ ଅଛି, ସେ କଥା ମୁଁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମ ତ ଖାଲି ଦାମତ୍ୟପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ସ୍ନେହମାତ୍ରପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ ପ୍ରେମର ଦାବୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଣ କହୁଛ ?”

ନର୍ମଦା କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତା ପୂର୍ବରୁ କାଳର ମା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ କହିଲା, “ବୋଉ, କଥା କଟାକଟିର ଏତେ ଦରକାର କଣ ? ତୋର ମତଲପ୍ତା କଣ ସିଧା ସିଧା କହୁ ନାହିଁ ?”

ନର୍ମଦା ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ ଏ ଘରେ ରହୁଛି ନାହିଁ ।”

ଶାଶୁ କହିଲା, “ତା ମାନେ, ତୁ ଭଲ ହେବୁ ?”

ବୋହୂ କହିଲା, “କଥା କହୁ ତାର ମାନେ ବୁଝାଇବାକୁ ମୋର ଯେଉଁ ନାହିଁ ।” ଉତ୍ତରରେ ଶାଶୁ ଶୁଣିଲା, “ଅଯେଉଁ ହେବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ହମେମାନେ ଯେମିତି ଭିନେ ରହୁପାର, ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ ଅବଶ୍ୟାପକ କରିଦେବି ।”

ସାମୟିକ

ଫଳରେ ବାହାଘରର ଆଠ ମାସ ମଧ୍ୟରେ କାନ୍ତ ଅଢ଼ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ବାପଘରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଘର ଭଡ଼ା କରି ରହଲେ । ନର୍ମଦାର ମନର ଅଭିମାନ ମେଣ୍ଟିଲା; କିନ୍ତୁ କାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଏ ହେଲା ବାପ ଶୁଣି ଚିଙ୍କି ଗିଲ୍ । କାନ୍ତ ସେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲା ମା ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନ ଘଟାଇ ଏକାଠି ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ, ସେ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ସୁଅବୋହୂ ନୂଆଘରକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ, ସେତେବେଳେ କାନ୍ତର ମା ବୋହୂକୁ କହିଲେ, “ତୁ ଏଡ଼େ ଘରଭଙ୍ଗୋଇଁଲେ ।” ବୋହୂ କହିଲା, “ମୁଁ ଘର ଭଙ୍ଗିଲି ନା ମୋ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ନେଇ ଘର କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।” ଶାଶୁ କହିଲା, “ସ୍ବାମୀ ସ୍ବାମୀ ହେଉଛନ୍ତି, ସ୍ବାମୀ ଅର୍ଜନକୁ ଆବୋର ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସ୍ବାମୀ ପାଇଲୁ କୋଉଠୁ, କିଏ ତାକୁ ଅଣ୍ଟାରୁ ଭେଣ୍ଟା କଲୁ ?” ଉତ୍ତରରେ ବୋହୂ ଶୁଣିଲା, “ସେ କଥା ଭାବିବା ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ ।” ବାପ ପାଖକୁ ଯେତେବେଳେ କାନ୍ତ ଯାଇ କହିଲା, “ବାବା ମୋତେ କଣ ନିଜର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜାନ୍ତର ଭିନ୍ନ ହେବାକୁ ହେବ ? ତମେ ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଲେ ଗୋଟାଏ କିନାସ କରି ।” ଯୁଷ୍ଠ ବାବୁ କହିକ୍ଷଣ ନିସ୍ତବ୍ଧ ରହି କହିଲେ, “ବାପ, କଥାରେ ଅଛି, ସେନେ ପୁଅ, ସେତେ ଘର । ତେବେ ଏ ବଛେଦ ଦୁଃଖଟା ବେଶି ଟିକେ ବାଧୁଛି ତୁମ ବାପ ମାର ତୁମେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହେବାରୁ । ତୁମ ବିବାହ ଦିନରୁ ଏ ଅବଧି ଯାବତୀୟ ଘଟଣା ଦେଖି ମୁଁ ଏ ସବୁ ବାସ୍ତବରେ ସପେଷ୍ଟ ଭାବିଛି । ବାହା ଦେବା ବେଳେ ମନେ କରିଥିଲୁ—ଆମ୍ଭ ପୋଡ଼ୁଛୁ, କିନ୍ତୁ ଫଳିଲା ଆମ୍ଭଡ଼ା । ଏ ଅନର୍ଥର ମୂଳ ସେ କେବଳ ଅର୍ଥ, ତାହା ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଆଦର୍ଶର ସଫର୍ଷ । ଏ ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷ ଯାଇ ହାରଜିତରେ, ରଫା କରି ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ତୁମର ମାକୁ ମୁଁ ସେପରି ଜାଣେ, ସେଥିରୁ ବୁଝୁଛି, ସେ ମନେ କରୁଛି ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ସେ ସପେଷ୍ଟ ଆଗେଇଛି; ଆଉ ପାଦେ ସୁଖୀ ଅଗ୍ରସର ହେବ ନାହିଁ । ଆଉ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ପାଦେ ଘୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ମିଳନ ହେବ କେମିତି ? ଅତଏବ ଅବସ୍ଥା ଅବଶ୍ୟାମ୍ବାବ-

ଚେତେନ୍ଦ୍ରବର ଚରମକାବ୍ୟ

ବୋଲି ଧରିନେବାକୁ ହେବ । ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାପ ମାର ମନେକେ କଷ୍ଟ ହେବ । ତଥାପି ଜାଣି ରଖ, ତୁମେ ଦୁଇ ଜଣ ଗଲବେଳେ ବାପ ମାର ଆଶୀର୍ବାଦ ନେଇ ଯିବ ।”

କାନ୍ତ ତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଭିନ୍ନ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନେ ରହିବାର ଅବକାଶ ପାଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଅନ୍ତତଃ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ-ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ମନେ ହେଲା, ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିବାହ ଦୂର ପର୍ବତ; ପରସ୍ପରଠାରୁ ଯେତେ ଦୂରକୁ ଯାଉଥିବ, ଦୂରୀବ ସ୍ବଭାବ । କିନ୍ତୁ କତିକି ଆସିବ କି, ଦେଖିବ ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା, ତେଲ ପଥର, ଖାଲଭଣ୍ଡ । ସାପ, ବାଘ, ଭୁଲୁ ପ୍ରଭୃତି ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଅକସ୍ମାତ୍ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ସେ ଭୟ ନାହିଁ, ତାହା ବି ନୁହେଁ । ବିବାହ ଜୀବନର ସଙ୍ଗଂସୁଖ ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କିମିଶ୍ର ଅସଂଭବ ହୋଇଉଠୁଥିଲା ବାପମାର ଉପସ୍ଥିତିର ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକତା ନ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏହା କାନ୍ତକୁ ସେ କେବଳ ବିସ୍ମୟରେ ଅଭିଭୂତ କରୁଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ, ଏହା ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମହା ବିଡ଼ମ୍ବନା ହୋଇଉଠିଲା ।

ଯେଉଁ ସବୁ କାରଣରୁ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇଜଣ ଯାକ ଜୀବନର ଗତିପଥରେ ପଦେ ପଦେ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହେଉଥିଲେ, ତାହା ପାଇଁ ନର୍ମଦା ଯେ କେବଳ ଦାୟୀ, ତାହା ନୁହେଁ; କାନ୍ତ ମଧ୍ୟ । ଭିନ୍ନ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚି ହେଲା, ସଞ୍ଜବେଳେ କାନ୍ତ କଚେରୀରୁ ଆସିଲା, ସ୍ତ୍ରୀ ହାତରେ ଟଙ୍କା ଦୁଇଗ ଦେଇ ଜଣାଇଦେଲା ଯେ, ସେ ସେବନ ଦରମା ପାଇଛି । ନର୍ମଦା ଦୁଇଗ ଟଙ୍କା ଦେଖି ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ଦରମା ବାବଦ ଆଉ ଦୁଇଗ ଟଙ୍କା କାହିଁକି ତା ହାତରେ ଦେଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାମୀ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ଦରମାତକ ତା ହାତରେ ଦେଲା ନାହିଁ, ମନେ ମନେ କ୍ଷୁଦ୍ଧ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୋଧରେ ବ୍ୟାଘାତ ଲାଗିବ ବୋଲି ମୁହଁ ପିଟାଇ ଛାଡ଼ି କହୁଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲା, ବାକି ଟଙ୍କାତକ ସ୍ବାମୀ ନିଜ

ସାମୟିକ

ହାତରେ ରଖିଲା, ବୋଧହୁଏ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଥମ ତିନି ମାସରେ ସ୍ବାମୀଠୁ ସାହା ପାଇଥିଲା, ତାକୁ ଖରଚ କରି, ନିଜର ସୌଖୀନ ଏବଂ ଘରର ଦରକାର କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାରେ ତିନି ମାସ ଶେଷରେ ବଜାରରୁ ସାହା ଧାର ନେଇଥିଲା, ତାହାର ପରିମାଣ ହେଲା ଅତେଇଗ ଟଙ୍କା । ତିନିମାସ ପରେ କରଜ ଶୁଦ୍ଧିବା ପାଇଁ ତାଗଦା କଲେ ଦୋକାନିମାନେ ଆସି ଡିପୋଜିଟ୍ ବାବୁକୁ । କାନ୍ତ ସବୁ ବୁଝିପାରିଲା । ଅପଣା ହାତରେ ତ କିହ୍ନା ହେବନ୍ତି, କହୁଛି କାହାକୁ ? ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ ତ ନିଜେ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଲୁଗା ଦୋକାନ, ରହଣା ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ସସ୍ତ୍ରୀକ ପରିଚିତ ହୋଇଛି, ଉପାୟ କଣ ? କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁଷି ବାପଘରୁ ଅତେଇଗ ଟଙ୍କା ଆଣି କୌଣସିମତେ ଦୋକାନୀକୁ ଶୁଦ୍ଧିଦେଲା । ଦୋକାନୀକୁ ଜଣାଇଦେଲା, ଏଣିକି ତା ନିଜ ହାତର ଲେଖା ନ ଦେଖି ସେମାନେ ଯଦି ଧାର ଦିଅନ୍ତି, ସେ ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଧାର ଶୁଦ୍ଧିବାଠୁଁ ଆରମ୍ଭ କରି ଧାର ଦେବା ବ୍ୟୟରେ ଦୋକାନୀଙ୍କ ସହଚ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା, ସେ ସବୁ ବ୍ୟୟରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜଣାଇବା ନିମ୍ନଯୋଜନା ମନେ କଲା । ଭାବିଲା, ସ୍ବାମୀର ସୁଖଦୁଃଖ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଝିଲା ନାହିଁ, ସ୍ବାମୀକୁ ଟଙ୍କା ଅର୍ଜନ କରିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ ମନେକରି ସେ ବେପରୁଆ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ, ତାକୁ କିଛି ନ କହିବାଇ ବିଧେୟ । କିନ୍ତୁ କାନ୍ତର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଫଳ ହେଲା ବ୍ୟୟମୟ । ଏହାର କିଛି ଦିନ ପରେ, କୌଣସି ଅପରାଧରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ବାମୀ ସେତେବେଳେ କଚେରୀରେ, ନର୍ମଦା ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ସେତେବେଳେ ଲୁଗା ଧାର ଆଣିବାକୁ ବସିଲା, ଦୋକାନୀ ବହୁତ ହାତଯୋଡି ଜଣାଇଲା, ତେସୁଟି ଘରଣୀକୁ ତାର ଧାର ଦେବାର ତିନିମାସ ଅନିଚ୍ଛା ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଡେସୁଟିବାବୁଙ୍କର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ହାତ ଲେଖା ଦରକାର । ନର୍ମଦା ଭୁଲରେ ବାବୁଙ୍କର ଲେଖା ଘରେ ଛାଡିଆସିଛି କହି, କୌଣସିମତେ ନିଜର ମାନ ବଞ୍ଚେଇ ଶୂନ୍ୟହାତରେ ଘରକୁ ଫେରିଲା; କିନ୍ତୁ ମନ ସେତେବେଳେ ତାର ରାଗରେ ଗରଗର । ସ୍ବାମୀ କଚେରୀରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସେ ଖଟ ଉପରେ ପଡି ରାଗରେ ଫିଁ ଫିଁ ହେଉଛି । ସ୍ବାମୀକୁ

ଦେହେଶ୍ବର କରମତି

ଦେଖିଲୁଷଣି ତା ଭିତରେ ଯେତେକ ବସ୍ତୁ ଥିଲା, କଥାରେ ତାଳି ପଢ଼ିଲୁ,
“ଖାଲି ତୁମ ଘରର ସମସ୍ତେ ଛୋଟଲୋକ, ନା ତୁମ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସମସ୍ତେ
ଛୋଟଲୋକ ?” କାନ୍ତ କଚେରୀ ପୋଷାକ ବଦଳି ନ ଥିଲା, ସେହି ପୋଷାକରେ
ଶେଷ ନିକଟରେ ଥିବା ଚଉକରେ ବସିପଡ଼ି କହିଲା, “ତା ମାନେ ?”

ନର୍ମଦା—ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅପମାନ କରିବା କଣ ତୁମ ଦେଶରେ ସ୍ବରୂପମାନଙ୍କର
ସ୍ବଭାବବିଶେଷ ।

କାନ୍ତ—କାହିଁକି ? ଏତେ ଦିନ ତ ଘରେ ଥିଲୁ, ବାବା ମାଙ୍କୁ କେବେ
ଅପମାନ କରିବାର ଦେଖିଛ ?

ନର୍ମଦା—ଅପମାନ ବୋଧର ଶକ୍ତି ଥିବା ଦରକାର ।

କାନ୍ତ—ଅର୍ଥାତ୍, ଅପମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ପ୍ରୟୋଜନ ।
ଛାଡ଼ି ଜାତିକଥା, ମୁଁ କେମିତି ତୁମର ଅପମାନ କଲି ବୁଝେଇ ଦେଲି ।

ନର୍ମଦା—ଘରକଣ୍ଠରେ କରୁଥିଲେ ତ କେଡ଼େ କଥା ! ବିଚବଜାରରେ
କଲି ।

କାନ୍ତ—ବିଚବଜାରରେ ? କେମିତି ?

ନର୍ମଦା—ଲୁଗା ଦୋକାନୀ, ଗହଣା ଦୋକାନୀ ହାତରେ । କାହିଁକି
ଆଗରୁ କହୁଲ ନାହିଁ ମୋତେ ?

କାନ୍ତ—ଓଃ, ବୁଝିଲି । ଆଗରୁ କହୁଥିଲେ କେବଳ ବଜାରକୁ ଯିବାର
ଗାଡ଼ିରତା ଛଡ଼ା ବିଶେଷ କିଛି ଲାଭ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କାରଣ, ଯେଉଁ
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଜ୍ଞାନ ଏତେ ବେଶୀ ଯେ, ସ୍ବାମୀର ଅସ୍ବକୁ ଅନାଇ
ବ୍ୟୟ କରେ ନାହିଁ, ବ୍ୟୟର ହାର ବଢ଼ି ଶୁଲେ ଅବାଧରେ କରଜର ଗଢ଼ିର
ଆବର୍ତ୍ତ ଭିତରକୁ, ସେ ସ୍ତ୍ରୀର ଅପମାନ ବୋଧର ସୀମା ନିରୂପଣ କରିବା ଅନ୍ୟ
କୋଉ ଜାତିର ସ୍ବାମୀ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ନ ହେଲେ ସ୍ବତ୍ବା ମୋ ଭଳି ଅନୁଲବ୍ଧ
ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସ୍ବାମୀ ପକ୍ଷରେ ଦୁରୁହ ବ୍ୟାପାର ।

ସାମୟିକ

ନର୍ମଦା—ତୁମର ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ।

କାନ୍ତ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହୋଇଥିଲେ ଶାନ୍ତି ପିନ୍ଧୁଥାନ୍ତୁ ତୁମ ପରି ଏବଂ ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ତାଙ୍କୁଥାନ୍ତୁ ।

ନର୍ମଦା—ଏପରି ନିର୍ଭୀକ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ଏବଂ ତା ଉପରେ ନିର୍ଭୀକ ।
ସ୍ୱାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ବ୍ୟୟ କରୁଛି ବେଶୀ । ତୁମର ଦରମା କେତେ ?

କାନ୍ତ—ବୁରଂଗ ଟଙ୍କା ।

ନର୍ମଦା—ମୋତେ ଦେଉଛୁ କେତେ ?

କାନ୍ତ—ଦୁଇଟି ।

ନର୍ମଦା—ତେବେ ?

କାନ୍ତ—ତେବେ ? ଏଥିରୁ ଯଦି ବୁଝି ତୁମର ଏବଂ ମୋର ଚଳିବା ସକାଶେ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ମୋର ଆତ୍ମା ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ନୁହେଁ, ତାହା ହେଲେ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟତାର ନିଦର୍ଶନ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆଖି ମୋ ଆଖିକୁ ନ ବୁଲାଇ ବପରତ ଦିଗରେ ବୁଲାଇବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ବାବା ଓ ମାଙ୍କର । ପ୍ରତି ମାସରେ ଯେଉଁ ଦିନ ଏ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ଆମ ଘରକୁ ଆସେ, ସେ ଦୁଇଟି ବାବା ଓ ମା'ଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏ । ତେବେ, ଏ ଘର ଆଉ ସେ ଘର ଭିତରେ ତପାତ୍ ଏତିକି ଯେ, ଏ ଘରେ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ଆତ୍ମା ଉପରେ ବ୍ୟୟ ହୁଏ ତିନିଟି ଟଙ୍କା, ଆଉ ସେ ଘରେ—ହାଡ଼ ସେ ଘର କଥା, ତା ଏଠି ଅବାନ୍ତର ।

ନର୍ମଦା—ଆହା, ଏପରି ଯଦି ବାପମାର ଯୁଗ୍ମୀଳ ଆଉ ବାଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ, ତାହା ହେଲେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଏ ଘରକୁ ଆସିଲୁ କେମିତି ?

କାନ୍ତ—ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ ।

ନର୍ମଦା—ବେଶ୍ । ମୋର କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ତୁମ ବାପମାର ଅନୁଗ୍ରହ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେବେଳେ ବୁଝୁଛି,

ବେହେରା କରମତ

ତୁମର ସଙ୍ଗୀତ ମୁଁ ଉପଭୋଗ କରୁଛି ତୁମର ବାପମାର ଅପରିସୀମ ବଦାନ୍ୟତା ସକାଶୁ, ମୋର ଆଉ କଣ ମାନ୍ଦ୍ର ସେ ସଙ୍ଗୀତ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।

କାନ୍ତ—ତେବେ ରହବ କୋଉଠି ?

ନର୍ମଦା— କାହିଁକି ? ମୁଁ କଣ ହାତୀରୁ ଉଡ଼ିଆସିଛି କି ତୁମ ଘରକୁ ? ତୁମର ବାପମା ଥିଲେ, ମୋର କଣ ନାହାନ୍ତି !

କାନ୍ତ—ବେଶ, ବେଶ; ମୁଁ ଦେଖୁଛି ସୁଖୀଳ ବାଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ ହେବାର ଏକବୃତ୍ତିଆ ଅଧିକାର କେବଳ ମୋର ଏକଲ ନାହିଁ । ତେବେ, ଏହି ବାଧ୍ୟତାର ନିଦର୍ଶନ କେବେ ଦେଖାଇବାକୁ ମନଃସ୍ଥ କରୁଛ ?

ନର୍ମଦା—ଆଜି ରାତି ଦଶଟା ମଧ୍ୟରେ । ବୁକରକୁ ବୁହ, ଗାଡ଼ି ଡାକ ଦେଉ, ମୁଁ ପୁରୀ-ଏକସପ୍ରେସ୍ରେ କଲିକତା ଯିବି ।

କାନ୍ତ—ସେ କଲିକତା ନିଜେ ଯାଇପାରେ, ସେ ବୁକରକୁ ଗାଡ଼ି ଆଣିବାକୁ କହୁବା ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ ।

ନର୍ମଦା—ତାର ହେଲା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଗାଡ଼ି ଆସି ପାଟକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା । ନର୍ମଦା ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ସଜଡ଼ା ସଜଡ଼ି ହୋଇ ଗାଡ଼ିରେ ପଶିଲା । କାନ୍ତ ଆସି ତାର ହାତ ଧରି କହିଲା, “ନମ, ଏକ ପାଗଲମି ?” ନର୍ମଦା କହିଲା, “ପାଗଲମି ଧରି ନ ଥିଲେ ମୁଁ ତମର ହାତ ଧରି ନ ଥାନ୍ତି । ହାତ ଛାଡ଼, କାଟୁଛି; ଗୁଣ୍ଡାମି କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।”

ଶେଷୋକ୍ତ କଥା ଶୁଣି କାନ୍ତ ସର୍ବୋତ୍ତମର ପରି ହାତକୁ ଉଠାଇ ନେଲା । ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ଅବାଜ ହେଲା, “ଏ ଗାଡ଼ିଫାନ, ଗାଡ଼ି ହାଁକୋ ।” ଗାଡ଼ି ବୁଲିଗଲା; କାନ୍ତକୁ ଛାଡ଼ିଗଲା ବିଷୟରେ ଆବର୍ତ୍ତ ଯେଉଁଠି ଅଚଳସ୍ଥିତି, ତାର ମଧ୍ୟରେ ।

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

[ଏକ]

୧ ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୩.

ବାଟ ଉପରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଘରଟି ଦେଖୁଛ, ଛୋଟ ହେଲେ କଣ ହେବ, ଭିତରକୁ ଗଲେ ଦେଖିପାରିବ, ଘରଟି ଆଧୁନିକ ବୁଦ୍ଧି ଅନୁଯାୟୀ ସଜ୍ଜିତ । ଦାଣ୍ଡଘର ବା ବୈଠକଖାନାର ଦାଣ୍ଡଆଡ଼ର ଖିଡ଼କି ଦୁଇଟି ପରଦାରେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁକ୍ତ, ଅର୍ଦ୍ଧ ଆବୃତ । ଏହି ଦୁଇ ଖିଡ଼କି ମଝିରେ ଦରଜା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସଜ୍ଜିତ । ଘର ଭିତରେ ଗନ୍ଧଲଗା ରତ୍ନକି ଦୁଇଟି, ଦୁଇଟି ସୋଫା ଓ ‘ସେଟି’, ଗୋଟିଏ ସ୍ୱନ୍ଦର ଛୋଟ ମେଜ ଓ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍ ହାରମୋନିୟମ । ମେଜ ଉପରେ ଫୁଲସଜ୍ଜ ଫୁଲଦାନି । ବୈଠକଖାନାର ଡାହାଣ ପାଖର କୋଠରୀ ଶୋଇବା ଘର, ବାଁ ପାଖରେ ଅଫିସ ବା ପଢିବା ଘର । ବାଡ଼ିଆଡ଼ ବରଣ୍ଡାରେ ପଡ଼ିଥିବା ମେଜରେ ଶିଆଫିଆ ହୁଏ । ବାଡ଼ି ବରଣ୍ଡାର ଉତ୍ତମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୁଇଟି ଘର ଅଛି । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋସଲଖାନା ।

ଘରର କର୍ତ୍ତା ନୂଆ ବର ହୋଇଛନ୍ତି—ପ୍ରାୟ ମାସେ ହେବ । ବେଳ ସକାଳ ସାତଟା, ବୁଢ଼ା ଖାଇବା ସମୟ ।

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ସରଳାର ସ୍ବାମୀ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ଗୋସଲଖାନା ଭିତରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ସରଳା ଖାଇବାର ସମସ୍ତ ସରଞ୍ଜାମ ରଖି ମେଜ ପାଖରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ବସିଛି ଏବଂ ଗୋସଲଖାନା ଆଡ଼କୁ ଥରକୁ ଥର ସବୁଟି ନୟନରେ ଅନାଉଛି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଗୋସଲଖାନାର କବାଟ ଫିଟିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଲା । ସରଳା ଗୋସଲଖାନା ଆଡ଼କୁ ଉଠିଗଲା । ଭିତରୁ ବାବୁ ଅସହଜ୍ୟସ୍ତ ପୋଷାକ ପରିହୃତ ହୋଇ ବ୍ୟସ୍ତଭାବରେ ବାହାର ଆସିଲେ ଏବଂ ଡାହାଣ ହାତରେ ସରଳାର କଟିଦେଶ ବେଷ୍ଟନ କରି ମୁହଁମନ୍ଦିର ଗତିରେ ଉଭୟେ ମେଜ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ବାବୁ କହିଲେ, “ସରଳା, ଯେମନ୍ତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ତୁମ ପାଖରେ ନ ଥିଲି ।”

ସରଳା—ଆଜ୍ଞା, ସକାଳୁ ଉଠି ନ ଗାଧୋଇଲେ ଅବା ଶିଅର ନ ହେଲେ କଣ ଚଳିବ ନାହିଁ ? ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସେଇ ସେଇ ଶିଅର ହେବା ଗୋଟାଏ କି ଭବ, ତେଇକି ପୁଣି ଏତେବେଳେ ଯାଏ ! ତୁମେ ଯଦି ଏତେବେଳେ ଯାଏ ଶିଅର ହେଉଥିବ, ମୁଁ ଆଉ କଣ କରିବ ?

ବାବୁ—କଣ କରିବ ?

ସରଳା—ମୁଁ ଭୁଲୁଥିଲି, ଭଲ ଇମିତି ଟେଲିଫୋନ ଭଳିଆ ଗୋଟାଏ ଚାର ଥାନ୍ତା ଯେ, ମୁଁ ତାକୁ ଗୋସଲଖାନାରେ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ତୁମେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଆଦେ ଯାନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଜାଗାରେ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହା-ହେଲେ ସବୁବେଳେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହୁଥାନ୍ତି ।

ବାବୁ—ବାଃ, ବଡ଼ first class idea ! ପ୍ରସ୍ତାବଟା ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ସରଳା, ଏ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କଣ ନୂଆ ରକମର ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା ?

ସାମୟିକ

ଚକ୍ରଷାକ୍ ସରଳା ସ୍ନେହମୁଖରେ କହିଲା, “ଏ କଣ ତୁମ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲାଣି ? ମୁଁ ସକାଳୁ ଉଠି ବୋଲି ପାଇଲି ନାହିଁ ବୋଲି ସେମିତି ସେମିତି ଟିକେ ସଜାଡ଼ି ନେଇଛି ।”

ସରଳା ପଚାରିଲା, “କଣ ବୁଝା ଖାଇବ ନାହିଁ ? ସବୁ କଥା ପାଖି ହୋଇଗଲାଣି; ମୁଁ ଯାଏଁ ଟିକିଏ ଗରମ କରି ଆଣେ ।”

ବାବୁ କେତେ ଦେଲେ ଥଣ୍ଡା ବୁଝା ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କହିଲେ, “କିଛି ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଥଣ୍ଡା ବୁଝା ମୋତେ ଖସିପ ଲାଗେ ନାହିଁ, ତୁମେ ବସ ।”

ସରଳା କହିଲା, “ରୁଟିବୁଡ଼ାକ ବାସି, କାଲି ଓପର ଓଲଟ ଖୋସୁ କର । ମୁଁ କାଲି ରୁଟି କଣିକାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ସବୁ ରୁଟି ଖାଇ ନ ପାରିବ, ମୁଁ ଯାଏଁ ଗୋଟାଏ ଡମ୍ ସିଝାଇ ଆଣେ ।”

ବାବୁ ଜୀବନରେ କେବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଭୋଜନ କରି ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ବାସି ରୁଟି ଖାଇ ଖାଇ କହିଲେ, “ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋ ପାଖରେ ବସିଥିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ । ତା ପରେ ବାହାଡ଼ରେ ସରଳାର ଚିତ୍କାର ଧରି କହିଲେ, “ବାସି, ସଜ, ସବୁ ମୋ ପାଖରେ ସମାନ; କେବଳ ଏହି ସଜ ସବେଜିନୀ ସର୍ବଦା ମୋ ନିକଟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଥିଲେ ହେଲା ।”

ସରଳା ଆବେଶ-ଅଳସ ନେତ୍ରପକ୍ଷେ ଉଦ୍‌ଭୋଳନ କରି କହିଲା, “ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ଏହି ସମୟରେ କଣ ଏହି ସବେଜିନୀ ତୁମ ନିକଟରେ ସଜ ଥିବ ?”

କ୍ଷଣିକ ନିମିତ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଚିନ୍ତାର ଗାତହାୟୀ ପଡ଼ିଲା । ଉଦ୍‌ାପ୍ର-ସୌବନା ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଏହି ପ୍ରେମପିତୃଳା ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ବ । ପ୍ରଣୟ ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍‌ଭୋଜନରେ, ଉଦ୍‌ବାହର ପ୍ରଥମ ଆବେଗରେ ସେ ଏହି ଆସନ୍ତା

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ବର୍ଷର କଥା ଭାବି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରେମରେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ । ଏ ପ୍ରେମରେ ଭାବା ଭାବନା ନାହିଁ, ଅଛି କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନର ଉପଭୋଗ । ସେଥିପାଇଁ ସରଳାର ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଆକସ୍ମିକତା ତାଙ୍କୁ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଭିଭୂତ କରିଦେଲା । ତଥାପି ପରକ୍ଷରେ ସେ ଯେଉଁ ଗମ୍ଭୀର ଉଦ୍ଭବ ଦେଲେ, ସେଥିରେ ଅସତ୍ୟର ଆଭାସ ନ ଥିଲା । ବାବୁ କହିଲେ, “ହଁ, ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ, ବର୍ଷବର୍ଷାନ୍ତର, ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଏ ସରୋଜିନୀ ମୋ ନିକଟରେ ସଜା ଥିବ ।”

ପ୍ରକାତ ପ୍ରେମର ଏ ଆଶ୍ୱାସ ବାଣୀ ଶୁଣି ସରଳାର ଆଖିରୁ ଦୁଇଟି ମୁକ୍ତାବିନ୍ଦୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ତା ପରେ ଗମ୍ଭୀରଭାବ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ହସି ହସି ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “କାହିଁକି, ଏ ସରୋଜିନୀର ବାସି ହେବାର କଣ କିଛି ଆଶଙ୍କା ଅଛି ?”

ସରଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହାତ ଧରି କହିଲା, “ଯେତେବେଳେ ଏ ସୁଖସୁଖି ଉଦ୍‌ଯମ୍ବ-ମାନ, ସେତେବେଳେ ଏ ସରୋଜିନୀ ପ୍ରସୂନ ।”

ବାବୁ—ନଚେତ୍...

ସରଳା—ନଚେତ୍ ସୁଖି ମେଘାବୃତ୍ତ ହେଲେ ସରୋଜିନୀ ମାନମୁଖୀ ।

ବାବୁ—ଆଉ ସଦୃଶ ସୁଖି ଅସ୍ତରମନ କରେ ?

ସରଳା—ସରୋଜିନୀ ବୃନ୍ତଚ୍ୟୁତ ।

ତହିଁ ଉଦ୍‌ଯମ୍ବ ବାବୁ ସ୍ୱର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ହସି ହସି କହିଲେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଖିର ଅସ୍ତରମନର ଭୟ ନାହିଁ । ବୁଝି ଖାଇ ଗଲା ଶୁଣିଗଲା, ଦିଅ ଟିକେ ବୁଝା ତାଳ ।”

ସରଳା ବୁଝା ତାଲୁ ତାଲୁ କହିଲା, “ହଇହୋ, ଆଜି କୋଉ ତାରିଖ, ତା ମନେ ଅଛି କ ?”

ବାବୁ—ଆଜି ? କାହିଁକି, ଆଜି କି ମାର୍ଚ୍ଚ ଏକ ତାରିଖ ।

ସାମଘିକ

ସରଳା—ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ?

ବାବୁ—ଆଉ କଣ ?

ସରଳା—ଆଜି ତୁମର ଜନ୍ମଦିନ ।

ବାବୁ—ଆଷାଠମାସରେ ନାହିଁ ବଡ଼ିଆ ନା ଆପଣା ଗୋରୁ ଆପେ କାନ୍ଦୁଛି !
କୁହା ତ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ ଆଜି ମୋର ଜନ୍ମଦିନ, ସେଥିପାଇଁ ପରା ଲଙ୍ଗିତ
ହେଉଛି ଆଜି ତୁମର ଜନ୍ମଦିନ ।

ସରଳା—ନା, ନା, ମୋ ଜନ୍ମଦିନ କଥା ତୁମ୍ଭର ମନେ ଅଛି କି ନାହିଁ
ମୁଁ ପଚାରିବି କରୁଥିଲି ନା । ଜଣାଗଲା ସେ ।

ବାବୁ—କଣ ଜଣାଗଲା ?

ସରଳା—ତୁମର ମନେ ନାହିଁ ।

ବାବୁ—ମନେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିଲି କେମିତି ?

ସରଳା—ସେଥିପାଇଁ ପରା ପରା ହେଉଥିଲା, ଆଉ କଣ ?

ବାବୁ ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ଭେଲୁଭେଟର ଗହଣା ବାକ୍ସ କାଢି
କହିଲେ, “ମନେ ନ ଥିଲା ତ ଏ କଣ ?”

ସରଳା ବାକ୍ସ ହାତକୁ ନେଇ କହିଲା, “ଏ କଣ ମୋ ପାଇଁ ?”

ବାବୁ—ମୁଁ କଣ ଆଜି ଦିନ ଭୁଲିପାରିବି ?

ହାସ୍ୟୋଦ୍‌ଘୁଷ୍ଟି ମୁଖରେ ବାକ୍ସ ଫିଟାଇ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ହାର
ନେଇ ସରଳା କହିଲା, “ଏହା ପାଇଁ ତ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ ?”

ବାବୁ—ତା ପଡ଼ିଛି ।

ସରଳା—ଆଜ୍ଞା, ମୋତେ କଣ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ
ଉପହାର ଦେଉଥିବ ?

ବାବୁ ଟିକେ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ କହିଲେ, “ତା କଅଣ ଆଉ ଦେଇ-
ପାରିବ ? ତେବେ ତୁମେ ମୋର, ଆଉ ମୋର ସାହା, ସେ ସବୁ ତୁମର ।

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ଆସ, ହାରକୁ ତାର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଦିଅ ।” ଏହା କହୁ ସରଳାର ଗଳାରେ ଉକ୍ତ ହାର ଲମ୍ବାଇ ଦେଲେ । ସୋହାଗିନୀ ତତ୍ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ବରହାରେ ଲଟକା ହୋଇଥିବା ଅଇନା ପାଖକୁ ଯାଇ ହାରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚକ୍ରନିତ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଦନନ୍ତର ଫେରି ଆସି କହିଲା, ‘ଦେଖ କେମିତି ଜଳୁଛି ପତି !’

ବାବୁ—ଓଃ, ସତେ ତ ! ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ତୁମେ ଶ୍ୟା କୋଣ ଦୂରରେ ଥିଲେ ମୁଁ ଏହାର ଆଲୁଅ ଦେଖି ତୁମକୁ ଚିହ୍ନିନେବା ।

ଗହଣାର ପ୍ରଥମ ମୋହ କଟିଯିବା ପରେ ସରଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କହିଲା, ‘ମୁଁ ଏ ସବୁର ଅଭିଳାଷିଣୀ ନୁହେଁ, କେବଳ ଏ ହୃଦୟର ସ୍ନେହ ବନ୍ଧୁଟି ମୋର ସଥେଷ୍ଟ ।’

[ଦୂର]

୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୪

ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣା ବର୍ଷେ ହେଲା ଅତୀତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଋତୁର ସେ ପ୍ରକାର ନୂତନତ୍ୱ ନାହିଁ । ନୂତନତାର ବୃକଚକ୍ୟ ସେପରି ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ଟିକେ ଟିକେ ଉଠିଯାଇଛି । ବାସନା ପ୍ରଭୃତି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ସଜା ହୋଇଅଛି । ବାବୁ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବରହାର ମେଜା ପାଖରେ ପ୍ରାତଃକ୍ରେଜନ ନିମିତ୍ତ ବସିଛନ୍ତି । ସଦିବା ସୁଲୁଦୁଷ୍ଟିରେ ବାବୁଙ୍କର ସେ ପ୍ରକାର କୌଣସି ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷିତ ହେଉ ନାହିଁ, ତଥାପି ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷିତ ହେବ । ଆପାତକଃ ମୁକବ ପୂର୍ବ ପରି ବଳିଷ୍ଠ ଓ ପରିଷ୍କୃତ ପରିଚ୍ଛଦ ପରିହୃତ; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାରେ ସେ ପ୍ରକାର ଯତ୍ନ ଓ ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୂର ଦିନରେ ଥରେ ଶୌର କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସଥେଷ୍ଟ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବାବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ସକାଳର ଖବରକାଗଜ ଖାଇବା ମେଜା ପାଖରେ ବସି ଆଦ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ

ସାମୟିକ

ସବୁ ପଡ଼ି ସାରିଲେଣି । ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା ପରି ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ବରକ୍ର ହେଲା ପରି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଉଛି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ବାବୁ ରକ୍ଷା-
ଘର ଆଡ଼କୁ ଯାଇ ତାଙ୍କଲେ, ‘ସରଳା, ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର କର ।’

ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଯେ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରେମ ଭଣା ପଡ଼ିଛି, ତାହା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେ ସଦ୍ୟ ପରିଣୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବବାହୁ ଦିନରୁ ବର୍ଷେ ରହିଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରର ବୁକିରଆ, ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଘରର ବର୍ଷୟ, ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଓ ସୌଖୀନ ସମସ୍ତ ବର୍ଷୟ ଏବଂ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ, ସବୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଦୈନନ୍ଦିନ ବୁକିରା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ସରଳା ସ୍ବାମୀର ସ୍ବର ଶୁଣି ରକ୍ଷାଘରୁ ବାହାର ପଡ଼ି କହଲା, ‘ଯାଉଛି, ଯାଉଛି, ଟିକିଏ ଥୟ ଧର ।’

ସରଳା ଦିଶୁଛି ଦୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର । ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଶାଶ୍ବତ ନୁହେଁ, ଭୌତିକ ଭେଗର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ, ସୁଖାବହୁ; କିନ୍ତୁ ମାନସ ଚକ୍ଷୁରେ । ସଂସାରରେ ନିଜର ସ୍ଥାନ କଣ, ତାହା ସେ ଜାଣିପାରିଛି । ବବାହୁର ଅଦ୍ୟ ଦିନରେ ଜୀବନ ଯେ ପ୍ରକାର ମହୋତ୍ସବମୟ, ଯେ ପ୍ରକାର କଳ୍ପନାର ପରାବିକାସ ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ତାହା ନାହିଁ । ବୈବାହିକ ଜୀବନର ଏକ ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା, ବାସ୍ତବ ଜଗତର ଘାତପ୍ରତିଘାତ ଜୀବନରେ ଏକ ନବୀନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଣିଛି । ଯଦିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି ମୃଦୁମୃଦୁ ସରସ ପ୍ରଣୟ ସମ୍ଭାଷଣ ନାହିଁ, ଯଦିବା ସେପରି ରହସ୍ୟମୟ ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ, ତଥାପି ଉଭୟଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଣୟ ପ୍ରଗତି ହୋଇଛି— କେବଳ ବାକ୍ୟାତ୍ମକରେ ତାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଭଣା ପଡ଼ିଛି ।

ସୁଖି ବାବୁଙ୍କର ତାଙ୍କ ଶୁଣି ସରଳା ରକ୍ଷାଘରର ଦୁଆର ମୁହଁରୁ କହଲା, ‘ଟିକିଏ ରହ, ହେଲା ଆସି । ତୁମେ ଯାଇ ମେଜ ପାଖରେ ବସ; ମୁଁ ସବୁ ନେଇ ଯାଉଛି ।’

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ତା ପରେ ସରଳା ଖାଇବା ଜନିଷ ଆଖି ମେଜା ଉପରେ ରଖିଲା । ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଖାଉ ଖାଉ ବାବୁ କହିଲେ, ‘ତରକାଣ୍ଡ ଅଲଣା ହୋଇଛି, ଭାତ ବ ଟିକିଏ ଜାଉ ହୋଇଛି । ତୁମେ ଯଦି ଟିକେ ନିଜେ ନ ଦେଖିବ, କେବଳ ଚାକର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ, ତେବେ ଚଳିବ କେମିତି ? ଜାଣ ତ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଖାଇକରି ଯିବି, ପୁଣି ଯାଇ ରାତିରେ ଗଣ୍ଡାଏ । ତୁମେ ସଦାବେଳେ ଘରେ ଅଛ, ଏ ସବୁ କାମ ନ ଦେଖିବ ତ ହେବ କେମିତି ? ଦେଖ, ଏ ଓଳି ଯେମିତି ସେମିତି କଟିଲା, ଉପର ବେଲାଟା ଯେପରି ତଥେବର ନ ହୁଏ; ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ଦିନରୁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବ ।’

ସରଳା—ଆଜି ଦିନବେଳେ ମୋର ଅନେକ କାମ ଅଛି । ସଞ୍ଜବେଳେ କଥା ଭାବିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ, ସଞ୍ଜବେଳେ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ ।

ବାବୁ—କାହିଁକି, ଦିନବେଳେ ଆଉ କରିବ କଣ ?

ସରଳା—ତୁମ କୋଠର ବୋତାମ ଛୁଣିଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ାକ ସିଲାଇ କରିବାକୁ ହେବ; ଆଉ ଲୁଗାପଟା ସଜାଡ଼ିବାକୁ ମୁଣ୍ଡପୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କରିବାକୁ ହେବ ।

ବାବୁ ସରଳାର ପୁଷ୍ପୋପରି ପଡ଼ିତ ବୁଲୁଳ ଦାମ ଦେଖି କହିଲେ, ‘ଏ ତ ବେଶ୍ ଅଛି, ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧାର ଦରକାର କଣ ? ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା ପାଇଁ ଏତେ ଚଡ଼ଢ଼ତ କାହିଁକି ?’

ସରଳା—କାହିଁକି ? ଆଜ୍ଞା, କଣ ଏମିତି ହୋଇ ସରକାଣ୍ଡ ବଢ଼ିବୁ, ଯୋବଣ୍ଡ କାରଖାନା, ଧାନକଳ ଦେଖିବାକୁ ଯିବି ? ଏମିତି ହୋଇ କଣ ରାତିରେ ବାପଘରକୁ ଯିବି ?

ବାବୁ—ସରକାଣ୍ଡ ବଢ଼ିବୁ, ଯୋବଣ୍ଡ ଧାନକଳ, ବାପଘର, ସହରର ଏ କୋଣ ସେ କୋଣ ? ଯୁ ମାନେ କଣ ?

ସାମୟିକ

ମାନମୟୀ ସାମୀର କଥା ଶୁଣି ମୁଖ ଗମ୍ଭୀର କଲା । ଆଖିରେ ଲୁହ ତଳେ ହେଲା । ସ୍ଵର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କହଲା, “ତୁମେ ଆଜିର ଖବରକାରୀ ପଢ଼ିଛ ?”

ବାବୁ—କାହିଁକି ? ଟିକିଏ ରହସ୍ୟ କରି କହୁଲେ, ତୁମ କୁପାରୁ ଖାଇବା ଡେରି ହେବାରୁ ମୁଁ ତ ଆଜିର ଖବରକାରୀ ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେ ମୁଣ୍ଡ ପଢ଼ିସାରିଛି ।

ସରଳା—ତେବେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣ ଆଜିର ତାରିଖ କଣ ? ଓହ୍ଲୋ, ଆଜି ଦିନ ବୁଲେଇ ନେବ ବୋଲି ଦୁଇ ଦିନ ତଳେ କହୁଥିଲ, ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଭୁଲିଗଲ ? ଗଲା ବର୍ଷ ଆଜି ଦିନରେ ଭୁଲିବି ନାହିଁ ବୋଲି କେତେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା । —ସୁଖି ଏତେ ଶ୍ରୀଘ୍ର ବର୍ଷେ ନ ଟପୁଣୁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲ ? ଆଉ କିଛି କହ ନ ପାରି ଉଠିଯାଇ ବୈଠକଖାନାର କାଉର ଉପରେ ହାତଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବାବୁ ଗୁଳିଘର ତାଳନାରେ ଓ ପେଟକୁଳାରେ ଆଜି ଯେ ମାର୍ଚ୍ଚ ଏକ ତାରିଖ, ସରଳାର ଜନ୍ମଦିନ, ତାହା ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ । ଦୁଇଦିନ ତଳେ ସରଳାକୁ ତାହାର ଜନ୍ମଦିନରେ ସରକାରୀ ବସିଷ୍ଟ, ଧାନକଳ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖାଇବାକୁ ନେବେ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ତାହା ମଧ୍ୟ ଏ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିରେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସରଳାକୁ କାନ୍ଦିବା ଦେଖି ଗୁଳିଘର ଫାକିଷା ଭୁଲିଲେ । ଉଠିଯାଇ ସମ୍ବେଦରେ ହାତ ଧରି କହଲେ, “ସରଳା, ଆଜି ତୁମର ଜନ୍ମଦିନ, ସମାକର, କାର୍ଯ୍ୟର ଜଞ୍ଜାଳରେ ମୋର ଟିକିଏ ମନେ ନ ଥିଲା; ଆଉ କିନ୍ତୁ ଭୁଲିବି ନାହିଁ ।”

ଶ୍ରାବଣ ଆକାଶରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚମକିଲା । ମାନମୟୀର ଅଗ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଷା-ଧରରେ ହାସ୍ୟପ୍ରସ୍ତୁତ ଫୁଟିଲା, ମାନଭଞ୍ଜନ ହେଲା । ରୋଷବେଳେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଅସି ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ଦୁଇ ହାତରେ ତାକୁ ଦୁଇ ଆତକୁ ଘୁଆଇ ସରଳା ଛତା ହେଲା; ଆଉ ନିଜ ହାତରେ ସାମାଜିକ ଗଳା ବେଷ୍ଟନ କରି ଅଗ୍ରସିଦ୍ଧ

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ସ୍ନାତମୁଖରେ କହିଲା, “ମୁଁ କଣ ବୁଲିବାକୁ ଚାହେଁ, ନା ଅଳଙ୍କାର ମାଗେ ; ତୁମର ସ୍ମୃତି ସେମନ୍ତ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ; ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଭିଳାଷ, ମୋହର ସ୍ମୃତି ସେହୁପରି ତୁମ ମନରେ ଜାଗରୁକ ଥାଉ ।”

କିମ୍ବଦ୍ଧକାଳ ପାଇଁ ସେହୁପରି ହିତା ହୋଇ ଉଭୟେ ପ୍ରେମବଦ୍ଧୁଳ ନୟନରେ ପରସ୍ପରକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ । ସେ ନିରୀକ୍ଷଣରେ ଥିଲା ପ୍ରଣୟର ଅତୁଟ ପିପାସା, ପ୍ରଣୟର ଅନନ୍ତ ଆଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଚର ନିର୍ଭରତା ।

[ଚିନ୍ତା]

୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୫

ଆଉ ଥରେ ଆସ ବାଡ଼ିଆଡ଼ିଆ ବାରନ୍ଦାକୁ ଯିବା । ସେଠି ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ମେଜା ତଳେ ସାନ ପିଲାର ଦୁଇ ଚିନିଟା ଖେଳନା ପଡ଼ିଛି, ଚଉକି ଉପରେ ସାନ ପିଲାର ଭଲ 'ମଉଜା ପଟେ ପଡ଼ିଛି, ବାଡ଼ି ଦୁଆରରେ ବାଉଁଶ ଉପରେ ପିଲାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୁକ ଓ କନାପଟା ଶୁଖୁଛି । ପ୍ରଣୟ-ବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଫଳିଛି—ସରଳା ଦଶମାସର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ସନ୍ତାନର ମାତା । ପିଲାର ଡାକନାମ ଟୁନା ।

ବାବୁ ବ୍ୟସ୍ତଭାବରେ ଆସି ଖାଇବା-ମେଜା ପାଖରେ ବସିଲେ । ପରିଚ୍ଛଦ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ବାବୁଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଟିକିଏ ସୁଜଳ । ମେଜା ଉପରେ ଚାକର ସବୁ ସଜାଇ ରଖିଛି । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସଦାସିଦ୍ଧ, ବାସ୍ତବ୍ୟ ବାହାରୁଛି, ତେବେ କାହିଁକି ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ଟିକିଏ ଶୁଖିଲା ଦିଶୁଛି ? ସେ ଥରକୁ ଥର ଖୋଇବା ଘର ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛନ୍ତି । ଅବଶେଷରେ ଖାଇବା ଯାଗାରୁ ଉଠିଯାଇ ଖୋଇବା ଘର କବାଟ ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହେଲେ । ତା ପରେ କବାଟରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଠକ ଠକ କଲେ । ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ସୁଖି ଶବ୍ଦ କଲେ, ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଫେରିଯିବାକୁ ହେଲା । ବାବୁ କବାଟ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କହିଲେ, “ସର, କଣ ଏଣିକି ସବୁଦିନେ ଚାକର ମୋର ଖାଇବା

ସାମଘିକ

ବୁଝିବ ? ଭାବ କରକାରୀ ଭଲ ଲାଗିଲେ ଆଉ ଗରମ ହେଲେ କଣ ପଥେଷ୍ଟ ହେଲା ? ଏଣିକି ଖାଇବା ବେଳେ ତୁମକୁ ପାଇବା ଦୁଷ୍ଟର ।” ତା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟ ଫିଟାଇ ଭିତରକୁ ପଶିଲେ ।

ସରଳା—ଆସ୍ତେ, ଆସ୍ତେ !

ବାବୁ—କାହିଁକି ? କାହାକୁ ଭିତରର ନା କଣ ? ଘର ମୋର ନା ଟୁନାର ?

ସରଳା ଶିଶୁ ପାଖରେ ଥାଇ ହାତ ଠାର କହିଲା, “ତୁମ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ଭଲ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କହ ।” ତା ପରେ ସ୍ବାମୀ ପାଖକୁ ଉଠି ଆସି କହିଲା, “ମୁଁ ତାକୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଶୁଆଇଛି ।”

ବାବୁ—ଶୋଇବ ? ଏତେବେଳେ କାହିଁକି ଶୋଇବ ? ଏ ବେଳରେ ତ ତାର ଶୋଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ପିଲାଟି ଦିନରୁ ତୁମେ ତାକୁ ଏହିପରି ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ ଶିଖାଇବ ଓ—

ସରଳା ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲା, “ଦୟାକର ଭଲ ! ସବୁ କଥା କହିବ, ତେବେ ଏତେ ପାଟି କରନା, ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହ, ମୁଁ ଶୁଣୁଛି ।”

ବାବୁ ସରଳାର ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, “ଏହା ମୁଁ ସହପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ଯେ ମତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସବୁବେଳେ ତା ପଛରେ ଲାଗିଥିବ, ତାହା ହେବ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ତୁମେ ମୋର ନା ଟୁନାର ? ଆସ ।” ଏହା କହି ବାବୁ ସ୍ତେହରେ ସରଳାର ହାତ ଧରି ଶୋଇବା ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ସରଳା ଘରୁ ବାହାରିଲା ସ୍ବପ୍ନ ଶିଶୁ ଆଡ଼କୁ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଏବଂ ବାବୁକୁ କହିଲା, “କବାଟକୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଉଁଟାଇ ଆଣ ।” ଅବଶ୍ୟ ସରଳା ନ କହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାବୁ ଯନ୍ତ୍ରର ସହଜ କବାଟ ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

ମେଜ ପାଖକୁ ଆସି ବାବୁ କହିଲେ, “ସର, ତୁମେ ଆଜିକାଲି ମୋ ଖାଇବାବେଳେ ଜମାରୁ ମୋ ପାଖରେ ବସୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦିନ ଖାଇବାବେଳେ ତୁମେ ପାଖରେ ନ ଥାଅ, ସେଦିନ ମୋର ଭ୍ରତ ଜାଣୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।”

ସରଳା ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ କହିଲା, “ମୁଁ ଏହିପରି ଯେତେବେଳେ ତାକୁ ଚାହୁଁ ଦେଲି, ସେ ମୋତେ ଅନାଇଲା । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣେ ସେ ମୋତେ ଚାହୁଁ ପାରୁଛି ।”

ବାବୁ—ଯଦି ସେ ତୁମକୁ ନ ଚାହୁଁବ, ତେବେ ଜାଣ ସେ ସେ ଗୋଟାଏ ନିତାନ୍ତ ଗପ ।

ସରଳା—ଦେଖ, ସେ ସବୁ କଥା ବୁଝୁଛି ।

ବାବୁ—ନା, ନା, ଏଇପରି କଣ କଥା ବୁଝିବ ?

ସରଳା କାନ ଡେଇଁ କହିଲା, “ରହ ତ ।”

ବାବୁ—କଣ ?

ସରଳା—ଟୁନା କାନ୍ଦୁ ପରା ?

ବାବୁ ସରଳାର ହାତ ଧରି କହିଲେ, “ନା, ନା, ଚାଲିଯିବା ନାକ ପୋଛିଲା ।”

ସରଳା—ମୁଁ ଯାଏଁ ଟିକେ ଦେଖି ଆସେ ।

ବାବୁ—ନା, ନା, ତୁମେ ଯଦି ସଦାବେଳେ ପିଲା ଧରି ବସିଥିବ, ତେବେ ସେ ଚାଲିଯିବା ମାସକୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ନେଉଛି କଣ ମାହାଲିଆ ? ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର କଥା ଅଛି ।

ସରଳା—ତହିଁଳ କହ ।

ବାବୁ—ଆଜି ଦିନ ଦିନିଟାବେଳେ ମୁଁ କତେବରୁ ଆସିବି, ଆଉ ଆସିଲାବେଳେ ବାଟରୁ ଗାଡ଼ିନେଇ ଆସିବି ।

ସରଳା—ଗାଡ଼ି କଣ ହେବ ?

ସାମୟିକ

ବାବୁ—ସରକାରୀ ବରିଷ୍ଠ, କାରଖାନା ଓ ନଉକୁଳ ଆଡ଼େ ବୁଲିଯିବା ।

ସରଳା—ସେ ସବୁଆଡ଼େ କାହିଁକି ବୁଲିଯିବ ? ମୋର କଣ ଏବେ ବୁଲିବାକୁ ବେଳ ଅଛି ? ଯେବେ ବୁଲିଯିବ, ଟୁନାକୁ ଛାଡ଼ିଯିବ କାହା ପାଖରେ ? ଆଉ ମୁଁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ବୁଲି ଆସିଲେ ଟୁନା ମତେ କଣ କହୁବ ?

ବାବୁ—ସର, କଣ ଭୁଲିଗଲଣି ? ଆଜି ପରା ମାର୍ଚ୍ଚ ଏକ ତାରିଖ, ତୁମ୍ଭର ଜନ୍ମଦିନ ? ମୁଁ ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚେ ବୁଲେଇ ଆଣିବି ।

ସରଳା ନାଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠବସ୍ତ୍ର ମାଡ଼ୁଡ଼ୁ ଲାଭ କରିଛି । ଜୀବନର ଏହି ନବ-ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ସେ ଭିତ୍ତିପୁର । ସରଳା ପ୍ରଣୟପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବଦନରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବୁଲୁ କହିଲା, “ବାଃ, ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା ବୁଲିବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ, ସେହି ଖର୍ଚ୍ଚରେ ତୁମେ ଅଫିସରୁ ଆସିବା ବେଳେ ଟୁନା ପାଇଁ ଖେଳନା କିଣି ଆଣିବ ।” ତା’ପରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ଉପରେ ହାତ ରଖି କହିଲା, “ମୁଁ ଯେ ଏ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି, ଏହା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ତୁମର ଏବଂ ମୋର ଜନ୍ମଦିନ—ଟୁନା ପାଇଁ ।”

କଳାପାତ୍ରୀ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧର୍ମ ପ୍ରବୃତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ସେହି ସବୁ ମିଶନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏ ଦେଶରେ ଅଛି, ସେ ସବୁ ଏ ଦେଶରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାସାଧନ ମାନଙ୍କର ଅନୁରୂପ । ଅବଶ୍ୟ ଇଉସେପ ଆମେରିକା ପ୍ରଭୃତି ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାସନପଦ୍ଧତି ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀ ସେ ବଢ଼ିଲା ନୁହେଁ, ତାହା ନୁହେଁ । କେହି ଅବା ଧର୍ମଧର୍ମ-ଶାସ୍ତ୍ର, କେହି ଅବା ଲୋକ ଜାଣିବାକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଏ ସମସ୍ତର ଶାସନପଦ୍ଧତି ହେଉଛି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ତନ୍ତ୍ର ବା ନୌକରସାହି । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରର ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥୂଳତଃ ସଦର ମହକୁମା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦେଶରୁ ଆସେ ଏବଂ ତାକୁ ତାମିଲ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ବିଦେଶୀୟ ମିଶେନାରୀ, ଅଧୀନସ୍ଥ ଦେଶୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ । ଅତଏବ ନୌକରସାହି ଶାସନତନ୍ତ୍ରର ଅବସ୍ଥା ସାହା, ମିଶନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ମଧ୍ୟ ତାହା, ସଦିବା ଧର୍ମପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲା ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମିଶନ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଏବଂ ପଦ ସମାନ ନୁହେଁ । କାହାର ଉଚ୍ଚ, କାହାର ଅବା ନୀଚ; କିଏ ବେଶି ଦରମା ପାଏ, କିଏ କମ୍ ଦରମା ପାଏ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ପଦର ଭାରତମ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ । ଏପରି ଯୋଗ୍ୟତାରୁ କେହି ସେମନ୍ତ ନ ବୁଝନ୍ତି, କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ-

କଳାପାତ୍ରୀ

କାର୍ଯ୍ୟ ସେତେ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ, ସେ ସେତେ ଅଧିକ ଧର୍ମପରାୟଣ, ସେତେ ଅଧିକ ହୃଦୟବାନ୍ । ହୃଦୟ ବୋଲି ବସ୍ତୁର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ ଯଦିବା ଏ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ-ସ୍ଥାନରେ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ତଥାପି ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ର କଲବେଳେ ଅବା ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାନବିଷ୍ଟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲବେଳେ ସେମାନେ କେତେ ହୃଦୟବତ୍ତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ବଡ଼ ବେଶି ବାବେଚିତ ହୁଏ ନାହିଁ; ବିଶେଷ କରି ପଣ୍ଡା କରାଯାଏ ସେମାନଙ୍କର ପାଠଶାଳା ଏବଂ ଏହି ମସ୍ତିଷ୍କଗତ ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜନ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତରକାଳରେ ମିଶନ କର୍ମ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ମିଶନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ‘କଳାପାତ୍ରୀ’ର କାମ ହେଉଛି ଭାରତୀୟ କର୍ମ-ବୃତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ପାଠୁଆ । ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏଠି ପଢ଼ୁଥିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ତଳେ ଥିବା ଅନେକ ପାଠ୍ୟାବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଶାନ୍ତିନିଧିକୁ କିନ୍ତୁ କଳାପାତ୍ରୀ ହେବା ସକାଶେ ଏପରି କୌଣସି ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଧାରଣର ଅବସ୍ୟା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

ଶାନ୍ତିନିଧି ସେ କଳାପାତ୍ରୀ ହେଲା, ଅନ୍ତରେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟନିମିତ୍ତ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆଦାନ ଅନୁଭବ କରି, ତାହା ନୁହେଁ । ଅନ୍ତରର ସେଉଁ ପ୍ରେରଣା ଫଳରେ ଲୋକ ଦଶ ରକମ କାମର ଯୋଗାଡ଼ କରୁ କରୁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଲାଭ କରି ଗ୍ରହଣ କରେ, ତା ତହିଁ ଅଧିକ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ଶାନ୍ତିନିଧି କଳାପାତ୍ରୀ ବୃକ୍ଷର ଗ୍ରହଣ କଲବେଳେ ଅନ୍ତରେ ଅନୁଭବ କରି ନ ଥିଲା । ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ବୃକ୍ଷର ହସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

ଶାନ୍ତିନିଧିର କଳାପାତ୍ରୀ ବୃକ୍ଷ ହେଲା ଏହିପରି । ସେତେବେଳେ ବ.ଏ. ପାସ୍ କଲା, ସେତେବେଳେ ବାଲେଶ୍ଵର କାହିଁକି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜରେ ବଡ଼ ବେଶି ଗ୍ରାବୁଏଟ ନ ଥିଲେ । ଅତଏବ ପାସ୍ କରିବା ପରେ

ସାମୟିକ

କୌଣସି ବଡ଼ ଗୁଳିର ପାଇବା ସକାଶେ ସେ ସେ ଆଶା ପୋଷି ନ ଥିଲା, ଅବା ତେଣୁ ଯତ୍ନ କରି ନ ଥିଲା, ଏପରି ନୁହେଁ । ଉପୋଷି ଗୁଳିର ପାଇ ପରାଶା ଦେବାକୁ ହେଉଥିବାରୁ ଦୁଇ ତିନି ଥର ପରାଶା ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ କୃତ-କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହିପରି ସେତେବେଳେ ଗୁଳିର ଅପେକ୍ଷାରେ ଘରେ ବସି ରହିଥିଲା, ବାଲେଶ୍ଵରର ପାଦ୍ରୀ ସଟନ୍ ସାହେବ ତାକୁ ନିଜ କୋଠିକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ବାଲେଶ୍ଵର ମିଶନ ବନ୍ଦ୍ୟାଳୟରେ ସହୁରିଟଙ୍କା ବେତନରେ ଶିକ୍ଷକତାର କାର୍ଯ୍ୟ କିଛି ସମୟ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସେତେବେଳେ ଶସ୍ତ୍ରାଗାରୀ ସମୟ । ଯଦିବା ଶାନ୍ତିନିଧି ଥିଲା ଆଖି ବନ୍ଦ; ତଥାପି ଘରେ ବସି ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ଏକପ୍ରକାର ବସିକରି କିଛିଦିନ ସକାଶେ ସହୁରି ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବାରେ ବଶେଷ କିଛି ଯତି ଦେଖିଲା ନାହିଁ । ସରକାର ମହଲରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସାହେବମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପତ୍ତି ସେ ସମୟରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ପାଦ୍ରୀ ସଟନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଆନୁରୋଧ ଉପସ୍ଥାପନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରକାରୀ ଗୁଳିର ଲଭରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ, ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଭାବିଥିଲା । ଏହିପରି ସାତ ପାଞ୍ଚ ଭାବ ଏହି ଅସ୍ଥାୟୀ ମାଷ୍ଟର ଗୁଳିର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ତାର ଏହି ଗୁଳିର ବେଶି ଦିନ ଅସ୍ଥାୟୀ ରହିଲା ନାହିଁ । ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାୟିଭାବରେ ଖାଲି ହେଲା । ସଟନ୍ ସାହେବ ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଗ୍ରାଜୁଏଟ ପାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ବଲ୍ଲଭର ମିଶନ ସଭାକୁ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ଜଣାଇଲେ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସ୍କୁଲରେ ଅଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଅପେକ୍ଷା ଜଣେ ଭରଜାୟୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନକୁ ରଖିବା ଅଧିକ ବାଞ୍ଛନୀୟ । ତେବେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ଦରମା ଏକଟଙ୍କା ଥିବାରୁ ଏ ଯୁବକ ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଲୋଭନର ବିଷୟ ନ ହୋଇପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ସଟନ୍ ସାହେବ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, ଯୁବକର ଲେଖାପଢ଼ା ଏବଂ ଉତ୍ତମ ସ୍ଵଭାବ ରହିତ ସକାଶୁ ସାଧାରଣ ନିୟମ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରି ତାହାକୁ ଏକାବେଳେ କଳାପାଦ୍ରୀ ଗୁଳିରେ

କଳାପାତ୍ରୀ

ନିୟୁତ କରାଯାଉ । ଅବଶ୍ୟ ସଠିକ ସାହେବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ମେମ୍ ଶାନ୍ତିନିଧି ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରିବା ଦିନରୁ ତାକୁ ସପ୍ତେଷୁ ସ୍ୱେଦ କରୁଥିଲେ ; ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ କିଛି ନ ପଶୁରି ଏହି କଳାପାତ୍ରୀ କାମ ତା ପାଇଁ ସୋଗାଡ଼ କରୁଥିଲେ ।

ସେଉଁଦିନ ଚିଠି ପାଇଲେ ବିଲ୍‌ବର ମିଶନ ସଭା ତାଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଶାନ୍ତିନିଧିକୁ କଳାପାତ୍ରୀ କାମରେ ମୁକତର କରିବାକୁ ଘଟି, ସେହି ଦିନ ଉପରଓଳି ସ୍କୁଲ ବୁଟି ପରେ ଶାନ୍ତିନିଧିକୁ ସାହେବ ମେମ୍ କୋଠିକୁ ଚାଲି ଶାଉବାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ଶିଆପିଆ ସରିଲାକୁ ସାହେବ କହିଲେ, “ଶାନ୍ତିନିଧି, ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ ବିଲ୍‌ବର ଆମ କମିଟିକୁ ସୁପାରିଶ କରୁଥିଲି, ଯେପରି ତୁମେ ମିଶନ ଅଧୀନରେ କଳାପାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କର ।”

ଶାନ୍ତି—ମୁଁ ତ ପରମାର୍ଥ ବ୍ୟାପାରୀମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ି ନାହିଁ ଏବଂ ସୁରୋହତ ହେବା ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ, ତାର ଦାୟିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ନାହିଁ ।

ସାହେବ—ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବା କରିବା ଯେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କହିଁ ଉପରେ କେହି ଯେବେ ଗ୍ରାସାଜ୍ଞାଦାନର ଚିନ୍ତାକୁ ନିଷ୍ଠୁର ପାଏ, ତେବେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏହି ଆଦ୍ୱାନ, ଅଳ୍ପତଃ ମୋ ବବେଚନାରେ ତା’ ନିକଟରେ ଅଲଂଘ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ମିଶନ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମକୁ ନିୟୁତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୀଘ୍ର ପଚାଶ ଟଙ୍କା ପ୍ରଥମରୁ ପାଇବ ଏବଂ ବିଲ୍‌ କଲେ ଦୋତାସ ପାଇବ । ଅତେଇଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଦରମା ବଢ଼ିବ । ତୁମର ପିଲାଟିଏ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନଠାରୁ ତାର ନାବାଳକ କଟିନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ନିମନ୍ତେ ମାସକୁ ଦଶ ଟଙ୍କା ପାଇବ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ମିଶନ ତୁମକୁ ରହିବା ସକାଶେ ଘର ନ ସୋଗାଇ ପାରିଲେ ତୁମେ ନିଜ ଘର ବନାଇ କହିଁରେ ରହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମକୁ ଘରଭଡ଼ା ମିଳିବ, ତୁମ ଦରମାର ଦଶଭଗରୁ

ସାମ୍ବିତ

ଭାଗେ । ଏହା ଛଡ଼ା ବେମାର ଆଶ୍ୱମରେ ତୁମର ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଡାକ୍ତର ଖର୍ଚ୍ଚ ଏବଂ ଔଷଧର ବ୍ୟୟଭାର ମିଶନ ବହନ କରିବ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲେ ଦରମାର ଅଧେ ପେନ୍ସନ ପାଇବ ଏବଂ ଉତ୍ତର ନ କରିବ, ସବୁ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀର ମୁହଁ ପୂର୍ବରୁ ତୁମର ମୁହଁ ଘଟେ, ତୁମ ଦରମାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପେନ୍ସନ ଦିଆଯିବ । ଅବଶ୍ୟ ମିଶନ ତୁମକୁ ଦରମା ଅତେଇଶ ଟଙ୍କାରୁ ବେଶି ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତୁମର ବୃକ୍ଷର ସହାୟ ସମସ୍ତ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟୟ ଭାବେ ଦେଖିଲେ ବୁଝିପାରିବ, ମିଶନ ତୁମକୁ କେବେ ଅଭାବରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ କଳାପାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଏହି ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ଏହା ଛଡ଼ା ଦେଶର ଏବଂ ସମାଜର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ମଙ୍ଗଳକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ତୁମର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବ । ମୁଁ ଏବଂ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ତୁମ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଯୋଗାଡ଼ କରିବୁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଦୁଇ ଦିନ ସମୟ ଦେଉଛି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଦେଖ, ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିପାରିବ କି ନାହିଁ ।”

ସାହେବ ମେମ୍ବରଠାରୁ ବଦାୟ ନେଇ ଶାନ୍ତିନିଧି ମୋତିରାଜରେ ନିଜର ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ଘରେ ବାପମାଙ୍କୁ ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବର ବ୍ୟୟ ଜଣାଇଲା । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଭାବ ଚିନ୍ତା ଦେଖିଲା, ଅଳ୍ପତଃ ବ୍ୟବସାୟ ହସାବରେ ମିଶନର ଏ ବୃକ୍ଷର ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଦେଖି ବୁଝି ଚଳିପାରିଲେ ଏ ଜଗତର ଜୀବନଯାତ୍ରା ସଞ୍ଜୟରେ ଏବଂ ସମ୍ମାନ ସହୃଦ ନିର୍ବାହକ ହୋଇପାରେ । ସରକାରୀ ବୃକ୍ଷରେ ପ୍ରଭୁ ଅନେକ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି କରି ନ ପାରିଲେ ବୃକ୍ଷରେ ସୁବଧା ଅପେକ୍ଷା ଅସୁବଧା ହେଁ ବେଶୀ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ ଯୋଗାଇ ଚଳିବା ଆୟାସସାଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ମିଶନ ବୃକ୍ଷରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋରୁ ମିଶନେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇପାରିଲେ କାମ ସରିଲା । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ

ଚଳାପାତ୍ର ।

ମିଶନେରୀଙ୍କର ମନ ଯୋଗାଇ ଚଳିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସହଜସାଧ୍ୟ । କାରଣ କଲମର ଦାୟିତ୍ବ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଏ ଉପରେ ପୁଣି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ଯତ୍ନ ସହକ ପାଳିଲେ କେବଳ ଏ ଜଗତ କାହିଁକି, ପରଜଗତର ସୁଖ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦନାର ସୁବିଧା ଯେ କାହିଁକି ନ ହେବ, ତାର ମଧ୍ୟ କାରଣ ନାହିଁ । ସୁଗ୍ରେହଚର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ହେଲେ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ । ତାର ତ ପୁଣି ପୁରସ୍କାର ଅଛି । ଅବଶ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି, ଏ ପୁରସ୍କାର ବେଶି କର ମିଳିବ ପରଜଗତରେ । ଅତଏବ ଗୋଟାଏ ଡେଲ୍‌ରେ ଦୁଇଟି ଚଢ଼େଇ ମଣ୍ଡବେ । ଏ ବାଟ ଧରିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ପର ଦୁଇ ଲଭ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ବର୍ଗ ଏବଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ । ଅତଏବ ନିରୁପିତ ସମୟରେ ଶାନ୍ତିନିଧି ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇଲା—ସେ କଳାପାତ୍ରୀ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଗଲି । ସାହେବ ଏବଂ ମେମ୍ ବଡ଼ ଝୁପି ହେଲେ । ଶାନ୍ତିନିଧିର ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ଯଥାସମୟରେ ଶାନ୍ତିନିଧି କଳାପାତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁକ୍ତର ହୋଇ ବାଲେଶ୍ବର ମିଶନ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ କଲ ।

[ଦୁଇ]

ଶାନ୍ତିନିଧି କଳାପାତ୍ରୀ ହେବାର ପଚାଶ ଭିତ୍ତି ବର୍ଷ ପରର କଥା । ଜୀବନ ଗତିଶୀଳ ଏହା ସମାଜ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଭୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ । ଏହି ଗତି ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସୁଚନା କରେ ସମୟ ଅନୁକ୍ରମରେ ସମାଜ ଅବା ବ୍ୟକ୍ତି ବାଣେଷର ଜୀବନରେ ତାହା ଉନ୍ନତି ହୋଇପାରେ, ଅବନତି ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ପଚାଶ ଭିତ୍ତି ବରଷ କିଛି କମ ସମୟ ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ତ ନୁହେଁ, ଜାତିର, ସମାଜର, ଦେଶର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ କୌଣସି ଏକ ଜାତି ବା ଦେଶ ପାଞ୍ଚଶ ବର୍ଷ ଧରି ସେ ଉନ୍ନତି ବା ଅବନତି କରିପାରି ନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୁଳକ ବ୍ୟବସାୟ ଯୁଗରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ ତତୋଽଧିକ ହେଉଅଛି । ଶାନ୍ତିନିଧିର ଜୀବନ ଏବଂ ସେ ସମାଜର ସେ ପଞ୍ଚସ୍ତରୋତ୍ତ, ତାହା ଏହି ଦୀର୍ଘ ସମୟ

ସାମୟିକ

ଭିତରେ ଭଲଟି ଅବା ଅବନତି କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଛି, ସେ ବିଷୟର ଭାର ଆମ୍ଭେମାନେ ପାଠକପାଠିକାଙ୍କ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେବା । ଆମ୍ଭେମାନେ କେବଳ ଭକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିଥିବା କେତେଗୋଟି ଘଟଣା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ।

ଏହି ପବ୍ଲସ ଡିରିକ୍ସବର୍ଷ ଭିତରେ ଶାନ୍ତିନିଧିର ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି, ତାହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ । ତାହାର ବଳିଷ୍ଠ ରକ୍ତ ଦେହର ମାଂସପେଣ୍ଡାସବୁ ତିଲି ଧରିଲାଣି; ପେଟଟି ଓହ୍ଲଇ ପଡ଼ିଛି; ଜଣାଉଛି ଯୌବନର ସୀମା ଟପିବା ପରେ ପୃଥୁଳତା ପରିଶ୍ରମ ଅଭାବରେ କାଥାବନ୍ଧନବିହୀନ ହୋଇଛି । ମୁହଁ ଗୋଲଗାଲ ହୋଇ ଦିଶୁଛି ପାତଲ ଫଳଟି ପରି, ଚନ୍ଦ୍ରାର ଆମ୍ବୁଦାଦାନ ସ୍ୱରୂପ ପଡ଼ି ନାହିଁ ତା ଉପରେ । ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ଯେପରି ମିଶନର ଆତ୍ମ-ଆଲରେ ରହି ଏହି ଉଦ୍‌ବେଗବିହୀନ ଜୀବନ ମହା ଆଶ୍ୱସରେ ପୁରି ରହିଛି । ମୁଣ୍ଡର ଦରପସ ବାଳ ପରିପକ୍ୱ ମସ୍ତିଷ୍କର ପରିଚୟ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବୟସ୍କ ପୁରୋହିତର ଉପଯୁକ୍ତ ଭୂଷଣ ହୋଇଛି । ଲୋକ ଗହଳ, ସଭାସମିତି, ହାଟବଜାର, ଏମନ୍ତ ବି ସରକାରୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ହାକିମଦୁରୁମାଙ୍କ ଗହଣରେ ମଧ୍ୟ ବସିବା ଉଠିବାବେଳେ ଏହି ମୌନ ମସ୍ତକ ନିଜର ରଜତ ଗୌରବ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛି । ଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେଲେ ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ପରିପାତୀ ପରିଚ୍ଛଦର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହୁଏ, ଏ ଜ୍ଞାନ ଯେଉଁ ଦିନ ପୁରୋହିତଙ୍କର ଉଦୟ ହେଲା, ସେହି ଦିନ ଖୋଲା ଛାତିକୋଟ ଭିତରେ ଟାଇକଲର ଦେଖାଦେଲା; ନହୁବା ପହୁଲି ପହୁଲି ଗଳାବନ୍ଧ କୋଟ ଆଉ ପ୍ୟାଣ୍ଟ କଳାପାତ୍ରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଉ ବଞ୍ଚିଷ୍ଟତା ରଖି କରିବା ପକ୍ଷରେ ସପେକ୍ଷ ବାବେଳିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଶାନ୍ତିନିଧିର ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ ଅବସ୍ଥା ଅବବାହୁତ, ସେତେବେଳେ ବାପ ମା ପାଖରେ ଥିଲା । ପାତ୍ରୀ ହେବା ପରେ ପାତ୍ରୀ ସାହେବମାନେ ଶାନ୍ତିନିଧିକୁ ବୁଝିବାକୁ ଦେଲେ ଯେ

ଚଳାପାତ୍ରୀ

ସୁସ୍ୱେଦିତ ପକ୍ଷରେ ଅନେକ ଦିନ ଅବବାହୁତ ରହୁବା ଶୋଭନାୟ ନୁହେଁ କି ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ବିବାହ ଭିକ୍ଷୁରଦତ୍ତ ବଧୂ, ଶରୀର ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ଆତ୍ମାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାନ୍ତରି ନିମନ୍ତେ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର : କାରଣ ପୌରୋହିତ୍ୟ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାକୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ସମାଜର ବିବାହୁତ, ଅବବାହୁତ, ସତରଞ୍ଜି, ଅସତରଞ୍ଜି, ଅନେକ ରକମର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁରୁଷଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କର ଅଭାବ ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ଅତଏବ ପାତ୍ରୀ ନାମରେ ଯେପରି କଲଙ୍କ ନ ଲାଗେ, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ଆତଙ୍କନିଗ୍ରହ ଗୋଟିଏ ରକ୍ଷାକବଚ ପାଖରେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଭିମିଶନ ତ ସେଥିପାଇଁ କମ ସୁବିଧା ଦେଇ ନାହିଁ । ପ୍ରଜନନ କିମ୍ବା ଯେପରି ଅବାଧରେ ଚଳିବ, ସେଥିପାଇଁ ଭୂୟାଁ ପିଲୁଣିଲା ମାଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ଭୂତା ଖଣ୍ଡି ଦେଇଛି । ଏହି ସବୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୋତନାରେ ପତି ଶାନ୍ତିନିଧି ବଞ୍ଚି ଜଲ୍ଲ । ବଞ୍ଚି କରିବାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ବାପ ମା ଘରୁ ଭିନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଭୂୟାଁ ସହୃଦ ମା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କର ବନିଲା ନାହିଁ । ସେଇ ସେଇ କଳିକଳିଆ ହେଲା—ଘରେ ଅଶାନ୍ତି ବଢ଼ିଲା । ଏହି ଅଶାନ୍ତିର କଥା ତାର ଶୁଭକାଂକ୍ଷୀ ମିଶେନେଶ୍ୱରୀଙ୍କର କାନକୁ ଗଲା । ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପୁଅ ବାହାହେଲେ ବାପ ମା ପାଖରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ନିଜର ଅଲଗା ସଂସାର ପାତେ । ଅତଏବ କର୍ତ୍ତୃକ୍ତ ନିମନ୍ତେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀର ଦାବା ଯେ ନ୍ୟାୟ୍ୟ, ଏ କଥା ସେମାନେ ତା ପାଖରେ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ତାକୁ ଜଣାଇଦେଲେ ଯେ, ସେ ଯଦି ବାପ ମା ଘରୁ ଭିନ୍ନ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ତାର ରହୁବା ସକାଶେ କୌଣସି ମିଶନକଳା ସେତେବେଳେ ଖାଲି ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ତା ପାଇଁ ନେଲିଆବାଗରେ ଅକ୍ଳେଷରେ ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡ଼ା ନେଇପାରିବେ । ଏହୁପରି ଶାନ୍ତିନିଧି ବଞ୍ଚି ହେବାର ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ଘରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ନେଲିଆବାଗର ଭଡ଼ାଘରେ ରହୁଲା । ଅବଶ୍ୟ ଘରୁ ଅଲଗା ହେବାବେଳେ ସର୍ଥେଷ୍ଟ ବଦାନ୍ୟତା ଦେଖାଇଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍

ସାମୟିକ

ପୈତୃକ ଇଜମାଲି ସମସ୍ତ ଘରବାଡ଼ ପ୍ରଭୃତିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାବମାନଙ୍କଠାରୁ ନିଜର ଅଂଶ ଦାବୀ କରିବ ନାହିଁ, ଏ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତ ହୋଇ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ କେତେକ ବର୍ଷ ସଦିବା ମିଶନର ଉଡ଼ାଘରେ ରହୁଥିଲା, ନିଜର ଘରଦ୍ୱାର କରିବାକୁ ତାକୁ ବେଶି ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ନିଜର ଯାହା ଘରଦ୍ୱାର ହେଲା, ତାହା ବେଶ ଭଲରକମର ହେଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଏକର ଜମି ଉପରେ ବାଡ଼ବରିବୁ କୁଅପୋଷେ ଏବଂ ଦୋ-ମହଲ ପକ୍କା ଘର ଏବଂ ଖଣ୍ଡେ ବେବିଅଷ୍ଟିନ୍ କାର ମଧ୍ୟ । ଏଥିରୁ କୌଣସି ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ସେପରି ମନେ ନ କରେ, ଏ ମଝର ଗାଡ଼ ହେଲା ପରିସା ଆମଦାନୀର ମାନ୍ଦା ବଢ଼ିବା ଅବା ଏ ଜଗତରେ ଆୟାସ ମଜଲିସରେ ରହୁବାର ବାସନା ପ୍ରଭୃତି କୌଣସି ସାଧାରଣ କାରଣରୁ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ବୁଆଡେ ଆପଣାକୁ ଏ ଜଗତରେ ବଦେଶୀ ପ୍ରବାସୀ ବୋଲି ମନେ କରେ । ସେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରର ଯାହା । ପୁରୋହିତ ତତୋଃଧିକ । ଅତଏବ ପୁରୋହିତ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ବଳା-ସିତାର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କୌଫିୟୁଦ୍ କାହାରିକୁ ଦେବାକୁ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରତିକୂଳ ସମାଲୋଚନା କାଳେ ପୁରୋହିତଙ୍କର ଧାର୍ମିକତା ବସ୍ତ୍ରାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧାସ୍ବରୂପ ହେବ, ଏଥିପାଇଁ ସମୟ ଅସମୟରେ ଇସାଗ ଇଜିତରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା, କଳାପାଦ୍ରୀଙ୍କର ଧର୍ମକର୍ମର ପରିଧି ବଡ଼ ବସ୍ତ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି; ବୁଲି କରି ଅବା ଉଡ଼ାଗାଡ଼ର ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉକ୍ତ କକ୍ଷକୁ ଶାନ୍ତିମତ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ତେଣୁକରି ପୁରୋହିତ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ ରଖିବାର କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ।

ଧର୍ମ ଅନ୍ତରର ବସ୍ତୁ । ଭିତରର କଥା, ପୁରୋହିତଙ୍କର ଧର୍ମ ବଢ଼ୁଥିଲା କି ହ୍ରାସୁଥିଲା ସେ କଥା କହୁବା ଦୁଷ୍ଟର । କିନ୍ତୁ କର୍ମର ପରିଧି ସମଗ୍ର ବାଲେଶ୍ୱର ସହର କାହିଁକି, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶକୁ କେବଳ ବେଷ୍ଟନ କରିଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାର ବାହାରକୁ ବୋଲି ମେଲିଥିଲା । ବାଲେଶ୍ୱର ମିଶନ ବଦ୍ୟାଳୟ ପରି ଅଲ୍ପପରିସରର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶାନ୍ତିନିଧି ପରି କର୍ମୀ ଯେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁଲା ନାହିଁ, ସମାଜର ଅବା ଦେଶର

କଳାପାତ୍ରୀ

ବଦ୍ୟାଶିଷାର ଉନ୍ନତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଆପଣାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନରେ ନିଯୁକ୍ତ ରଖିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ସମାଜ ଆନ୍ଦୋଳନ କରେ, ଏଇଟା ତାର ଆନ୍ଦୋଳନ ନୁହେଁ, ଆସ୍ପର୍ଷୀ । ଇସ୍କୁଲର ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ହେଉଛି ମାଷ୍ଟରମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିବା, କାରଣ ଥାଉ ଅବା ନ ଥାଉ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକରୁପେ ଶାନ୍ତିନିଧିର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା, ବଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚାଳନା କରିବା, ଯଦିବା ତାର ହସ୍ତାଭିତରେ ଖୋଲ ସତର ଘଣ୍ଟା ଶିକ୍ଷକତାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ରୁଟିନରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସ୍କୁଲ ସେ ବନ୍ଦ ରହୁ ନ ଥିଲା, ଏଥିରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର ପରିଚାଳନାର ବାହାଦୁରୀ ଦେଖନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲ ପିଲା ତ ଆଉ ତେଡ଼େ ବୁଦ୍ଧିମାନ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଘରକୁ ଆସି ଖାଲି ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । କହନ୍ତି—ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଠିକ ସମୟରେ ସ୍କୁଲକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର କ୍ଲାସ ନଈ ନାହାନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜର ଖସ କାମଡ଼ାରେ ଆରାମ ଚଉକ ଉପରେ ଶୋଇ ରହୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ କ୍ଲାସକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରଦର୍ଶିତା ଅପେକ୍ଷା କରିବା ବଡ଼ମନ୍ଦ । ସେମାନେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଏଇ ଶୋଇ ରହିବାଟା ଦରକାର । ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ସେତେ ହେଲେ ଗୋଟାଏ କଳ । କଳ ଯଦି ଚର୍ବଣ ଘଣ୍ଟା ବୁଲିବ, ବରିଚଯିବ; ମଝିରେ ମଝିରେ ଦମ୍ ନେଉଥିଲେ କର୍ମକ୍ଷମ ହେବ । ଶାନ୍ତିନିଧିର କାମର ସୀମା ନ ଥିଲା ଏବଂ ଅନେକ ରକ୍ଷମର । ତା ଶିକ୍ଷକତା ହେଉ ଅବା ଅନ୍ୟ ଯାହା କିଛି ହେଉ, କୌଣସି ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିବାର ସ୍ଥାନତା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ତାକୁ ବେଳ ନ ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ କଳାପାତ୍ରୀ ହସାବରେ ସେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାହାର ଜାତିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏତଦବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ଅନେକ ଅନାହାତ ମାନବସେବା, ସମାଜସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆପଣାକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲା । ଲେକେ କହନ୍ତି, ସଟିନ ସାହେବ ଉପରେ ତାର ଏତେ ବେଶି ପ୍ରଭାବ ସେ, ସାହେବ ଯଦି ଧଳା ଦେଖୁଥିବେ; କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତିନିଧି ତାକୁ କହୁବ କଳା, ସାହେବ ନିର୍ବିବାଦରେ ତାକୁ କଳା ବୋଲି ମାନିନେବେ । ଅତଏବ

ସାମୟିକ

ମିଶନେରୀ ମହଲର ପରୋଷ ପ୍ରଭାବର ଫଳରେ ହୃଦୟର ଏପରି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ନ ଥିଲା, ସେଠାରେ ତାର ଆସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ଥିଲା । ସେ ବାଲେଶ୍ଵର ଜେଲଖାନାର ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ, ହସପାତାଲ କମିଟିର ମେମ୍ବର, ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିରେ ନିର୍ବାଚିତ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗବେଷଣାମେଣ୍ଟର ତରଫରୁ ମନୋନୀତ କମିଶନର ଜିଲ୍ଲା ବୋର୍ଡର ଚେୟାରମାନ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତିର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ପ୍ରାଦେଶିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ମନୋନୀତ ସଦସ୍ୟ । ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଙ୍କ ସକାଶେ କୌଣସି ହୃଦୟର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା ବୋଲି ସେ ଏ ପଦ ପାଇଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ, ବୋଧହୁଏ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଙ୍କୁ ନିଜ ସମାଜଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ସକାଶେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସମାଜର ଉଦାରତାର ଏ ହେଉଛି ପୁରସ୍କାର । ତାର ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମକୁଶଳତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସରକାର ତାକୁ ଗୃହବାହୀନରେ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ଏଥି ସକାଶୁ ସେ ହେଲେ ଜଣେ ଶାସ୍ତ୍ର ଦରବାର । ଲୋକସେବା ବା ସରକାର ସେବାର ପୁରସ୍କାର ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଫର୍ମା ଉପାଧି, ତାହା ନୁହେଁ; ଏଥିରେ ପରୋଷ ଲବ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ସତ୍ୟେଷ୍ଟ ।

ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ ସମାଜ ହେଉ ଅବା ଅନ୍ୟ ସେ କୌଣସି ସମାଜ ହେଉ, ସମାଜ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ତଆଖାନା । ଅନେକ ପ୍ରକାର ଜନ୍ମ ସେଥିରେ ଥାନ୍ତି । ଶାନ୍ତିନିଧିର ଆୟୁର ଅନନ୍ତପାତକ ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖି ବାଲେଶ୍ଵର ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ ସମାଜର କେତେକ ଉର୍ଦ୍ଧାପରାୟଣ ଲୋକ ଶାନ୍ତିନିଧି ସେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟତଃ ଅନାହାରୀ ଲୋକସେବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରି ନିଜ ନିମନ୍ତେ ନାନାପ୍ରକାର ଆହାର ଯୋଗାଡ଼ କରି ନେଉଥିଲା, ଏ ବୁଝା ରଟନା କରିବାରୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହେଉ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପାତ୍ରୀମହଲରେ ଏ ବୁଝା କାଟୁ କଲା ନାହିଁ ।

ଏହି ପରଶ ଚିରଣ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ ସମାଜର ଅବସ୍ଥାର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ଅଳ୍ପତଃ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଶି

କଳାପାଦୀ

ଟିକେ ଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା । ତାହା ହେଉଛି ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର । ବାଲେଶ୍ଵର ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜ ପରି ନିରସ୍ତ୍ର ପାଦପ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଏରଣ୍ଡ ସାଏ ଯାବତ୍ ଦ୍ରୁମ ହେବାର ଗୌରବ ଏକବୃତ୍ତିଆ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ; ସେ ଜାଗାରେ ଆହୁରି କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ବଡ଼ ଦ୍ରୁମ ଦେଖା ଦେଇଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଯୁବକ ଏବଂ ଯୁବତୀଉଦ୍‌ଭିଷା ଲାଭକରି ବି.ଏ. ଏମ୍.ଏ. ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସୁପ୍ରୋଦ୍‌ଥିତ ଯୁବଶକ୍ତିସବୁ ବନ୍ଧୁତ୍ଵରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରସ୍ପର ଆଧାର ଦାବା କରିବାରୁ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିମଣ୍ଡଳୀରେ ମହା ଚଞ୍ଚଳତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ମିଶେନେରୀ କୁହୁ ଅବା ତାଙ୍କର ମୁଖପାତ୍ର ଶାନ୍ତିନିଧି କୁହୁ, ଏଣିକି ଦେଖିଲେ, ମଣ୍ଡଳୀ ପରିସ୍ଫୁଲନା ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ‘ମେରବ୍‌ସ୍’ ନୀତି ଡାକ୍ ସମାଲୋଚନାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି । ରଘା ନ କଲେ ଚଳୁ ନାହିଁ; ଅଥଚ ଏତେ ଜନର ଗାନ୍ଧିନୀସାନ ସମ୍ମାନ ରହୁ ନାହିଁ ।

[ଚଳି]

ସମାଜରେ ସେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଯୁବକ ଏବଂ ଯୁବତୀ ଗ୍ରାକୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ଆଗତଲା । ତାର ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶିତା ଥିଲା ଇଂରାଜୀରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାରେ । ସେଥିପାଇଁ ତାର ବାପର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେ କଲିକତାରେ ଓକାଲତି ପଢୁଥିଲା । ସେ ଥିଲା ତେଜା, ସ୍ଵାଧୀନଚେତା ଏବଂ ଉସ୍ଵାସ—ବିଶେଷତଃ ସମାଜ ସମ୍ପର୍କୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ । ସେ ସେତେବେଳେ ଖଣ୍ଡ ବୁଟିରେ ବାଲେଶ୍ଵର ଆସିଲା, ଶୁଖିଲା, ପାଦ୍ରୀମାନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି, ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଉଠାଇଦେବେ ଏବଂ ବଢେଇ, କମାର କାମ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ସେହି ଛୋଟ କାରଖାନାଟି ରଖିଛନ୍ତି, ତେଣୁ କରିବେ ତାହାର ଉନ୍ନତ ସାଧନ କରିବାକୁ ।

ସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଦ୍ରୀଙ୍କର ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ବାଲେଶ୍ଵର ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜରେ

ସାମୟିକ

ଥର ଦୁଇ ତିନି ସାଧାରଣ ସଭା ବସିଲା । ସେଥିରେ ପାତ୍ରୀ ଏବଂ ମଣ୍ଡଳୀ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ । ଏହିପରି ସଭାରେ କଳାପାତ୍ରୀ ଶାନ୍ତିନିଧି ପାତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କର ମୁଖପାତ୍ର ସ୍ବରୂପେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ବଦ୍ୟାଳୟ ବନ୍ଦ କରିବାର କାରଣ । ସେ କହିଲା—

“ଭାଇମାନେ, ପାତ୍ରୀମାନେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ସମାଜର ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ସକାଶେ ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି, ଯଦିବା ଆପାତକଃ ଦେଖାଯାଉଛି, ସେପରି ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନିଷ୍ଟଜନକ । ବି.ଏ., ଏମ୍-ଏ. ପାସ କରୁଥିବା ପାଠ୍ୟାମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ହେଲାଣି, ସେଥିରୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେ କଣ ହେବ, ଏ କଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝିପାରୁଥିବେ । ଏପରି ପୋଥି ବାଇଗଣ ଗୃଷ୍ମରେ ଯେ ପେଟ ପୂରିବ ନାହିଁ, ଏ କଥା ଏବଂ ଜଣାପଡ଼ିଲାଣି । ପେଟର ଭୋକ ଅବା ଓଦାକନା ପକାଇ କଥାଟିଏ ଥଣ୍ଡା କରାଯାଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ମନର ଯୋଗ କେଉଁଥିରେ ଶାନ୍ତ ହେବ ? ଅତଏବ କେବଳ ସାହିତ୍ୟିକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ ନ କରି ଯେଉଁଥିରେ ଅଳ୍ପତଃ ମୋଟାଝୁଟା ରକ୍ତମର ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାକୁ ମିଳିବ, ଏପରି କୌଣସି ହାତକାମ ଶିଖିବା ଭଳି ବଦ୍ୟା ଆଡ଼କୁ ନଜର ଦେବା ସମାଜର ଏବଂ ସମାଜର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଉଚିତ । ପାତ୍ରୀମାନେ ଯେ ଏ ବଞ୍ଚଣାରେ ସମାଜ ଆଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୂରଦର୍ଶିତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ସେଥି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିକୂଳ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ବୃତ୍ତନ୍ତର ପ୍ରକାଶ କରିବା ବରଂ ସମାଜର ଉଚିତ । ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ କରିବାର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ହେଉଛି ମିଶନର ଅର୍ଥାଭାବ । ସ୍କୁଲ ସକାଶେ ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା-ଭଳି ଅର୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଶନର ନାହିଁ । ବତେଇ ଏବଂ କମାର କାମର ଶିକ୍ଷା ବଢାଇବା ଭଳି ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ହୁଲେଇବା ମିଶନ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର । ତଥାପି ମିଶନ ସମାଜର ଉନ୍ନତିକଲେ ଏ ବ୍ୟୟଭାର ବହନ କରିବାକୁ ଦୟାକରି ସ୍ବାକୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ମିଶନର ବିରୁଦ୍ଧତା ନ କରି ଆସ ଆମ୍ବେ-ମାନେ ଏ ବଞ୍ଚଣାରେ ମିଶନର ସହଯୋଗୀ ହେଉ ।”

କଳାପାଦୀ

ଉତ୍ତରରେ ଧୀରେନ୍ତୁ କହୁଲୁ, “ସାହୁକ୍ୟକ ବଦ୍ୟାଶିଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶାନ୍ତିନିଧି ବାବୁ ଯାହା କହୁଲେ, ସେଥିରେ ଯେ କିଛି ସତ୍ୟ ନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ ତେବେ ମିଶନ ସ୍କୁଲରେ ମାଟ୍ରିକ କ୍ଲାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ଅବା ମାଟ୍ରିକ ପାସ୍ କରି ସମସ୍ତେ ଯେ ବି. ଏ., ଏମ୍. ଏ. ହେବାକୁ ଦଉଡ଼ିବେ, ଅନ୍ତତଃ ଶ୍ରୀକ୍ଷିୟାନ ସମାଜର ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନର ବସୟ । ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ରୋଜଗାର କରିବାର ଯୁବଧା ଛଡ଼ା ପାଠଶାଳାର ଆହୁର ମଧ୍ୟ କିଛି ନିକସ୍ତ ଲାଭ ଅଛି । ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ଆପଣ କରବାର କୌଣସି କାରଣ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଯଦି ମାଟ୍ରିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି କେହି ବତେଇ କମାର କାମ ଶିଖିବାକୁ ପାନ୍ଥା । ବତେଇ କମାର କାମ ଯେ ଖସିପ କାମ ନୁହେଁ, ଏ କଥା ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନ୍ୟତା ଦେବା କରବେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷିୟ ସମାଜର ପାଠର ମାନ୍ୟତା ଦେଖି ହୋଇ ପଡ଼ିଲଣି, ଏଣିକି ବଦଳିଯିବ ନାହିଁ; ଅତଏବ ଏଭଳି ପାଠ ଯୋଡ଼ି ଇସ୍ତୁଲ ସରବସାଧୁ କରେ, ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ଦରକାର—ଏହିଭଳି ପ୍ରସ୍ତାବର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତି ମୋ ପରି ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବର ମାର୍ଗସୂଚକତା ଦେଖି କର ଅନୁଭବ ହେବ, ଯଦି ଏହା ପଛରେ ଲୁଚିକରି ରହିଛି ସେଉଁ ଅଭିସନ୍ଧି ତାକୁ ଦେଖି ପାରବ । ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଜାତିର ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ଯଦି ଭୁଲି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କର ଏବଂ ତାକୁ ଯଦି ସଦା-ବେଳେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଅବା କୌଣସି ଅନୁସ୍ଥାନବିଶେଷର ପଦାନତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କର, ତାହା ହେଲେ ତା ପାଟିକୁ ବନ୍ଦ କର, ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ତାକୁ ବଞ୍ଚିତ କର । ତାହାହେଲେ ତାର ମନ ଜଳିଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଆଁକୁ ଉଦ୍‌ଗାର କରିବା ଭଳି କଥା ତା ମୁହଁରେ ନ ଥିବ କି ବୁଦ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ ନ ଥିବ । ଆଉ ଶାନ୍ତିନିଧି ବାବୁ ମିଶନର ସେଉଁ ଅର୍ଥାଭାବ କଥା କହୁଲେ, ସେ ମିଶନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଲୋକ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ସେକଥା କହୁବାର ଅନ୍ତତଃ ଅଧିକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେହି ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପାରବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ବାହାରର ଲୋକେ ମିଶନର ବାହାରର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ମିଶନକୁ ବଞ୍ଚେ କରୁ । ଆମେ ସେତେବେଳେ ଦେଖୁ, ମିଶନ ଫିଉର୍କି ଜାତି

ସକାଶେ ଯୋଉ ଇସ୍ତୁଲଟି ରଖିଛନ୍ତି—ସଦବା ଏ ଫିରିଙ୍ଗି ଏ ମିଶନର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି, କି ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିବାସୀ ନୁହନ୍ତି; ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ୟୁତ ଯାଉଣ୍ଡା ହୋଇ ଅସନ୍ତି, —ଅର୍ଥାତ୍ତ୍ବ ସକାଶୁ ସେ ଇସ୍ତୁଲ ବନ୍ଦ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ହେଉ ନାହିଁ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରାଯାଉଛି; ସେତେବେଳେ ମିଶନର ବାସ୍ତବିକ ସେ ଅର୍ଥାତ୍ତ୍ବ ଘଟିଛି, ଏକଥା ସ୍ବାକାର ନ କଲେ ଅଳ୍ପତଃ ଆମକୁ କେହି ଦୋଷ ଦେବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ ଥାଇ ପାରେ । ଫିରିଙ୍ଗିମାନେ ତାଙ୍କର ଜାତି ଭୁଲ । ତାଙ୍କ ଦିହରେ ବହୁଧରା ରକ୍ତ ସେତେ ପତଳା ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପାଣି ତ ନୁହେଁ ।

ବହୁ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଆବେଦନ, ସଭା ସମିତି କରି ପୁରୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସମାଜ ସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମିଶନର ‘ମେରିସ୍‌ସ୍‌’ ନୀତି ବଦଳାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତେବେ ମିଶନ ତାର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଜଣାଇଦେଲା ଯେ, ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜର କଥାକୁ ଏକାବେଳକେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବୁଝେ ନାହିଁ; କାରଣ ମିଶନ ବୁଝେ ନାହିଁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମଣ୍ଡଳୀ ସହଜ ତାର ମତାନ୍ତର ବା ମନାନ୍ତର ହୋଇ ପୁଣ୍ୟହେବ ଘଟୁ । ସଦ ବାଲେଶ୍ବରର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ସ୍କୁଲର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟୟଭାର ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ନିଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ମିଶନ ସ୍କୁଲ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ; ସମାଜର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ସେ ଭାର ଶସେଇଦେବ ଏବଂ ସ୍କୁଲର ସ୍ଥାୟିତ୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମାଜର ସେପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ବ ରହିବ, ଏ ବସ୍ତୁ ଉପରସ୍ଥ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗକୁ ଜଣାଇବାର କଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାକାର କରିବ । ମିଶନ ବୁଝେ ନାହିଁ ଏଥିରୁ କେହି ଯେମନ୍ତ ବୁଝନ୍ତି, ସେ ମିଶନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜ ସହଜ ସ୍କୁଲ ତଳାଇବା ବସ୍ତୁରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହଯୋଗ କରିବ । ମିଶନ କେବଳ ବ୍ୟୟଭାର ବୋହୁବ ନାହିଁ କି ଆୟ ନିମନ୍ତେ ଦାୟି ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏତେବଡ଼ ଦାୟିତ୍ବପୁର୍ଣ୍ଣ ଦାନ ସମାଜକୁ ଦେଉଥିବାରୁ ସ୍କୁଲ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ସେହି ସମିତି ଗଠା ହେବ, ସେଥିରେ ଶାନ୍ତିନିଧି ବାବୁ-ପ୍ରମୁଖାଦି ମିଶନର ଉଚ୍ଚକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମିଶନର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ବରୂପେ ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବ ।

ବଳାପାତ୍ରୀ

ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି ଶ୍ରୀକ୍ଷିୟାନ ସମାଜର କେହି କେହି କହଲେ, ‘ଦେଲ ନାହିଁ ହେଲ ପାତ୍ରୀ । ପୁଣି କାହିଁକି କିମ୍ବାର ହୋଇ ପଶିବ?’ ଧୀରେହୁ କହଲୁ, ‘ପକ୍କା ଘରଣୀ ଯେତେବେଳେ ମାଛ ଭୁଜି ବସେ, ସେ କଣ ତା ସକାଶେ ଘରୁ ତେଲ ଖରଚ କରେ ? ଏ ହେଉଛି ମାଛ ତେଲରେ ମାଛ ଭୁଜିବା । ତୁମ୍ଭେ ମାଛ ହୋଇ ଭଜା ହେବ, ପୁଣି ତୁମକୁ ଭୁଜିବାରେ ଯୋଉ ତେଲ ଖରଚ ହେବ, ସେ ତେଲ ଯେବେ ତମଠୁଁ ନ ବାହାରିଲା, ତେବେ ଘରଣୀପଣିଆ କୋଉଠି ରହୁଲା ? ତେବେ କହବ କାହାକୁ ? ଘର ତେଜି କିମ୍ବାର । ଗଛ ଯେବେ କୁରୁହାଡ଼ର ବେଣୁ ନ ଯୋଗାନ୍ତା, ତେବେ ଖାଲି ଲୁହା ଫାଳଟାରେ କଣ ଏତେ ସହଜରେ ଗଛ କାଟି ହୁଅନ୍ତା ?’

ପୁରୁଷାଦଳରୁ ଆଲବଟ୍ ବାବୁ ଏହା ଶୁଣି କହଲେ, ‘ନା ଧୀରେହୁ, ତୁମେ ମିଶନକୁ ଭୁଲ ବୁଝୁଛ । ମିଶନର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅଭିପ୍ରାୟ ଅଛି, ତାହା ସବୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପତଃ ମୁଁ ଯାହା ବୁଝିଛି, ଆମ ବୟସ୍କ ଲୋକଙ୍କର ମତ ହେଉଛି, ମିଶନର ଏହି ପ୍ରକାର ସଦୟ ସହଯୋଗର ଆନ୍ତଃକୁଲ୍ୟ ପାଇଲେ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ହାତକୁ ସ୍କୁଲ ନେବା ଏବଂ ତାକୁ ଯଥାସଥ ଭାବରେ ରଖି ଚଳାଇବା ସମ୍ଭବପର ଏବଂ ନିରାପଦ ହେବ । ଯେତେ ହେଲେ ମିଶନ ଆମ ଶ୍ରୀକ୍ଷିୟାନ ସମାଜର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ, ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମିତି, ପାଠଶାଳା ଇତ୍ୟାଦିରେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି । ଦେଖ, ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମିଳନା ତାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଟଙ୍କା ତାଙ୍କର, ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର; ତଥାପି ସେମାନେ କେମିତି ଏ ସବୁ ବିଷୟର ତଦ୍ଦଳର ଏବଂ ତଦାରଖ ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମିଳନାର ଅଧୀନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର କରବାକୁ ହେବ, ସେମାନେ ସ୍ବଇଚ୍ଛାରେ ଆସି ଆପଣାମାନଙ୍କୁ ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମିଳନାର ବଶୀଭୂତ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି, ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀକ୍ଷିୟାନ ସମାଜକୁ ସେମାନଙ୍କର ଆରବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ । ଏ ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଅତଏବ ସ୍କୁଲ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମିଶନର ସମାଜ ସହଚ

ସାମୟିକ

କପର ସମ୍ପର୍କ ହେବ, ସେ ବସୟରେ ଏତେ ଆଇନକାନୁନ୍ ଘାଣ୍ଟି ଜିଗରୁ ଶିଶୁ କାତ ନା । ଆଖି ବୁଜି ବଶ୍ୱାସରେ ଡେଇଁ ପଡ଼ । ମିଶନକୁ ବଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ ତ ବଶ୍ୱାସ କରିବ ଆଉ କାହାକୁ ?

ଉତ୍ତରରେ ଧୀରେନ୍ତୁ କହୁଲୁ, ‘ସମାଜର ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ହେଉଛନ୍ତି ଆପଣ-ମାନେ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ । ତେବେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଯେବେ ପଦେଅପେ ସିଧା କଥା କୁହେ, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଦୋଷ ଧରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ମୁଁ ଯେ ଏତେ ଟାଣି ଓଟାରି ହେଉଛି, ତା କିଛି ମୋ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମାଜ ପାଇଁ । ମିଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣ-ମାନଙ୍କର ମନୋଭାବ ଯାହା, ତାକୁ ସିଧା କଥାରେ କହୁଛି ଦାସମନୋବୃତ୍ତି । ଆଉ ମିଶନର ଆପଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ମନୋଭାବକୁ ଆପଣମାନେ ଭୁଲୁଛନ୍ତି ବାସ୍ତବ୍ୟ, ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରଭୃତ । ଏଇ ପ୍ରଭୃତ ସେମାନଙ୍କର ବହୁତ ଦିନର ଅଭ୍ୟାସ । ତେବେ ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶ୍ଚ ଯୁଗୁ ଏପରି ନିର୍ଜଳା ରଖି ହେଉ ନାହିଁ; ସେଇଥିପାଇଁ ଯା ଟିକେ ପାଣି ମିଶା ହେଉଛି ସେପରି ପିଇଲୁ ବେଳେ କଟୁ ଲାଗିବ ନାହିଁ, ଅଥଚ କାଟୁ କରିବ ଠିକ ପୁର୍କପରି । ଆଉ ଆପଣମାନେ ମୋତେ ଦୋଷ ଦେଉଛନ୍ତି, ମୁଁ ସ୍କୁଲ ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ହେଉଛି ସେଥିରେ ଆଇନକାନୁନ୍‌ର ଖଣ୍ଟିନାଣ୍ଟି ସୁରେଇ ଜିଗରୁ ଶିଶୁ କାତିବାକୁ ଯାଇ ଜଟିଳତା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ତାହା ଆପଣ-ମାନଙ୍କର ଦେଖିବାର ଭ୍ରମ । ମୁଁ ଏହି ବସୟକୁ ମିଶନ ସେପରି ଦେଖୁଛି ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଦେଖୁଛି । ଏହାକୁ ଦେବାବେଳେ ମିଶନ ତା ନିଜ ଗଣ୍ଡାକ ଆଇନସଙ୍ଗତ କରି ନିଜ ତରଫର କାରଣପତର ଦୁରସ୍ତ ରଖୁଛି । କାହିଁ ଆଖି ବୁଜି ମିଶନ ତ ବଶ୍ୱାସରେ ଡେଇଁ ପଡ଼ ନାହିଁ ? ହଉ, ଯେତେବେଳେ ଆପଣମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ଆଖି ବୁଜି ଏହା ଭିତରକୁ ଡେଇଁବାକୁ, ଆମ ଟୋକାଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଅଟକିବାର ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ନେବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ନୋହୁ । ତେବେ ଡେଇଁ ଯାଉଲେ

କଳାପାଦ୍ରୀ

ଦେଖିବ ଯୋଉ ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ ଭିତର ପଶିବ, ତାହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ପେସ୍ତ;
ଜଳପିତ ପେସ୍ତ ପରି ମିଠା; କିନ୍ତୁ ଅଠାରେ ଲଟର ପଟର ହେଉଥିବ, ସହଜରେ
ବାହାର ପାରିବ ନାହିଁ ।

[ଗୁରୁ]

ବାଲେଶ୍ଵରର ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନ ସମାଜ ଯେ କେବଳ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିଲା,
ସ୍କୁଲ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ମନ୍ତ୍ରଣରେ, ତାହା ନୁହେଁ । ତାହାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନ
ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଧର୍ମର ଉଦ୍ଦୀପନାରେ । ଧର୍ମର ଏ ଉଦ୍ଦୀପନା
ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା କଲିକତାରୁ ଆଗତ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଫକୀର ସାଙ୍ଗରେ । ଧର୍ମ ଅଧିକାଂଶ
ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସହଜ ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ଛାଣ୍ଡାଇ ଆସି
ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା କେବଳ ରବିବାର ସକାଳ ଆଉ ଉପରାତି ଗ୍ରୀର୍ଜାଘର
ଭିତରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧାରଣଙ୍କ ସକାଶେ ଧର୍ମର ଅର୍ଥ ଥିଲା ରବିବାର ଦିନ ଦୁଇ
ବେଳା ଗ୍ରୀର୍ଜାକୁ ଯିବା, ସେଠି ବଡ଼ ପାଟିରେ ଗୀତ ବୋଲିବା ଆଉ ଶାସ୍ତ୍ର ପାଠ,
ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିବା ଅବା ନ ଶୁଣିବା । ଧର୍ମ ଯେ ଅନ୍ତରର ବସ୍ତୁ, ତାର
ଉନ୍ମାଦନା ଯେ ଭିତରୁ ଉଠୁଛି ଉଠି ବାହାରେ ରସର ସ୍ରୋତ ବୁହାଇଦିଏ
ଏ ଅଭିଜ୍ଞତା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଫକୀରର ସଙ୍ଗ ଲଭି କର ବାଲେଶ୍ଵରର ଯେ କେତୋଟି
ଲୋକ ପ୍ରଥମ କରି ପାଇଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭାବପ୍ରବଣ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର
ଜଣେ । ଏ ଉତ୍ସାହରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର
ଯୁବକ ଏବଂ ଯୁବତୀ; ବଶେଷ କରି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଫକୀରର ଗାନରେ ପ୍ରଭାବିତ
ହୋଇ । ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଫକୀରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଦଖିଆ ପ୍ରଭୃତି
ନାନା ବୁଝାୟିବୁ ବରତ କଲା, ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ମନପ୍ରାଣ ତାଳି ସେମାନଙ୍କ
ସଙ୍ଗରେ ମିଶିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏ ଦଳ ସମାଜର ଧର୍ମୋନ୍ନତି ବସ୍ତୁରେ ସତେଷ୍ଟ
ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆବିର୍ଭାବ କଲେ ବେତନଭୋଗୀ ଧର୍ମପ୍ରସାରକଙ୍କର
ଦୋକାନଦାସ ଧର୍ମବ୍ୟବସାୟ ବରୁଦରେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର,
ବଶେଷ କରି, ସେମାନଙ୍କର ନେତା ଶାନ୍ତିନିଧିର ବସ୍ତଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ସାମୟିକ

ସ୍ୱାଲୋକକ ମଧ୍ୟରେ ସେ କେତୋଟି ଧର୍ମର ଏ ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଲିଲି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ଲିଲିର ସାବକ ଘର ନେଲିଆ ବାଗରେ । ସେ ବଧବା ଏବଂ ନିଃସନ୍ତାନ, ଗରିବ ଘରର ଝିଅ ଏବଂ ଗରିବ-ଘର ବୋହୂ । ବଧବା ହେବା ପରେ ଶଶୁରଘରର ଗଲଣ୍ଡ ହୁ ନ ହୋଇ, କଟକ ଆସି ତାକୁରଖାନାରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରି, ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇ ମାଲ-ଗିରିରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ସାଙ୍ଗରେ ବୁଢ଼ୀମାକୁ ନେଇ ଦୀର୍ଘ ତେରବର୍ଷ ମାଲଗିରି ସ୍ୱାଳ୍ୟରେ ରହି ବେଶ୍ ଶ୍ରେକ୍ଷଣାର କରିଥିଲା ଏବଂ ଉକ୍ତ ଶ୍ରେକ୍ଷଣାର ଦ୍ୱାରା ନେଲିଆବାଗରେ ଥିବା ବାପର ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ କିନ୍ତୁ ପକା-ଘର ଏବଂ କିଛି ଜମିଜମା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ମାଲଗିରିରେ କଣ ଗୋଲମାଲ ହେବାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଯା ଦେଇ ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ଫେରି ଆସି ନିଜ ଘରେ ରହିଲା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବ୍ୟବସାୟ କରି ବେଶ୍ ଦୁଇପଇସା ଶ୍ରେକ୍ଷଣାର କରୁଥିଲା । ସ୍ୱଜେନ୍ ପକ୍ଷୀର ଧର୍ମୋଦ୍ଦୀପନାରେ ଯୋଗ ଦେବାବେଳକୁ ତାକୁ ଭରଣ ବର୍ଷ, ଯୌବନର ସୀମା ଟପି ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ବିଶେଷ କରି ଲିଲି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଘରେ ଏହି ଧର୍ମୋଦ୍ଦୀପନା ଦଳର ସନ୍ଧ୍ୟା ବୈଦିକ ବସେ ଧ୍ୟାନ, ପ୍ରାର୍ଥନା, ରାନ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରଲୋଚନା ପାଇଁ । ଦିନେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସଭାରୁ ଆସି ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ବାପକୁ କହିଲା, ‘ବାବା, ମୁଁ ସବୁ ଛାଡ଼ିବି ଧର୍ମ ପ୍ରସାର କାର୍ଯ୍ୟ ବନା ବେତନରେ କରିବି ।’ ବାପ କରୁଣମତି ପୁଅର ଭାବପୂର୍ବ ବୁଝିପାରି କହିଲେ, ‘ମୋର କିଛି ଆପଣ ନାହିଁ; ତେବେ ତୋର ପାଠପଢ଼ା ସାରି ତୁ ନିଜ ଲଜ୍ଜା ଅନୁସାରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରୁ ।’

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର—‘ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଓକିଲ ହେବି ନାହିଁ, ଓକାଲତି ଆଉ ଅନ୍ଧାରଣେ ପଡ଼ିବି କାହିଁକି?’

ବାପ—‘ଓକିଲ ନ ହୋଇପାରୁ; କିନ୍ତୁ ଓକାଲତି ପଡ଼ି ପାଶ କରି ପ୍ରଭୁଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ । ବିଶେଷ କରି ଆଇନ

କଳାପାତ୍ରୀ

ଜାଣିଥିଲେ, ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଉପକାର କରିପାରିବୁ । ବଙ୍ଗ ଦେଶର ବିଖ୍ୟାତ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ପ୍ରବୁରକ ମଧୁର ବାବୁ ଓକଲ ଥିଲେ ।

ବାପର ଏ ମନୁଷ୍ୟ ଶିରୋଧାରୀ କରି ଧୀରେନ୍ତୁ ହୁଟି ପରେ କଲିକତା ଗଲା, ଓକାଲତି ପତା ଶେଷ କରିବାକୁ ।

ଆଠ ମାସ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଓକାଲତିର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଧୀରେନ୍ତୁ ବାଲେଶ୍ଵର ଫେରିଲା, ଦେଖିଲା ଧର୍ମର ପେଉଁ ବାଳ ଗୁଜେନ ଫକୀର ବୁଝିଥିଲା, ତାର ଗଜା ମରୁଛି ହୋଇଛି ଦୁଇ କାରଣରୁ । ଧର୍ମର ଏହି ଉଦ୍‌ଗତ ଅକ୍ଷରଟି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ବଢିବା ପାଇଁ ବାହାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ସମାଜ ବା ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଉତ୍ସାହର ଅନୁକୂଳ ଆବହାଉଆ ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପାଇଛି ଶତମତ ବିରୁଦ୍ଧତା ଅବା ନିର୍ମମ ଉଦ୍‌ଘାଟନତା ଏବଂ ତେର ମଧ୍ୟ ଭିତରର ସେ ଶକ୍ତି ପାଇବାଭଳି ଜୀବନର ଗର୍ଭାବତର ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ, ଯାହାଦ୍ଵାରା ପ୍ରଲୋଭନର ଆକ୍ରମଣକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ବଢି ଉଠିବ ଜୀବନ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହାର ଫଳ ହୁଏ ଭୀଷଣତର । କାରଣ ମାନବ-ଜୀବନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେପରି ଧର୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କିମ୍ବା ପ୍ରତିକିମ୍ବାର ନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଧର୍ମ ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାରଭ୍ୟାତ ହୁଏ, ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନୀୟ ପଡିରହେ ନାହିଁ, ନାନା ଅଧର୍ମ ଆସି ସେଠି ବସା ବାନ୍ଧିଛି । ବିଶେଷରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଥିଲା ଦୁର୍ଗବୁଦ୍ଧି; କିନ୍ତୁ ସାମୟିକ ଉଦ୍‌ଘେଜନାର ମୋହରେ କିଛି କାଳ ସହାଚରଣ କରେ, ତାଠି ଧର୍ମସ୍ଥାନତାର ପ୍ରତିକିମ୍ବା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ତାର ଶେଷ ଦଶା ପ୍ରଥମ ଦଶା ଅପେକ୍ଷା ଶତଗୁଣ ଭୀଷଣତର ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ଧୀରେନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ବାଲେଶ୍ଵର ଫେରିଲା, ଦେଖିଲା, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମଣ୍ଡଳୀ ବାତ୍ୟାବିଷ୍ଟବ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ପରି ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଛି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର କାରଣ ହେଉଛି ଲିଲି ନର୍ସ । ଲିଲି ନର୍ସର ପାପ ଗର୍ଭ ଧରାପଡିଛି ।

ଯେଉଁ ଦିନ ଲିଲିର ବିଷୟ ମଣ୍ଡଳୀର ବାବୁର-ସଭାରେ ପଢିବାର କଥା, ସେ ଦିନ ସଞ୍ଜବଞ୍ଚା ଲୁଟିବାର ବହୁ ସୂର୍ବରୁ ଗୀର୍ଜାଘର ସ୍ଥାନୀୟ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ-

ସାମଘିକ

ମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଗମ୍ ଗମ୍ ହେଉଛି । ସାଧାରଣତଃ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଯେତେ ଲୋକ ହୁଅନ୍ତି, ତାର ଦଶଗୁଣ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ବସ୍ତୁର-ସଭାରେ । ବୌଦ୍ଧାନିକମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହି ଦୂର୍ଭାବ ମାନବ ଜନ୍ମ କୁଆଡ଼େ ନାନା ଜୀବଜନ୍ତୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ କୀଟ ପତଙ୍ଗର ସ୍ତର ଭିତର ଦେଇ ଗତି କରନ୍ତି । ଅନ୍ତତଃ ତାର ଶାରୀରିକ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣରେ ନ ଥିଲେ ସୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତତଃ ତାର ମାନସିକ ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କର ପ୍ରକୃତିର ଯେ ଜୀର୍ଣ୍ଣାବଶେଷ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ରହୁଛି ଏ କଥା ସହଜରେ ଅସ୍ପୀକାର କରି ହେବ ନାହିଁ । ମଣ୍ଡଳୀର ବସ୍ତୁର-ସଭାରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହ, ତାହା ହେଉଛି ସାର୍ବଶାସ୍ତ୍ର ମତ ପାଖକୁ ଆସିବା ସକାଶେ ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ ତାର ଅନୁରୂପ । ଯାହା ପୁରୀରାଜମୟ ତାକୁ ଘାଣ୍ଟିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଯେ କେବଳ କେତେକ ଭିତର ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ନୁହେଁ, ଏ ପ୍ରକାର ଭିତରତାର ନିଦର୍ଶନ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ପରର ହିନ୍ଦୁ ଅନ୍ତେଷ୍ଟଣ କରିବା, ଅପରର ବିଷୟନେଇ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ପରି ମୁଖଗୋଚର ହୁକମି ଜନିଷ ବୋଧହୁଏ ଦୁନିଆରେ ଦୁଇଟି ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ଅକର୍ମୀ ଅଳସୁଆଙ୍କର ଭାତ ହୁକମ କରିବା ପକ୍ଷରେ ଏପରି ବାସ୍ତବତା ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଧୀରେନ୍ତ୍ର ସେତେବେଳେ ଆସି ବସ୍ତୁର-ସଭାରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେତେବେଳକୁ ସଭା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଉପରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସଭାପତି ଶାନ୍ତିନିଧି ବାବୁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଲିଲିର ବିଷୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ କମିଟି ନିଯୁକ୍ତ କରା ହୋଇଥିଲା, ସେହି କମିଟିର ମୁଖପାତ୍ର ଶାନ୍ତିନିଧି ବାବୁ ମୌଖିକ ରିପୋର୍ଟ ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କହଲେ, ଲିଲିର ସେ ପପରକ୍ସ ହୋଇଛି ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଯାହାର ଆଖି ଅଛି ସେ ତାହା ଦେଖି ପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ କମିଟି ଲିଲିକୁ

କଳାପାତ୍ର ।

ପରୁରବାରେ ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ, ଚୁପ୍ କର ରହିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ମୌନ ରହିବା ଅର୍ଥ ମାନନେବା । ସେ କିନ୍ତୁ ତାହା ଅନୁକଂଷା ବାକ୍ୟତଃ କର ନାହିଁ । ତାର ମାକୁ ପରୁରବାରେ ସେ ଝିଅର ପାପରତ୍ନ ସାତମାସ ହେଲା ହୋଇଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲା; କିନ୍ତୁ କାହା ଆଡ଼ୁ ହୋଇଛି କହ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ଲିଲି ତାହାର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର ନ କରିବାରୁ ଲିଲିକୁ ମଣ୍ଡଳୀ-ରୂପ କରାଯାଇ ବୋଲି କମିଟି ସ୍ୱପାରିସ କରୁଛନ୍ତି ।

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଏଯାବତ୍ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଥିଲା; ଉଠି ଧୀର ଭାବରେ ପରୁରଲା, ‘ସଙ୍କ୍ରମଣ ମହାଶୟ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆପଣ କହଲେ, ଲିଲି ସାତମାସ ହେବ ଅଲଗସବୁ ।’ ଯାହାର ଦଟା ଆଖି ଅଛି, ସେ ତାହାର ଅବସ୍ଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରିବ । ଅଥଚ ସୁଖି କହୁଛନ୍ତି, ସେ ତାର ପାପ ସ୍ୱୀକାର କଲା ନାହିଁ । ଅତଏବ ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦିଆଯାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ମଣ୍ଡଳୀ ବହୁରୁ ତାର ନାମ ଶାରଜା କରାଯାଇ । ତାର ଯେଉଁ ପାପ, ସେ ତ ଆପେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି; ଆଉ ସେ ପାପ ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନାହିଁ ବୋଲି କେମିତି କୁହା ହେଉଛି ?’

ଶାନ୍ତିନିଧି—‘ସେ ସେ ପାପ କରୁଛି, ଏକଥା ନିଜ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନାହିଁ ଏବଂ ଏହୁ ପାପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ତାହାର ସହକର୍ମୀ, ତାହାର ନାମ ସେ କୌଣସିମତେ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନାହିଁ । ଯଦି ବା ତାହାର ଶରୀର ତାର ପାପକାରୀ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରୁଛି, ତଥାପି ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ତାର ନିଜ ମୁହଁରୁ ନ ବାହାରିବାରୁ ସେ ସେ ନିଜ ପାପ ନିମନ୍ତେ ଅନୁତପ୍ତ ତାହା ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନାହିଁ ।’

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱୀକାର କଣ କେବଳ ଉକ୍ତିରେ ହୁଏ ଏବଂ ସେ ଉକ୍ତି କେବଳ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ କଣ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ? ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକାରକୁ ଅଖି ଦେଖିପାରେ ତାହା କଣ ମଣ୍ଡଳୀର ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ ? ଭାରମାନେ

ସାମୟିକ

ଅନ୍ତତଃ ମୁଁ ସେତେଦୂର ଦେଖିପାରୁଛି, ଭଲ ସମ୍ପର୍କରେ ମଣ୍ଡଳୀ ଏ ଯେଉଁ ଶାସନନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହେଉଛି; ତାହାର ମୂଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନ୍ଦୋଳ ରହୁଛି, ଅବା ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମଣ୍ଡଳୀର ନା-ବାଳକ କଟି ନାହିଁ, ଯେଉଁ ସକାଶରୁ ତାର ବାଲ୍ୟସ୍ମୃତିର ଚପଳତା ସଂପୃକ୍ତ ଆତ୍ମାତ୍ମିକ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସେ କାହାକୁ ପଡ଼ିବାର ଦେଖେ ଏବଂ ସେ ସେ ପଡ଼ିଛି ଏହି କଥାର ସ୍ମୃତି ତାର ନିଜ ମୁହଁରେ ତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଏ । ଏହା ସଦୃଶ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନ୍ଦୋଳର କଥା ହୁଏ, ତେବେ ମୁଁ ପରୁରେ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମାଜ କେତେ ଦିନ ତାହାର ପବନ ଅନୁଷ୍ଠାନସମସ୍ତକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରତିରୋଧୀର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲୀଳାଭୂମି ହେବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବ, କେତେ ଦିନ ଅନ୍ତଃସାର-ଶୂନ୍ୟ ବାବଦୁକ ପେଶାଦାର ଧର୍ମଧୂଳିମାନଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତନକ କରି ରଖିବ ? ଆଉ ସଦୃଶ ତାହା ନ ହୁଏ, ତେବେ କେତେ ଦିନ ପରେ ସମାଜର ଏ ନାବାଳକ କଟିବ, କେତେ ଦିନ ପରେ ତାର ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ପୁଣି ବୟସର ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ—ଯାହା ପାଇଲେ ସମାଜ ଅନ୍ତତଃ ବୁଝିପାରିବ, କିଏ ସତା କିଏ ଝୁଟା, କିଏ ଅସଲି, କିଏ ନକଲି ଏବଂ ନକଲି ସେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସମାଜର ସେତେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଉ ନା କାହିଁକି, ତାକୁ ଜୋର ସହଜ ଉତ୍ପାଟିତ କରିବାକୁ ତା ବୁକୁରେ ବଳ ଥିବ ? ଭଲମାନେ, ଆଜି ମଣ୍ଡଳୀର ଏ ବିଷୟ ଦେଖି ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଏହପରି ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଧୂତ ସ୍ତ୍ରୀର କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ତାକୁ ସେହି ସମୟର ଧର୍ମଧୂଳିମାନେ ଧରି ଆଣି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖରେ ଛଡ଼ା କରାଇଥିଲେ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରର ପଦପ୍ରମାଣ ଉଦ୍ଧାର କରି ତାର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେହି ବିଷୟର ବିବରଣୀ ପୁଣି ଥରେ ପଢ଼ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କର ନାମାନ୍ତରମେ ନିଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ନାମକରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରି ସେ ନାମ ସାଥଁକ କର ।”

ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଏହି ଜ୍ଞାନାମୟୀ ଭାଷା ସେଠି କେବଳ କାଲ ଆଗରେ ମୂଳା ଶ୍ରେୟାକରା ହେଲା । ବିଷୟ ସବୁ କମିଟିର ପ୍ରପାରିତ ଗ୍ରହଣ କରି ଭଲକୁ

କଳାପାତ୍ର ।

ସମାଜରୂପ କଲେ; କାରଣ ପ୍ରଶସ୍ତ ମାନବିକତା ଯେଉଁ ସବୁ ଯୁକ୍ତି-
ଯୁକ୍ତତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସେ ସବୁ ଯୁକ୍ତି ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣର ସଜ୍ଜା ଗ୍ରହଣ
କରେ ନାହିଁ । ତାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ହାତଟେକା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟରେ ହୁଏ ।

ଲିଲିକୁ ମଣ୍ଡଳୀରୂପ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଯେତେବେଳେ ଗୃହୀତ
ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଉଠି କହିଲା, “ଭାଇମାନେ ମଣ୍ଡଳୀର ସତ୍ୟ
ତାଲିକାରୁ ମୋ ନାମ ମଧ୍ୟ କାଟିଦିଅ ।”

ସଭାପତି ପ୍ରଥମେ ହସିବା ପରି ମୁହଁ କଲେ । ସେ ହସ ବୋଲି ଧରିବାର
ଆନନ୍ଦରେ ବୋଣି ଉଠୁଳ ହୋଇଥିଲା , କି ବହୁଦିନର ଶତ୍ରୁ ଉପରେ
ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ବୌର ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ସେଥିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନ୍ଧକାର
ଥିଲା, ତାହା କହିବା କଷ୍ଟକର । ସଭାପତି କହିଲେ, “ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ତାକୁ, ଏଥିରୁ
ଆମ୍ଭେମାନେ କଣ ବୁଝିବା ଯେଉଁ କାରଣରୁ ମଣ୍ଡଳୀ ଲିଲିର ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରୁଛି,
ସେହି କାରଣରୁ କର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଅପାଚିତଭାବରେ ମଣ୍ଡଳୀର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ନିଜ
ଉପରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛି ?”

ଗର୍ଭୀର ବରକ୍ତିର ସହଚ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଛି,
ଆପଣମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ଯେ ଅପରିସୀମ, ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ନିଦର୍ଶନ
ଆପଣମାନେ ଆଜିର ବର୍ଣ୍ଣରେ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରୁଛି, ଆପଣ-
ମାନଙ୍କର ବୋଧଶକ୍ତିର ଦୌଡ଼ କେତେ ଦୂର, ଯେତେବେଳେ ଏହି
ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟା ନିଜେ ଅପଦସ୍ଥ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ନିଜ ପାପର ସହକର୍ମୀ
ସୁରୁଷଟିର ନାମ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ଆପଣମାନଙ୍କ ପରି ଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କର
କୌତୂହଳ ଏବଂ କଷ୍ଟ କଣ୍ଠସ୍ଥାନ ବୁଝି କରୁଛି । ଏହି ପାପ ସହଚ ଆତ୍ମ-
ତୁଳ ପରିଚିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବ୍ୟସ୍ତତା ଏବଂ
ବ୍ୟଗ୍ରତା, ତାହା ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା କେବଳ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ,

ସାମୟିକ

ମୁଁ ଏହି ପୃଷ୍ଠାଟିର ନାମ ଜାଣିଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅପଣମାନଙ୍କର ଏହି ନିର୍ମମ ଶବ୍ଦବ୍ୟବହାରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ।

“ମୁଁ ବୁଝିଥିଲି, ଧର୍ମର ସାର୍ଥକତା ହେଉଛି ଜଗତର ପ୍ରହାରରେ ଜର୍ଜରିତ ପାପତାପକୁଣ୍ଠ ପ୍ରାଣରେ ଶାନ୍ତିର ପ୍ରଲେପ ଦେବାକୁ; ଅପଣମାନଙ୍କ ପରି ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କର ରସନା ଏବଂ କଣ୍ଠର କଣ୍ଠସ୍ଥାନ ଚରତାର୍ଥ କରିବାକୁ ନୁହେଁ ।” ଏତିକି କହି ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ବଗ୍ଗର ସବୁରୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

ଭବପ୍ରବଣତାକୁ ପଦ ଚରିତ୍ରର ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବଳତା ବୋଲି ଧରି, କାହାନ୍ତିଲେ ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ମଳା ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଏହି ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା । ଦେଖିଥିବ, ଗଛପତର ସବୁ ଜହ୍ନଗତିରେ କେଡ଼େ ସ୍ଥିର, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାନ୍ତି । ସେପରି କି ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧାର ଗତିରେ ସେହି ଗଛପତର ପୁଣି ଭୟ ଜନ୍ମାଇ ପ୍ରକୃତିକୁ ଭୟାନକ କରି ଦେଖାନ୍ତି । ସେହିପରି ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଭବପ୍ରବଣତାର ଶୂଳପକ୍ଷ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଶୂଳପକ୍ଷ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ, ସମସ୍ତ ଆଶୁର ବ୍ୟବହାର ଏହି ଭବପ୍ରବଣତା ସକାଶୁ ଅଧିକ କୌମୁଦୀମୟ, ଅଧିକ ହସହସ, ଅଧିକ ଆନନ୍ଦମୟ; କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ବେଳକୁ ଏହି ଭବପ୍ରବଣତା ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତିକୁ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ବାଣିଷିକା-ମୟୀ କରି ତୋଳୁଥିଲା, ମିତ୍ରାସ ସେତିକି ଚିତ୍ତଚିନ୍ତା ହେଉଥିଲା, କଥା କଥାକେ ଭୁଲ ବୁଝା, କଥାକଥାକେ ବରକ୍ତି ଜନ୍ମୁଥିଲା । ବିବାହର ସୁଦ୍ଧି ସେତିକି ପୁରୁଣା ହୋଇଆସିଲା, ତାଙ୍କର ମାସରେ ଏହି ଶୂଳପକ୍ଷ ସେତିକି କମିବାକୁ ଲାଗିଲା, କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ବଢ଼ିଲା—ବିବାହର ଜୀବନ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତିକର ହେଲା ।

ଏହି ଗପ ସ୍ୱଭାବଟା ଉଭୟଙ୍କର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି; ନରୁବା ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଟ୍ରେ ଭଲ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମିତ୍ରାସର, ନିନ୍ୟାସପରାୟଣ, ପରିଶ୍ରମୀ, ପତ୍ନୀରାଗପ୍ରାଣ, ସାଧାରଣତଃ ନମ୍ରପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ । ନିନ୍—ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ମଳା—ବେଶ୍ ହସଶୂନ୍ୟ, ପତିପରାୟଣ, ସାଧାରଣତଃ ନମ୍ରପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଉଭୟେ ଟିକିଏ ଭବପ୍ରବଣ, ଉଭୟେ ଟିକିଏ ଗର୍ବୀ । ନିର୍ମଳା କାହା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ରେଭେନ୍ସା କାଳିକା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ି ମାଟ୍ରି-

ସାମୟ

ବ୍ୟଲେଖନ ପାସ କରିଛି ସତ; ତଥାପି ଛବି ଆଙ୍କିବା, ବାଛା ବଛାଇବା ଓ ସିଲାଇ ଏବଂ କାଟଛାଟରେ ସେ ଯେତେ ମନଯୋଗ ଦେଇଥିଲା, ପତାପତିରେ ସେତେ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏପ୍. ଏ. ପାସ କରି ଅର୍ଥାଭାବରୁ କମିଶନେରୀ କଚେରୀରେ କିରାଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପତିବା ସମୟରୁ ପଦ୍ୟ, ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବା ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କଟା ବେଶି ଥିବାରୁ କିରାଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ବାଣୀ-ଆରାଧନାରେ ହୁଟି କରୁ ନ ଥିଲା । ଆଉ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଏହି ସବୁ ରୂପରେ ହୃଦୟରେ ଆବେଗ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉପକରଣଟା ଯେ ବଡ଼ ବେଶି ଥାଏ, ଏ କଥା କାହାରିକୁ କହିଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଘର ପକ୍ଷରେ ଜଣେ କନ୍ୟାମିତ୍ରାସୀ ଲୋକ ଯଥେଷ୍ଟ । ଦୁଇ ଜଣ ରହିଲେ ବାପଦା ଅବଶ୍ୟମ୍ବାଣ । ଏମାନଙ୍କର ଘର ଏପରି ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ନ ଥିଲା ଯେ, ସମୟ ବାଣେଷରେ ଯେତେବେଳେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପୁଅକୁ ରହିବା ଦରକାର, ଜଣେ ଘରର ଏ ମୁଣ୍ଡ କୋଠରୀ, ଅନ୍ୟ ଜଣ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ କୋଠରୀକୁ ଯାଇ ସେହି ସମୟ ସକାଶେ ଟିକେ ନିର୍ଜନବାସ କରୁ ପାରିବ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଯେତେବେଳେ ଅଫିସ କାମ ସାରି ସଞ୍ଜବେଳେ ରକ୍ତମୁହଁ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସେ, ଯୁଆ ଓ ହାକିମଙ୍କ ଭିରସ୍ତାରର ଚାତନାରେ ଶରୀରର ପିତ୍ତ ନାମକ ପଦାର୍ଥ ଚହଲି କରି ଯେତେବେଳେ ଅତି ଉତ୍ତୁକ ଭାବରେ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଘରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ହୁଟି ଦେଖିଲେ ମୁହଁଟା ମେଘ-ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯାଏ; ଆଉ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସଦୃଶ ସେ ଦିନ କୌଣସି କାରଣରୁ ନିମର ମୁହଁଟା ବା ମେଘ-ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଥାଏ, ସେ ସଦୃଶ ବହୁତ ନ ଚମକାଇ, ନିମର ଚକ୍ଷୁରୁ ବାରି ନ ବରଷାଇ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ମନ ଉପରେ ସମୟର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ କମ ନୁହେଁ । ସମୟଟା ଯେତେବେଳେ ନିତାନ୍ତ ନୀରସ ବୋଧ ହୁଏ, ହୁଟି ଦିନର ଉଦାସ ସକାଳଟା

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ଭାରି ଭାରି ଲାଗେ, ଆଉ କଣେ ନାହିଁ, କର୍ମମୟ ଦବସର
କ୍ଳାନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଅବସାଦକର କରିଦିଏ, ସେତେବେଳେ ଟିକିଏ
ଅତୁଆ ଅସୁବିଧା ହେଲେ ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ହୁଏ ନାହିଁ, କାହାର ସାଙ୍ଗରେ
କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ, କଥା କହିଲେ ଖାଲି ଯୋଉ କଥାରେ
ହାଡ଼ ବନ୍ଧିଯିବ, ସେହି କଥା ମୁହଁରୁ ବାହାରେ ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ମନ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ଥରେ ଏହିପରି ସମୟରେ ଆସି
କହିଲା—“ନମ; ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ପଶୁପରି ବ୍ୟବହାର
କରେ, ନା ?”

ନମ ପଚାରିଲା, “ତା ମାନେ ?”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ବିଲେଇ ବୁକୁର ଯେତେବେଳେ ଚିତଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଳ
ଧରି ଟାଣିଲେ ସେମାନେ ସେମିତି ଖିଙ୍ଗାରି ହୁଅନ୍ତି, ଦାନ୍ତ ନିସ୍ବତନ୍ତି, ମୁଁ ଅନେକ
ସମୟରେ ତମ କଥା ଶୁଣି ସେମିତି ହୁଏ ।

ନମ—ଆଉ ମୁଁ ବି କଣ କିଛି କମ୍ ? ଦେଖ, ତା ହେଲେ ବି ଆମ
ମନରେ କିଛି ନ ଥାଏ ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ସ୍ବମତନ୍ତ୍ର, ଆମେ କଣ ସତ ସତ କଳିଆ କରୁ ? କିନ୍ତୁ ଯଦିବା
ଏହି କଳିଆବେଳେ ଆମ ମନରେ କିଛି ନ ଥାଏ, ତଥାପି ମନରେ ସୁଖଶାନ୍ତି
ରଖିଦିଏ ନାହିଁ, ମନଟା ଖୋଲାସା ଲାଗେ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବକ ଏ କିଛି ନୁହେଁ,
ମନର ଗୋଟାଏ ଭାବ । ଏ ପ୍ରକାର ଭାବ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଯେବେ ଆମେମାନେ
ପରସ୍ପର ସାଙ୍ଗରେ ନ ଲାଗୁ, ସେତିକିବେଳେ ଯଦି ଆମକୁ ରୂପରୂପ ରହିବାକୁ
ଛାଡ଼ିଦିଆଯାନ୍ତା, ତା ହେଲେ ଏ ଭାବ ଶୀଘ୍ର ବୁଲିଯାନ୍ତା । ହୁଏ କଣ କି,
ଏପରି ସମୟରେ କେହି ଯେବେ ଟିକେ ଚିଡ଼ଚିଡ଼ ହୁଏ, ନିଆଁରେ ଘିଅ
ଜାଳିଲା ପରି ଲାଗେ ।

ସାମୟିକ

ନିମ୍ନ—କିନ୍ତୁ ତୁମ ମନର ଅବସ୍ଥା ସେ ଏ ପ୍ରକାର, ଏହା ଲୋକ କାଶିବ ବେମିତି ସେ, ସେତେବେଳେ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ସାବଧାନ ହୋଇ କଥା କହିବ ?

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ଦେଖ, ମୁଁ ମନେ କରୁଛି, ଏଥିପାଇଁ କିଛି ରକମ ସଙ୍କେତ ରଖିବା ଦରକାର । ତାହାପରେ ଟିକେ ଭାବ କହୁଲୁ—“ତୁମେ ଦେଖିଥିବ, ସାହେବମାନଙ୍କ ପାଟକରେ କାଠର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାକ୍ସ ଲଟକା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ବାକ୍ସର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଖୋପ ଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଘରେ ଥାନ୍ତି, ଅଥଚ କାହାର ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନ ଥାଏ, ସେହି କାଠରେ “ନାହିଁ” ଲେଖା ହୋଇଥାଏ, ତାକୁ ସେ ବାକ୍ସର ଖୋପରେ ସୁରୁଇ ଦିଅନ୍ତି । ଲୋକ ଦେଖନ୍ତି, ବାକ୍ସ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଛି “ମିଶ୍ଟର ଅମୃତ ନାହାନ୍ତି ।” ମୁଁ ମନେ କରୁଛି ଆମର ବା ସେହିପରି କିଛି ଗୋଟାଏ କରିବା ଦରକାର । ତୁମେ କାଲି କିନା ଉପରେ ନାଲିଆ ସୁତା ଦେଇ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅକ୍ଷରରେ “ମୁଁ ଅଛି,” “ମୁଁ ନାହିଁ”, ଏହି ଦୁଇ କଥାକୁ ଲେଖି ତ । ଦୁଇଟା “ମୁଁ ଅଛି” ଓ ଦୁଇଟା “ମୁଁ ନାହିଁ” ଲେଖିବ । ସେଥିରୁ ଗୋଟାଏ “ମୁଁ ଅଛି” ଓ ଗୋଟାଏ “ମୁଁ ନାହିଁ” ମୁଁ ପାଖରେ ରଖିବ; ଆଉ ହଲକ ତୁମେ ରଖିବ । ସେତେବେଳେ ମୋ ମନ ବରଦି ଯାଇଥିବ, ମୁଁ କଣ କରିବି ନା ଗୋଟାଏ ସେଫଟିପାନ୍ ଦେଇ “ମୁଁ ନାହିଁ” କୁ ମୋ ଗେଜିରେ ମାରିଦେବି । ତାକୁ ଦେଖି ତୁମେ ମୋ ମନର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିପାରିବ । ମୁଁ ସେମିତି ନାହିଁ, ଏହିପରି କାରବାର କରିବ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ପାଟି ପିଟେଇବ ନାହିଁ । ତୁମ ମନ ବା ସେତେବେଳେ ଭଲ ନ ଥିବ, ତୁମେ ବା ସେମିତି କରିବ । ତୁମର ‘ମୁଁ ଅଛି’ ନ ଦେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆଉ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିବି ନାହିଁ । ଏ କଥାଟା ନିମ୍ନ ମନକୁ ଖୁବ ପାଇଲା । ତହିଁଆର ଦିନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କଚେରୀରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଦୁଇ ହଲ “ମୁଁ ଅଛି”, “ମୁଁ ନାହିଁ” ଦିଅର ।

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

କିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଅନୁ ଅଜା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ଏ ଦୁଇଙ୍କ କବିକୁ ଆସନ୍ତି । ଦୂର ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଜା ହୁଅନ୍ତି । ଅଜାଙ୍କୁ ଦେଖି ନାତି ନାତୁଣୀ ବୋହୂ ଭାରି ଗର୍ବରେ ଏହି ଉଦ୍ଭାବିତ ଉପାୟର କଥା କହୁଲେ; କିନ୍ତୁ ଦେଖାଗଲା ଯେପରି ଏ କଥା ବୁଢ଼ା ମନକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପିଲାଦିନରୁ ଜାଣନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ । ସେ ବେଶ୍ ସାଧାସିଧା, କୌତୁକପ୍ରିୟ, ବଶ୍ୟସ୍ତ, କାହାର କଥାରେ ନାହିଁ କହୁବାବାଲା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଏ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ା କିଛି ବେଳ ଗଲା ଖୋଲି ହସିଲେ, ଆଉ କହୁଲେ, “ହଁ, ଏ ଉପାୟରେ କିଛି ବାଣେଷତ୍ତ୍ୱ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଅସଲ କାମବେଳେ ଏହା କେତେ ଦୂର ଫଳ ଦେବ, ସେ ବାଣେଷତ୍ତ୍ୱରେ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସନ୍ଦେହ ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହୁଲା, “ଆରେ ପା ହୋ ସନ୍ଦେହ କଲାବାଲା, ମିଜାସ ଧନ୍ତା ରଖିବାର ଏ ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନର କଥା କେବେ ଶୁଣିଛ ନା ଦେଖିଛ ?”

ଅଜା କହୁଲେ, “ଏ ନବରଙ୍ଗ ବାବା ମୁଁ ଅଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖି ନ ଥିଲି । ହଉ, ହଉ, ଆମେ ଅବିବାହିତ ଓଥରୀ ଲୋକ, ତୁମ ବିବାହକଳର ରସ ରାଗ ଭାବ କେମିତି ବୁଝିବା ? ଆଜ୍ଞା, ମିଜାସଟାକୁ ଦମନ କରି ଆୟତ୍ତରେ ରଖିଲେ ତ ସବୁ ଆପଦ ଶେଷ ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ମିଜାସକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ତ ଏ ଉପାୟ ବାହାର କରାହୋଇଛି ।

ଅଯା—ତା ଜାଣେ; କିନ୍ତୁ—

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—ଏ ସବୁ ବାଣେଷତ୍ତ୍ୱରେ ତୁମେ କିଛି ଜାଣିନା ହେ ।

“ତା ଆଉ କୋଉଠି ଜାଣିବ” କହି ଅଜା ନୀରବ ହେଲେ ।

ସାମୟିକ

ଯାହା ହେଉ, ଅନ୍ୟ କେହି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତୁ ନ ହୁଅନ୍ତୁ ସ୍ବାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୋବସ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଏହି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବା ପାଇଁ ବୈଶିଦ୍ଦନ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ଥରେ ଥରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଯେତେବେଳେ ସାହିତ୍ୟ ସେବାରେ ପ୍ରଗତି ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହକାରେ ମଧ୍ୟସ୍ବର ତୈଳ ନିଃଶେଷ କରେ ଏବଂ ତାହା ସହଜ ଯେଉଁ ତୈଳ ସ୍ବଚ୍ଛ-ବକୁ ରୁଷି ହେବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ନିଃଶେଷ କରେ, ତା ପର ଦିନ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ କରିବାକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖେ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ “ମୁଁ ନାହିଁ” ବନ୍ଧରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ କାଣି କଉଡ଼ି ଗୁପ୍ତରୂପ । କିନ୍ତୁ କଥା କହୁବ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁତକ ହସିବ ନାହିଁ, ଏପରି କୌଣସି କଥା ନାହିଁ । ତା କିନ୍ତୁ ଅଧୋବଦନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ନଜରରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହିପରି ସମୟରେ ଯଦି ଗିଲସରେ ପିଇବା ପାଣି ଦେବାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୁଲିଯାଇଥାଏ, ତାହା-ହେଲେ ଅଗତ୍ୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବାବୁକୁ ଉଠିଯାଇ ସ୍ବରକ୍ଷର ଗଳାପାତନ କରି ଜଳ ବାହାର କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଅଭିନୟର ଯବନିକା ପତନ ହାସ୍ୟମୟୀ ସ୍ତ୍ରୀର ମାରବରେ ଦେଖିବାକୁ ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ, ତା ପୂର୍ବରୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରୁ ତାର ପ୍ରସ୍ଥାନ ଘଟିଥାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ବ୍ୟାପାର ଗୁରୁତର ହେବା ପୂର୍ବରୁ “ମୁଁ ଅଛି” ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ବ ଜ୍ଞାପନ କରେ । ଭ୍ରାନ୍ତ୍ୟବଳ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଏ । ସେତେବେଳେ ସମୟ ଗଡ଼ଗଲୁଣି ଅଥଚ ରକ୍ଷାବତୀ ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ, ଅନେକ ଦିନରୁ ସିଲାଇ କାମ ବାକି ପଡ଼ିଛି, ଚୁହକାୟାର ସମସ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳ ପରିଷ୍କାର କରୁ କରୁ ଶରୀର ଗଲଦଂଘର୍ଷ ଓ ପ୍ରାଣ ଓଷ୍ଠାଗତ ହୋଇ କୁହେ, ‘ଏ ମଣିଷର ଘରକାମ କରୁ କରୁ ପ୍ରାଣଗଲା,’ ଆଉ ଏହି ସମୟରେ ସେତେବେଳେ ବାବାହୁ-ଜୀବନର ପ୍ରତିକିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଯଥେଚ୍ଛା ଅମୋଦପ୍ରମୋଦ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଭା ଅବସ୍ଥାର ଯାବତୀୟ ଅତୀତକୁ ସ୍ମରଣ କରାଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଯଦି କଚେରୀ-ପ୍ରତ୍ୟାଗତ ସ୍ବାମୀର ପଦଶବ୍ଦ ଦୁଆର ମୁହଁରୁ ଶୁଭେ, ସ୍ତ୍ରୀର ବନ୍ଧ ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ଧାରଣ କରିବାକୁ ବଳମ୍ବ କରେ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଯଦି

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

ସେଦିନ ସ୍ବାମୀର କଚେରୀର ଅଭିଜ୍ଞତା ମଧୁର ହୋଇ ନ ଥାଏ, ସ୍ବାର “ମୁଁ-ନାହିଁ” କୁ ଦେଖି ସ୍ବାମୀର ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ମଧ୍ୟ ବାହାର ଆସେ । ତେଣିକି ଦୁହଁକା ଦୁହଁ ଚପିବୁ । “ମୁଁ ଅଛୁ” ବାହାରବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ କାମ ନିଜେ କରନ୍ତି । ସେଦିନର ମାନଭଞ୍ଜନର ଲତେଇପାଲ ଏହିପରି ଗାନବାଳିଣୀ ବନା ବଡ଼ ମାରସରେ ଶେଷ ହୁଏ ।

ସେଦିନ ସେମାନେ ଏହି ‘ମୁଁ ଅଛୁ’, ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ଅଭିନୟର ଠିକ୍ ମଝି ଅଙ୍କରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ, କି ହେଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଅଜାଙ୍କର ଭ୍ରମ୍ୟତା ମନ ଥିଲା, ତା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଜାଣନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ଦିନା କେତେ ନିର୍ମଳା ଆଉ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ନ ଥିଲେ । ସେଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଅଜା ତାଙ୍କ ଘରେ ପଡ଼ୁଥି ଦେଖିଲେ, ଦୁଇଜଣପାକ “ମୁଁ ଅଛୁ” ଅବସ୍ଥାରେ । ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “କହେ, ଅଛୁ କେମିତି ?”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହିଲା, “ହଁ ।”

ନିର୍ମଳା କହିଲା, “ଆରେ ଅଜା, ଆସ ଆସ, ଅଣ୍ଟା ପବନ ଦେଲାଣି, ବର୍ଷା ପଡ଼ିବ, କବାଟ ଆଉଜାଇ ଭିତରକୁ ଆସ । ତୁମ ନାତି କଥା ଆଉ ପବୁରୁଛ କାହିଁକି ? ସେ କଣ ଆଉ ତାଙ୍କଠି ଅଛନ୍ତି ? ଦିନ ଆଉ ସୁଦି, ସୁଦି ଆଉ ଦିନ, କଲମ ଗେଞ୍ଜି ଗେଞ୍ଜି ତାଙ୍କ ହାତରେ ବଣ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲାଣି ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହିଲା, “ମୋ ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କହିପାର, ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମ ପାଖରୁ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ମନେ ରଖିବ, ଏହି କଲମଗେଞ୍ଜି ହେତୁରୁ ତୁମର ଗୁଳିଗୁଳି ଚଲୁଛି ।”

ନିର୍ମଳା ଟିକେ ଗଲା ନରମ କରି କହିଲା, “ହାତ ଧରି ସେତେବେଳେ ବା’ ହୋଇଛି, ଗୁଳିଗୁଳି କଣ ଚଳାନ୍ତି ନାହିଁକି—ସେ କଲମ ଗେଞ୍ଜି ଚଳାଅ,

ସାମୟିକ

ଆଉ ଯାହା କର ଚଳାଅ । ଅଜ୍ଞା, ତୁମ ସକାଶୁ ଲୋକ କଣ ଟିକେ ହସିବ କି ନାହିଁ ? କଲମ ଦିନବାଦି ଚଳଉଛି, ରହସ୍ୟ ବୁଝିଲା ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅଜ୍ଞାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କହିଲା, “ମୁଁ ଅଜ୍ଞାକାଲି ଗତିରେ ବେଶି ଲେଖାଲେଖି କରେ ନାହିଁ, ଦିନରେ ତ ନ କର ଉପାୟ ନାହିଁ ।”

ଅଜ୍ଞା ବିଚରୀ ବଡ଼ ବିକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ିଲେ । ଉଭୟଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ କହିଲେ, “ଲେଖାପତା ବଡ଼ ଭଲ କାମ, ସମ୍ଭୁତରେ ଅଛି—

ସଂସାରବିଷକୃଷସ୍ୟ ଦେଃ ଏବ ମଧୁରେ ପଳେ

କାବ୍ୟାମୃତରସାସ୍ବାଦଃ ସଙ୍ଗମଃ ସଜ୍ଜନୌଃ ସହ ।”

ନିର୍ମଳା କହିଲା, “ଅଜ୍ଞା, ତୁମ ନାତିଙ୍କର ବୃକ୍ଷରେ କେବଳ ପ୍ରଥମ ଫଳଟି ପଳେ; ଘରେ ଯେଉଁ ଦ୍ଵିତୀୟ ସଜ୍ଜନଟି ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗମୁଖ ମଧୁର ଲାଗେ ନାହିଁ ।”

ଏତକ ଶୁଣି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚଡ଼ଉଡ଼ ଉଠିପଡ଼ି କହିଲା, “ଅଜ୍ଞା, କିଛି ମନେ କରିବ ନାହିଁ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରେ ରହିପାରୁ ନାହିଁ ।”

ବସ୍ତୁତ୍ଵରେ ଅଜ୍ଞାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ବିସ୍ମାରିତ ହୋଇଗଲା । ସେ କହିଲେ, “ଏ ଝଡ଼ବୃକ୍ଷ, ଏ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ତୁମେ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ହେ ? ଆରେ ରକ୍ଷାକର ! କାରଣ ଦେଖିଲେ “ମୁଁ ନାହିଁ” ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବନ୍ଧରେ ଶୋଭା ପାଉଛି । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର କଥା ଶୁଣି ସେ ପ୍ରଥମରେ ମନେକରିଥିଲେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅବା ସତକୁ ସତ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ପରେ ବୁଝିପାରିଲେ, ସେ କେବଳ କନାରେ “ମୁଁ ନାହିଁ” । ଦେଖିଲେ ଅବସ୍ଥା ସୁବିଧାଜନକ ନୁହେଁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଖସିଯିବାର ଶ୍ରେୟଃ । ଉଠି କହିଲେ, “ମୁଁ ଯାଉଛି, ନିମ !”

ନିର୍ମଳା କହିଲା, “ନା, ନା, ସେ କି କଥା, ଅବ ନିଜେ କହୁଥିଲେ ଝଡ଼ ବୃକ୍ଷ କଥା, କିଜେ ପୁଣି ଯିବ କେମିତି ?”

ଅଜ୍ଞା—ଏଉଁ, ଏତିକି ଯେ, ମୁଁ ଯାଉଛି, ଛତା ଅଛି ।

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

ନା, ନା, କହୁ ନିର୍ମଳା ଆସି ତାକୁ ବସାଇ ଦେଲା । ତା ପରେ କହୁଲା,
“ଆଜି ତୁମେ ଏଠି ଖାଇବ । ତୁମ ନାତି ତ ନାହାନ୍ତି, ତୁମେ ମତେ
ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ଯିବ କେମିତି ?”

ଅଜ୍ଞା ବୁଢ଼ା ପାଟି ଟାକୁଟାକୁ କରି ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ପଛଆଡ଼େ ଯେଉଁଠି
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରୁମ୍ ହୋଇ ବସିଥିଲା, ସେ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ତା ଉତ୍ତର କହୁଲେ,
“ମୋ ପାନଡବାଟା ଛାଡ଼ି ଆସିଛି ।”

ନିର୍ମଳା—ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତୁମ ନାତି ତାଙ୍କ ପାନଡବା
ନେବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଏହା କହୁ ନିର୍ମଳା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ପାନଡବା ଆଣି ଫିଟାଇ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ଧରିଲା ।

ଅଜ୍ଞା ପଛପଟକୁ ଅନାଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ଆମ୍ବିଲା ମୁହଁକୁ ଟିକେ ଦେଖିନେଇ
କହୁଲେ, “ନାହିଁ ରେ ବାବୁ, ତାପାଇଁ ଯେଉଁ ପାନ ଉଜା ହୋଇଛି, ମୁଁ
କାହିଁକି ସେଥିରେ ଭୋଗ ବସାଇବି ? ତୁ ମତେ ଅଲଗା ପାନ ଭାଙ୍ଗି ଦେ ।”

ନିର୍ମଳା ଟିକେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଇ କହୁଲା, “ତୁମ ନାତି କଣ
ଅଛନ୍ତି ଯେ ସେ ଖାଇବେ ? ଏ ପାନ କଣ ଶୁଖିବ ? ସେ ଥିଲେ ବି କଣ ତାଙ୍କ
ଡବାରୁ ତୁମକୁ ପାନ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ ?”

ପାନ ଖାଇଲା ବେଳେ କେତେ ଲୋକ ପାନକୁ ପାଟିରେ ପୁରାଇ
ଅଧା ବାହାରେ ରଖି ତା ଅଗଟିକ ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାଙ୍କର ମଧ୍ୟ
ସେ ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ଡବାରୁ ପାନ ନେଇ ପାଟିରେ ପୁରାଇ ଅପ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ
ଯାଉଛନ୍ତି, ଏହୁପରି ସମୟରେ ନିର୍ମଳା ଦଉଡ଼ି ଆସି କହୁଲା, “ବୁହୁ, ବୁହୁ ।”
ତା ପରେ ନିଜ ହାତରେ ଅଜ୍ଞାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଥିବା ପାନର ଅପ ଛିଣ୍ଡାଇ
ଦେଲା ।

ସାମୟିକ

ଅଜା କହଲେ, “କିରେ ବାବା, ଆଜି ଏ ଘରବ ଉପରେ ଏତେ ଅନୁଗ୍ରହ କାହିଁକି ?”

ନିର୍ମଳା ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର କୋଟ ପକେଟରୁ ଗୋଟାଏ ସିଗାରେଟ ବାକ୍ସ ବାହାର କରି ଆଣି, “ଅଜା ତୁମେ ପିବା ଖାଅ, ଆଜି ଏ ସିଗାରେଟ ଖାଇବାକୁ ହେବ” କହି, ଅଜା ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗେଞ୍ଜି-ଦେଇ ଦିଆଯିଲା ଜଳାଇ ସିଗାରେଟରେ ଲଗାଇଦେଲା ।

ଅଜା ପାଟିରୁ ସିଗାରେଟ କାଢି କହଲେ, “ଏ ସବୁର ମାନେ କଣ ?”

ନିର୍ମଳା କହଲା, “ଥରେ ଭୁଲ ଏଠିକି ଆସିଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସିଗାରେଟ ରେ ଏପରି ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲି ବୋଲି ତୁମ ନାତି ମୋତେ କଣ କହିଥିଲେ ଜାଣ ? ସେ କହଲେ, ମୁଁ ଭୁଲ ପାଇ ଜାଣେ ନାହିଁ, ମୋ ସିଗାରେଟ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ସିଗାରେଟ ସେମିତି ଲଗାଇଦେଲେ ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ କଳିଆ କରିବି । ତୁମ ନାତି ନାହାନ୍ତି, ନୋହଲେ ଏ କଥା ଦେଖିଥିଲେ ଆଜି ଆଉ ମୋର ବାକି ରଖି ନ ଥାନ୍ତେ ।

ଅଜା କହଲେ, “କଅଣ କହୁଛୁ ?”

ନିର୍ମଳା କହଲା, “ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ଶୁଣିବ ଅଜା ? କଲିକ ବୁଝିଆସ । ତୁମ ନାତି ନାହାନ୍ତି ସତ; କିନ୍ତୁ କେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ଅଜା ବାପା ଦେଇ କହଲେ, “ନାହିଁରେ ବାବା, ଆଜି ଶୁଣିବ ପାଇଁ ସତେଷ୍ଟ କଥା ଶୁଣିଲି । ହଜମ କରି ପାରବ ନାହିଁ ।”

ନିର୍ମଳା—ଅଜା, ତେବେ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ଶୁଣ । ତୁମ ନାତି କେମିତି ସାହୁକ୍ୟସେବା କରନ୍ତି, ତୁମେ ଜାଣି ନାହିଁ । ସେ କଣ ସାହୁକ୍ୟ ସେବା ? ଶୁଦ୍ଧମତ ସରସ୍ୱତୀ ସାଙ୍ଗରେ ଧସ୍ତାଧସ୍ତି । ବଣେଷତଃ ଅମିନାକର ଛନ୍ଦରେ କୌଣସି ବାରରସପୁଣ୍ଡ କବିତା ଲେଖିବାର ସେତେବେଳେ ତେଷ୍ଟା ହେଉଥାଏ, କଣ କରନ୍ତି ନା, ବୁଝିପାସି ଧାଡ଼ି ଲେଖିଦେଇ, ଗୋଟାଏ କଣକୁ

ମୁଁ ଅଛି, ମୁଁ ନାହିଁ

ସାଇ, ଗୋଡ଼ ଫରକଟା କର ଛଡ଼ା ହୋଇ, ଗୋଟାଏ ବାଇଶିପଲଆ ବାଧା
ଉଠାଇ, ଆଖି ବାହାର କର.....

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବସି ପିକା ଖାଉଥିଲା । ଦେଖିଲା, ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ, ସବୁ କଥା
ପଦାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିବ । ଚଞ୍ଚଳ ଧାଡ଼ୁକିନା ଚଉକି ଛାଡ଼ି କହିଲା, ‘ମୁଁ ଅଛି ।’

ଅଜ୍ଞା ନାଭୁଣୀ-ବୋହୂ ପଛକୁ ଅନାଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଛାତିରେ ଦେଖିଲେ
‘ମୁଁ ଅଛି’ ।

ନିର୍ମଳା କହିଲା, “ବାଃ ବଡ଼ ଚଞ୍ଚଳ ଫେରି ଆସିଲ କ !” ସେତେବେଳେ
ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗକୌତୁକରେ ତାର ଆଖି ହସୁଛି ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପଚାରିଲା, “ଖାଇବାର କଣ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଛ ?”

ନିର୍ମଳା—ତୁମ ଗୁଳିଗୁଳି କଥା ତୁମେ ବୁଝ । ଅଜ୍ଞା ଆଉ ଆଉ
ଯେବେ ତୁମେ ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ କାନ୍ତିପାର, ମୁଁ କଣ କାନ୍ତିପାରେ ନାହିଁ ?

କା ଉଦ୍ଧାରୁ ନିର୍ମଳା ସାଇ ଚଉକିରେ ଆଉକି ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଆଉ
ଅଜ୍ଞା ଦେଖିଲେ ନିର୍ମଳାର ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ଲାଲ ପତାକା ତୋଳି ବପଦର ସୁଚନା
କରୁଛି ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଟିକେ ଗେଷ୍ଟ ହୋଇ ବସି କହିଲା, “ଅଜ୍ଞା ଭାତ ତରକାରୀ
ବାଜିକରି ଖାଇବାକୁ ହେବ, ଏଇ କ ?”

ଅଜ୍ଞା ଉଠି କହିଲେ, “ମୁଁ ସାଇଛି ।”

“ଖବରଦାର ଅଜ୍ଞା, ରହୁବାକୁ ତମକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରା ହୋଇଛି, ମୁଁ ନ
ଖୁଆଇ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଠି ଖାଇବା ପାଇଁ ଏ ଆସନଟା ପକାଇ
ଜାଗା କର, ମୁଁ ରନ୍ଧାଘରୁ ଖାଇବାର ନେଇ ଆସୁଛି ।” ଏହା କହି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ
ରନ୍ଧାଘରଆଡ଼କୁ ଉଠିଗଲା ।

ସାମଘିକ

ରକ୍ଷାଘରୁ ଅବାଜ ଆସିଲା, “ଏ ଘରେ କଣ କିଛି ସୁନିୟମ ସୁବିଧା ଅଛି ? କୋଉଠି କୋଉ ଜିନିଷ ଯେ ଅଛି, ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ।” ମଣିଷ ଗଲାର ଅବାଜ ଶେଷ ହେଉଥିଲା ନ ହେଉଥିଲା ଆଳିକଂସା ପଡ଼ିବାର ଅବାଜ ଶୁଭିଲା ।

ଅଜ୍ଞା ବସି ବସି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ । କେବଳ ମୁହଁରେ କହୁଲେ, “ବଚସ୍ ଆଜି ଗୋଡ଼ ହାତ ନ ଛେକିଲେ ରକ୍ଷା ।”

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଥାଳୀ ସଜାଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଆଖି ଖାଇବା ଜାଗାରେ ରଖି କହୁଲା, “ଅଜ୍ଞା, ଅଜ୍ଞା, ଆମର ଖେଳଘର ଭାତ ! ନିଜେ ଯଦିବା ନ ଗନ୍ଧିବୁ, ତଥାପି ନିଜେ ବାଢ଼ି, ନିଜେ ଖାଇବା । ଦୁଃଖର କଥା, ଆମେ ନିଜେ ଯା ଗନ୍ଧି ପାରୁନୁ ନାହିଁ; ତା’ ଦୁଃଖର କଥା, ଗନ୍ଧିଲାବାଲା ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବାକୁ ଘରେ ନାହିଁ ।”

ଅଜ୍ଞା ନାହିଁ କରୁ କରୁ ତ ତାଙ୍କୁ ଖାଇବା ଜାଗାରେ ବସାଇଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଖାଇବା ଜିନିଷ ନେଇ ଅଜ୍ଞାଙ୍କ ଥାଳୀରେ ପଠକ ପ୍ରମାଣେ ଗଢ଼ାଇଲା, ଆଉ ଅଜ୍ଞା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଥାଳୀରେ ଥିବା ଖାଇବା ପଦାର୍ଥର ପରିମାଣ ଦେଖି ଜାଣିପାରୁଲେ ଯେ, ନିର୍ମଳା ପାଇଁ ବେଶି କିଛି ନାହିଁ, କହୁଲେ, “ରେ ଓଷ୍ଟ, କାଢ଼ି ରଖ ଅଧେ ନିମ ପାଇଁ ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହୁଲା, କେହି ଯେବେ ଭୋକିଲା ଥାଏ, ତା ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସାଦ ଛାଡ଼ିଯିବା ।”

ଅଜ୍ଞାଙ୍କ ପଛଆଡ଼ୁ ଚଉକି ଧଡ଼ ଧଡ଼ ହେଲା । ଅଜ୍ଞା ଫେରି ଦେଖିଲା, ନିର୍ମଳାର ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ଜାଗାରେ ‘ମୁଁ ଅଛି ।’

ନିର୍ମଳା ଉଠି କହୁଲା, “ମୋ ଗୁଜରାନ୍ତ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ କାହାର ପ୍ରସାଦର ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ ।”

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହୁଲା, ‘ଅଜ୍ଞପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ଗୁଜରାନ୍ତ ଏହାର ପ୍ରସାଦରେ ଚଳୁଥିଲା । ଗୁରୁରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମୁହଁ ଲାଲ । ଅଜ୍ଞା କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, କଥା

ମୁଁ ଅଛୁ, ମୁଁ ନାହିଁ

ମୁହଁରେ ଅଟକିଗଲା । ଅନାଇ ଦେଖନ୍ତି ସେ, ଦୁହଁକା ଦୁହଁ ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ହୋଇ ବସିଯିବ ।

ଏହି ଥର ଅଜ୍ଞା ବଡ଼ ବସଦରେ ପଡ଼ିଲେ । କଣ କରବେ, କିଛି ବୁଝି-ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭାତ ଭରକାସ ଘୋଡ଼ାଇଦେଇ ଶେଷକୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଉଠିଆସି କହିଲେ, “ସେତେବେଳେ ଘରେ କେହି ନାହାନ୍ତି, ମୁଁ ଆଉ ରହିବି କାହିଁକି ?”

ଅଜ୍ଞା କିନ୍ତୁ ଗଲେ ନାହିଁ । ଦୁଆର ମୁହଁରୁ କଣ ବସ୍ତୁର ଫେରି ଆସିଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚଉକରେ ବସି ହାତଗୋଡ଼ ଟେକିଦେଇ କହିଲେ, ଘରେ ତ କେହି ନାହାନ୍ତି; ମୁଁ ବି ସବୁ ଚାଲିଯାଇଛି, ସ୍ବେଚ୍ଛାପୋର ଆସି ପଶିବେ । ଦୁଃଖର କଥା, ଏ ପ୍ରକାର ଏକ ଉପାୟ ବାହାର କରିଛନ୍ତି ସେ, ଦୁହଁକା ଦୁହଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଉଛନ୍ତି । ଅଜ୍ଞା ପକେଟରୁ ଗୋଟାଏ ପିକା କାଠି ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିପଣ ଖାଇବା ପରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ପିଲଟିକିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହି ସେ, ଏମାନେ ପରସ୍ପରକୁ କେମିତି ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ସେ କଥା ଏମାନେ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏମାନେ ଏଠି ଥିଲେ ମୁଁ ଏ ସବୁ କଥା କହିନାହିଁ; କାରଣ ଲୋକ ଆଗରେ ତାର ସୁଖ ଗାଇବା ଭଲ ନୁହେଁ । ସେତେବେଳେ ଏମାନଙ୍କର ପାନପାତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଛି । ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ସେତେବେଳେ ଛମାସ ଜର ଲାଗିଲା, ନିର୍ମଳା ସେ କେମିତି ପ୍ରତିକଳ ମୋଠୁ ଖବର ପାଇବାକୁ ଅନାଇ ବସିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତା ମୁହଁ ସେ କେମିତି ଶୁଖି ଯାଇଥାଏ, ତାହା ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଦେଖି ନାହିଁ । ବଶେଷରେ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସେହି ସମୟରେ ଥିବା କରୁ କହେ, ‘ନମ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ସବୁ କିଛି ହୋଇଯାଏ, ଭାବନା କଣ, ଏ ବୁଝା ତ ଅଛି ।’ ନିର୍ମଳା କେମିତି ‘ହି ଅଜ୍ଞା, ଏ ଥିବା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ’ କହି ସତକୁ ସତ କାନ୍ଦିପକାଏ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବି କଣ ନିମକୁ କମ ଭଲପାଏ ! କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ତ ଅତି କହିଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ, ତୋ ସ୍ବାମୀ ତୋତେ କେମିତି

ସାମୟିକ

ଭଲପାଏ, ତା ହୁଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝି ନାହିଁ । ଏ ଦୁଇଜଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ମୁଁ କାହିଁକି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବବାହତ । ଏହି ସାମୟିକତା ଯେ ତାହାର କାରଣ, ଏହାର ସକାଶ ଯେ ମୁଁ ମୋର ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଦେବତାକୁ ହସାଇଥିଲି, ଏ କଥା ଏମାନେ ଜାଣିବେ କାହିଁ ? ସେ କଥା ଯେ ମୁଁ ମୋ ନିଜକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ସେ ଆସି ତିରସ୍କାର କରୁଥିଲେ କଥା । ଏହି ଚୈତ୍ତ୍ବ ଶିଖିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଯେ କେତେ ଆଦାତ, କେତେ ପ୍ରହାର ଶ୍ରେୟ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଜାଣିଲେ ଏମାନେ ଏପରି ଅଧୀର ହୁଅନ୍ତେ ନାହିଁ । ଏମାନେ ମନେ-କରୁଛନ୍ତି ବିବାହବନ୍ଧନ ବଡ଼ ଶକ୍ତି, ତାକୁ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ ସାମାନ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଏହି ମିଳନ ତଳେ କି ସେ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଅମିଳନ ଅନୈକ୍ୟ ଏହାର ନିପାତ ନିମିତ୍ତ ଖାତ ଖୋଳିଥାଏ, ତାହା ଏମାନେ ସେମନ୍ତ ଅତି ବଳମ୍ବରେ ନ ବୁଝନ୍ତି, ଏହାହିଁ ମୋର ଉତ୍ତର...”

ନିର୍ମଳା ଅନେକ କ୍ଷଣରୁ ମାରବରେ କାନ୍ଦୁଥିଲା । ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରୁ ଉଠିଆସି କହିଲା, “ଅଜା ମୁଁ ଭୁଲି ଦୋଷୀ ।” ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଉଠିଆସି କହିଲା, “ନାହିଁ, ନାହିଁ, ସବୁ ଦୋଷ ମୋହର ।”

ଅଜା କହିଲେ, “ଆସିବଟି ତୁମେ ଦୁହେଁ; ସବୁ ଦୋଷଯାକ ଦେବା ନବ ତୁମ ‘ମୁଁ ନାହିଁ’ ‘ମୁଁ ଅଛି’ ଉପରେ । ତାକୁ ଚମ୍ପଳ କାତ, ପୋତିଲେ ଯାଇ ତାର ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ହେବ ।”

ସହକମ ଶୀ

[ଏବ]

ନୁହେଁ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ତବ, ନୁହେଁ ସେ ଧାନ୍ତୀ,
ସେ ସେ ସୁଗନ୍ଧାନ୍ତୀ,
ସାଥୀ ତବ ଜୀବନର ପଥେ,
ସକୋଚର ମାୟାପାଶ କାଟିଦେଇ ଚଳେ ଅବରତେ,
ଶଙ୍ଖାଶୁନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ତାର ଦଗ୍ଧପ୍ରସାସୀ,
ନୁହେଁ ସେ ଗୁହ୍ୟ ଲାୟା, ନର ଭୂମ୍ବେ, ସେ କେବଳ ନାରୀ ।
(କାଳନ୍ଦୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ)

ଓକିଲ କାଶୀନାଥ ଯେତେବେଳେ କଚେରୀର କାମ ସାରି ଘରକୁ ଫେରିଲା, ସେତେବେଳକୁ ତାର ପେଟର ଲୋକ ମୁଣ୍ଡକୁ ଡିଲିଣି; କିନ୍ତୁ ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୁହେଁ । କାରଣ ପକେଟ ଅଳ୍ପ ପୁରୁଛି, ସକିବା ପେଟ ଖାଙ୍କା ପଡ଼ି କଙ୍କା-ଲରେ ପଶିଛି । କାଶୀନାଥ ଯେତେବେଳେ କଚେରୀରୁ ବାହାର ଗାଡ଼ରେ ବସିଲା ଘରକୁ ଯିବାକୁ, ହାତ ତାର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଯାଇ ଡାହାଣ କଡ଼ ପକେଟର ଓଜନ କଷିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ମନ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଏହି ଓଜନର ଅନୁରୂପ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଅଳ୍ପ ଘରେ ପାଇବ କି ନାହିଁ ।

ଘରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ପାଇବା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କାରଣ ସେ ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ । ଅଳ୍ପକାଲି ରାତି ନଅଟା ଦଶଟା ପୂର୍ବରୁ କମଳାର ସାକ୍ଷାତ୍ ମିଳିବା ଦୃଷ୍ଟର । ଶାଶୁ ଶଶୁର ଦିଅର ଭଉଁଜି କି ଅବା ଘରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମଧନ୍ଦା ଯେ ଏ ସାକ୍ଷାତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ । କି ଦିନ କି ରାତି କୌଣସି ସମୟରେ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଅବାଧ ମିଳନ

ସାମୟିକ

ପକ୍ଷରେ ଏ ସବୁ ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ ଅବଶ୍ୟେ ଅନ୍ତତଃ କଟକର ବାସଭବନରେ ନ ଥିଲା, ଏପରି କି ପିଲାଝିଲର ଜଞ୍ଜାଳ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । କାରଣ ସଦିବା ସେମାନେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବରଷ ହେଲା ବାବୁ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏଯାବତ୍ ସେମାନେ ନିଃସନ୍ତାନ । ତଥାପି ରାତି ଦଶଟା ପୂର୍ବରୁ ଆଜିକାଲି ସ୍କୁର ସାକ୍ଷାତ୍ ମିଳିବା ଦୁଷ୍ଟର । ଦିନ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଦୁଇଜଣକୁ ପରସ୍ପରର ସଙ୍ଗପୁଣ୍ୟ ଶ୍ରେୟ କରିବାରେ ଦିନ ରାତି ଅଣ୍ଟୁ ନ ଥିଲା । ସେ ହେଉଛି ବାହା ହେବାର ପହୁଲି କେତେ ମାସ । କମଳା ସେତେବେଳେ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ବାଳିକା; କିନ୍ତୁ ଏହି ଅତ୍ୟଧିକ ମିଳାମିଶା କେବଳ ଶାଶ୍ବତ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ବହାସନତାର ପ୍ରତି-
ନିୟା ବର୍ଷକ ଭିତରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ତା ପରେ ତିନି ବର୍ଷ ବରଷଭିତ୍ତିରେ ନିଜ ନିଜ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଲେ । ମେଧାବା କାଶୀନାଥ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଲା, ତାର ଓକାଲତିରେ ଏବଂ ପରସା ଶ୍ରେୟାଚାର କରିବାରେ । କମଳା ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଲା, ବଙ୍ଗାଳା, ଇଂରାଜୀ, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତି ନାନାପ୍ରକାର ନଭେଲ, ନାଟକ ଏବଂ ମାସିକ ଓ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ପଢ଼ି ଅଜସ୍ର ଅପରିପକ୍ବ ଚିନ୍ତାଭରରେ ମତ୍ତେଷକୁ ଭାବନା କରୁଥିବାରେ ଏବଂ ସେ ସବୁକୁ ଦେଶର ନାନାବିଧ ମାସିକ ପତ୍ରି-
କାରେ ଉଦ୍‌ଗାର କରି ନିଜ ବଦ୍‌ହଜମିରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଦେଶ ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଭେଦ, ଦେଶସେବାର ଆହ୍ୱାନ । ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପରଦା ଛିଣ୍ଡିଲା, ଓଡ଼ିଶା ଖସିଲା, ଓଡ଼ିଆ ଘରର ଝିଅ ବାହାରିଲା ପଦାକୁ ଦେଶର ଦୁଃଖ ମୋଚନ କରିବାକୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ମିଳାଇ ପୁଅଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ । ଦେଶର ଏ ଡାକ ଶୁଣି ସ୍କାି ସ୍ବାଧୀନତାର ଅସ୍ବତୁତ ସ୍ବରୂପେ ଅନ୍ତତଃ ଅଞ୍ଚଳର ବନ୍ଧନ ଛନ୍ଦ କରିଥିଲେ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ଝିଅ, କମଳା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।

ସ୍ବାମୀ କାଶୀନାଥ ସଦିବା ସ୍କୁର ଏହି ଦେଶସେବାର ବେପରଦା ଭାବକୁ ବଡ଼ ବେଣି ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲା, ତଥାପି କି କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଷତିବା ବାକ୍ୟରେ

ସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନୀ

ତାର ଚୌଖି ସୁବିବାଦ ବା ପ୍ରତିବନ୍ଧକତା କରୁ ନ ଥିଲା । ଫଳରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଦେଶସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଘରର ସେବା ଏବଂ ସ୍ବାମୀ ସେବାକୁ ମାତ୍ର ଚକ୍ଷୁ । ଦେଶର ସେବା ସ୍ତ୍ରୀର ସମୟକୁ ଏପରି ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, ଅନ୍ତତଃ ସ୍ବାମୀ ନଅଟା ଦଶଟା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ବାମୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଦର୍ଶନ କଷ୍ଟକର ହୋଇଉଠିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଆଜି କଟକରୁ ବାହାରବା ବେଳେ ଶ୍ରେକ୍ଷଣାର ପରିମାଣ ଦେଖି ସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନୀ ମନଟା ବଡ଼ ବେଶି ଘରମୁହାଁ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁପସ୍ଥିତି ଆଶଙ୍କା କାଶୀନାଥକୁ ତଳକୁ ପ୍ରଥମେ କାଠସୋଡ଼ା ବନ୍ଧି ଉପରକୁ ଦେହ ମନର ଶ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରିବାକୁ ନିଉଁଜ୍ଜ୍ୱଳର ସଞ୍ଜବେଳ ପବନରେ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ବାମୀର ବଜୁଳିବଣ ଜଳିଲା କଟକ ସହରର ଅନ୍ଧାର ସ୍ବାମୀର ଶୋଭା ବଢ଼ାଇବାକୁ, କାଶୀନାଥର ଗାଡ଼ି ଆସି ଲାଗିଲା ତା ଘରର ପାଟକ ପାଖରେ । ଘର ଭିତରେ ପଶିଲା ଶିଶି ବୁଝି ପାରିଲା ଏପାବନ୍ ଯାହା ଆଶଙ୍କା କରି ଆସୁଥିଲା, ତାହା ଅମୂଳକ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ବୁକର ଉଦ୍ଧୱା ଆସି ବାବୁଙ୍କର ଲୁଗାପଟା ବଦଳିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା, ଆଉ ପୁରୁଣାରେ ତଥୁବାଧାନରେ ଜଳଖିଆ କାର୍ଯ୍ୟ ସରିଲା । ତା ପରେ କାଶୀନାଥ ସିଧା ସିଧା ଯାଇ ପଶିଲା କଟକର ଘରେ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ରକ୍ତ ଶତ୍ରୁର ଜ୍ୱାଳା ନିବାରଣ କଲା ଆଇନ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମନୋନିବେଶ କରି । ମୋହରୀର ମହକିଲ ବଦାୟ କରି ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଉଠିଲା, ସେତେବେଳେ ଦଶଟା ବାଜେ ବାଜେ । ଉଦ୍ଧୱାର ଆହ୍ୱାନରେ ଗଲା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶ୍ରେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ପୁରୁଣାରେ ତତ୍‌ବରରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆସିଛି କି ନାହିଁ ବୁକର ବାକରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପଶୁରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଖାଇ ସାରି ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ଖଟ ଉପରେ ଶ୍ରାନ୍ତ ଦେହ ମନ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲା । ସାମନାରେ କ'ନ୍ତୁ ଉପରେ କମଳାର ପଟୋ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିବାରୁ ଅନାଇ ରହିଲା ତାର ସ୍ମୃତିତାପରକୁ; ତା ପରେ ଆଖି ବୁଜି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଲାଗିଲା, ସ୍ତ୍ରୀର ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି, ତାରି ବାସ୍ତବରେ । ଦେହରେ ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ସେ ଆଉ ତତ୍‌ବ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ସେହି ଚିତ୍ତ ଆହୁତିଏ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଯେତେବେଳେ

ସାମୟିକ

କମଳାକୁ ବାହା ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାହା ହୃଦରେ ଯୌବନର ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ର, ଅଜ୍ଞାପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ ସବୁ ପଦ ଛାଡ଼ି ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ମାଘମାସିଆ ବୁଦ୍ଧତ୍ବରେ ଘୋଡେଇ ହୋଇ ସୁଖୀ ଯେପରି ନିଜ ଉଦୟର ଆଭ୍ୟୁଦୟ ଦେଉଥାଏ, ଯୌବନ ତାର ସେତେବେଳେ ସେହିପରି କୈଶୋରର ଅନଭିଜ୍ଞତାରେ ଆଡ଼େଇ । ବିବାହର ପ୍ରଥମ କେତେକ ଦିନ ଭିତରେ ବଳନମୁକ୍ତ କାମନା ତାର ଯେପରି ଭାବରେ ଚରତାର୍ଥ ହେଲା, ସେଥିରୁ ସେ ବୁଝିଲା ସ୍ବାମୀର ଆକର୍ଷଣ ବାଳିକା ବଧୂର ଦେହମନରେ ଯୌବନର ଉନ୍ମାଦନାର ଅଭାବରୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ, ବରଂ କରୁଣା ଉଦ୍ବେଗ କରୁଛି । ତା ପରେ ବିବାହ ଜୀବନର ଯେ ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚ ଛ ବର୍ଷ କଟିଛି, ତା ଭିତରେ ଦେହମନ ଉଦୟର ଆୟତନ ବଢ଼ିଛି । ଏକାଠି ରହୁବା ଫଳରେ ସ୍ବାୀର ନିମବକ୍ଷିତ ଯୌବନ ସ୍ବାମୀର ଆଗ୍ରହାଦିଶୟରେ ଯେ ସନ୍ନିବିତ ହୋଇ ନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ । କାଶୀ-ନାଥ ବୁଝିଛି, ସ୍ବାୀରେ ଯଦିବା ତାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରତାର୍ଥ ହୋଇଛି, ତା କେବଳ ସ୍ବା ଭିତରେ ଥିବା ପଶୁଟିକୁ ଉଦ୍ବେଳିତ କରି; କିନ୍ତୁ ନାରୀହୃଦୟର ଅତି ନିଭୁତ କୋଣରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଯେଉଁ ଗୋପନବୃତ୍ତ ପ୍ରେମ, ତାର ସନ୍ଧାନ ଯେ ସେ ଏଯାବତ୍ ପାଇଛି, ସେ ଭରସା ତାର ନାହିଁ । କାହିଁ, ଦେଖିଛି ବୋଲି କେବେ ତ ତାର ମନେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, କମଳାର ସେହି ତଳତଳ ତରଳ ଭାବ, ଯାହା ତାର ଆଖି ମୁଣରେ ପୃଷ୍ଠି ଉଠି ହୃଦୟର ସେହି ଆଗ୍ରହାଦିଶୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ, ଯାହା ପ୍ରେମିକର ଅଦର୍ଶନରେ ପ୍ରେମିକାକୁ ଉନ୍ମାଦନା କରି ରଖେ ! ପ୍ରକୃତ ପ୍ରଣୟ ଯେପରି ହୃଦୟର ବାତାୟନ ଖୋଲି ତାର ପାଖରେ ଜାରି ବସି ଦୀର୍ଘ ବରହର ପ୍ରହର ଗଣୁଥାଏ, ଦୂରରୁ ପ୍ରେମିକର ଆଗମନର ସୂଚନା ପାଇଲେ ଅନ୍ତର ତାର ଦୁଇ ହାତ ବଢାଇ ଦିଏ, ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ପାହୋଟି ଆଣେ, କାହିଁ କମଳାର ହୃଦୟରେ ଏ ଭାବ ତ ସେ ଏ ଯାଏ ଦେଖି ନାହିଁ ! ମାରିଛି, ପାଇଛି; ସତେ ଯେପରି ଅଧିକାରର ଅନୁଭବରେ ବା ଉପ-ଭୋଗରେ ।

ସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନୀ

[ଦୂର]

କାଶୀନାଥର ମନ ସେତେବେଳେ ଚିନ୍ତାସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କରି ଖୋଜି ଚାଲୁଥିଲା କମଳା ସହୃଦ ତାର ପରିଶ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟର ଅମୃତ, ସେତିକି-ବେଳେ କମଳା ଆସି ଗୋଡ଼ ଚପିଚପି ପଶିଲା ଶୋଇବା ଘରେ । କାଶୀନାଥକୁ ଆଖି ବୁଜି ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ଅତି ଶୀଘ୍ରରେ ପଚାରିଲା, “ଶୋଇଲଣି କି ?”

ଉତ୍ତରରେ ସ୍ବାମୀ ପଚାରିଲା, “କମଳା, ସ୍ତ୍ରୀ କଣ ବୁଝେଁ ସ୍ବାମୀଠୁ ?”

କମଳା ବାହାରର ଲୁଗାପଟା ଉଠାଇ ଘରକୁ ଯାଇ ପିନ୍ଧି ଆସି ଖଟ ଉପରେ ବସିଲା । କହିଲା, “କାହିଁକି ? ତୁମେ କଣ କହୁଛ, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଠୁ କ’ଣ ବୁଝେଁ ?”

କାଶୀନାଥ କହିଲା, “ମୋର ମନେ ହୁଏ, ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଝେଁ ସ୍ବାମୀଠାରୁ ଟଙ୍କା ପଇସା, ଘରଦୁଆର, ଗାଡ଼ିଘୋଡ଼ା, ମଉଜମଜଲିସ୍ ଏବଂ ସେ ସବୁ ପରଦା-ନିର୍ବାନ୍ ନ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ନିଜର ଅବାରତ ସଂପେକ୍ଷାବୃତ୍ତ ସକାଶେ ସ୍ବାମୀ ନାମକ ଜୀବର ଆଶ୍ରୟ ଅବା ଆତ୍ମାଳୀ ।”

ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, “ତୁମ ମତରେ ବୋଧହୁଏ ଏ ସବୁରେ କେବଳ ପୁରୁଷର ଏକଚେଟିଆ ଅଧିକାର ? କିନ୍ତୁ କେବେ ଭାବ ଦେଖିଛ, ଆଜିକାଲିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପବିତ୍ର ସ୍ବଭାବ ପାଇଥାନ୍ତା ସେଜଗାର କରିବାର ଚମତା ହାସଲ କରିବାକୁ, ତାହାହେଲେ ଏ ସବୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ସ୍ବାମୀର ମୁଖପେକ୍ଷା ହେବାକୁ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଏ ଉପଭୋଗ ସେ ସେ ସ୍ବାମୀ ଅର୍ଜନରେ କରେ, ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ତୁମେ ପୁରୁଷ ଜାତି ଏବଂ ଯେଉଁ ସମାଜଟି ଗଠିଛି, ସେହି ସମାଜ । ସ୍ତ୍ରୀର ଜନ୍ମ ଦିବସରୁ ସେ ଉଠିଲେ, ବସିଲେ, ଶୋଇଲେ, ଜାଗିଲେ, ସଦାବେଳେ ତା କାନପାଖରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଛି—ତା ଜନ୍ମ ଜୀବନ ପର ପୁରୁଷର

ସାମୟିକ

ପାଦତଳେ ବଜା; ଆଉ ସେ ସଦୃଶ ସେହି ପୁରୁଷର ହାତ ଧରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତା ଭେଗ ଭାଗ୍ୟରେ ହାତ ପକାଏ, ସେତେବେଳକୁ କାହିଁକି ପାଟିକର ଖାଇଲୁ ଖାଇଲୁ ?”

କାଶୀନାଥ କହିଲା, “ଏଥିରୁ କଣ ବୁଝିଲ ମୋର ଭାଗ୍ୟକୁ ଭେଗ କରୁଛ ବୋଲି ମୋର ଆପତ୍ତି ? ସ୍ବାମୀର ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରିବା ସ୍ବାମୀର ସ୍ବାଭାବିକ ଏବଂ ସେଥି ସକାଶୁ ସ୍ବାମୀ କେବେ କହେ ନାହିଁ—ଖାଇଲୁ, ଖାଇଲୁ । ତେବେ ବିଷମ ସେଇଠି ଠେକେ, ସେଇଠି ଭାଗ୍ୟକୁ ଭେଗ କରାଯାଏ ଅବଲୀଳାକମ୍ପେ, ଅଥଚ ଭାଗ୍ୟଧର ପାଏ ଅବହେଳା ।”

କମଳା କହିଲା, “ତୁମେ କହିବାକୁ ବୁଝୁ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଅବହେଳା କରୁଛି ? ତାହାହେଲେ ତୁମର ଇଚ୍ଛା, ଶୁକରବାକରକୁ ମୁଁ ବିଦାୟ କରିଦିଏ । ଆପଣା ହାତରେ ଘରଦୁଆର ଓଲଟାଇବାଠାରୁ କଂସାବାସନ ମାଜିବା, ରକ୍ଷାବତୀ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି କାମ ଏବଂ ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷାମତ, ଏ ସମସ୍ତ ମୁଁ ନିଜ ହାତରେ କରେ । ତେବେ ଯାଇ ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଚରିତାର୍ଥ ହେବ ।”

କାଶୀନାଥ—ଅବଶ୍ୟ ତୁମକୁ କୌଣସି କାମ ନିଜ ହାତରେ କରିବାକୁ କେହି କହୁ ନାହିଁ । ତା ବୋଲି, କାମଟା କେମିତି ହେଲା, ଭଲ ହେଲା କି ମନ୍ଦ ହେଲା, ତା ବି ଦେଖିବ ନାହିଁ ? ଧର ରକ୍ଷାବତୀ କଥା । ଶୁକର ପୁରାଣ ତ ତାର ପୂର୍ବ ମାଲିକ । ଆଜ୍ଞା, ରକ୍ଷା କେମିତି ହେଲା, ସ୍ବାମୀ ଭଲ ଖାଇଲା କି ନାହିଁ, ଏ କଥା କଣ ସ୍ବାମୀ ଦେଖିବାର ନୁହେଁ ?

କମଳା—ରକ୍ଷାବତୀ ମୁଁ ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରତିଦିନର ବସନ୍ତ ମୁଁ କରିଦିଏ । ତେବେ, ପୁରାଣ ସଦୃଶ କୌଣସି ଦିନ ଭଲ ନ ଗଲୁ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାକୁ ବକିବ ତ ? ତୁମେ କାହିଁକି ପୁରାଣକୁ ନିଜେ ତାକିତ୍ କରିଦେଲ ନାହିଁ ? ଦୋଷ ହେଲା ପୁରାଣର, ଆଉ ନଦିବ ତାକୁ ମୋ ଉପରେ ?

ସଦ୍‌ବର୍ମଣୀ

କାଶୀନାଥ—ଏ କେଲାର ରକ୍ଷା ଖାଇବ ତ ?

କମଳା—ନା ।

କାଶୀନାଥ—ଖାଇଲ ନାହିଁ ସେ ?

କମଳା—ମୁଁ ଖାଇବି ।

କାଶୀନାଥ—ତାର ମାନେ ?

କମଳା—ଦେଖ, ଆଜି ନିଶା ନିବାରଣ ସଫର ସଭୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ନଅଟା ବାଜିଗଲା । ସବୁ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଫେରିଲାବେଳେ ସେ ବହୁତ କର କହୁଲେ, ତାଙ୍କର ସେଠି ଖାଇକର ଆସିବାକୁ ।

କାଶୀନାଥ—ତାର ଅର୍ଥ, ସବୁଆର ହୋଟେଲରେ ଆଜି ଗୁଡ଼ିର ଭୋଜନ ସାରିବ ?

ଏତକ କହୁ କାଶୀନାଥ କିଛିକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନୀର ଭାବରେ ମାରବ ରହୁଲା ।

କମଳା—ତୁ କର ରହୁଲ ସେ ? କାହିଁକି, ହୋଟେଲରେ ଖାଇଲେ କଣ ପାପ ହେଲା ?

କାଶୀନାଥ—ତୁମ କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ପାପ ଏପରି କିଛି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମାରାତ୍ମକ ଜନିଷ ନୁହେଁ । ତାର ଯେତେ କତିକି ସାର୍‌ପାର, କେବଳ ତାର ସୀମା ଭିତରେ ନ ପଡ଼ୁଥିଲେ ହେଲା । ଯାଉ ସେ କଥା । ତୁମକୁ ଖାଇବାକୁ ଆଉ କୋଉଠି ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ, ଗଲା ଖାଇବାକୁ ସବୁଆର ହୋଟେଲକୁ ? ସେ ତ ନିଜେ ବୁରି ଦଉଡ଼ିକଟା, ଆଉ ସ୍ୱାଦ୍ୟର ଯେତେ ଅକର୍ମୀଙ୍କର ଅତଡ଼ା ହୋଇଛି ତା' ହୋଟେଲ ।

କମଳା—ଅକର୍ମୀ ହେବା ଯଦି ଦୋଷଜନକ, ତାହାହେଲେ ସେ ଦୋଷ ଅକର୍ମୀଙ୍କର ଯେତେ ନୁହେଁ, ସେତେ ହେଉଛି ସେହି ଶାସନପଦ୍ଧତିର, ସେହି ଶାସନ ପଦ୍ଧତିକୁ ବିନା ବାକ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ପାଦି ମାନି ନେଇଛ । ଦେଖ,

ସାମୟିକ

ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖେ, ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଲୋକ ବେକାର ହୋଇ ବସି ରହୁଛି, କାମ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କାମ ପାଉ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତାର ଚରିତ୍ରରେ ଯଦି କିଛି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ମୁଁ ଅଳ୍ପତଃ ସେଥିରେ ବଡ଼ ବେଶି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଉମେ ସେପରି ବଡ଼ ବେଶି ବିଚଳିତ ନ ହୁଅ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହୁବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯଦୁ କାରୁଙ୍କ ହୋଟେଲରେ ଖାଉଥିଲି, ସେତେବେଳେ ତୁମ ଦୁଷ୍ଟିରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ୍ୟ ଏହି ଯେଉଁ ଅକର୍ମାଙ୍କର ଦଳ, ସେଥିରୁ କାହାରକୁ ପାଖରେ ଦେଖି ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଖାଇବା ସମୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଖାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ତୁମର ପରି ଖାଲି ଶିଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଖାଇସାରିବା ପରେ ସୁନାପୁଅ ପରି ନିଜ ନିଜର ଦାମ ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ଆଉ, ହୋଟେଲରେ ଖାଇବା କଥା ଯଦି କୁହୁ, ତୁମେ ଯାହାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ମାନ, ସେହି ସାହେବ ମେମ୍‌ମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଶୁଣିଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ କୁଆଡ଼େ ନିଜର ଘରଦୁଆର ନ କରି ଗାବନଟା ହୋଟେଲରେ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

କାଶୀନାଥ—ହୋଟେଲରେ କେବଳ ଖାଇବା ପିଇବା ନୁହଁ, ଏମନ୍ତ କି ଜୀବନଯାପନ କରିବା ବିଷୟରେ ଏବଂ ବେକାର ସମସ୍ୟା ସମ୍ମୁଖରେ ତୁମର ଯେ ବିଚକ୍ଷଣ ଗବେଷଣା, ତାର ପରିଚୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବଡ଼ ପ୍ରୀତି ହେଲି । ମୋତେ ଖାଲି ଏତିକି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି, ତୁମକୁ ଆଉ ଲୋକ ମିଳିଲା ନାହିଁ କି ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ ଯେ, ତୁମେ ଏ ଯଦୁଆଣି ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ତା ହୋଟେଲରେ ଖାଇଲ ! ଗୋଲ୍‌ଗାଲ୍ ଚେହେରା ଓ ଦୁଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଶରୀର ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ସୁପାରିସ୍‌ର ବିଷୟ ତାର ଅଛି ବୋଲି ଅଳ୍ପତଃ ମୋର ତ ମନେହୁଏ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାରେ ତ ଦିଗ୍‌ଗଜ, ଟଙ୍କାପଇସାର ଅବସ୍ଥା ଯାହା, ସେଥିରେ ମୁଁ ଯଦି ନ ଦେଉଥାନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ଏ ହୋଟେଲ ବି ନ ଥାନ୍ତା କି ତୁମକୁ ସେଠି ଚାକି-ଚୋଷ୍ୟ ଖୁଆଇବାର ଯେଉଁ ଶ୍ଳାଘା, ତାର ଅବକାଶ ବି ନ ଥାନ୍ତା ।

କମଳା—ତୁମେ ଟଙ୍କା କିଛି ସେମିତି ଦେଇ ନାହିଁ ।

ସଦ୍‌ବର୍ମଣୀ

କାଶୀନାଥ—ହଁ, ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଛି, ମୁଁ ତାକୁ ଟଙ୍କା ସେମିତି ଦେଇ
ନ ଥାନ୍ତି, କେବଳ ତୁମେ ସୁପାରିସ୍ କରିବାରୁ ଦେଲି ।

କମଳା—ତୁମେ ତ ଦାନ ଦେଇ ନ, ଧାର ଦେଇଛ ।

କାଶୀନାଥ—ବିନା ଲେଖାପତାରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ନ ଦେଲେ ଆଦାୟ
କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

କମଳା—ଚେହେରା ଆଉ ବଳଷ୍ଠ ଶରୀର ଛଡ଼ା ଯଦି ଆଉ କିଛି ପସନ୍ଦ-
ଦାର ପଦାର୍ଥ ତା' ନ ଥିଲା, ତେବେ ବିନା ଲେଖାପତାରେ ଟଙ୍କା ତାକୁ
ଦେଇ କାହିଁକି ? ତାର ଚେହେରା ଆଉ ଶରୀର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେପରି ଖୁସି
ଖୁସି ଉତ୍ତେଜ କରୁଛି, ସେଥିରୁ ତୁମର ପସନ୍ଦର ଦଉଡ଼ିଟା ବୁଝିବାକୁ ମଧ୍ୟ
ବାକି ରହୁ ନାହିଁ । ନିଜ ଅଭାବର ଯୋଗୁଁ ଅବା ସେଇଥିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ
ଅଭିପ୍ରାୟ ଆସ୍ତେସ୍ତେ କରୁଥିବ, ଏପରି ସେ ଅସମର୍ଥ ଆକୋଶ, ତାକୁ ଏଡ଼େ ପତଳା
ବାକ୍ୟଜାଲରେ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ସେ ହଜାର ପାଠ ପଢ଼ି-
ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ପସନ୍ଦ ବା ରୁଚିର ସେ ଉନ୍ନତି ହୋଇ ନାହିଁ, ଏ କଥା ମୁଁ
ଜୋର କରି କହିବି । ମୁଁ ଯାହା ଦେଖିଛି, ସେଥିରୁ ବୁଝିଛି, ଯଦିବା ତୁମ
କହିବା ପ୍ରମାଣେ ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ସେ କେବଳ ସୁସୁରୁଷ, ତା ହୁଏ;
ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଭିତରଟା ମଧ୍ୟ ସୁ । ସେ ବି, ଏ., ଏମ୍. ଏ. ପାଶ କରି ନାହାନ୍ତି
ସତ ; କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧିରେ ସେ ଅନେକ ବି. ଏ., ଏମ୍. ଏ. ଜୀବ ସମକକ୍ଷ ।
ପାଠାଭ୍ୟାସ ସେଇ ଯାହା ନାହିଁ, ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ପ୍ରେରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ
ହୋଇ ଦେଶର ଏବଂ ଦଶର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳପ୍ରତାପ ଶାସନ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇବାକୁ ତାଙ୍କର ସେହି ସତ୍ୟାହୁସ ଅଛି । ମୁଁ ଯାହା
ଦେଖୁଛି, ସେଥିରୁ ମୋର ମନେହୁଏ, ସେ ହୋଟେଲ ଖୋଲି ନାହାନ୍ତି ଲାଭ କରି
ବଢ଼ିଲେକ ହେବାକୁ, ତାଙ୍କର ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ଅଗ୍ରମ ଓ ଅନାଥାଗ୍ରମକୁ ଶିଆସିଆ
ସୋପାନରେ ସେଇ ଅକାତର ବଦାନ୍ୟତା, ସେଥିରେ ସେ ହୋଟେଲକୁ
ହୋଟେଲ ନ କହି ସଦାବ୍ରତ କହିବାକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ହେବ ।

ସାମୟିକ

କାଶୀନାଥ—ସଦୃଶର ଚରିତ୍ରେ ଏକେବ୍ରହ୍ମ ଏ ‘ସୁ’ର ସମାବେଶ ସେ
 ତୁମ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଛି, ତାହା ହେଉଛି ତୁମ ଆଖି ଉପରେ ଥିବା ପକ୍ଷପାତିତାର
 ରଞ୍ଜିତ ଚକ୍ରମାର ଫଳ । ଏହି ଚକ୍ରମା ହେଉଛି ବ୍ୟବଧାନର ସେହି ବୁଦ୍ଧିକ,
 ଯାହା ସକାଶୁ ଦୂର ପର୍ବତ ଆଖିକି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । ତୁମ ସହୃଦ ସଦୃଶର
 ପରିଚୟ ତାହା ବୁଝି ବରଷ ହେଲୁ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାକୁ ପିଲାଦିନରୁ
 ଜାଣେ । ଯେଉଁ ସବୁ ଉପକରଣରେ ତାହାର ଚରିତ୍ର ଗଠା, ଏ ପ୍ରକାର ତାର
 ଅତୀତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଘଟଣାବଳୀରୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ମୋ କବିରେ
 ଅଛୁପା ନୁହେଁ । ତାର ମନର ଗତି ସ୍ୱଭାବତଃ ମନ୍ଦାନ୍ତରୁ, କେବେ ଅବା
 ସବୁ କିଛି ଭଲ ସେ କରପକାଏ, ତାହା ହୁଏ ତ ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ;
 ନୋହୁଲେ ଶିକାରକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରଗତ କରିବାର ଗୋଟିଏ ଫାନ୍ଦ । ଆଉ
 ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରି କିଛି ଲଭ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିତର୍କର ଶେଷ ନାହିଁ କି ଖାଲି ଯୁକ୍ତି-
 ତର୍କରେ ମନ ମାନେ ନାହିଁ । ଗୁଣ ବେଶି ହେଲୁଣି । ତେବେ ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ
 ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।

କମଳା—କଣ କହୁ ନା ?

ଗର୍ଭର ସ୍ନେହରେ କାଶୀନାଥ ନିଜ ଆତ୍ମକୁ ସ୍ୱାକୁ ଟାଣି ଆଣି
 ତା ଉପରେ ହାତ ପକାଇ କହିଲା, “କମଳା, ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚ ବରଷର ପ୍ରତୀକ୍ଷା
 ପରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ପ୍ରଣୟ ପୁଷ୍ପ ଫଳ ଧରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି । ତୁମେ ଜାଣି,
 ତୁମେ ଦୁଇମାସ ହେଲୁ ଅନ୍ୟସତ୍ତ୍ୱ । ମୁଁ ତୁମର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନ ଇଚ୍ଛାରେ
 ବାଧା ଦେବାକୁ ବୁଝୁଁ ନାହିଁ । ତୁମ ନିଜ ନିମନ୍ତେ ଏବଂ ସେ ଅଭ୍ୟାଗତଟି
 ଅନାଗତ, ତା ପାଇଁ କେବଳ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି, କି
 ଶୋଇବା ପିଇବା କି ଶୋଇବା ଉଠିବା କିଅବା ନାନା ସ୍ୱଭାବମିତରେ
 ଯୋଗ ଦେବାର ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ତେଜନା ଏବଂ ଅନିୟମରୁ ଆପଣାକୁ
 ରକ୍ଷାକର ।”

ସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନୀ

[ଛନ୍ଦ]

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀ କାଶୀନାଥ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ; କମଳା କିନ୍ତୁ ବେଶି ରକମ ଥକି ପଡ଼ିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିଦ ଆଉ ତା ଆଖିକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ । ନିଦ୍ରାତ ସ୍ବାମୀର ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲା । ଦେଖିଲା, କାଶୀନାଥର କପାଳ ଉପରେ ଆଖି ଆଉ ମୁହଁକୋଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଏବଂ ଉଦ୍‌ବେଗର ସେଇ ସବୁ ରେଖା ପଡ଼ି ସମସ୍ତ ମୁହଁକୁ କର୍କଶ ଏବଂ ବନ୍ଧୁର କରି ରଖିଥିଲା, ତାହା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଉଠିଲା ଯାଉଛି । କିଏ ସେପରି ତାର ଅଦୃଶ୍ୟ ହସ୍ତର କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶରେ ଭିଲି କରି ଦେଉଛି ତାର ମୁହଁର ଶକ୍ତ ମାଂସପେଶୀ ସବୁକୁ । ଉର୍ଷା ହେଲା ମନରେ । ଭାବିଲା, ସ୍ବାମୀ ପରି ସେ କାହିଁକି ଶ୍ରୀମତୀ ଦେହମନ ନିଦ୍ରାର କୋଡ଼ରେ ଅର୍ପଣ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ ? ତାର ଚିତ୍ତ କଣ ସବୁ-ବେଳେ ଝୁଞ୍ଚି ବତାସର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ସନ୍ଧାନ କରୁଥିବ ମୁକ୍ତିର ପଥ, କଣ ସୁକ୍ତିତର୍କର ଗୋଲକଥା । ଭିତରେ ପଶି ସଦାବେଳେ ସନ୍ଦେହରେ ଦୋଳାୟିତ ହେଉଥିବ, ସତ୍ୟର ଶାନ୍ତମୟ ଆଶ୍ରୟ ଭୂମି ପାଇବ ନାହିଁ ବାସ୍ତବ କରିବାକୁ ?

ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା ଭାବନାର ଭିତର ଦେଇ ଗୁଡ଼ି କଟିଲା । ଯାହା କିଛି ନିଦ ହେଲା, ତା ବୁଝିବା, ହୁର ହୁର ଭାବିଯାଉଥାଏ । ଗୁଡ଼ି ପାହୁଲରୁ ସ୍ବାମୀ ଉଠି ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ସାରି ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ମନଦେଲା । କମଳା ବେଳ କରି ଉଠିଲା । ସ୍ବାମୀ କଚେରୀକୁ ଗଲୁବେଳେ ଦେଖିଲା, କମଳା ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ତା ନିଜ କୋଠରୀରେ ଆରାମ ଚଉକ ଉପରେ ନିର୍ଧୂମ ନିଦରେ ଶୋଇଛି, ମୁଣ୍ଡ ଧୋଇଥିବାରୁ ଗହବା ବାଳ ଚଉକ ପଛ ପଟରେ ଶୁଖା ହୋଇଛି । କାଶୀନାଥ ସ୍ତ୍ରୀର ଏହି ଯୁଷମାମୟ ଯୌବନସମ୍ଭାର କିଛିକ୍ଷଣ ଦେଖିବା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଟିଟିଥିବା କବାଟକୁ ଆଉଜାଇ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଭିତରେ ଫୁଲି ଉଠୁଥିବା ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ବାସକୁ ଶୁଣି କଚେରୀକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଗାଡ଼ରେ ବସିଲା । ଉଛବାକୁ ଡାକି କହୁଗଲା, “ମାଙ୍କର ଅଜି ଦିନ ଭଲ ନାହିଁ,

ସାମୟିକ

ଚଉକି ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି, ସେ ନ ଉଠିବା ସାଏ କେହି ସେମନ୍ତ ତାଙ୍କ ନିଦ ନ ଭଙ୍ଗେ ।”

କାଶୀନାଥର କଚେରୀ ଯିବା ପରେ ସଦୁନାଥ ପାଖରୁ ଦୁଇ ଡିନି ଥର ଲୋକ ଆସିଥିଲା କଣ ଜରୁରୀ ଖବର ନେଇ; କିନ୍ତୁ ବାଣ୍ଟୁ ଉଛୁବା ସେ ଲୋକକୁ ଭିତରକୁ ଛାଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ, କି କମଳା ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଉଠିବା ପରେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କହୁ ନାହିଁ । କମଳା ମଧ୍ୟ ଗତଗୁଡ଼ିର କଥୋପ-କଥନ ଫଳରେ ସେ ଦିନ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲା ନାହିଁ ।

ସ୍ବତି ନଅଟା ସାତେ ନଅଟା ବେଳକୁ ଖବରକାଗଜବାଲା ପାଟକ ପାଖରେ ପାଟିକଲା, “ସମାଜ, ସମାଜ ।” ସେତେବେଳେ କାଶୀନାଥ ମହକିଲା ନେଇ କଚେରୀ ଘରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଉଛୁବା ଅଭ୍ୟାସମତ ସମାଜ କାଗଜ ଆଣି କମଳା ହାତରେ ଦେଲା । କମଳା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ କାଗଜ ନେଇ ଫିଟେଇଲା ପଢ଼ିବାକୁ । କାଗଜର ଉପର ପଟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ହରପ୍ରେ ସେଦିନ ଖବରର ଯେଉଁ ସନ୍ଧିପ୍ତ ତାଲିକା ଦିଆହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଆଖି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ମୁଣ୍ଡରେ ତାର ବଜୁଲି ଖେଳିଗଲା । ଦେଖିଲା, ଲେଖା-ହୋଇଛି ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ ଫଳରେ କଟକରେ ଗିରଫଦାରର ଧୂମ—ପିକେଟିଂ କରୁଥିବା ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀଙ୍କ ଉପରେ ଲଠିମାର୍ଦ୍ଦ । ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ପହୁଲି ମିଳିଟିଏ ଦୁଇ ମିଳିଟି କିଛି ପଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ, ତା ପରେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନା ପିକେଟିଂ ଝୁଟାଲୁ ସମସ୍ତ ଖବର ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତାର ମୁଖସ୍ଥ ନ ହେଲା, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥରକୁ ଥର କାଗଜର ସେହି ଅଂଶ ପଢ଼ିଲା । ତା ପରେ ଭାବିଲା, ସେ କେତେ ସ୍ବାର୍ଥପର । ତାର ସହକର୍ମୀମାନେ ବେତମାଡ଼ ଲଠିମାର୍ଦ୍ଦ ଖାଇ କିଏ ଗାରଦରେ କିଏ ନିଜ ଘରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଆଉ ସେ ସ୍ବାମୀ ସୋହାଗରେ ମାତି ଦେଶର ଏ ସମସ୍ୟାର ସମୟରେ ଘରେ ଆଶ୍ରମ ଉପଭୋଗ କରୁଛି । ଖବର କାଗଜରୁ ଜାଣି ପାରିଲା, ସଦୁନାଥ ମଧ୍ୟ ଆହୁତ, ସଦିବା ଗାରଦକୁ ପଠା

ସହୃଦୟତା

ହୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କର ତାରିକା ଭିତରେ ତାର ନାମ ନ ଥିଲା । ମନେକଲା, ହୁଏ ତ ସେ ଏପରି ଆହୁତ ଯେ ସେପରି ଲୋକକୁ ଗାରଦକୁ ନେବା ନିରାପଦ ହେବ ନାହିଁ ଭାବି ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆହୋଇଛି ଏବଂ ପରେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଘରେ ଆସି ପଡ଼ିଛି । ଯେତେବେଳେ କାଗଜରୁ ପଡ଼ିଲା, ଆଜି ସକାଳେ ଭରତର କେନ୍ଦ୍ର ସଭାରୁ ଜରୁରୀ ଖବର ଆସିଲା, ଆଜି ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଦୋକାନ ଏବଂ ମଦ ଦୋକାନରେ ପିକେଟିଂ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତାର ପଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସଭା ସ୍ଥିର କଲା ଯେହେତୁ ପିକେଟିଂ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ, ଟିକିଏ ଆଖିପିଆଁ ହୋଇ ଭାବିଲା, ତା କଡ଼ିକ କାହିଁକି ସ୍ଥାନୀୟ ସଭାର ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ବଞ୍ଚାପନ ପଠାହେଲା ନାହିଁ ଅବା ଯଦୁବାବୁ କାହିଁକି କୌଣସି ଖବର ପଠାଇଲେ ନାହିଁ ।

କୌଣସି ଖବର ଆସିଥିଲା କି ନାହିଁ, ବୁଝିବା ସକାଶେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ଡାକି ପଚାରିଲେ ସେ କହିଲା, “ଯଦୁ ବାବୁ ସକାଳବେଳା ଦୁଇ ଡିନି ଧର ଲୋକ ପଠାଇଥିଲେ କଣ ଖବର ଦେଇ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ମା ଶୋଇଥିବାରୁ ସେ ଉଠାଇ ବିରକ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା ନାହିଁ ।” ଯେତେବେଳେ କମଳା ପଚାରିଲା ଯେ, ତା ନିଦ ଭଙ୍ଗିଲା ଉତ୍ତରରେ ସେ କାହିଁକି ସେ କଥା ତାକୁ ଜଣାଇଲା ନାହିଁ, ଉତ୍ତରରେ ବୁଦ୍ଧର ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି କହିଲା, ସେ ଭୁଲିଗଲା କହିବାକୁ । କମଳା ବୁଝିଲା, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ମିଛ କହୁଛି ଏବଂ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ମିଛ କଥା କମଳା ଯେ ଧରିଲଣି, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲା । ଘରର ବୁଢ଼ା ବୁଦ୍ଧର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ଯେ କାଶୀନାଥକୁ ପିଲଟି ଦିନରୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ମଣିଷ କରିଛି, ତାର ମିନତିପୁଣ୍ଡ ଆଖି ଦୃଷ୍ଟି ତୋଳି ଯେତେବେଳେ ସେ କମଳା ଆଡ଼କୁ ବୁଝିଲା, ସେ ଆଖିର ମୌନ ନିବେଦନ ବୁଝିବାକୁ କମଳାର ଆଉ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ । ବୁଝିଲା, ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ଉଭୟଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଲାଭ କରାଇବାକୁ ସେ ବୁଦ୍ଧର ପ୍ରାଣ କପରି ବ୍ୟାକୁଳ, ଅନୁତପ୍ତ ପୁରା ଗୋଟିଏ ଦିନ ସକାଶେ । ଏହି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ହୁଏ ମିଛ କହିବାର ଅପରାଧ ଯେ କେବଳ

ସାମୟିକ

ଚିରସ୍ୱାରର ଅଯୋଗ୍ୟ, ତାହା ନୁହେଁ, ଏହା ଅନେକାନେକ ସତ୍ୟବାଦିତାର ଧୃଷ୍ଟତା ଅପେକ୍ଷା ଶତଗୁଣରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଏଥିରେ ପ୍ରଭୁପତ୍ନୀକୁ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ହୁଟି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ନିଜକୁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ବଦାନ୍ୟତା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସକୁ ଆଉ କିଛି ନ କହି ‘ହୁଅ ସା’ବୋଲି କହି ବିଦାୟ କରିଦେଲା ଏବଂ ସେ ଆଉ ତାର ସ୍ୱାମୀର ସମ୍ପର୍କର ଶିଥିଳତା ଯେ ବୁକରବାକରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ି ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତାକୁ ବୃଥାର ପାତ୍ର କରିଛି, ଏହା ଭାବି ନିଜ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଲା ।

କହିଁ ଆଉ ଦିନ ସକାଳେ ସ୍ୱାମୀ କଚେରୀକୁ ନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁପ୍ କରି ରହିଲା । ମନ ଭିତରେ ଚିନ୍ତାର ଯେ ଭ୍ରମୁଳ ଝଡ଼ ବହୁଥିଲା, ସେ କଥା କାହାରିକୁ ଜାଣିବାକୁ ଦେଲା ନାହିଁ । କେବଳ ଟିକେ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଯେ, ଏତେ ବଡ଼ କାଣ୍ଡ ସହରରେ ଘଟିଗଲା, ସ୍ୱାମୀ ନିଷ୍ଠୟ ଏ ବାଷ୍ପ ଶୁଣିଥିବ; କିନ୍ତୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାକୁ ପଦେ ହେଲେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ସ୍ୱପ୍ନ ବୁଝିଲା, ସ୍ୱାମୀ ଇଚ୍ଛା କରି କିଛି କହି ନାହିଁ ।

ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନା କାଣିନାଥ କଚେରୀକୁ ବାହାରିଗଲା, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମଳା ରୁପ୍ କରି ରହିଲା, ସହଜ ଭାବରେ ନିଜର ସମସ୍ତ କାମ କରିଗଲା । ସ୍ୱାମୀ କଚେରୀକୁ ଗଲାରୁ, ଗାଡ଼ ଶେଷେ ଡାକି, ସେଥିରେ ଗଲା ସିଧା ସିଧା ଯଦୁନାଥର ହୋଟେଲକୁ । ହୋଟେଲ ଦୁଆରମୁହଁରେ ବୁକରକୁ ଦେଖି ପଚାରିଲା, “ଯଦୁବାବୁ କେମିତି ଅଛନ୍ତି ?” ଭଲ ଅଛନ୍ତି ଶୁଣି ଗଲା ଯଦୁନାଥର ରହିବା ବାଣୀ ପାଖକୁ । ପରଦା ଏ ପାଖରୁ ପଚାରିଲା—‘ଭିତରକୁ ଯାଇପାରିବ ?’

ଯଦୁନାଥ—ନିଷ୍ଠୟ ।

କମଳା ଭିତରେ ପଶି ଯଦୁନାଥକୁ ଶଶବ୍ୟସ୍ତରେ ଶେଯରୁ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଦେଖି କହିଲା—“ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ, ବିଶେଷତଃ ଶରୀରର ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଏପରି !”

ସଦ୍‌ବର୍ମିଣୀ

ତା ପରେ ଗୋଟାଏ ଚୌକ ଟାଣି ନେଇ ଶେଷ କଣରେ ବସିଲା । ସେତେବେଳେ ଅନୁତ ସଦୁନାଥ ସକାଶେ ତାର ପ୍ରାଣ ବଢ଼ଳିତ ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ସୋଦା ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ତାର ଚକ୍ଷୁ ବସ୍ତୁସ୍-ବସ୍ତୁାରିତ । ସଦୁନାଥର ବାଁ ହାତର ମଣିବନ୍ଧ ଓଦାକନାରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି କମଳା ପଚାରିଲା, “କଅଣି ମାଡ଼ ବଡ଼ ଜୋରରେ ବସିଛି ?”

ସଦୁନାଥ—ତେଡ଼େ ଜୋରରେ ନୁହେଁ, ତେବେ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ।

ଏହା ହେଉଛି କହୁବାର ସେହି କୌଶଳ, ସାହା ଫଳରେ ବକ୍ତାର ମୁହଁ ସାହା ଲଢ଼ୁ ବୋଲି ସ୍ବାକାର କରେ, ଶ୍ରୋତାର ମନ ତାକୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ବୁଝେ ।

କମଳା କରୁଣାରେ ବଢ଼ଳିତ ହୋଇ ଏକରକମ ନିଜର ଅଜ୍ଞାତ-ସାରରେ ସଦୁନାଥର ଅନୁତ ହସ୍ତକୁ ନିଜ ହାତ ପାସୁଲରେ ରଖି ଆର୍ଦ୍ରତାକୁ ଲଗିଲା । ସଦୁନାଥର ଅନୁଶୋଚନା ହେଲା । ଭାବିଲା, ସୁଲିସର ଆକମଣରୁ ଏତେ ଚକ୍ଷୁ ପୃଷ୍ଠିକା ଦେଇ ପଳାଇ ଆସିବା ତାର ମୂର୍ଖତାର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି । ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ବେତମାଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସାର ତାକୁ ହାତ ଉପରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ସଦି ଶୁଣୁଣାର ଏପରି ରାଜଭେଗ, ତାହାହେଲେ ଆଉ ଦିଗୁର ପାହାର ଖାଇବା ସକାଶେ ସେ କାହିଁକି ଟେପି ପରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

କମଳାର ସ୍ପର୍ଶସୁଖ କିଛିଟଣି ଭେଗ କରିବା ପରେ ସଦୁନାଥ କହିଲା—
“ଆମର ଆଶା ଥିଲା, ଯୁଦ୍ଧର ଆରମ୍ଭବେଳେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ପୋଆନ୍ ଅଫ୍ ଆର୍ଜେଣ୍ଟ ନେତୃତ୍ବ ଲାଭ କରିବୁ ବୋଲି ।”

କମଳା—ଦେଖନ୍ତୁ, ମୁଁ ସାହାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶଂସା ମୋତେ କଲେ ମୁଁ ମନେ କରେ ମୋତେ ଅପମାନ କରୁଥିବୁ । ନେତୃତ୍ବ ନ କରିପାରିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ

ସାମୟିକ

ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ଏଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ପିକେଟିଂ ଆରମ୍ଭ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି । ଆପଣଙ୍କ ପଠାଇବା ଖବର ମୁଁ କାଲି ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇ ନ ଥିଲି ।

ସଦୁନାଥ—ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି. ଆପଣଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କେତେ, ଘରର କେତେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକତା ଭିତର ଦେଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ହେଉଛି । ବାଣେଷତଃ କାଣିବାବୁ ସେତେବେଳେ ଏ ସବୁର ବିଶେଷା, ଶୁଭକ୍ତି ଏ ସବୁ କେବଳ ହୁଜୁର ।

କମଳା—ମୋର ସ୍ବାମୀ କେବେ ହେଲେ ମୋର ପ୍ରତିବନ୍ଧକତା କରି ନାହାନ୍ତି; ସହଯୋଗ ଅବଶ୍ୟକ କରି ନାହାନ୍ତି । ହୁଜୁର ବୋଲି କେବେ କହୁ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ବା ଅତିରିକ୍ତତାର ଦୋଷ ଦିଅନ୍ତି, ଅଳ୍ପତଃ ମୋର ସ୍ବାଧୀନ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ବାଧା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ସଦୁନାଥ—ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ ମୁଁ କାଣିବାବୁଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରୁଛି ବୋଲି । କାଣିବାବୁ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ବଦାନ୍ୟତା ବା ବାହାଦୁରୀ କିଛି ନାହିଁ, ବରଂ ସତ କହୁବାକୁ ଗଲେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ହେନ, ତାଙ୍କର ଭୀରୁତା ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

କମଳା—ତା ମାନେ ?

ସଦୁନାଥ—ଦେଖନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଶୋଷାମଦ କରୁ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ମୋର ଅନ୍ତରର ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞା କେବଳ ଜଣାଉଛି । ଆପଣ ସେପରି ତେଜୀ ଏବଂ ସ୍ବାଧୀନଚାପ୍ରିୟ, କାଣିବାବୁଙ୍କର ଭୟ, ଆପଣଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ବାଧାଦେଲେ ଆପଣ କାଲେ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଛିଣ୍ଡାଇ ବାହାର ପଡ଼ିବେ ।

କମଳା ସଦୁନାଥର ହାତ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚଞ୍ଚଳ କହୁଥିଲେ—“ଆପଣ ସମ୍ପତି କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ କାହିଁକି ତାଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ ଯିବି ?”

ସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନୀ

ସଦୁନାଥ—ବରକ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝିଛି, ତାହାହିଁ କହୁଛି । ଆପଣ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଜୀବନରେ ଆଦର୍ଶର ମେଳ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଯେଉଁଥିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, କାଣିବାବୁଙ୍କର ସେଥିରେ ବରକ୍ତ ନ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ସେଥିପ୍ରତି ସେ ଉଦାସୀନ । ଆପଣଙ୍କର ତ ଅଉ ସେ ମାନ୍ୟତା ଅମଳର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ଯେ, ବିବାହର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଧର୍ମନାମକ କଲ୍ଲନା-ପ୍ରସୂତ ପଦାର୍ଥର ବନ୍ଧନ ଦେଖିବେ । ଏ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗରେ ବିବାହ ହେଉଛି କର୍ମର ବନ୍ଧନ । ଯେଉଁ ବିବାହରେ କର୍ମର ସହଯୋଗ ନାହିଁ, ସେ ବିବାହ ଦୁର୍ବଳ ଏବଂ ନିରର୍ଥକ ବନ୍ଧନ । ଆପଣ ତ ରୁଷିଆର ଅନେକ ଖବର ପଢନ୍ତି । ସେଠି ଗୁଗୁଳାତି ଏପରି ଉନ୍ନତ ହେଲାଣି ଯେ, ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ବରୂପେ ବିବାହ ସେଠି ବାଦାୟ ନେବାକୁ ବସିଲାଣି । ସେଠି ବିବାହର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନର ଓ ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଅବାଧ ମିଳନ ଇଚ୍ଛା । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଇଚ୍ଛାସମ୍ବୃତ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଙ୍କର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ସକାଶେ ଗୁଣ୍ଡାୟ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଭୟଙ୍କର ସାହା ଛାଡ଼ି ଦାୟିତ୍ବ । ବହୁଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ମନ ଉପରେ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଜମି ରହିଛି, ତାକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଯଦି ଦେଖିବ, ତାହାହେଲେ ବୁଝିପାରିବ, ନର ଓ ନାରୀ ଯେ ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରାକୃତିକ, ଅତଏବ ଗର୍ହିତ ସେଥିରେ କିଛି ନାହିଁ । ଯେତେ ଧର୍ମର ଘଟାଟୋପ ଦେଇ ତାଙ୍କ, ମାନିବାକୁ ହେବ, ବିବାହ ହେଉଛି ନର ଓ ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଆକର୍ଷଣ ମିଳନ । ତା ଆମ ସମାଜରେ ଯେପରି, ରୁଷିଆରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ତେବେ ତପାତ୍ ଏତିକି, ଏଠି ସେ ମିଳନ ଚରଦିନ ସକାଶେ ଗୋଡ଼ରେ ବେଡ଼ି, ସେଠି ମିଳନର ଇଚ୍ଛା ଅବସାନ ବା ଅବସନ୍ନ ହେଲେ ସମ୍ପର୍କ ଭୁଟେ, ମନଚଢେଇର ତେଣା-ପର କାଟି ତାକୁ ପିଞ୍ଜରୀ ଭିତରେ ପୁରାଇ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ, ମୃକ୍ତ ଆକାଶେଲେ ଅବାଧରେ ଚରିବୁଲିବାର ଅବକାଶ ତାକୁ ଦିଆଯାଏ ।

ତା ପରେ ଶିକାର ଉପରକୁ ସିଂହ ଯେପରି ଝାମ୍ପିପଡେ, ସଦୁନାଥ ଏକ ଲମ୍ଫରେ ବଛଣା ଛାଡ଼ି ଆସି କମଳା ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହେଲେ ଏବଂ ବକ୍ରମୁଖରେ

ସାମୟିକ

ତାର ହାତ ଧରିଲା । କମଳା ଚଉକି ଛାଡ଼ି ଛିଡ଼ାହେବା ମାତ୍ରେ ତାକୁ ବାହୁର ନାଗପାଶରେ ବାନ୍ଧି ନିଜଆଖକୁ ଭିଡ଼ି ଆଣି ତା କାନ ପାଖରେ ସଁ ସଁ ହୋଇ କହିଲା, “କମଳା, ଶୁଭ ବର୍ଷ ହେଲା ଯେ ଇଚ୍ଛାକୁ ମନ ତଳେ ବୁଝି ରଖିଛି, “ଆଜି ମୋର ସେହି ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣକର । ମୋର ଜନ୍ମଜୀବନ ସଫଳ କର । ତାର ଉଷ୍ମ ନିଃଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଏକାଧିକ ଚୁମ୍ବନରେ କମଳାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିପକାଇଲା । ଉଦ୍ଧାରର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି କମଳା ତାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରି ସଦୁନାଥର ଆହୁତ ମଣିବନ୍ଧ ଉପରେ ରୁପଦେଲା ଏବଂ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଶ ଶିଥିଲ ହେବାମାତ୍ରେ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ସେଠୁ ପଳାଇଆସି ହୋଟେଲ ଦୁଆରମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତା ପରେ ଦେହରେ ଲୁଗାପଟା ସଥାସମ୍ବନ୍ଧ ସଜାଡ଼ି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲା ଓ ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି କରି ସିଧା ଘରକୁ ଫେରି-ଆସିଲା ।

ଉଦୁଉଡ଼ିଆ ଦିପହର । ଝାଲରେ ଲୁଗାପଟା ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି, ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ନିଆଁ ଜଳୁଛି । ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଭବିଷ୍ୟରୁ ନାହିଁ । କେବଳ ବାରମ୍ବାର ଲୁଗାକାଳରେ ମୁହଁର ସେହି ଅଂଶ ପୋଛୁଛି, ଯେଉଁ ସଦୁନାଥ ତାକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇଥିଲା; ତଥାପି ମନେ ହେଉଛି, ଯେପରି ସେହି ଅଶୁଭ ସ୍ପର୍ଶର ଦାଗ ଲିଭି ନାହିଁ । ଘୃଣାରେ ସମସ୍ତ ଶରୀରମନ ଛି ଛି କରିଉଠୁଛି । ଶରୀର ଆଉ ମନର ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଘର ଭିତରେ ପଶି ତାର ସ୍ୱାମୀର କି ଅବା ନିଜ କୋଠରୀକୁ କଳ୍ପସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ତାର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ତାର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ସେ ପାଇଖାନା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅଧମ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଗାଧୁଆ ଘରକୁ ଯାଇ ପିନ୍ଧିଥିବା ସମସ୍ତ ଲୁଗାପଟା ଛାଡ଼ି ଉତ୍ତମରୂପେ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ପରିଷ୍କାର ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଆସି ଖଟ ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେହ କଞ୍ଚିତ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିଲା, ଚିନ୍ତାର ଅଗ୍ନି ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଧୁ ଧୁ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା । କେତେକେଳେ ସେ ସଦୁନାଥର ଆହୁତ ହେବା ଏବଂ ପୀଡ଼ାର ଅଭିନୟ ସ୍ମରଣ କରି ମନେ ମନେ ହସେ; କାରଣ

ସହକର୍ମିଣୀ

ତାର ଆଲିଙ୍ଗନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ସକାଶେ ନିଜର ସେଉଁ ପରିମାଣ ଶକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲା, ତହିଁରେ ଯଦୁନାଥର ଆତ୍ମାତ ଏବଂ ପୀଡ଼ାର ପରିମାଣ ସେ କଳ ନେଇଥିଲା । କେତେବେଳେ ପୁଣି ଭାବେ, ମାନବ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଏ କି କିଭ୍ରାଟ, ଏ କି ବିଷଦୃଶ୍ୟତା । ସ୍ବାମୀର ଚରିତ୍ର ଦେବୋପମ; କିନ୍ତୁ ଦେଶସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଯଦୁନାଥ ଚରିତ୍ର ହୁସାବରେ ନରପିଣ୍ଡାତ, ଅଥଚ ସମାଜସମ୍ଭାର ଏବଂ ଶାସନସମ୍ଭାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ଯୋଗଦିଏ । ନାନା ଚିନ୍ତାଭାବନା ପରେ ସ୍ଥିର କଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜେ ଇଚ୍ଛା କରି ସ୍ବାମୀକୁ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରବ ନାହିଁ । ତା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ନିଜକୁ ଆହୁତି ଦେବ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଯଜ୍ଞାନଳରେ ଏବଂ ତାରି ଭିତର ଦେଇ କିଛି ଦିନପାଇଁ କାରାବାସ ବରଣ କରିବ । ହୁଏତ କାରାବାସର ଦୁଃଖରେ ତାର ମନର ଲୁନିର କଥାହିତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହେବ ଏବଂ କାରାବାସର ନିର୍ଜନତାରେ ଅବକାଶ ପାଇବ ନିଜ ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟତ ଗତି ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ।

ସେତେବେଳେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲା, ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ଦିନ ଚାରିଟା । ସ୍ବାମୀର ପଟୋ ଆଡ଼କୁ କିଛିକ୍ଷଣ ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଅନାଇ ଝଡ଼ ପରି ବାହାରଗଲା ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡାକୁ । ତା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୁଲିଲା ବଜାରର ସେହି ଆଡ଼କୁ, ସେଉଁଠି ପିକେଟିଂ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଦେଖିଲା, ପୁଲିସର ଧର-ପକଡ଼ରେ ପିକେଟିଂ ଡିଲ ପଡ଼ୁଛି । ଲୋକ ଗହଳର ମଝିକୁ ଯାଇ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଜାଡ଼ାୟ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଜନତାର ଭିଡ଼ ବୃଦ୍ଧିଆଡ଼ ପଟପାଳ ପରି ମାଡ଼ ଆସିଲା । ଦେଖଣାହାରୀ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗଦେଲେ । ପୁଲିସ ଦେଖିଲା, କମଳାକୁ ଚିରପଦାର ନ କଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଏହିପରି କମଳା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ହାଜତ୍ରେ ।

କାଶୀନାଥ ସେତେବେଳେ କଟେରୀର କାମ ସାରି ଘରକୁ ବାହାରିଛି, ଉଛବା ଆସି କମଳାର ହାଜତ୍ ସିବା ସମ୍ବାଦ ଦେଲା । କାଶୀନାଥ ମୁଣ୍ଡରେ

ସାମୟିକ

ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ବରହୃତ ହୋଇ, ବାର ଲାଇବ୍ରେସ୍‌ରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ଆଗ୍ରହାବେଶରେ ଉଠି କମଳାକୁ ଜାମିନରେ ଖଲ୍ଲସ କରିବା ପାଇଁ କାଗଜପତ୍ର ଠିକ କରି ତାର ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବାକୁ ହାଜତକୁ ଗଲା । କାଶୀନାଥକୁ ଦେଖି କମଳା ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଚପକରି ରହିଲା । କାଶୀନାଥ ଯେତେ ବୁଝାଇଲା, ଯେତେ ଅନୁନୟ ବିନୟ କଲା ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବାକୁ, କମଳା ମଜିଲି ନାହିଁ, କଥା ନ କହି କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାର ଅସମ୍ମତି ଜଣାଇଲା । ରାତି ନଅଟାବେଳେ କାଶୀନାଥ ବସଲ ମନୋ-ରଥ ହୋଇ ଘରକୁ ପେରିଲା । ସେ ରାତି ଘରେ ସମସ୍ତେ ଉପବାସ ରହିଲେ । କାଶୀନାଥ ରାତି କାଟିଲା କେବଳ ବାହୁଣୀ ଉପରେ ଏକକ ସେକତ ହୋଇ । ତହିଁ ଆରଦ୍ଧନ ମକଦ୍ଦମା । ହାକିମ ସହୃଦ ସାକ୍ଷାତ୍‌କରି କାଶୀନାଥ ବୁଝିଲା, ସଦ୍ଦ କମଳା ଅଳ୍ପତଃ ମୌଣିକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବ ଯେ. ସେ ଆଉ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗ ଦେବ ନାହିଁ, ତାହା ହେଲେ ତାକୁ ଖଲ୍ଲସ ଦେବାରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ; ନତୁବା ଏ ଅପରାଧର କାରାବାସ ଦଣ୍ଡ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । କାଶୀନାଥ କମଳାକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲା ଏ ପାଗଳାମି ଛାଡ଼ିବାକୁ, ତାର ସେ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ଶେଷକୁ ତାର ଅଳ୍ପସତ୍ତ୍ୱ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ କହିଲା, ଅଳ୍ପତଃ ଅନାଗତ ସନ୍ତାନ ସକାଶେ ଏଥିରୁ ସେ ରହିବ ହେଉ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କମଳା ଠିକ୍‌ଲା ନାହିଁ । ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ ବାହାରିଲା, କମଳାକୁ ଦଶମାସ ଜେଲ । ଜେଲଖାନାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଗାଡ଼ରେ ଚଢ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ କମଳା ସ୍ୱାମୀକୁ କତିକି ଡାକି ଜାନରେ କହିଲା, ‘ତୁମେ କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ତୁମର ଯେଉଁ ଧନ ତୁମେ ମୋଠି ଗଚ୍ଛିତ କରିଛ, ତାକୁ ମୁଁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସମ୍ପାଦି ରଖିବି; ଆଉ ଠିକ ସମୟରେ ଆଖି ତୁମ ପାଖରେ ପଡ଼ୁଥିବ ।’ ତା ପରେ ଗାଡ଼ରେ ଚଢ଼ି କମଳା ଗଲା ଜେଲଖାନାକୁ ।

ବଡ଼ଲୋକି

[ଏକ]

ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ପାଦ୍ରୀସାହେବମାନେ ସେ କେବଳ ଅନାଥା-
ଶ୍ରମ ଖୋଲି ଅନାଥ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିପାଳନ କରିଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ;
ସେମାନେ ଚିଡ଼ିଗଲାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବକା ଉପାର୍ଜନର ଉପାୟ ମଧ୍ୟ କରି-
ଥିଲେ । ଏହି ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ଭଲ ପଢ଼ାଶୁଣା କରି ନ ପାରିଲେ
ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ମଣ୍ଡାପଡ଼ା, ମିନ୍‌ସିନ୍‌ପାଟଣା, ପିପିଲି, ବାଇଲପଡ଼ା, ଖଣ୍ଡି-
ତର, ବନମାଳୀପୁର ଓ ଜମ୍ବୁ ହାପ୍ ପାଟଣା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ଜମି ନେଇ
ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରେ ରଇତ ବସାଇ ବୃକ୍ଷକାମରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଜମ୍ବୁର
କିଶୋର ପଧାନ ପାଦ୍ରୀଙ୍କର ଏହିପରି ରଇତ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।

ଯେତେବେଳେ ବୃକ୍ଷବାସର ଦଶବାର ବର୍ଷ ଭିତରେ କିଶୋର ପଧାନର
ନାଆସୁଲିଆ ମାଟିଘର ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ପକକା କୋଠା ତିଆରି ହେଲା, ବୃକ୍ଷ ଜମି
ସାତ ଆଠ ମାଣରୁ ସାତ ଆଠ ବାଟି ହେଲା, ଛେଳି, ମେଣ୍ଡା, ଗୋରୁ, ବଳଦ,
ମହୁଁଷି, ପୋତୁଅ ଶିଏ ଦୁଇଗ ହେଲା, ସେତେବେଳେ କିଶୋର ପଧାନର ଏହି
ସମ୍ପତ୍ତିରୁକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ମତାମତ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅବଶ୍ୟ କିଶୋର ପଧାନ ସେ ଏହି ମତାମତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି-
ବାରେ ସହାୟତା କରି ନ ଥିଲା, ଏମନ୍ତ ନୁହେଁ । କାହାରି କାହାରି ମତରେ
କିଶୋର ପଧାନର ସ୍ତ୍ରୀ ସକାଳୁ ଉଠି ଗୋରୁ ଗୁହାଳ ସଫା କରିବାକୁ ଯାଇ

ସାମୟିକ

ଦେଖିଲା, ଯଶକୁ ଗୋରୁମାନେ ପାଦରେ ଦଳି ସୁନାମୁଣ୍ଡା ସବୁ ଗୁହାଳସାକ ହତରେଇ ପକେଇଛନ୍ତି । ଯଶର ଧନ ପାଇବାରୁ ତାହାର ବନିମୟରେ କିଛି ଦିନପରେ ଏକ ମାନ୍ଦ୍ର ସ୍ବପ୍ନକୁ ହୁସାଇବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଆଉ କାହାର କାହାର ମତରେ କିଣେଇ ପଧାନର ବଲତଳକୁ ଯେଉଁ ଆମ୍ବରର ଶିଅ ଓହ୍ଲାଇଥିଲା, ତାର ତଳେ ଗରାରେ ସୁନା ପୋତା ହୋଇଥିବା 'ସବାଦ' ଯଶ ତାକୁ ସ୍ବପ୍ନରେ ଦେଇଥିଲା । ତା ଚକ୍ର କିଣେଇ ପଧାନ ଗୁପ୍ତ ଧନ ପାଇଲା; କିନ୍ତୁ ତାର ମୂଲ୍ୟ ସ୍ବରୂପ ଯଶ ପୁଅର ଜୀବନ ନେଲା । ଅସଲ କଥାଟା ହେଉଛି, ଯେତେବେଳେ ଜମ୍ବୁ ନିକଟରେ ଥିବା ହୁକିଟୋଲା ଟାପ୍ପରେ ସମୁଦ୍ରର ଲୁଣି-ଜୁଆର ମାଡ଼ିଗଲା ଓ ତାର ଫଳରେ ହୁକିଟୋଲାରେ ଲୋକେ ବୁଡ଼ିମଲେ, ପାଣି ଛାଡ଼ିଲାରୁ ସଦରରୁ ଲୋକ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ହୁକିଟୋଲା ଘରମାନଙ୍କରେ ଯାହା କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଥିଲା, କିଣେଇ ପଧାନ ପ୍ରଥମେ ପାଇ ନେଇ ଆସିଲା । ଅର୍ଥଲଭର କିଛି ଦିନ ପରେ ତାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ହେଉ ଅବା ଯୌତୁକ୍ୟରୁ ହେଉ, ଗୋଟିକ ପୁଅ ଯେତେବେଳେ ମରିଗଲା, ଜନଶ୍ରଦ୍ଧ ଅର୍ଥଲଭ ଓସ୍ବର ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରି ଅର୍ଥଲଭର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ଆତ୍ମଲୋକ ସାଧାରଣ ଉଠାଇ ନେଲା ।

କିଣେଇ ପଧାନର କଟକ ସୁତାହାଟରେ ଗୋଟିଏ ଏକତାଲା ପକ୍କାଘର । ଘରଟି ଭଡ଼ା ଲାଗେ । ଘରର ତତ୍ସ୍ଥାବଧାନର ଭର ବତଭର ବଣେଇ ପଧାନର ପୁଅ ସୁତାହାଟ ନିବାସୀ ମିନଶୀ ପଧାନଙ୍କ ଘାତରେ । ମିନଶୀ ପଧାନ କଟକ କଲଟରରେ କରାଣୀ । ବୟସ ପଚାଶ, ସେଥିରେ ପୁଣି ଷୋଳପଣ ସାହେବଆନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା । ପ୍ୟାଣ୍ଟକୋଟ ଘରେ ବାହାରେ ସବୁଆଡ଼େ ସବୁବେଳେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ମାଟିଘରେ ରହନ୍ତୁ ପଛେ, ତାକୁ ୁନ ସଫେଦ କରନ୍ତି, ପଖାଳ ଭାତ ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ା ଖାଉନ୍ତୁ ପଛେ, ତାକୁ ମେଜ ଉପରେ ବଣ୍ଟା ବ୍ବମ୍ବରେ ଖାଆନ୍ତି । ରବିବାର ଉପର ଓଲି ଓଡ଼ିଆ ଗାର୍ଜକୁ ସିବାର ଅବହେଳା ହେବ ପଛକେ; କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଜବେଳର ଇଂରେଜ ଗାର୍ଜକୁ ସ୍ବତମତ ଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଏତକ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକି ସବୁ

ବଡ଼ଲେକି

ବସନ୍ତରେ ଲେକଟି ଭଲ । ସଞ୍ଚାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କେହି ନାହିଁ, ନିଃସନ୍ତାନ ।
ମିଶନ ଅନାଥାଶ୍ରମରୁ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ଆଣି ନିଜ ଘରେ
ରଖିଛନ୍ତି । ତା' ନାଁ କାମିନୀ । ସେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କର ସବୁ ଧନ୍ଦା ବୁଝେ ।

ଦାଦି କିଶୋର ପଧାନ ନିଜ ଅନ୍ତମ ଶଯ୍ୟାରେ ଥାଇ ଦେଖିବ ବୋଲି
ପ୍ରଭୁର ପ୍ରଭୁରବୋହୁକୁ ଜମ୍ବୁକୁ ଡକାଇ ନେଇଥିଲା । ମିନଶି ପଧାନଙ୍କ
ହାତରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇ ଦାଦି ସଞ୍ଚାରରୁ ବିଦାୟ ନେଲା ।

[ଦୂର]

ଜମ୍ବୁ ଛାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ମାରବରେ
ଅଞ୍ଜଳ ଜୀବନ କଥା ଭୁବୁଥିଲେ । ଶତମତ ବଡ଼ଲେକି କାଇଦାରେ ଚଳିବାର
ଖୋଳପଣ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧା ଅର୍ଥାଭବ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କଷ୍ଟର ଦେଇ ନ
ଥିଲା । ଦର୍ଦ୍ଦମାନ ଦାଦିଙ୍କ କୃପାରୁ ଆଉ ସେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ । ଜୀବନର
ସମସ୍ତ ଦିନ ସୁଖସୁଖିର ଅନାଜ୍ଞାଦିତ ମୁଖ କୁଚିତ ଦେଖିଛନ୍ତି; ସେଥିପାଇଁ
ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ଯେତେବେଳେ ମାଡ଼ିଆସୁଛି, ଝିର କଲେ ଏ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଯେ
କୌଣସି ଉପାୟରେ ଆଲୋକିତ କରିବେ—ସେ ଆଲୋକ ଯେତେ
ବୁଦ୍ଧିମ ହେଉ ନା କାହିଁକି ।

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ ଆସି ‘ଅଗ୍ନିବୋଟ’ ଧରିଲେ । ଅଗ୍ନିବୋଟରେ
କଟକକୁ ଫେରିଆସିବାବେଳେ ମିନଶି ପଧାନ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟାବନ୍ତରେ
ଏକା; ସେଥିପାଇଁ ମନର ଭବ ପରସ୍ପର ପାଖରୁ ଗୋପନ କରିବାର କୌଣସି
କାରଣ ନ ଥିଲା । ପଧାନେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପିଠିରେ ହାତ ଗୁପ୍ତହେଇ କହିଲେ, “ବୁଢ଼ୀ,
ଏହାର ମାନେ କିଛି ବୁଝିପାରୁଛ ?”

ମାନେ ଯାହା କିଛି ହେଉନା କାହିଁକି, ସେମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ
ଏହାର ମାନେ କାମିନୀକୁ ବିଦାୟ ଦେବା । କାମିନୀ ନିତାନ୍ତ କହିଦଣା ହୋଇ-

ସାମଘିକ

ଗଲଣି, ଖୁବ୍ ମୁନିବର ବ୍ୟବଧାନ ରଖି କାମ କରୁ ନାହିଁ । ତାକୁ ରଖିଲେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ସୋଲପଣୀ ବାବୁଆନି କରିହେବ ନାହିଁ । ସେ ସେମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗତ ସହୃଦ ଅତି ଅନୁଚିତ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଅତଏବ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥାର ଅନୁରୂପ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମିଶନ ଅନାଥାଶ୍ରମକୁ ତାର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଅଧିକ ସହଜସାଧ୍ୟ । ବଦାୟ ଅନେକ ଦିନ ଆଗରୁ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । କାମିନୀର ମନ ବଢ଼ିଗଲଣି, ସାହସ ବା ବଢ଼ିଗଲଣି । ଅବଶ୍ୟ ତାକୁ ସବୁ ତା ଜାଗାରେ ରଖି କାମ କରାଇପାରନ୍ତେ—କିନ୍ତୁ ତା ତ କରିହେବ ନାହିଁ ? ବେଶି ନାହିଁ, ମାସକ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ହେମ ଡାକ୍ତରୀ ଘରକୁ ଆସିଥିଲା, କହିଲା, “ହୁମେ କେମିତି ସେ ଡୋକ୍ଟରୀକୁ ଉପରେ ପଡ଼ି ଆମ କଥାରେ କଥା କହିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଉଛ ? ମୁଁ ମୋ ଖୁବ୍ କରୁ ଖୁବ୍ କର ପଶି ରଖେ ।”

ଯେତେବେଳେ ବୋଟରୁ ବାହାରି ଯୋବରୁରେ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ରେ ଚାଲିଲେ, ସେତେବେଳେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ଦେଖ, ସେମିତିପରି ସେମିତି କାମିନୀକୁ ବଦାୟ ଦେବାକୁ ହେବ ।” ତା’ ପରେ ଗାଡ଼ରେ ବସି ବୁଢ଼ୀବୁଢ଼ୀ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖିଲେ, ସେମାନେ କେମିତି ସ୍ୱତାନ୍ତ୍ରୀତର ପକ୍ଷାଘରକୁ ଉଠି ଆସିଛନ୍ତି, କେମିତି ଖୁବ୍ କରବାକର ବାଡ଼ି ବଢ଼ି ଘରଦୁଆର ସପା ସ୍ୱରୂପ କରି ରଖିଛନ୍ତି, କେମିତି ପଥାନେ ଆଗ୍ରମ-ଚଉକରେ ଆଉଁଳ ପଡ଼ି ଚୁକିରେ ଧୁଆଁ ଖାଉଛନ୍ତି, ଖୁବ୍ କର ଖୁବ୍ କର ଆଜ୍ଞା ଅବଧାନ କରୁଛନ୍ତି । କାମିନୀର ମିଳାମିଶା ହାନ ଭାବ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ସହୃଦ ଶାପ ଖାଇଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଗାଡ଼ ସତକ ହାଡ଼ି ସାହୁ ଭିତରେ ପଶିଲା, ସେମାନଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ସେପରି ସେ ସାହୁରେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମ କରି ପଶୁଛନ୍ତି । ଦୁଇପାଖର ଖୁଲଘର ସବୁ କେମିତି ଏକା ରକମକିଆ, କେମିତି ଅପରିଷ୍କାର ବୋଧ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ସବୁ ଚିନ୍ତାବଳ୍ୟର ଏତେ ଉଚ୍ଚକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଆଜି ନିଜ ସାହୁର ଓ ପଡ଼ା-

ବଡ଼ଲେକ

ପତୋଶୀଙ୍କର ଘରସବୁ ଅତି ସୁଦ୍ଧ, ଦେଖାଗଲା । ଟଙ୍କା- ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜଗତକୁ ଉଠାଇ ନେଇଥିଲା । ଏଣିକି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥାର ଅନୁରୂପ ଉଦ୍‌ଗ୍ରହ ଓ ଆଦର କାଇବା ସହିତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ମନଟା ନିତାନ୍ତ ସାଦାସିଧା ଥିବାରୁ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଅବସ୍ଥା କଥା ଭାବିଲେଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉକ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ବା ହଠାତ୍ ବାବୁ- ପଣିଆ ମନରେ ନ ଆସି କେବଳ କାମିନୀକୁ ତଡ଼ିବା କଥା ବାରମ୍ବାର ମନରେ ପଡ଼ିଲା । ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପାଟକ ପିଟାଇ ଗଲେଲେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ଦେଖ, ତାକୁ ଆଉ ସେ ସୁଆରିଆ କାମୁ, କାମି, କାମିଲେ ବୋଲି ଡାକିବ ନାହିଁ । ତାର ପୁରୁ ନାଁ ଧରି ଡାକିବ ।”

ପଥାନେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କଣ ଏହିପରି ତାକୁ ଏ ସବୁ କଥା କହିବ ?” ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ମୁଁ ଅତି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ତା ଜ୍ଞାନରେ ପକାଇଦେବି । ସଞ୍ଜ ପୂର୍ବରୁ କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣାଇ ଦେବି ।” ପଥାନେ ପଚାରିଲେ, “ମୋତେ କଣ ସେତେବେଳେ ରହିବାକୁ ହେବ ?” ପଚାରିବା ଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣାଗଲା, ଟିକେ ଯେମନ୍ତ ଭୟ ପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ମାଇକିନିଆ କଥା ମୁଁ ମାଇକିନିଆ ବୁଝିବି, ତୁମେ ଗୋଟାଏ କାହିଁକି ରହିବ ?”

“ହଁ, ହଁ, ଠିକ୍ କଥା, ମୁଁ ବି ସେହି କଥା ଭାବୁଥିଲି” କହି ପଥାନେ ଆଗମରେ ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ଵାସ ମାଇଲେ । ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “କିନ୍ତୁ ସେ ଯଦି ତମ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବାକୁ ବୁଝେ, ତାହାହେଲେ ତୁମକୁ ବି କହିବାକୁ ହେବ; ନଇତ ଦରକାର ନାହିଁ ।” ପଥାନେ କହିଲେ, “ଠିକ୍, ଠିକ୍, ଆଉ ଦେଖ, ଯଦି ସେମିତି ଦେଖେ, ତାକୁ କାନ୍ତିଦେଲା ବେଳେ ଯେ କିଛି ଦେଇ କାନ୍ତି ଦିଆଯିବ, ସେ କଥା ବି କହିବ—ତା’ ମାନେ ତୁମର ମତ ହେଲେ । କହୁଥିଲି କଣ କି, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆସି ଆମକୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ— ତା ମାନେ, ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ କାମ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଯଦି ଆମର ସାହାଯ୍ୟ ତାର ଦରକାର ହୁଏ ।” ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ତୁମେ ବି ତ ଆଜ୍ଞା ଲୋକ ! ସେ ଅନ୍ୟ

ସାମଘିକ

ଛାତ୍ରାରେ କାମ ପାଇବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏତେ ଦିନଯାକେ ଆଉ କଣ ଶିଖୁଥିଲା ? ସେଥିପାଇଁ ଆମ ମୁଣ୍ଡ ବଠେଇବା ଦରକାର ନାହିଁ । ପଥାନେ କହଲେ, ‘ନା, ନା, ସେ କଥା ଆମର ଭାବବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତେବେ ତୁମେ ତ ତାକୁ ଯେମିତି ଶିଖେଇଛ’—ବୁଢ଼ୀ ବୁଲି ପଡ଼ି ଚିତ୍ତ କରି ପାରୁନି, “କଣ, ମୁଁ ତାକୁ ଶିଖେଇଛି ?” ପଥାନେ ଶଙ୍ଖିଯାଇ କହଲେ, “ମୁଁ—ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲି କି, ମୁଁ କହୁଥିଲି, ତୁମେ ତାକୁ କେତେ ଯତ୍ନରେ ଶିଖେଇଛ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଇସ୍କୁଲରୁ ଆସିଲା, ଆଠ ନଅ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲେ କଣ ହେବ, କିଛି ଶିଖି ନ ଥିଲା । ତୁମେ ତାକୁ ସବୁ ଶିଖେଇ ମଣିଷ କଲ—ତେବେ, ତୁମେ ଯାହା କହୁଛ ଯେ ତା’ ମୁହଁ ବଢ଼ିଯାଇଛି, ସେ କଥା ଛାଡ଼ି ବାକି ସବୁ କଥା ଶିଖେଇ—”ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ସ୍ବର ମରି ନ ଥିଲା, କହଲେ, ‘ବେଶ, ବାକି ତା’ ମୁହଁ କିଏ ବଢ଼େଇଲା ମୁଁ ଟିକେ ଶୁଣେ ? କିଏ ତାକୁ ଆଜ୍ଞା କରି ଫୁଲେଇ ଦେଲା ? କିଏ ‘ଶୁଭ ପାବ ପୋଷିଛି ମୁଁ ପୋଷିବ’ ଶୁଣି ପାବ କଣିଦେଲା ? ପାବଭିତ୍ତି ବନେଇ ଦେଲା ? କିଏ ଗୁଣ୍ଡିଚାମୁଖୀ ଆଣି ‘କାମ’ ‘କାମରେ’ ବୋଲି ଡାକି ମୁଖା ପୋଷିବାକୁ ଦେଲା, ମୁଁ ଟିକେ ଶୁଣେ ? ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଲରୁ କହୁଥିଲି ଟୋକାଟିଏ ରଖ ବୋଲି, କିଏ କହୁଲା, ନା, ନା, ସ୍କା ପିଲାଟିଏ ରଖିବା ଯେ ଆମ ଉପରେ ମାୟା ରଖି କାମ କରିବ ? ନିଅ, ଏଥର ମାୟାର ଠେଲ ସମ୍ଭାଳ ।”

ପଥାନେ ମଉଳି ପଡ଼ି ସ୍ବୀକାର କଲେ, ଏ ସବୁ ବସ୍ତୁରେ ଦୋଷ ଚାଙ୍ଗର । ସ୍ବାମୀକୁ ଦୋଷ ସ୍ବୀକାର କରିବାର ଦେଖି ସ୍କା ମଧ୍ୟ ନରମ ହୋଇଗଲେ । ଶେଷକୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିର ହେଲା, ଦୋଷ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର, ପ୍ରତିସ୍ବ ଦୁଇ ଜଣ ଦେଇଛନ୍ତି, ଦୁଇ ଜଣ ତା ସହିତ ବୁଦ୍ଧର ପରି ବ୍ୟବହାର ନ କରି ନିଜ ପିଲା ପରି କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ତାର ଅତିମାତ୍ର ଗେହ୍ଲା କଥା ଶୁଣି ସାରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ସେଠି ହସିଛନ୍ତି ।

ଘରେ ପଶିଲାବେଳକୁ ବୁଢ଼ୀ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି ପଥାନଙ୍କ କାନରେ କହୁଲେ, “ଶୁଭ ଶକ୍ତ ହେବାକୁ ହେବ, ନରମ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।”

ବତଲେଇ

[ଚିନ୍ତା]

କାମିନୀ ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଭିତଦେଇ ବାଡ଼ିଆଡ଼େ କଂସାବାସନ ମାଜୁ-
ଥିଲା । ଘର ସାମନାକୁ ଗାଡ଼ି ଆସିବାର ଅବାଜ ଶୁଣି ହାତପାତ ନ ଧୋଇ
ଖବର ଶୁଣିବ ବୋଲି ସେଆଡ଼ୁ ପାଟି କରିକରିବା ଦଉଡ଼ିଲା । ପାଟିକ ପିଟାଇ
ତାଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ଦେବ କଣ ନା ତାଙ୍କ ବାଟ ଓଗାଳି ଛିଡ଼ାହୋଇ
‘ଖବର କଣ’, ‘ଖବର କଣ’ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଅଧିକାଂଶ ଭାବରେ ଖବର ଦେବାକୁ
ଦାବୀ କଲା ।

ସେମାନେ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ଏବଂ ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ଜଣାଇଦେଲେ,
ସେମାନେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାର ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଆଶାର ଅତିରିକ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟ ହଠାତ୍ ଅନପେକ୍ଷିତ
ଭାବରେ ଲାଭ କଲେ ଲାଭ କରିଛି ବୋଲି ଲୋକର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଥମ ବାସ୍ତବ ଦୁଃ-
ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିଲଭର କଥା ଶୁଣି କାମିନୀର ମନର ଭାବ ପ୍ରଥମରେ
ଠିକ୍ ଏହିପରି ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚିନ୍ତାଧର ପଚାରିଲା, ‘ସତ, ସତ, ସତ ?’
ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଲା, “ଇଲେ, ମୋତେ ଖାଲି ସ୍ବପ୍ନପରି ଲାଗୁଛି—ଦେଉଳାସ
ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି, ମାସକୁ ପାଞ୍ଚଶ ଛଅଶ ଆମଦାନୀ ?” ତା ପରେ ଆନନ୍ଦରେ ଡେଇଁ
ଡେଇଁକା, ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ିଲା । ସେଠାରେ ରକ୍ଷାଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଗୀତ ଗାଇ
ନାଚ, ବୁଦ୍ଧି, ଗୋଟାଏ କାଚଗିଲାସ ଭାଙ୍ଗି, ଆସି ଗିଲାସ ଭାଙ୍ଗିଛି ବୋଲି
ପଥାନ ଘରଣୀକୁ ଖବର ଦେଲା ।

ପଥାନ ଘରଣୀ ତାର ଏ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରକାଶରେ ବାଧା ଦେଇ ଓ ନିଜର
ବକ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସଂକେତ ଦେଇ ତାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇଦେଲେ, ସମ୍ପତ୍ତିର
ଅଧିକାର ସେ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ହୋଇଛନ୍ତି । କାମିନୀ ଦୁଇ ହାତ ଦେଇ
କପାଳରୁ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ଏଡ଼ାଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ତୋଳି ଆଗେ ଅନାଇଲା ।

ସାମୟିକ

କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ହସିଦେଇ କହିଲା, “ଇଲେ ଏ କେମିତିକି କଥା ? ମୁଁ ସେମିତି ଜାଣେ ନାହିଁ ତୁମେ ସମ୍ଭବ ପାଇଛ ବୋଲି ।” ତା ପରେ ସେମାନେ ଯେ କିଛି ଖାଇ ନାହାନ୍ତି, ଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲାକୁ ଦୌଡ଼ିଲା ରନ୍ଧାଘରକୁ । ସେଠି ସାଇ ଝଟ ଗୋଟାଏ ମଣିଷା ପକାଇଦେଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବାର ବାଡ଼ିବୁଡ଼ି ଆସି ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ିଆ ହାତ ଧରି ନେଇ ଖାଇବା ସାଗାରେ ବସାଇ ଦେଲା । ପଧାନେ ତ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧି ସୁନ୍ଦା ବସିପଡ଼ିଲେ । ବୁଡ଼ି କହିଲେ, “କଲେ କାମିନୀ, ତୋର କଣ ହୋଇଛି କି ? ତୋ ମୁଣ୍ଡ କଣ ବଢ଼ିଉଠିଲାଣି ? ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମେଜରେ ଦେଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ?”

“ଇଲେ ମାଲେ, ମୁଁ କଣ କରିବୁ, ଆଜି ମୋର କଣ ହେଉଛି କେଜାଣି ? ଆଜ୍ଞା ବୁଝି ବୁଝି,” କହି ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଖାଇବା ଜିନିଷ ସବୁ ନେଇ କାମିନୀ ମେଜ ଉପରେ ରଖିଲା । ଏହା ଦେଖି ବୁଡ଼ି କହିଲେ, “କଲେ ମୋର କାହିଁକି ମେଜ ଉପରକୁ ନେଉଛୁ ? ମୁଁ କେବେ ମେଜ ଉପରେ ଖାଉଥିଲି କଲେ ?”

କାମିନୀ କହିଲା, “ମଲ୍ଲ କାହିଁକି ଖାଇବ ନାହିଁ ମ ? ଉତ୍ତର କଣ ତୁମକୁ ମେଜ ଉପରେ ଖାଇବା ଭଳି କରି ନାହାନ୍ତି କି ?” ତା ପରେ ବୁଡ଼ିଆ ହାତ ଧରି ନେଇ ବୁଡ଼ାଙ୍କ ସାମନାରେ ମେଜ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚଉକ ଉପରେ ବସାଇ କହିଲା, “ମୋ କଥା ରଖ, ଆଜି ଦିନକ ତୁମେ ଦୁଇଜଣ ଏମିତି ଏକାଠି ମେଜ ଉପରେ ଖାଅ, ମୁଁ ଏମିତି ଛିଡ଼ାହୋଇ ତୁମକୁ ଟ୍ରେଆଏ ।”

କଣ କରିବେ, ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ି ହସି ହସି ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାମିନୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଟ୍ରେଆଇ ଖୁଆଇ କହିଲା, “ଏ ବେଳା ସେମିତି ସେମିତି; ଉପରବେଳ ମୁଁ ଶ୍ରେକ କରିବି । ସେ ଶ୍ରେକରେ ତୁମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କରିବି ନାହିଁ ।”

ବତଲେକ

ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ପଥାନେ ବାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଗଲାରୁ କାମିନୀ କ୍ୟାନ-
ଭର୍ସ୍ ଆରମ୍ଭ-ଚଉକି ନେଇ ବାତାସିରହୁର ଛାଇରେ ପକାଇଲା ! ମୋଡ଼ାଟିଏ
ନେଇ ତା ପାଖରେ ରଖିଦେଇ ଚୂନୀ ଓ ଧୂଆଁ ଖାଇବାର ସରଞ୍ଜାମ ସବୁ ତା
ଉପରେ ରଖିଲା । ପଥାନେ ଚଉକିରେ ଆଉଳି ପଡ଼ି ଅତି ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ
ବୁରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ବାଡ଼ିର ଶାଗପଟାଳସବୁ ବଡ଼ ପରିପାତୀ କିଣୁଥିଲା ।
ପଟିଳ ବୁରିପାଖରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ମର୍ମ୍ମାବୁଦାମାନଙ୍କରେ ଅସଂଖ୍ୟ ମର୍ମ୍ମାବିତି
ଯେପରି ତାର ଫୁଟିଛି ! କୁଅ ପାଖରେ କାମିନୀ ଗହର ମୂଳ ପରିଷ୍କାର କର-
ହୋଇ ପାଣି ଦେବାପାଇଁ ମନ୍ଦା ଖୋଳା ହୋଇଛି । ଏ ସବୁରେ ପଥାନେ
କେବଳ କାମିନୀ ହସ୍ତର ନିପୁଣତା ଓ ତାହାର ମାର୍ଜିତ ରୁଚି ଦେଖୁଥିଲେ
ବଡ଼ ପୋଷାକ କୁଲର ଆମ୍ବରହର ପତ୍ର ଗହଳରେ ଲୁଚି ରହି କୋଇଲି ଏହି
ସମୟରେ ତାର ସରଲହସରେ ସାହି ବୁଢ଼ାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପଥାନ-
ଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି କାମିନୀକୁ କେବଳ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମାଲି ସଙ୍ଗୀତ-
ମୟ କରିପାରେ । କ୍ରମେ ବେଳ ଗଢ଼ିଲା, ଛାଇ ନେଉଟିଲା, ଅପରାହ୍ନର ଶାନ୍ତ
ଆଲୋକ ସ୍ୱପ୍ନ ଶିଶୁର ହସଟିକ ପରି ପୃଷ୍ଠାମୁର୍ଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ମିଳାଇଗଲା
ସେହି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଛାୟା ଯେ କାମିନୀଙ୍କ
ମୁଖମୟୁଖ ଉପରେ କ୍ରମେ ଘନାଇ ଆସିବ, ତାହାର ଆଶଙ୍କା ପଥାନଙ୍କ ମନରେ
ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ସହିତ ନିବାଡ଼ି ହୋଇ ଆସିଲା ।

ଅନ୍ଧାର ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ପଥାନଙ୍କୁ କାମିନୀର ଚିନ୍ତା ଏପରି ଭବ୍ୟାସୀନ
କରିଥିଲା ଯେ, ସେ ତେବେ ବି ଆରମ୍ଭ-ଚଉକିରେ ପଡ଼ିରହିଲେ । କାମିନୀ ଛୋକାଫ
ସାର ବାଡ଼ିକୁ ଆସି ମନ୍ତ୍ରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୋକ୍ତୁଥିଲା, ହଠାତ୍ ପଥାନଙ୍କ ଉପରେ ନଜା
ପଡ଼ିଯିବାରୁ ବୌଦ୍ଧିଯାଇ କହିଲା, “ତୁମେ ଏତେବେଳେ ଯାଏ ଏଠି ବସିଛ ।
ମୁଁ ମନେ କରିଥିଲି ତୁମେ ବାହାରକୁ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇଛ । ସଞ୍ଜକତି ଲାଗିଗଲାଣି,
ଘରକୁ ଯାଅ ।” ପଥାନେ ଉଠି ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଆ
ଘର ଦୁଆର ମୁର୍ଦ୍ଧରେ ଛତା ହୋଇ ପଥାନ ଘରଣୀ ଡାକିଲେ, “କାମିନି,
କାମିନି, ଏଆଡ଼କୁ ଆ, ତୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ଅଛି ।”

ସାମୟିକ

ଏ ଆହ୍ଲାନ୍‌ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିପାର ପଥାନେ ଆଉ ଘରେ ପଶିବେ କଣ, ବାଡ଼ି ଧରି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସିଧା ସଡ଼କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଲେ । ଉଦାସ ଭାବରେ ସେ କେତେବେଳେ ପକ୍ଷିଙ୍କୁ ସଡ଼କେ ସତକେ ଚାଲିଲେ, ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି ବୋଧ ହେଲୁରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଗୁଡ଼ି ପ୍ରାୟ ଦଶଟା, ସାହର ସବୁ ତାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଲଣି, ସମସ୍ତ ସାହୁ ମାରବ ନିଶ୍ଚଳ । ଏ ମାରବତା ଆଜି ପଥାନଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଶ୍ଵେତ ପରି ନିଜ ଘରର ଫାଟକ ପାଖକୁ ଆସି ଦେଖିଲେ, ସବୁ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍, ଅନ୍ଧାର, ଘର ଖାଲି ଖାଲ ଖାଲ ଗୋଡ଼ଉଛି । ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା, ସେପରି ସଂସାର ଯାକର ମାରବତା ଚାରିଆଡ଼, ତାଙ୍କ ଘର ଉପ-ରକୁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ଫାଟକ ଉପରେ ଆଉଜି ପଡ଼ି ପଥାନେ ହୃତଚେତନ ପରି ଘର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହୁଲେ । କିଛି ଯିବା ପରେ ରକ୍ଷାଘରର ଡବ୍‌ବର ଆଲୁଅ, ସାହା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଶିତଳ ଦେଇ ବାହାରକୁ ଆସୁଥିଲା, ତାଙ୍କ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ଦେଖିଲେ, କାମିନୀ ଶିତଳ ଉପରେ ଦୁଇ କହୁଣୀ ଭାସି ଦେଇ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ପଥାନଙ୍କ ଚମକ ପଶିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରନ ପକେଟରୁ ଚେଲଙ୍ଗୀ ପିକା ଗୋଟାଏ ନେଇ ଦିଆସିଛି ମାରି ଆଜ୍ଞାକରି ଦୁଇକଳ ଓଟାରି ଦେଲେ । ବୋଧହୁଏ ପିକାଧୁଆଁରେ ମନର ଦ୍ଵିତୀ, ସକୋଚ, ଆଶଙ୍କା ସବୁ ଅଳ୍ପତଃ ସେହି ସମୟର ସକାଶେ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ-ଗଲା, ଦିହରେ ଟିକେ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଫେରି ଆସିଲା । ଫାଟକ ଫିଟାଇ ଘରେ ପଶିଲେ ।

ବସିବା ଘରେ କେହି ନ ଥିଲେ । ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଗୁଡ଼ି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ବଛଣାରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପଚାରିଲେ—“ଶୋଇଲଣି?”

ଗୁଡ଼ି—ନା, ଖାଲି ସେମିତି ପଡ଼ିଛି ।

ପଥାନେ—ଖାଇଲଣି ?

ଗୁଡ଼ି—ହୁମେ ଆସି ନ ଥିଲା, ଖାଅନ୍ତି କେମିତି ?

ପଥାନେ—କେବେ ଖୋଇଚ ସେ ?

ବଡ଼ଲେକି

ବୁଢ଼ୀ—ବହୁଟା ଟିକେ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ, ପଡ଼ିଗଲା ।

ପଥାନେ ଯଦିବା ବୁଝିଲେ, ଦେହ ଭଲ ଥିଲା; ମାତ୍ର ମନଟା ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା, ତଥାପି ସେ ବସନ୍ତରେ କିଛି କହୁଲେ ନାହିଁ । ଆସି ଖଟ ଦାଉରେ ବସିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତରରେ ବୁଢ଼ୀ କାନ୍ଥ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ କହୁଲେ, “ମୁଁ ତାକୁ କହୁଛି, ସବୁ କହୁଛି, ସବୁ ବୁଝେଇ ଦେଇଛି ।”

ପଥାନେ—ସେ କଣ କହୁଲା ?

ବୁଢ଼ୀ—ସେ କିଛି କହୁଲା ନାହିଁ । ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହୁଲା । ଖାଲି ଶୁଣିଗଲା । ମୁଁ କହୁଲାବେଳେ ଥରେ ଦିଅର ତା ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ତା ମୁହଁର ଚେହେରାକୁ ତା ମନର କଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଲି । ମତେ ବି କହୁବାକୁ କଠିକର ପାଠ ପଢ଼ି ଲାଗିଲା ।

ବୁଢ଼ୀ କର ନେଉଟାଇଲେ, ଉଠିକରି ବସି ଦୁଇହାତରେ ମୁଣ୍ଡବାଳ ସଜାଡ଼ିଲେ । ପଥାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କିଛିକ୍ଷଣ ଅନାଇ କହୁଲେ, “ଦେଖ, ଆମ ଉପରେ ଟୋକୀଟାର ମାୟା ବସିଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ କଣ କରାଯିବ, ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ତ ନାହିଁ ।”

ପଥାନେ ପଚାରିଲେ, “ସେ କଣ କିଛି କନ୍ଦାକଟା କରିଥିଲା ?”

“ଏଠି କି ନାହିଁ, ବୋଧ ହୁଏ ରକ୍ଷାଘରେ କରୁଛି” କହୁ ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ହାତ ଟିପି ଆଉ କିଛି କହୁବାକୁ ମନା କଲେ । କାରଣ ସେହିକ୍ଷଣେ କେଳେ କାମିନୀ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲା । ତାକୁ ପରିବାର ଦେଖି ପଥାନେ ଉଠି ଯାଇ ଖିଡ଼ିକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ । କାମିନୀ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ସହୁତ କଥା କହୁବା ବେଳେ ତା ଆଡ଼କୁ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ଅନାଇଥାନ୍ତି । ଦେଖିଲେ, ମୁହଁଟି ଶୁଖିଯାଇଛି, କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଆଖିର ଚାରିପଟେ କ୍ଳାନ୍ତିର ଦାଗ

ସାମୟିକ

ପଡ଼ିଛି । ସମସ୍ତ ଶରୀର ଯେପରି ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲିବା, ଅକାରଣେ ଚମକ ଉଠିବା, ସେ ସ୍ମୃତି ଆଉ ନାହିଁ ।

ଶକ୍ତି କଣ୍ଠରେ ଅବାଜ ହେଲା, “ବାବୁ, ଖାଇବ ଆସ, ଜାଗା ହେଲାଣି ।” ଏତକ କହି କାମିନୀ ଯେତେବେଳେ ପଥାନଙ୍କ ପାଖ ଦେଇ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ଗଲା, ପଥାନେ ଦେଖିଲେ ତା ଓଠ ଥରୁଛି । ପଥାନେ ଆଉ ପଥାନ ଘରଣ ଦୁହେଁ ଚୁପସ୍ୱପ୍ନ । କାମିନୀର ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖେ ମର୍ମ ପଥାନେ ଗ୍ରହଣ କରି-ପାରି ନ ଥିଲେ । କାନରେ କାମିନୀର କଥା ବୋଧ ହୁଏ ପଶିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମନ କେବଳ ‘ବାବୁ’ ଡାକ ଶୁଣି ତାର ଅର୍ଥଭେଦ କରୁ କରୁ ସେଇଠି ଅଟକି ଯାଇଥିଲା । ଉତ୍ତରାଧିକାର ଲାଭନରୁ କାନ ଓ ମନ ଘରେ ବାହାରେ ଯେଉଁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଏଡ଼େ ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଉଠିଥିଲା, ସେଉଁ ସମ୍ବୋଧନ ଶୁଣିଲେ କଣ୍ଠ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ଓ ଜଗତ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜର ସମ୍ମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ, ନିଜର ସେ ଆକାଂକ୍ଷାର ସମର୍ପନ କାମିନୀ ମୁହଁରେ ଏପରି ନୀରସ ଶୁଦ୍ଧି ବୋଲି ଲାଗି ନ ଥିଲେ । ତାକୁ ସେ କେହି ବାବୁ ଅବା ସାହେବ ତାକୁ ନ ଥିଲେ, ତାହା ଦୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଣିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଅନ୍ତରାଳତା ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ହାବଭାବ ଖୋଲାଖିଲ ଯୋଷାକ ସକାଶେ ସେ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ଉପହାସର ବସ୍ତୁ । ଉପହାସଟା ପଥାନେ ଓ ପଥାନ-ଘରଣୀଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକଣ୍ଠର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯଦି ହେଉଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଅବା ସେ ବାସ୍ତବରେ ଉଦାସୀନ ରହିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ସାହୁର କେତେକ ଲୋକଙ୍କର, ବାଣେ-ଷରେ ଯୁବକବୃନ୍ଦର ଆସ୍ପର୍ଶ ଏତେ ବେଶି ଯେ, ସମୟ ସମୟରେ ସେମାନେ ପଥାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଉପହାସ କରିବାର ପ୍ରୟୋଗଜାୟତା ଆଦୌ ବୁଝୁ ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଥାଗ୍ରସ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଥାନେ ମନେ କଲେ, ମାନହାନିର ଶତପୁରଣ ସମାଜଠାରୁ ସୁଧମୂଳ ସହୃଦ ଆଦାୟ କରିବାର ଏ ସୁବନ୍ଧ ବୃତ୍ତୋତ୍ତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନ ପଛରେ ଥିବାରୁ ଏ ଦାବୀଟା ସେ ନିଷ୍ଫଳ ଆସ୍ଥାନ

ବଚ୍ଚଲେକ

ନୁହେଁ, ଏହା ସମାଜ ବୁଝିବ ଏବଂ ଆନୁରକତା ପାଇଁ କି ନ ପାଇ, ସମାଜ
ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ, ତହିଁରେ ବିଦ୍ରୁପ ଲୁଚିଲାୟିତ କରି ରଖିବାକୁ
ସାହସ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ପ୍ରଥମ କରି ବୁଝିଲେ, ସମ୍ମାନ ଯେଉଁ ନଷ୍ଟ,
ସେଥିରେ କିଣା ବକାର ଦୋକାନଦାରୀ ଚଳେ ନାହିଁ ଏବଂ ତାକୁ ଟଙ୍କା
ଜୋରରେ ଆଦାୟ କରିବାର ସ୍ବଭାବଟା ଏକପ୍ରକାର ହଜାଇି ।

[ଗୁର]

କାମିନୀ ସେତେବେଳେ ସେ ରାତିରେ ମଣିଷା ବନ୍ଧାଇ ତା ଉପରେ
ପଡ଼ିଗଲା, ସେତେବେଳେ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିନ ଘରଟିରେ ସେ ତାର ରୁଦ୍ଧ ଅଶ୍ରୁର
ବେଗ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଶ୍ବର୍ଯ୍ୟଚିତ୍ତରେ କେବଳ ବାରମ୍ବାର
ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା, ସେ କେଉଁ ଦୋଷ କରିଥିଲା, ଯାହା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ଏଡ଼େ
ବରୁଦେ ହେଲା । ସେ ପଥାନଘରଣୀଙ୍କ ମନ ଜାଣି ନୁହେଁ ଅବସ୍ଥାର
ଅନୁରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସ୍ବୀକୃତି ହୋଇଥିଲା; ତଥାପି ତାର ନିବେଦନ
ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହେଲା । ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ତାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହେଲା କାର୍ଯ୍ୟରେ
ହୁଟି ସକାଶରୁ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ତାର ରହୁବାଟା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ
ଲଜ୍ଜାଜନକ ହେବ ବୋଲି । ପିତୃମାତୃହ୍ମନା ଅସହ୍ୟାୟା ବାଳିକା ହୃଦୟର
ଅତି ନିରୁତ ପ୍ରଦେଶରେ ଯେଉଁଠି ଅତି ସନ୍ନିବିଷରେ ତାର ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା
ଜ୍ଞାନକୁ ଗୋପନ କରି ରଖିଥିଲା, ଆଜି ସେଇଠି ଏ କଥାଟି ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦୟ
ଭାବରେ ଆଘାତ ପ୍ରଦାନ କଲା । ଜଗତରେ ସେ ଯେ ନିତାନ୍ତ ଅକ୍ଷିପ୍ତ,
ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଆଘାତ ଅପମାନ ପାଇଲେ ନୀରବରେ ସହ୍ୟ କରେ ।
ତାର ଜ୍ଞାନ ହେବା ଅବଧି ବାପମାଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପଥାନ ଏବଂ
ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେ ଯେଉଁ ସେବା କରୁଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଯେ ସେ ତାର
ବାପମାଙ୍କର କରପାରି ନ ଥାନ୍ତା, ଏହା ତାର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୟ
ଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅପଣାର କରି ଭୁଲିଥିଲା ବୋଲି ଆଜି ଏହି ଅପଣାର
କରି ଭୁଲିବାଟା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଲଜ୍ଜାଜନକ ହେବାର ଦେଖି ଅପମାନରେ

ସାମୟିକ

ତାର ହୃଦୟ ଚାପିପଡ଼ିଲା । ଅନେକ କାନ୍ଦିଲା, ଶେଷରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ପଥାନ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେ ଗୁଳି ଭଲରେ କଟି ନାହିଁ ଅନେକ ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ବନ୍ଦର ପରେ ଉଭୟେ ସ୍ଥିର କଲେ, କାମିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସକାଶେ ମାତ୍ର ଦୁଇମାସ ପାଖରେ ରଖିବାକୁ । ପରେ ଛଡ଼େଇ ଦେବେ । ତା ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଆକସ୍ମିକ ଜଣାଯିବ ନାହିଁ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯେଉଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇଛି, ତାହା ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତର ଏହି ପତ୍ନୀ ଅବଲମ୍ବନ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ କାମିନୀକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରଖିବା ସମ୍ଭବରେ ଏ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧି ଲାଭରେ ସେମାନେ ଉପନୀତ ହେଲେ, ତାହା ସେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତରେ ତାକୁ ବାସ୍ତବିକ ଭାବେ ସକାଶେ, ତାହା ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକତା ଦୟାପରବଶ; କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ ହେବାରୁ ସମ୍ମାନର ଅଶ୍ରା ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିପାରୁ ନ ଥିଲା । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତ ଲଜ୍ଜା ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମୋଟା-ମୋଟି ରକମର ରସା କରଦେଇ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦ୍ଧନ ସକାଳୁ କାମିନୀ ଗୁପ୍ତିମତ ଆପଣା କାମଦାମ ସାର ସେତେବେଳେ ପଥାନକୁ ଅର୍ପଣ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା, କହିଲା, “ଆଜି ଅର୍ପଣ ଯିବାବେଳେ ମୋତେ ସେହି କାଟରେ ମାମାଙ୍କ ଇସ୍ତୁଲରେ ଛାଡ଼ିଦେଇଯିବ ।” ଏହି ‘ମାମାଙ୍କ ଇସ୍ତୁଲ’ ହେଉଛି ମିଶନ ଅନାଥାଶ୍ରମ, ସେହିଠାରେ ପଥାନେ କାମିନୀକୁ ଆଣିଥିଲେ । ପଥାନେ କହିଲେ, “କାଲି ଥାମେ ଦୁଇ ଜଣ ଠିକ କରୁଛୁ, ତୋତେ ଅନ୍ତତଃ ଆହୁରି ମାତ୍ର ଦୁଇମାସ ରଖିବାକୁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସେତେବେଳେ ନୂଆ ଘରକୁ ଉଠିଯିବା, ସେତେବେଳେ ତୋ ଯିବା କଥା ବାସ୍ତବ କରାଯିବ ।” ଏହା କହିସାରି ପଥାନେ ମନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ମନେ କଲେ,

କଢ଼ଲେଇ

କାମିନୀ ଏ ସବୁ ଶୁଣି ଖୁସି ହେବ । କିନ୍ତୁ ହେଲା ତାର ବପସ୍ତତ । କାମିନୀ କେବଳ ସ୍ଥିର ଭାବରେ କହୁଲା, “ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ଅଳ୍ପ ମାମାଙ୍କ ଇସ୍ତୁଲରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ ।” ବୁଦ୍ଧ କାମିନୀର ଏ ଦୃଢ଼ତା ଦେଖି ବଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । କହୁଲେ, “ନୁଆଁ ଘରକୁ ଉଠିଗଲେ ଦୁଇ ବୁରମାସ ପରେ ତୋ ଯିବା କଥା ଆମେମାନେ ବିଚାର କରିବା କହୁଲୁ ବୋଲି ତୁ କଣ ବୁଝିଲୁ ଆମେମାନେ ଠିକ୍ ବୁରମାସ ପେଇଁ ଦିନ ଶେଷ ହେବ, ସେହି ଦିନ ତୋତେ କାନ୍ତିଦେବା? କାଲି ସ୍ବାତିରେ ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ କଥାବାଦ୍ ହୋଇଛି । ତୁଏ ତ ତୋତେ ବସବର ରହିବାକୁ ହେବ ।” ତଥାପି ଧୀରେ ଅପତ ଅବଚଳିତ କଣ୍ଠରେ କାମିନୀ କହୁଲା, “ମୁଁ ଆଉ ରହିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ଅଳ୍ପ ମାମାଙ୍କ ଇସ୍ତୁଲରେ ରଖିଦେଇ ଆସ ।” ବୁଦ୍ଧୀ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁପ୍‌ସ୍ତବ୍ଧ ବସିଥିଲେ । କୁଟାଗଦାରେ ନିଆଁ ପଡ଼ିଲା ପରି ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିଲେ । କହୁଲେ, “ଅଳ୍ପ ମାମା ଇସ୍ତୁଲ, ମାମା, ମାମା ହେଉଛନ୍ତି, ଆଉ ଏହି ବାର ତେର ବରଷ ମାମା କୋଉଠି ଥିଲେ ? ଦିନେ ଆସି ଝିଅ କଥା ବୁଝିଲେ ନାହିଁ ? ଟୋକୀ ଖଣ୍ଡିକର କଥା ଦେଖ । ଥରକୁ ଥର ଦଶ ଥର ଏଇଠି ଏଇଠି ସେ ଏକରକମ ଖୋସାମତ କରି ସାରିଲେଣି । ଏଡ଼େ ଆନବାଲା ସେ, ସେହି ଏକ କଥା, ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ, ଅଳ୍ପ ଯିବି, ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ । ଆରେ ସତେ ତ ଏ ଦୁନିଆରେ ଯାବତ କରିବ ଭଲ, ସେହି ହେବ ଦୁଷ୍ଟମନ୍ । ପର କେବେ ଆପଣାର ହେଲାଣି ? କଲେ, ତୁ ଚାଲିଗଲେ କଣ ଆମ କାମ ଅଟକି ରହିବ କି ? ମଲା, ଭାତ ଥିଲେ କେତେ କାଉ ଆସିବେ ।” କାମିନୀ ଉଦ୍‌ଭରରେ କହୁବାକୁ ସାଉଥିଲା, “ଏଠି ବାରବର୍ଷକାଳ ତୁମେ କିଛି ବସେଇ ଶୁଆଉ ନ ଥିଲ, କି ମାମାଙ୍କ ଇସ୍ତୁଲକୁ ଗଲେ ସେ ବସେଇ ଟୋଇବେ ନାହିଁ; ଆଉ ଭାତ ଥିଲେ କାଉ ଆସିବେ ସତ, ସାଇତି ଥୁଇତି ରଖିବାକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ।” କିନ୍ତୁ ଏଡ଼େ ଦୁଃଖର ଦିନରେ ସ୍ବାକ୍ଷ ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ଚୁପ୍ କରି ରହିଲା । ବୁଦ୍ଧ ପଚାରିଲେ, ‘କଣ କହୁଛୁ, କାମିନୀ ?’ ବୁଦ୍ଧୀ ଧଡ଼ କରି ଉଠି ନିଜ ଘରେ ପଶିଲେ । କହିଯିବ

ସାମୟିକ

ପରେ ପଥାନେ ଯାଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏକପ୍ରକାର ଦାତର କଣ୍ଠରେ କଢ଼ିଲେ, ‘କାମିନୀ ସିବ ବୋଲି ବାକସ ସଜାଉଛି ।’ ବୁଢ଼ୀ ଚିତ୍କରି କହିଲେ, “ମୁଁ କଣ ତାର ହାତ ଧରି ଅଟକେଇବି ? ଦେଖ, ମୁଁ ତୁମକୁ କହି ରଖୁଛି, ଆଜି ତାକୁ ସେମିତି ପାରି ସେମିତି ତା ମାମା ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଆସିବ ।”

କିଛି ସମୟ ପରେ କାମିନୀ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲା ବୁଢ଼ୀଙ୍କଠାରୁ ବଦାୟ ନେବାକୁ । କାତରକଣ୍ଠରେ କହିଲା, ‘ବାବୁଆଣି, ମୁଁ ଯାଉଛି ।’ ବୁଢ଼ୀ ତ ନିଆଁବାଣି । କହିଲେ, ‘ତୋ ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲାଗୁ ନାହିଁ, କାଠଫାଳିଆ ଥିଲେ ତୋ ମୁହଁ ସିଧା କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । କଲେ, ମତେ ବାବୁଆଣି ଡାକିବାକୁ ମୁଁ କେବେ ତତେ କହିଥିଲି ? ଯା ମୋ ଆଖି ଆଗରୁ ।’ କାମିନୀ ସେଠୁ ଚାଲି-ଗଲରୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ତାର ଡାକଘରର ‘ପାଶ’ ବହୁରେ ତାର ଦରମା ବାବଦ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ଅଛି । ସେ ‘ପାଶ’ ବହୁ ତାକୁ ଦେଇଦିଅ । ତା ପରେ ନିଜେ ଉଠିଯାଇ ସେଇ ନୂଆପାଣି ହଳକ କୁଣ୍ଡିଥିଲେ ଓ ସେଇ ସେଇ ଗହଣା ଗଢେଇଥିଲେ, ସେ ସବୁ ଆଖି ତା ବାକସ ଉପରେ ଦୁମ୍ବକର କବ୍‌ଜ ଦେଇ କହିଲେ, “ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସବୁ ତୋର କୋଉ ସଉଦୁଶୀ ପାଇଁ ରଖିଯାଉଛୁ ? ଖବରଦାର, ଭଲଦଶା ଅଛି ତ ସବୁ ନେଇ ଯା ।” ଅଗତ୍ୟା ସେସବୁ କାମିନୀ ବାଧା ହୋଇ ବାକସରେ ରଖିଲା ।

ପଥାନେ କଚେରୀକୁ ଗଲାବେଳେ କାମିନୀକୁ ମିଶନ ଅନାଆଶ୍ରମରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଲେ । ସେ ଦିନଯାକ କଚେରୀରେ କେବଳ ଛଟପଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କୌଣସିମତେ କାମ ସାର ସଞ୍ଜବେଳେ ଘରକୁ ଫେରି ଦେଖିଲେ, ନୂଆ ବୁକିରାଣୀ ନିୟୁତ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ ଖଟ ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଲୁଗାପଟା ଛାଡ଼ି ପଥାନେ ଯାଇ ଖଟ ଉପରେ ବସିଲେ । ଦେଖିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଆଖି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ପୁଲିଛି । କହିଲେ, “ଅବଶ୍ୟ ପିଲାଟା ବୁଲିଯିବାରୁ ଘରଟା ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗୁଛି; କିନ୍ତୁ କାନ୍ଦିବାର ଦରକାର ନାହିଁ ।” ବୁଢ଼ୀ ବୁଲିପଡ଼ି କହିଲେ,

ବଡ଼ଲେକ

“କିଏ କହୁଛି ମୁଁ କାନ୍ଦୁଛି ?” ଅଧର ଆଖିକୋଣରେ ସେତେବେଳକୁ ଲୁହ ଟଳ ଟଳ ହେଲାଣି । ଏକରକମ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ, “ମଲା ସେଇଟା କିଏ ସେ ତା ପାଇଁ ମୁଁ କାନ୍ଦିବି ? ଏଡ଼େ ନିମକହସ୍ତ ମ୍ ସେ, ଏକା କଥାକେ ବୁଲିଗଲା ।” କିନ୍ତୁ ଦେଖ, ଖବରଦାର, ଫେର ଯଦି ତୁମେ ‘ମିଶି’ ଇସ୍ତୁଲକୁ ଯାଅ, କି ତାକୁ ଆଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର, ସେଦିନ ତୁମେ ଦେଖିବ, କି ମୁଁ ଦେଖିବି ।”

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନ କଟିଗଲା । ‘ବଡ଼ଦିନ’ ଆସି ପଡ଼ୁଥିଲା । ସଦିବା ପଥାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା ସେ ଦିନ ଇସ୍ତୁଲକୁ ଯାଇ କାମିନୀକୁ କିଛି ଦେଇ ଆସିବେ, କାମିନୀର ଯିବା ଦିନ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସତର୍କବାଣୀ ଶୁଣିଥିଲେ, ତାର ଭୟରେ ସେ ଦିନ କିଛି ନେଇ ଦେଇ ଆସିବାକୁ ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ସେଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ସେବତାର ଯେଉଁ ଝିଅ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଏ, ସେ କହୁଥିଲା କାମିନୀ ଇସ୍ତୁଲରେ ଖଟି ଖଟି କଳାକାଠ ହୋଇଗଲାଣି । ସକାଳୁ ସଞ୍ଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଖଟିଣି । ଭିରଣ ଜଣ ପିଲାଙ୍କର ରକ୍ଷାବତା କରେ । ଆଜ୍ଞା ହୋଇଛି, ସେମିତି ଯାଇଛି ସେମିତି ତାର ଫଳ ପାଉ । ଆଜ୍ଞା, ସତରେ କଣ ସେ କଳାକାଠ ହୋଇଗଲାଣି ?” ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, ତୁମେ ସେଦିନ ମୋତେ ସେଠିକି ଯିବାକୁ ମନା କଲ, ସେ ଦିନୁ ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖି ନାହିଁ ।” ବୁଢ଼ୀ ଚିତ୍କର କହିଲେ, “କେମିତିକି ମଣିଷ ମତୁମେ ? କଥା ଶୁଣ, ମୁଁ ବୁଝାନ୍ତେ କୋଉ ଦିନ ଯୁକୁ ଯିବାକୁ ମନା କରିଥିଲି ।” ବୁଢ଼ୀ ଭୟରେ ଆଉ ସେ ବସ୍ତ୍ରରେ କିଛି ଉତ୍ତରାଚ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି କହିଲେ, “ଆଜି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଦିନଟା ଲେ, କିଛି ଯାଇ ଦେଇ ଆସିଲ ନାହିଁ ?” ଉତ୍ତରରେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, “ଆଜି ଦିନ ତ ଗଲାଣି, ନୂଆ ବରଷ ଦିନ ଯାଇ ଦେଇ ଆସିବି ।”

ନୂଆ ବରଷ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀ କାମିନୀ ସକାଶେ ଯାହା କରବେ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ, ତାହା ଆଉ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ଦିନ ଯିବାର ଦୁଇଦିନ ପରେ ବୁଢ଼ୀକୁ ଜ୍ୱର ହେଲା ଏବଂ ନୂଆ ବରଷ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ

ସାମୟିକ

ଅଛି, ଦେହରେ ବସନ୍ତ ବାହାରିଲା । ସେ ଚାରିଆଡ଼ା କାମ କରୁଥିଲା, ଏ ବସନ୍ତ ଦେଖି ସେ ମଧ୍ୟ ତା ପିଲାଙ୍କ ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ ବୋଲି କହି ଆଉ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଘରେ ଜଣେ ଲୋକ ନାହିଁ, ସେ ଏ ବସନ୍ତରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ବାହାରର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ଭିତରେ ଥରେ ଦୂର ଥର ଡାକର ଆସି ଦେଖିଯାଏ । ଘରର ଯୋଉ ଜନିଷ ଯୋଉଠି ପଡ଼ିଛି, ସେଇଠି ପଡ଼ି ରହିଲା । ବୁଢ଼ା ଝିଅପିଆ ଛାଡ଼ି ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ରହିଲେ । ଆଖିରେ ନିଦ ନାହିଁ, ଅଛି କେବଳ ବ୍ୟାକୁଳତା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶଙ୍କା । କେହି ଗୋଟିଏ ପଚାରିବାକୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇଲେ ସେ ଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ।

ଆଜି ତା ୩୧ ରାଜ ଡିସେମ୍ବର । “ଉଜାଗର ରାନ୍ଧି ।” ରାନ୍ଧି ଉଜାଗର ରହି ସାହୁର ଆବାଳଗୁଣ୍ଡକନିତା ପୁରୁଣା ବର୍ଷକୁ ବଦାୟ ଦେବେ, ନୂଆବର୍ଷର ଅଭିନନ୍ଦନ କରିବେ । ସେଦିନ ସକାଳୁ ସାହୁର ଯୁବକମାନେ ଗ୍ରାମର ଉପାସନା-ମନ୍ଦିର ସଜାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ଘରେ ଘରେ ମା ଭଉଣୀମାନେ ପିଠାପଣାରେ ଲୁଚିଛନ୍ତି, ମୁରବିମାନେ ହୁଟି ପାଇ ଏକାଠି ବସି ଦୁଃଖସୁଖ ହେଉଛନ୍ତି । ଆନନ୍ଦ ସବୁଆଡ଼େ । ଆଜି ଏ ଆନନ୍ଦର ଦିନରେ ପଥାନଙ୍କ ଘର ସାହୁର ଜଣରେ ଏକକରିକିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆଜି ରାତି ପାହାନ୍ତାରୁ ପଥାନେ ଜରରେ ପ୍ରଳାପ ବଢ଼ୁଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଛି । ଆଉ ସେ ମୁହଁମୁହଁ କନ୍ଦନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନାହିଁ, ଭିତରେ ଶୋକ ପ୍ରସ୍ତରକଠିନ ବରଫ ପରି ଘନୀଭୂତ ହେଉଛି—ଆବରଣ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଦରବରଲିତ ଧାସି ବହି ପ୍ରାଣର ଏ ଗୁରୁଭାର ଲାଘବ କରିବ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ବୁଢ଼ା ହାତଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ି ଚପ୍ପରସ ବସିଛନ୍ତି, ସମୟର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । କାମିନୀ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥରେ ଆସି ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ବୁଢ଼ାଙ୍କ କହିଲା, ‘ମା, ବାବାଙ୍କର ଏତେ ସରକି ହେଲାଣି, ମତେ ଟିକେ ଖବର ଦେଲ ନାହିଁ ? ତୁମେ ଭାବନା କର ନାହିଁ, ଉତ୍ସର ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହେବେ ନାହିଁ ।’ ଉତ୍ସରରେ ବୁଢ଼ା ‘କାମି ଲେ’ କହି କାମିନୀ କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡି ଗଲେ । ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଚେତା

ବଡ଼ଲେକି

କବର ଖୁଆଇ ପିଆଇ ବସ୍ତ୍ରାମର ଅୟୋଜନ କରିଦେଇ ଆସି କାମିନୀ ବୁଡାଙ୍କ ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ ଲାଗିଗଲା । ତାର ସେବାନିପୁଣ ହସ୍ତରେ ଘରର କଲ୍ୟାଣ ଫେରି ଆସିଲା । ପନ୍ଦର ଦିନର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମରେ ବୁଡା ସେ ସାହା ବଢ଼ିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମରେ ସେବାର ଏ ଜୀବନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଝୁକା ଲାଗି ପଡ଼ିଲା । କାମିନୀ ଶୟ୍ୟାଶାୟୀ ହେଲା । ବୁଡାବୁଢ଼ୀ ବଛଣୀର ଦୁଇପାଖରେ ବସି ତାର ଦୁଇଟି ଶାଶୁ ଶିଥିଳ ହାତ ସେମାନଙ୍କର କୋଳ ଉପରେ ରଖି କହିଲେ, ତତେ ଆଉ ଯିବାକୁ ଦେବା ନାହିଁ ।” ଗ୍ରାନ୍ଥବାକ୍ସତ ସ୍ଵରରେ କାମିନୀ କହିଲା, “ତୁଳସୀପୁରର କବରକୁ ବା ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ?” ପଥାନେ କହିଲେ, “ଭିକ୍ଷୁର ଯେତେବେଳେ ପୁଣି ଆଣି ତୋତେ ଆମ କୋଳରେ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ଏଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ସେ କୋଳ ଖାଲି କରିବେ ନାହିଁ ।” ତା ପରେ ଦୁହେଁ ଦେଖିଲେ, ଗ୍ରାନ୍ଥ ଆଖି ଦୁଇଟି ବୁଜି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ମୁନମୁହଁରେ ହସଟିକ ଲାଗି ରହିଛି, କାନୁଗିଶୁ ପରି ସେମାନଙ୍କର କୋଳରେ ହାତ ରଖି କାମିନୀ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇଛି ।

ଖିପିଲର ଦଣ୍ଡ

ପାରସ୍ୟ ଗୁଜା ସାହସେସ୍ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ୍ ଘର ବନାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୁଜାସର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କାରିଗର ଖିପିଲକୁ ଏହି ଘର ବନାଇବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ । ଅନଉ ଅନଉ ସ୍ଵରବର୍ଷ ବାଜିଗଲା, ତଥାପି ଘରବନା କାମ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ । ନଉକଲରେ ଯେଉଁଠି ଏହି ଘର ବନା ହେଉଥିଲା, ଦିନେ ସାହସେସ୍ ସେଠିକୁ ଘର ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । ଦେଖିଲେ, ଖିପିଲ, ଗୋଟାଏ ମାରୁଲ ପଥର ଉପରେ ବସିଛି । ଛୋଟବଡ଼ ଅନେକ ମାରୁଲ ପଥର ଏଣେ ତେଣେ ଛତରେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଖିପିଲ ସ୍ଵରପାଶରେ ମିସ୍ତ୍ରୀ, ପଥରକଟାଳୀ ଓ ମୂଲିଆମାନେ ମହା ଆସ୍ପାସରେ ଲମ୍ବଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଉପଭୋଗର ଚୁସ୍ତି ଦେଖାଉଛି ମୁହଁର ମୁହୂହାସ୍ୟର ବକରେଖା । କାରଣ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ଖିପିଲ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଅଭିଭାଷଣ ଶୁଣାଉଛି ଏବଂ ଏହି ଗଲସବୁକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ କାବ୍ୟକବିତାର ଅଂଶମାନ ଭରସା କରି ସରସ କରୁଛି ।

ଗୁଜା ସେତିକିବେଳେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଏବଂ ଖିପିଲକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଲେ, “ଖିପିଲ, କେଉଁଠି ଗୁଜବାଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି ଦେଖାଅ; କାରଣ ତାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଦର୍ଶନଲାଭ ପରିହସ୍ତ କରିବାକୁ ଆଜି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛୁ ।”

ଖିପିଲ ସାହସେସ୍ଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣାକୁ କୃଷିତ ଏବଂ ଅବନତ କରି କହିଲା, “ହେ ଦିନୁନିଆର ମାଲିକ, ଗୁଜଅଞ୍ଚଳିକା ଏଇଠି ଉତ୍ପତ୍ତ ହୋଇଛି,

ଶିପିଲ୍‌ର ଦଣ୍ଡ

ଏଇଠି ସେଇଠି ମଣିମାଙ୍କର ପାଦପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଧରଣୀ କୃତାର୍ଥ ଏବଂ ଅମୃତ ଭାଷଣରେ ଏ ଦୀନ ଦାସର କଣ୍ଠଧାରଣ ସାଥୀକ । ବୃହନ୍ନିର୍ମାଣ ପୂର୍ବରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ନିଶ୍ଚୟ କରିବା ନିର୍ମାଣକାରୀର ପ୍ରଧାନ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଷୟ । ଏ ସ୍ଥାନ ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ, ତହିଁରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏ ସ୍ଥାନରେ ନିର୍ମିତ ବୃହ୍ନ ସେ କେବଳ ଶିଳା ଅଫ୍ ତେଜ ମରୁତ୍ ଏବଂ ବ୍ୟୋମ ଉପରେ ଆପଣାର ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବା ତାହା ନୁହେଁ, ଏହାର ନିର୍ମାଣକୌଶଳର ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ଦୂରଦୂରନ୍ତରର ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ସୁଲଭାନମାନେ ହିଁସାରେ ଜଳପୋତ ମରିବେ ଏବଂ ହେ ପାରସ୍ୟର ଭାଷ୍ୟବିଧାତା, ଏହି ନିର୍ମିତ ବୃହ୍ନର ଖ୍ୟାତି ପରିକ୍ରାନ୍ତକମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ଲାଗି ରହିବ ଏବଂ କବିମାନଙ୍କର କଲ୍ପନାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାମଗ୍ରୀ ହେବ ।”

ସାହପେସ୍ ଟିକେ ହସିଲେ ଏବଂ କହିଲେ, “ସ୍ଥାନଟି ଚମତ୍କାର । ଆମ୍ଭେ ଭୁବ୍ଧ ବସୁରବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହିପାରୁ ନାହିଁ ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କବି ଭବ୍ଧ ବସୁରବୁଦ୍ଧିର ଜ୍ଞାନଗର୍ଭ ଉଦ୍ଧର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହିପାରୁ ନାହିଁ, ସେଇଠି ସେ କହିଛନ୍ତି—

ଧର୍ମ ସେଇଠାରେ କେବେ ନ ପାରଇ ରହୁ,

ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ, ଭାଇ,

ତାର ପୂଜା ପାଇଁ

ମହାର୍ଘ ମନ୍ଦିର ଲୋକେ ତୋଳିବେ ରେ ତହିଁ ।

ଦିବସ ରଜନୀ ତହିଁ ଖେଳଣୀ ଧୁନି,

ତାର ପୂଜାର ଆରତି

ଉଠିବ ରେ ନିତି

(ସହି) ମୁକ୍ତ ରହିଥାଏ ଧର୍ମ ଦିବସ ରଜନୀ ।”

ତା ପରେ କହିଲେ, “ଶିପିଲ୍, ଗୋଟିଏ ଚଷା ଥିଲା, ସେ ବହୁନ ବୁଣିବା ସମୟରେ ହେଲା କି ବହୁନ ବୁଣିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଫସଲ ଅମଳ

ସାମୟିକ

କରିବାର ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ନିଜ ଜମିର ଉର୍ବରତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗା-
ସାକ ଗାଇବୁଲିଲା ଏବଂ ଜମି ଯେ ଉର୍ବର, ତାର ପ୍ରମାଣ ସ୍ବରୂପ ଗାରେ
ସାହାକୁ ପାଇଲା, ତାକୁ ନେଇ ଜମି ଉପରେ ବଢ଼ିଉଠିଥିବା ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ କଷ୍ଟ
ଏବଂ ଘାସବଣ ଦେଖାଇ ବୁଲିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ହେ ଶିଳିପ, ଏହି ସର୍ବାଙ୍ଗ-
ସୁସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରାୟାଦର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆମ୍ଭ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କର ଏବଂ
ଭୂମ୍ବର ରଚନା-କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆମ୍ଭର ନୟନ ରଞ୍ଜନ କର ।”

ଉତ୍ତରରେ ଶିପିଲ୍ କହିଲା, “ମଣିମାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାର ମୋ ନିକଟରେ
ଅଦେଶ ।”

ଶିପିଲ୍ ସାହସେପକ୍ଷକୁ ନେଇ ରାଜପ୍ରାୟାଦର ଅସମାପ୍ତ ରଙ୍ଗମହାଲ
ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଏବଂ ଛାଦବିହୀନ କନ୍ଧ ସବୁର ମଧ୍ୟଦେଇ ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧସମାପ୍ତ ପ୍ରସ୍ତର
ସ୍ତମ୍ଭ ସବୁର ପାଖ ଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଏଯାବତ୍ ସେ ରାଜାଙ୍କର ଯେ ସବୁ
କଥା ଶୁଣିଥିଲା, ସେଥିରେ ଟିକେ ହୃତବୁଦ୍ଧି ହୋଇଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ରାଜା ତାକୁ ପ୍ରଶଂସାରେ ଆକାଶକୁ ତେଲିଦେଲେ; ତାର ଶିଳ୍ପ-ନୈପୁଣ୍ୟ,
ବରୁଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ମମ୍ବାଦାନ କରିବାରେ ଯେ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ସମୟ ସେ
ବ୍ୟୟ କରିଥିଲା, ଏ ସବୁର ଯଥେଷ୍ଟ ସାଧୁବାଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଜଣାଗଲା, ଯେପରି ତାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଷ୍ଠା ଏବଂ ଅବହେଳା ପ୍ରତି ରାଜାଙ୍କର
ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ଘୁରୁଣିଆ ଶିତି ଦେଇ ମାଗୁଲ୍ ପଥରର
ଛାତ ଉପରକୁ ଆସିଲେ । ରାଜା କହିଲେ, ‘ଶିପିଲ୍; ଭୂମ୍ବେ ଆମ୍ଭର ବୃହତ୍ ନିର୍ମାଣ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏପ୍ରକାର ବଶସ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ତପ୍ତରତା ଦେଖାଇଅଛ ଯେ, ତାହାର
ସ୍ବରୂପର ସ୍ବରୂପ ଆମ୍ଭେ ଭୂମ୍ଭକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସମ୍ମାନିତ କରିବା ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଦର୍ଶନ କଲୁବେଳେ ଭୂମ୍ବେ ଆମ୍ଭର ପଛରେ ନ ବୁଲି ସମ୍ମୁଖରେ
ବୁଲିବ ।

ଶିପିଲ୍‌ର ଦଣ୍ଡ

ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବୁଦ୍ଧିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ଶିପିଲ୍ ଅପଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନିତ ମନେକଲା । ଏହିପରି ଛାଦ ଉପରେ ଅଳ୍ପଦୂର ଯାଇ ଶିପିଲ୍ ହଠାତ୍ ଅଟକିଗଲା ଏବଂ କହିଲା, “ମଣିମା, ଜଣାଯାଉଛି ସେପରି ଛାତର ଏହି ଅଂଶଟାରେ ଟିକେ ପାଙ୍କ ରହିଯାଇଛି । ଅତଏବ ଏ ଦିଗରେ ଆଉ ବେଶି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।”

ସାହସେପସ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଏ ଗୁହର କୌଣସି ଅଂଶ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ଅଂଶର ସ୍ୱୟଂସନ୍ଧ; ଆଉ ଅଗ୍ରସର ହେବାରେ ତୁମ୍ଭେ ସେ ଚିଲେମାନ୍ ବଳମ୍ବ କରବ, ଏହା ଆମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ ।”

ଶିପିଲ୍ ଉତ୍ତରେ ଏକରକମ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା, “ମହାରାଜା, ଏ ସେ ବଡ଼ ବେଶି ରକମର ପାଙ୍କ ଏବଂ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ, ମଣିମାଙ୍କର ପ୍ରାସାଦର ଏ ଅଂଶ ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ ।”

ସାହସେପସ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଶିପିଲ୍, ଆମ୍ଭେ ଏ ଗୁହର କୌଣସି ଏକ ଅଂଶ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖି ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶ ସ୍ୱୟଂ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂଚାଳ । ବିଶେଷତଃ ସେଇ ଗୁହ ନିର୍ମଣ କରିବାକୁ ବୁଦ୍ଧ ବରଷ ଲାଗିଛି, ତାହାର କୌଣସି ଅଂଶ ଅସମ୍ଭବ ରହି ନ ପାରେ । ଅତଏବ ଆମ୍ଭର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅ ।” ତଥାପି ଶିପିଲ୍ ଇତସ୍ତତଃ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କାରଣ ସମ୍ମୁଖର ବ୍ୟବଧାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଶିପିଲ୍‌ର ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ ନ ଥିଲା । ତଳେ ମସ୍ତକଡ଼ ଖାଲ ପାଣିରେ ଭସି, ଶିପିଲ୍ ପହଞ୍ଚିବା ଜାଣି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାହସେପସ୍ ନିଜର ଶରୀରରତ୍ନୀ ଧନୁର୍ବୀରମାନଙ୍କୁ ଶିପିଲ୍‌କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଧନୁ କଷିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ । ଶିପିଲ୍ ତଡ଼ିତଡ଼ି କରି ଆଗକୁ ବଢିଲା, ପାଙ୍କରେ ଗଳି ପଡିଲା ଏବଂ ଏକଦମ୍ ପାଣିର ତଳକୁ ବୋଲି ବୁଡିଗଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ସେତେବେଳେ ଉବେଇ ଟୁବେଇ ହୋଇ ଉଠିଲା, ତାକୁ କୁଳକୁ ଟାଣିଆଣିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଥରୁଣି ପଡି, ଉତ୍ତରେ ଏବଂ ଶୀତରେ ଦାନ୍ତକୁ ଦାନ୍ତ

ସାମୟିକ

ବାଳିଯାଉଛି । ସାହସେଷ୍ଟ ଖିପିଲ୍ ପ୍ରଶଂସା କରି କହୁଲେ, “ଖିପିଲ୍, ଅନ-
ସେଷିତ ଭାବରେ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ଅତି ଚମତ୍କାର କୌଶଳ କରିଛ ।
ପ୍ରତିଦିନ କଥା କହୁ କହୁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଏହିପରି ସ୍ବରସ୍ବାର ଯେପରି ପାଅ,
ତାହାର ବନ୍ଧୋବସ୍ତୁ ଆମ୍ଭେ କରୁଦେବା ।”

ତା ପରେ ଖାସଦରବାରକୁ ଯିବାକୁ ଖିପିଲ୍ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସେଠି
ପହଞ୍ଚି ସାହସେଷ୍ଟ କହୁଲେ, “ଖିପିଲ୍, ତୁମ୍ଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଆମ୍ଭେ ଯେ ସପ୍ତଶ୍ରେ-
ନାସ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ତାହାକୁ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦର ସହୃଦ ଅନୁ-
ମୋଦନ କରୁଅଛୁ, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନଙ୍କ
ସମ୍ମୁଖରେ ତୁମ୍ଭକୁ ପୁରସ୍କୃତ କରିବା । ଏହି ଦରବାର ବୃତ୍ତରେ ଆମ୍ଭ ନିମନ୍ତେ
ଏହି ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖମଲ ପଥରର ସିଂହାସନ ସ୍ଥାପନ କରୁଅଛୁ, ଆମ୍ଭର ଉପସ୍ଥିତି
ସତ୍ତ୍ବେ ତୁମ୍ଭକୁ ତାହା ଉପରେ ପ୍ରଥମ କରି ବସିବାକୁ ଆମ୍ଭେ ଅନୁମତି ଦେଉଛୁ ।”
ଖିପିଲ୍ ଚକ୍ରାଳ କରି କହୁ ଉଠିଲା, “ସିଂହାସନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ
ନାହିଁ ।” ସାହସେଷ୍ଟ ବାଜୁ ଚୋଇ କହୁଲେ, “ଯଦି ତାହା ହୋଇ ନ ଥାଏ,
ତାହାହେଲେ ତୋର ମୁହଁର ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ସକାଶେ ତୋତେ ଏହି ପଥର
ଚଟାଣ ଉପରେ ପିଟି ଲମ୍ବ କରିଦେବା ।” ଖିପିଲ୍ କହୁଲା, “ହେ ସର୍ବସଦ୍‌ଗୁଣା-
ଲଙ୍କୃତ ମହୁମାମଣ୍ଡିତ ମହାବଳ, ଅନ୍ଧ ମୁଁ ପ୍ରଥମ କରି ଦେଖିପାରି ନ ଥିଲି;
ମଣିମାଙ୍କର ସିଂହାସନ ରତ୍ନପଦ୍ମାପ ପରି ଏଇ ଯେ ସେଠି ଜନ୍ମିଛି ପଡ଼ି ।” ଖିପିଲ୍
ଗଳାଙ୍କ ଭୟରେ ଯେଉଁଠି ସିଂହାସନ ରହିବା କଥା, ସେଠିକି ଯାଇ ଗଳାଙ୍କ
ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ଏପରି ଭାବରେ ବଙ୍କେଇ ବସିଲା,
ଯେପରି କି ସତେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଛି ।” ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ଗଳାଙ୍କର
ଇଚ୍ଛା କୌତୁକ କରିବାକୁ; ଅତଏବ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ବାଧା ଦେବା ନିରାପଦ
ନୁହେଁ । ସାହସେଷ୍ଟ କହୁଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ସିଂହାସନ
ସ୍ଥାପନ କରୁଅଛୁ, ତାହା ଆମ୍ଭ ଇଚ୍ଛାର ଅନୁରୂପ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ଆମ୍ଭେ ଯେ
ଏହି ସିଂହାସନ ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛୁ, ତାହାର ନିଦର୍ଶନ

ଖିପିଲ୍ ର ଦଣ୍ଡ

ସରୁପ ତୁମ୍ଭକୁ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନ ଉପରେ ଦବା ଦ୍ଵିପ୍ରହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ରହୁବାର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କଲୁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତଳ ପରିମାଣରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଘୁଞ୍ଚାଘୁଞ୍ଚି କରିବା ଦ୍ଵାରା ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ଆପଣାକୁ ଏ ସମ୍ମାନର ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କର, ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭର ଏହି ପତିଷ୍ଠ ଜଣ ଶରୀରରକ୍ଷା ତୁମ୍ଭକୁ ଶରବଦ୍ଧ କରି ମାରିବେ ।”

ତତ୍ପରେ ରାଜା ନିଜର ଶରୀରରକ୍ଷାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପତିଷ୍ଠ ଜଣଙ୍କୁ ଖିପିଲ୍ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ । ସେମାନେ ଗୁଣରେ ଶରସଂସାଗ କରି ଖିପିଲକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଘେରି ଛଡ଼ାହେଲେ । ତାଙ୍କ ଭୟରେ ଖିପିଲ ଟିକେ ହଲଚଲ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହସ କଲ ନାହିଁ । ଖିପିଲ ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିଛି, ଏ ଖବର ସହରର ଗୁରୁଆଡ଼େ କୁଟାଗଦାରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲା ପରି ବ୍ୟାପିଗଲା । ଉକ୍ତ ରାଜାବାଣୀର କାରୁଣ୍ୟମାନେ ଏବଂ ସହରର ଲୋକେ ପିତୃତ୍ଵପଲ୍ଲ ପରି ଆସି ଖିପିଲକୁ ଘେରିଗଲେ । ଖିପିଲକୁ ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ଚଢ଼କରେ ବସିଲା ପରି ଏବଂ ଶରୀରରକ୍ଷାଙ୍କର ଧନୁଶର ଭୟରେ ଥରବାର ଦେଖି ସେମାନେ ହସି ହସି ସେ ଘରର ଚଟାଣ ଉପରେ ଗଡ଼ିଗଲେ । ନିରୁପିତ ସମୟରେ ରାଜା ପୁଣି ସେଠାକୁ ଆସିଲେ । ଖିପିଲର ସେତେବେଳକୁ ହାତଗୋଡ଼ ଅବଶ ହୋଇଗଲାଣି । ସାହସେୟ କହିଲେ, “ଖିପିଲ, ତୁମ୍ଭର ସ୍ଥାନ ଆଜି ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଏବଂ ଏ ସମ୍ମାନ ତୁମ୍ଭେ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ସକାଶ୍ଵ ଅର୍ଜନ କରିଅଛ; କାରଣ ଆଜି ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରମାଣ କରିଅଛ ଯେ, ଯାହା ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଅଛ, ତାହା ତୁମ୍ଭ ବ୍ୟବହାର ପରିରେ ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ।” ତାପରେ ସେହି ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ସେହିକି ବାଟ କତେଇ ନେବାକୁ ରାଜା ଖିପିଲକୁ କହିଲେ । ଖିପିଲର ଅବସ୍ଥା ନ ଯଥା ନ ଚଣ୍ଡୋ—ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ହାତଗୋଡ଼ ଚଳିବାକୁ ଅଳ୍ପ ଛୁକ; କିନ୍ତୁ କୌଣସିମତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଟାଣି ଓଟାରି ନେବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ଅବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇ ଲୁଣାରେ କୁହାଯାଇପାରେ—

ସାମୟିକ

ଶକ୍ତି ଉତ୍ସାବକୁ ମୋତେ ପଛରୁ ଠେଲି,

ଆଗରେ ଓଗାଳେ ପଥ

ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତର ବଢ଼ିଷିକା-ଛାଇ ।

ସେମାନେ ଆସି ଉଦ୍ୟାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ବଢ଼ିଗୁପାଳ ଅଗର ଓ କଣ୍ଠାବୁଦାରେ ଭରା । ସ୍ତୁଆର ସବୁ ଶୁଣିକରି ପଡ଼ିଛି । ଗୋଟିଏ ଭଲ ଜାତିର ଗଛ ଦେଖିବାକୁ ସାତ ସ୍ତମ୍ଭ । ଜାଗା ଦିଶୁଛି ଶୁଖିଲା ଠାଉ ଠାଉ, ଯେପରି ମରୁଭୂମି । ସାହାଯ୍ୟ କହୁଲେ, “ଖିପିଲ, ସଜୋଦ୍ୟାନକୁ ଏ ଯେଉଁ ଚମତ୍କାର ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିଛ, ତାହା ସକାଶେ ତୁମ୍ଭକୁ ଯେ ସପ୍ତେଷୁ ବୁଦ୍ଧି ଖରଚ କରିବାକୁ ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ ଏକପ୍ରକାର ଭଣି । ଆହା, ଝରଣାସବୁ କିପରି ଏ ଛାନର ବାୟୁକୁ ଶୀତଳ କରି ରଖିଛି, ଦୃଶ୍ୟକୁ ମନୋ-ରମ ଏବଂ ସତେଜ କରିଛି ! ଆଉ ଏହି ଯେଉଁସବୁ ଫୁଲ ଫୁଟିଛି, ଏ ତ ନନ୍ଦନର ପାରିଜାତ ! ଦୟାକରି ଏହି ଫୁଲର ଗୋଟିଏ ତୋଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ଏବଂ ଆଦ୍ରାଣ କରି ତାହାର ଗନ୍ଧ ଆମ୍ଭ ନିକଟରେ ବଞ୍ଚେନା କର ।”

ଖିପିଲ ସଜୋଦ୍ୟାନ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଠା ଭୂମି ନାକ ଆଗରେ ଧରିଲା । ସବୁ ସବୁ ନରମ କଣ୍ଠା ନାକ ଭିତରେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପଶିଯିବାରୁ ନାକ ସଲସଲ ହେଲା । ବୁଣ୍ଡେଇବାର ଇଚ୍ଛା ଜାତ ହେଲା । ଇଚ୍ଛା ଅନନ୍ତ ଅନନ୍ତ ପ୍ରବଳ ହୋଇଉଠିଲା । ଶେଷକୁ ଏପରି ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲା ଯେ, ଖିପିଲ ସଜୋଦ୍ୟାନ ସମ୍ମୁଖରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏହି କଣ୍ଠାୟନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଦ୍ଵିଧା କଲା ନାହିଁ । ସଜୋ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ତାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଏବଂ ଛାନ୍ଦିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ । ସଜୋ କହୁଲେ—

“ବାଲକ କୋମଳ-ମଣି, ଅଧୀର ପ୍ରଣୟୀ,

ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ମୁହିଁ—ମନେ ହୁଏ ମୋର—

ଶିପିଲ୍ ର କଣ

ସ୍ୱପ୍ନର ସୌରଭେ ଯେବେ ଦୁଃଖ ମୁଁ ଭୁଲିଲି
(ସେବେ) ଗନ୍ଧମଦ୍ୟରେ ହୃଦ ନିଦ୍ରାଭର ଘୋର ।

ଯେ ପ୍ରେମ ଜାଗ୍ରତ କରେ ଅନ୍ତରେ ମୋହର
ହୃଦୟ ଡ୍ରବକ, ନୁହେଁ ନାଶ ଯୋଗ୍ୟ ତାର;
ପ୍ରସ୍ତୁତି ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସୁନ୍ଦର
ଅଧର କି ଗନ୍ତସ୍ଥଳ ଦେଖିଛ କାହାର ?”

ରାଜା କହିଲେ, “ଶିପିଲ୍, କଣ କହୁଛୁ? ମୁଁ ଠିକ୍ ଅଂଶଟି ଉଦ୍ଧୃତ
କରିଛି ଏବଂ ଠିକ୍ ତୁମ୍ଭର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାର ଅନୁରୂପ ହୋଇଛି
ଓ ତୁମ୍ଭର ମନର ଅବସ୍ଥାକୁ ବାସ୍ତବ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି, ନା?” ଶିପିଲ୍
ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମହାରାଜା, ଆପଣ ଯାହା ଆବୃତ୍ତି କଲେ, ତାହାର ଚମତ୍କାରତା
ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବ ଏବଂ ଅର୍ଥ ଅତି ବ୍ୟାପକ; କିନ୍ତୁ ନାକ ମଳିବାରେ ଯେ ଆନନ୍ଦ,
ସେ ବାସ୍ତବରେ କିଛି ଉନ୍ନେଷ କରୁନାହିଁ ନାହିଁ ।” ସାହସେପୂର୍ଣ୍ଣ ହସି ହସି
କହିଲେ, “ଖବରଦାର, ନାକ ମଳିବା କିଛି ଭଲ କଥା ନୁହେଁ ଏବଂ ଭଦ୍ର-
ଜନୋଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ଫୁଲର ତୋଡ଼ା ତୁମ୍ଭର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତୁମ୍ଭେ ଉପହାର
ଦେଇପାର । ଏହା ପାଇଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭକୁ ଆଦରରେ ଗ୍ରାସି ପକାଇବ ।
ଆମ୍ଭେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ତୋଡ଼ାକୁ ତୁମ୍ଭ ନାମରେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ତ୍ରୀ କଣକୁ ପଠାଇଦେବା
ଏବଂ ଖବର ଦେବା ଯେ ଫୁଲ ପତ୍ତୁଣିବାର ଅନତିବଳମ୍ଭରେ ତୁମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ
ପଡ଼ୁଥିବ । ଆଉ ତୁମ୍ଭର ନାକର ଗନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନେରଖ, ଯଦି କେବେ
ସେ ଲଜ୍ଜା ତୁମ୍ଭକୁ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଆକ୍ରମଣ କରେ, ସେ ପ୍ରକୃତ୍ତି
ଚରତାର୍ଥ କରିବାକୁ ତୁମ୍ଭର ହାତକୁ ବାରଣ କରାଗଲା; କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ
ଥିବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲୋକ ତୁମ୍ଭକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ ।” ରାଜା ପ୍ରହସ-
ମାନକୁ ନିମ୍ନକୁ କରି ଶିପିଲ୍ ସହୃଦ ପଠାଇଲେ ଏବଂ ସୁନର୍ବାର ଉଦ୍ୟାନକୁ
ଫେରିଆସିବାକୁ ସମୟ ନିରୂପଣ କଲେ ।

ସାମୟିକ

ନିରୁପିତ ସମୟରେ ଶିପିଲ ଯେତେବେଳେ ଆସି ଗୁଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ାହେଲା, ଦେଖାଗଲା ମଉଳି ପଡ଼ିଛି, ବଡ଼ ବମର୍ଷ ଦେଖାଯାଉଛି । ଜଳ ବୁକୁରର ଜଳ ପରି ପ୍ରାୟ ପାଟିରୁ ଓହ୍ଲଇ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଦିଶୁଥିଲା ଯେପରି କିଏ ତାକୁ ଗୋଟାକେତେ ଖୁବ୍ ଛେଇଛି । ଗୁଜା ପଚାରିଲେ, “ଶିପିଲ, ତୁମ୍ଭର ଫୁଲତୋଡ଼ା ଉପହାର କିପରି ଗୁସ୍ତାବ ହେଲା ।” ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମହାଗୁଜ, ମୋହର ସ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ ଦେଖି ଗୁମରେ ଗରଗର ହେଲା ଏବଂ ତାହାର ବ୍ୟବହାର ମୋ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାଜନକ ହୋଇଅଛି ।” ଗୁଜା ପଚାରିଲେ, “ଆଉ ତୁମ୍ଭର ନାକ ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେ ଯେଉଁ ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲୁ?” ଶିପିଲ କହିଲା, “ମହାଗୁଜ, ମୁଁ ମୋ ନିକଟରେ ଯାହାକୁ ପାଇଲି, ଏ ବିଷୟରେ ତା ନିକଟରେ ମୋର ଦରଖାସ୍ତ ପେସ କରିବାରେ କସୁର କରି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଦ୍ବେଗର ସହକ ବହୁ ଅନୁମୟ ବନୟ କଲି । କାରଣ ନାକ ମଳିବା ପାଇଁ ମୋ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳିତ ହେଲା । ନାକମଳାର ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଇଚ୍ଛା ମୋ ଭିତରେ ଉନ୍ମୁତ୍ତ ହୋଇଉଠିଲା । ଆଉ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ମଳ ଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମୋ ଦେହର ସେହସବୁ ଅଂଶରେ ନୁହେଁ, ଯେଉଁ ସବୁ ମର୍ଦ୍ଦନ ଖୋଜୁଥିଲା, ମାତ୍ର ସେଉଁସବୁ ଅଂଶ ମର୍ଦ୍ଦନକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲା ।” ସାହସେସ୍ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଏ କଥା ବଡ଼ ସତ୍ୟ ଯେ ଗୁଜାମାନଙ୍କର ବଦାନ୍ୟତା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ଅବା ଆକାଶରୁ ଯେଉଁ ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ, ତାହାର ପରି କେଉଁଠି ଶସ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିକରେ, କେଉଁଠି ଅବା କଣ୍ଡା ଅଗ୍ରସ ଗଛର ସଖ୍ୟା ବଢାଏ । ଶିପିଲ, ତୁମ୍ଭେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଡାବୁଦା; ସେଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭର ଅନୁଗ୍ରହ ତୁମ୍ଭର ଶାସ୍ତି ସ୍ବରୂପ ହୋଇଛି ।”

ଏହିପରି ସମ୍ମାନ ଦେବା ଅବା ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଛଳରେ ଗୁଜା ଶିପିଲର ତାଡ଼ନା ବନ୍ଦକଲେ ନାହିଁ । ଚିନିଦନ ଚିନିଗୁଡ଼ି ଶିପିଲ ପିଇବାକୁ ପାଣି ନ ପାଇ ଧକେଇ ହେଲା ଗୁଜାଙ୍କର ବରିଗୁରେ ଯେଉଁ ପାଣିର

ଶିଶିଲର ଦଣ୍ଡ

ଝରଣା ତିଆରି କରୁଥିଲା, ସେହି ଶୁଖିଲା ଝରଣା ପାଖରେ; କାରଣ
ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସେହି ଶୁଷ୍କପ୍ରସ୍ରବଣରେ କୃଷା ନିବାରଣ
କରିବାର ସମ୍ମାନ ସେ ପାଇଥିଲା । ସାତଦିନ ସାତରାତି ବରିଷ୍ଠରେ ଗଛର
ତାଳ ପରି ଦୁଇ ହାତ ମେଲାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା; ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଲେଖାଏଁ ତାଳମ୍ବୁ ଥିଆଁ ହୋଇଥାଏ । ସହରରୁ ଲୋକ-
ମାନେ ଆସି ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ତାଳମ୍ବୁ ଗଛ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି
ରାଜାଙ୍କର ଜ୍ଞାନବୃତ୍ତିର ପ୍ରଶଂସା ରାଜ୍ୟଯାକ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଲୋକମାନେ
ବୁଝିପାରିଲେ, ଦଣ୍ଡବିଧାନର କଳାବିଦ୍ୟାରେ ରାଜା ଅନନ୍ୟପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦ୍ବୀ ।
ଏହା ପୂର୍ବରୁ ରାଜ୍ୟର ସାବଜାୟ ବାଲୁଗରେ ବାକ୍ୟବାଗୀଶଙ୍କ ସଖ୍ୟା ବଢ଼ି-
ଯାଇଥିଲା; ସେଥିପାଇଁ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ଗତି ବଡ଼ ମନ୍ଦର ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ
ଶିଶିଲର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ପରେ ସାହସେସଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟ
ବିନା କେବଳ ବାକ୍ୟାତ୍ମକରେ ରାଜ-ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା
କଲେ ।